

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
«СУЧАСНИЙ ВИМІР ТА СТРАТЕГІЇ
РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА»

15 березня 2019 року

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Департамент освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Комунальний навчальний заклад «Черкаський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти

«СУЧАСНИЙ ВИМІР ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА»

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

(15 березня 2019 року, м. Київ)

*Рекомендовано до друку вченою радою
Комунального закладу Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
(протокол від 28 березня 2019 року № 4)*

Редакційна колегія:

- Ю.О. Нікітін – доктор історичних наук, професор кафедри соціально-гуманітарної освіти, ректор КЗ СОШПО
- С.М. Грицай – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з наукової роботи КЗ СОШПО
- А.В. Вознюк – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології КЗ СОШПО
- С.В. Драновська – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти КЗ СОШПО
- О.М. Кириченко – завідувач науково-видавничим відділом КЗ СОШПО

Сучасний вимір та стратегії розвитку особистісно-професійної компетентності педагога: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / За заг. ред. Ю. О. Нікітін, С. М. Грицай, А. В. Вознюк, С. В. Драновська, О. М. Кириченко (м. Київ, 15 березня 2019 року). Суми: НВВ КЗ СОШПО, 2019. 273 с.

У збірнику представлені матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасний вимір та стратегії розвитку особистісно-професійної компетентності педагога», що містять публікації науково-педагогічних, педагогічних працівників України теми яких охоплюють актуальні питання розвитку особистісно-професійної компетентності педагога, розкривають особливості наукової, методичної роботи та висвітлюють результати діяльності у закладах освіти.

Представлені матеріали розраховані на широке коло читачів.

Матеріали друкуються в авторській редакції, які зверстано з електронних носіїв та наданих авторами публікацій. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори публікацій.

ЗМІСТ

Антонченко М.О.	Електронне інформаційно-освітнє середовище у системі післядипломної педагогічної освіти.....	8
Атаманчук Н. М.	Інклюзія в освітньому середовищі.....	10
Бакуменко О. В.	Дистанційне навчання вчителів як одна з інноваційних технологій підвищення фахової компетентності.....	12
Безкорвайна О. В.	Компетентнісний підхід у викладанні зарубіжної літератури – вимога часу.....	15
Бей М. О.	Розвиток професійної компетентності вчителя у процесі підвищення валифікації.....	19
Борцова М. В.	Сутність спеціальних умов для отримання освіти дітьми з особливими освітніми потребами.....	22
Бузова Н. С.	Самоосвіта як безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення професійної компетентності педагога... ..	25
Веклич В. І.	Професійне вдосконалення педагога у контексті концепції «Нової української школи».....	28
Вілкова О. Г.	Комунікативність – важлива складова професійної компетентності педагога.....	31
Власенко А. О.	Особливості використання критичного мислення на уроках іноземної мови в початковій школі.....	34
Вознюк А. В.	Модель розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в системі післядипломної педагогічної освіти.....	36
Гавриленко В. І.	Професійне зростання учителя початкових класів як необхідна умова реалізації Концепції нової української школи.....	41
Гаврильченко О. О	Розвиток критичного мислення на уроках історії. (з досвіду роботи Олексіївської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів).....	45
Голуб Т.	Практичні засади формування іміджу керівників закладів освіти.....	49
Горбунова О. М.	Психолого-організаційний супровід інклюзивного навчання в закладах освіти.....	52
Греченко М. С., Грубі Т. В.	Дослідження залежностей у спортсменів різного рівня спортивної майстерності.....	57
Грицай Т. М.	Розвиток професійної компетентності керівників закладів освіти.....	59
Гриценко Т. І.	Створення духу творчості партнерства, взаємодопомоги та демократизму в освітньому середовищі.....	63
Гуменюк Н. В.	Особливості особистісно-професійної компетентності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти.....	67
Дзюба Т. М.	Деструктивні форми у професійній взаємодії: вектори впливу на психологічне здоров'я педагогічних працівників.....	70
Диченко Л.В.	Розвиток професійної компетентності педагога початкової школи в умовах післядипломної освіти.....	72
Добрянська О. М.	Удосконалення інформаційної системи управління освітою, як один із механізмів забезпечення ефективності державного управління в галузі освіти України.....	75
Драновська С. В.	Розвиток громадянської компетентності педагогів в умовах післядипломної педагогічної освіти.....	78

Дудченко В. М.	Інноваційні технології формування ключових компетентностей на уроках суспільно-гуманітарного циклу.	81
Єфремова Г. Л., Луценко С. М.	Використання інноваційних технологій розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти.....	84
Забара Л. О.	Особистісно-професійна компетентність учителя початкових класів.....	87
Забара О. О.	Інноваційні технології розвитку особистісно - професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти....	90
Заїка І. В.	Тренінг «роль організаційної культури закладів освіти у зниженні впливу соціальної напруженості на педагогічних працівників».....	93
Захарченко В. О.	Самоосвіта як безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення професійної компетентності педагога...	96
Івашина Л. П.	Особливості інформаційної компетентності керівника закладу загальної середньої освіти.....	102
Касьянова О. Я.	Інноваційні форми роботи з педагогічними кадрами в умовах реформування освіти (з досвіду роботи Хотінської спеціалізованої школи I-III ступенів).....	104
Кириченко О. М.	Створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості.....	108
Кінах Н. В.	Структура підприємницької компетентності педагога в сучасному освітньому середовищі.....	111
Клочко О. М.	Роль управління у забезпеченні ефективності запровадження педагогічних інновацій.....	114
Кокадей М.І.	Компетентісний підхід у навчанні української мови крізь призму елементів народознавства: компаративістичний вимір.....	117
Колоусова Н.І.	Професійна компетентність керівника загальноосвітнього навчального закладу в контексті реформування освіти.....	121
Конотоп П.М. Коросько Т.А.	Розвиток фасилітативної компетентності педагога..... Функціонування опорного закладу загальної середньої освіти в умовах децентралізації (з досвіду роботи бочечківського навчально-виховного комплексу «загальноосвітня і-ііі ступенів – дошкільний навчальний заклад» бочечківської сільської ради сумської області).....	124 127
Кракова Є.А.	Європейсько-орієнтований характер реформ національної освіти.....	132
Крамаренко Л.Д.	Андрагогічні засади формування особистісно-професійної компетентності педагогічних працівників	134
Криштоп Л. М.	Особливості професійного вдосконалення педагога за допомогою системи методичної роботи.....	137
Крупеня А.Г.	Професійна компетентність учителя – важлива складова якісної освіти.....	142
Кузьменко Т.С.	Оновлення діяльності освітнього закладу в умовах нової української коли.....	144
Кулик Н.А.	Розвиток емоційного інтелекту сучасного викладача засобами групової тренінгової роботи.....	148
Лохоня Н.	Особливості педагогічного коучингу в розвитку управлінської компетентності керівника.....	151
Лабудько С. П.	Електронний навчальний курс як елемент інформаційно-освітнього середовища закладу освіти.....	154

Манько Л. А., Даценко Н. О.	Розвиток особистісно-професійної компетентності педагогів дошкільної, початкової, повної загальної та позашкільної освіти	157
Меркулов Є. Ю. Міщенко І. І.	Інновації на уроках фізичної культури.....	161
Нечипоренко З. О.	Роль педагога в здійсненні індивідуального підходу на уроках фізичної культури.....	166
Нечипоренко Т. М.	Інноваційні підходи до організації та діяльності освітньо-методичних центрів щодо професійного вдосконалення педагогів (з досвіду роботи Опорного закладу Верхньосироватська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів Верхньосироватської сільської ради Сумського району Сумської області).....	170
Панченко С. М.	Подолання проявів девіантної поведінки в учнівському середовищі.....	173
Песоцька І. О.	Мотиваційний механізм особистісного та професійного зростання педагогів.....	180
Пінчук Д. М.	Сучасні освітні виклики, нові професійні ролі й завдання керівників закладів освіти в умовах реалізації компетентісно орієнтованої освіти.....	184
Пустовіт О. М.	Розвиток креативності вчителів музики в системі неперервної професійної освіти.....	186
Самойленко Л.М.	Трансформація української освіти в контексті вітчизняних практик та світового досвіду.....	189
Серих Л. В.	Формування й розвиток творчої особистості учня методом проектів.....	192
Серих Т. М.	Взаємодія закладів загальної середньої та позашкільної освіти як умова розвитку професійної компетентності педагога.....	196
Сіленко Т.Ю.	Полікультурна компетентність як складник комунікативної компетентності майбутніх.....	200
Слободяник В.І., Сірко Р.І.	Теоретико-методичні засади формування методичної компетентності вчителя математики.....	202
Сопіна Л.М. Стеценко Л. Г.	Теоретичні аспекти дослідження емоційного вигорання педагогів навчальних закладів ДСНС України.....	206
Стрельцова В. В.	Мотивація та оцінювання управлінської освітньої діяльності Національно-патріотичне виховання учнів у сучасному освітньому просторі (з досвіду роботи Глухівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №3).....	208
Сударева Г. Ф.	Формування патріотизму, ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у вихованців засобами активних форм роботи.....	212
Терещенко І. І. Тихенко Л. В.	Формування патріотизму, ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у вихованців засобами активних форм роботи.....	216
Тищенко Я. Г.	Контекстне навчання як технологія розвитку професійної компетентності педагогів у навчальних закладах післядипломної освіти.....	219
Турчина Л.І.	Коли педагог – партнер.....	222
	Актуальні питання розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в умовах закладу позашкільної освіти.....	225
	Розвиток та методичні засади організаційно-педагогічної діяльності керівника	228
	Психологічні компетентності сучасного педагога: проблеми та перспективи.....	231

Успенська В. М. Фегер В.В.	Особливості якісного освітнього процесу з основ здоров'я... Розвиток особистісно-професійної компетентності учителя історії в закладі освіти (з досвіду роботи Басівської загальноосвітньої школи I-III ступенів).....	234 239
Хижняк Д. В., Грубі Т. В. Чеканська Л.М.	Взаємозв'язок синдрому «професійного вигорання» та перфекціонізму у педагогічних працівників..... Особливості корекційно-розвивальної роботи з ліворукими дітьми.....	242 244
Чечоткін Г. М. Чижиченко Н.М., Кущинська Н.В. Чуприна В. М.	Розвиток інновацій у педагогічному процесі..... Наукові пошуки у вивченні психологічного благополуччя..... Розвиток особистісно-професійної компетентності педагога в умовах реалізації концепції «Нова українська школа».....	247 251 254
Чхайло Л. М. Шевченко Г. Є., Сидоренко Т. С.	Професійна компетентність сучасного вчителя..... Діяльнісна профорієнтація як один із шляхів формування мотивації учнів старшої школи до професійного навчання за педагогічним фахом.....	256 260
Шеденко О. М.	Формування проектно-технологічної компетентності учнів на уроках трудового навчання як основна вимога нової школи.....	263
Шульженко І.А. Кучер Ю.О.	Особливості створення освітнього середовища шляхом інтеграції ресурсів державного стандарту та інноваційних практик (з досвіду роботи Охтирської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Охтирської міської ради Сумської області).....	265
Юхно Н. І.	Інноваційні підходи до формування та розвитку самоосвітньої компетенції педагогічних працівників	270
Яланська С.П.	Розвиток творчої компетентності педагогічних працівників.....	273

Антонченко Марія Олексіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітніх та інформаційних технологій
Комунального закладу Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти

ЕКТРОННЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

В умовах інформатизації суспільства та швидкого розвитку техніки й технологій, однією з головних задач освіти України є підготувати фахівців, що активно використовують інформаційні технології у своїй роботі та готові опанувати новітні технічні засоби і технології на протязі всієї професійної діяльності. Вирішення цієї задачі залежить не тільки від рівня професійної підготовки спеціалістів, а й від їх постійного професійного розвитку шляхом самоосвіти та перепідготовки в системі післядипломної освіти.

Післядипломна педагогічна освіта (ППО) спрямована на підвищення професійного рівня вчителів до світових стандартів, вимог часу, індивідуально-особистісних та виробничих потреб; удосконалення наукового та загальнокультурного потенціалу особистості вчителя. Сучасна вітчизняна система післядипломної педагогічної освіти є не просто системою підвищення кваліфікації, а єдиним механізмом переорієнтації педагогів щодо змісту, форм навчання, системи ціннісних орієнтирів, засобів комунікації тощо [5].

Для реалізації цієї задачі в у системі післядипломної педагогічної освіти в освітній процес педагогічних працівників широко впроваджуються сучасні інформаційні технології (ІТ) на основі яких створюються електронні інформаційно-освітні середовища.

Проблеми використання ІТ в освіті, та організації електронних інформаційно-освітніх середовищ досліджували такі науковці як В.С. Безрученко, І. Богданова, М. Жалдак, А.М. Кух, В.В. Лапінський, Н. Морзе, І. Роберт, О. Співаковський, Ю. Триус, В. Шарко та інші. Але вони, у більшості, розглядали ці питання стосовно підготовки учнів або студентів середніх та вищих навчальних закладів, а перепідготовці педагогічних працівників приділялась незначна увага. Тому дослідження розвитку електронних інформаційно-освітніх середовищ (ЕІОС) у системі післядипломної педагогічної освіти є досить актуальним.

Мета статті – дослідити електронні інформаційно-освітні середовища у системі післядипломної педагогічної освіти.

У нашому суспільстві незалежно від роду діяльності кожен володіє та оперує інформацією, використовуючи її, вирішує певні завдання. Цінність інформації зростає щоденно, накопичується досвід, з'являються нова література, ідеї, дослідження тощо. Це підтверджує той факт, що зі збільшенням кількості інформації зростає рівень інформатизації суспільства. Це загалом це сприяє формуванню інформаційного середовища, яке впливає на розвиток кожної особистості та людства загалом. Інформаційне середовище складається з великої кількості інформаційних об'єктів та зв'язків між ними, засобів і технологій збирання, накопичення та передання, обробки й продукування, поширення інформації, знання та організаційно-юридичних структур, що є основною підтримкою інформаційних процесів. Якісне інформаційне середовище може значно покращувати інтелектуальний рівень особистості у всіх сферах, у тому числі сфері освіти, і навпаки [3]. Тому цілеспрямована організація та розвиток інформаційно-освітнього середовища – важливе завдання сучасної освіти.

Створення інформаційно-освітнього середовища у закладі ППО сприяє розвитку ключових компетентностей педагога, що проходить підвищення кваліфікації; регулярному й системному оновленню його знань; зміні методології його професійної діяльності; навчає працювати з інформацією, використовувати сучасні інформаційні технології. Якість інформаційно-освітнього середовища має значний вплив на якість освіти взагалі, зокрема, й у підвищенні кваліфікації педагогів [4].

Інформаційно-освітнє середовище, на думку С. Зелінського [2], включає систему апаратних засобів, програмне забезпечення, фахівців і користувачів, бази даних, що

реалізують інформаційні процеси. Однією з основних властивостей цього середовища є його відкритість. Сучасне інформаційно-освітнє середовище повинно мати засоби передачі даних, інформаційних ресурсів, протоколів взаємодії, апаратно-програмного та організаційно-методичного забезпечення та орієнтувати на задоволення освітніх потреб користувачів.

Крім цього, широке застосування ІТ в освітньому процесі модернізує інформаційно-освітнє середовище та сприяє здійсненню переходу до електронного (віртуального) інформаційно-освітнього середовища.

Електронне інформаційно-освітнє середовище (ЕІОС) – це комплекс технічних, програмних та інформаційних систем, засобів та методів, які ґрунтуються на використанні інформаційно-цифрових технологій (комп'ютерів та цифрової техніки, комп'ютерних мереж, інтерактивних комплексів, їх програмного забезпечення, інформації, що знаходиться в цьому середовищі, тощо), метою якого є забезпечити освітній процес та його управління, взаємозв'язок учасників освітнього процесу.

Зазвичай, ЕІОС реалізуються на *інформаційно-комунікативному* (доступ до мережі Internet, використання літератури з електронних бібліотек, веб-сайти ВНЗ та ін.), *освітньому* (навчальні програми, електронні підручники та методичні матеріали, завдання тощо), та *управлінському* (навантаження викладачів, розклад занять та ін.) *рівнях* [6].

Як правило, ЕІОС використовує мережу Internet (та/або Internet-телефонію) і надає наступні засоби: комунікації суб'єктам, що її використовують; отримання інформації (методичних матеріалів, завдань тощо); повернення робіт; управління групами; опитування та оцінки (зокрема, автоматичної) тощо. Але ЕІОС може мати як усі, так і лише окремі засоби із зазначених. Характерними ознаками ЕІОС є її відкритість та можливість спільної роботи.

Проведений аналіз науково-педагогічної літератури та досвід застосування електронних інформаційно-освітніх середовищ у власній професійній діяльності дозволили виділити основні напрями використання ЕІОС в освіті:

- використання Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДБО);
- організація дистанційної (та очно-дистанційної) освіти (на підґрунті застосування певного програмного забезпечення, наприклад, MOODLE або IBM Learning Space, або Simurg та інших);
- проведення окремих елементів навчання через Internet (Skype-лекції, вебінари, чати тощо);
- створення сайтів навчального закладу та сайтів (блогів) вчителів;
- створення електронних підручників та електронних бібліотек;
- використання хмарних технологій (наприклад, віртуальні диски, Microsoft Office 365 тощо);
- використання освітніх Web-порталів [1], де вчителі можуть взяти готові розробки методичних матеріалів та поділитися власними;
- використання медіаосвітніх технологій (соціальних мереж, технологій wiki, Internet-телефонії, блогів) для організації освітньої діяльності;
- використання освітніх сервісів (наприклад, Google for Education) потужних світових компаній (Google, Microsoft та інших) тощо.

Підводячи підсумки, зазначимо, що розвиток електронного інформаційно-освітнього середовища у системі післядипломної педагогічної освіти передбачає максимальне використання освітніх можливостей інформаційних технологій та направлено на формування професійних компетенцій педагога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воротникова І. П. Освітній портал як складова освітньо-інформаційного середовища післядипломної педагогічної освіти регіону / І.П. Воротникова. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/ges/vyp7/konf4/Vorotnikov.pdf

2. Зелінський С. С. Концепція інформаційно-освітнього середовища в процесі інформатизації системи вищої професійної освіти / С. С.Зелінський // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Житомир, 2009. Вип. 47. С. 155-159.

3. Кух О.М., Кух А. М. Інформаційно-освітнє середовище в системі методичної підготовки майбутнього вчителя фізики. URL: <https://drive.google.com/drive/my-drive>

4. Овчинникова М. Інформаційно-освітнє середовище як фактор підвищення кваліфікації вчителя: теоретичний аспект / Марина Овчинникова. URL: <http://www.stationline.org.ua/pedagog/106/19553-informacijno-osvitnye-seredovishhe-yak-faktor-pidvishhennya-kvalifikaci%D1%97-vchitelya-teoretichnij-aspekt.html>

5. Організація освітнього процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти з використанням електронних технологій навчання: методичні рекомендації / за заг. ред. Л. Л. Ляхоцької; ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». К., 2017. 198 с.

6. Шебаніц В. Г. Організаційно-педагогічні умови створення освітнього інформаційного середовища. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/psychology/31893/

Атаманчук Ніна Михайлівна,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри загальної, вікової та практичної психології

Полтавського національного педагогічного

університету імені В. Г. Короленка

ІНКЛЮЗІЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Актуальність дослідження. Країни Європи, в тому числі й Україна, вийшли на етап формування нового типу відношення держави і суспільства до дітей з особливими освітніми потребами, що викликає необхідність модернізації освітньої галузі.

У світлі інтеграції України в європейський простір в нашому суспільстві відбуваються зміни у ставленні до дітей з особливими освітніми потребами. В умовах сьогодення стає актуальним питання проблеми входження дітей з особливими освітніми потребами в освітнє середовище. Закон про інклюзивну освіту, який в Україні запрацював влітку 2017 року, забезпечує учнів з особливими освітніми потребами навчанням у звичайних класах та гарантує психолого-педагогічну, корекційно-розвиткову допомогу. Так, в новому 2018-2019 навчальному році діти з особливостями (порушеннями) психофізичного розвитку навчаються за новою програмою, яка дозволяє їм краще отримувати нові знання. Зокрема мова йде про дітей із порушенням зору, слуху, мовлення, опорно-рухового апарату; дітей з фізичними, психічними, інтелектуальними порушеннями, емоційними розладами.

Мета статті – вивчення питання проблеми входження дітей з особливими освітніми потребами в освітнє середовище.

Виклад основного матеріалу. В Інтернет-виданні «Вікіпедія» поняття «інклюзія» трактується як процес, що дає можливість залучати усіх учнів до участі у діючих культурно-освітніх програмах.

А. Колупаєва дефініцію інклюзивної освіти пояснює як «систему освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, і передбачає навчання дитини з порушеннями психофізичного розвитку в умовах загальноосвітнього закладу з обов'язковим фаховим психолого-педагогічним супроводом» [4, с.8].

Під поняттям «інклюзивне навчання» А. Колупаєва розуміє «створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку» [4, с.9].

Орієнтація національної освіти на особистість дитини зумовлює нову стратегію розвитку та виховання на основі гуманістичних засад – реалізацію прав дитини з особливими освітніми потребами на освіту та забезпечення умов для виявлення її можливостей (Л. Виготський,

І. Мамайчук, О. Стребелева, Л. Шипіцина, М. Bornstein, J. R. Kirby та ін.) [2, 3].

Сучасні освітні моделі зорієнтовані на те, щоб дати дитині відповідні компетентності, однак для успішної соціалізації дитини з особливими освітніми потребами цього недостатньо. Вважаємо, потрібно створити для такої дитини модель освіти, в якій вона зможе адаптуватися, виховуватися, здійснювати соціальні контакти, досягати власних освітніх успіхів, бути впевненою у собі. Освіта для дітей з особливими освітніми потребами повинна стати універсальною підготовкою до дорослого життя, в якому мають забезпечуватися природні, соціальні та креативні можливості й потреби.

Надзвичайно важливою для учасників інклюзивної освіти є тісна співпраця батьків зі школою. Близькі рідні повинні співпрацювати з фахівцями загальноосвітнього закладу, виступати їхніми активними помічниками. За таких умов, дитина з особливими освітніми потребами зможе адаптуватися в соціальному середовищі. Не менш важливими учасниками інклюзивного освітнього процесу є звичайні учні, які повинні толерантно ставитися до дитини з особливими освітніми потребами, не ображати її, не принижувати, а дозволяти їй почувати себе рівною зі своїми ровесниками.

Батьки повинні знати особливості інклюзивної освіти та навчитися використовувати її так, щоб вона була на користь їхній дитині. Саме тому, різні форми освітньої роботи, навчання батьків взаємодії з педагогами, а разом з тим здорове ставлення їх до обставин, зумовлених народженням дитини з особливими освітніми потребами, повинні зайняти важливе місце у роботі кожної окремої школи з інклюзивною формою навчання.

У рамках Міжнародного проекту «Активні громадяни» викладачами кафедри загальної, вікової та практичної психології ПНПУ імені В.Г. Короленка було взято участь у Національному навчальному візиті, що був організований у м. Вінниця Британською Радою в Україні 2-6 липня 2018 року. У межах візиту взяли участь у тренінгах, що зорієнтовані на міжкультурний діалог, конфлікти та конструктив, силу запитань і вміння слухати. Відвідали Вінницький обласний пансіонат для осіб з інвалідністю та осіб похилого віку, Молодіжний банк ініціатив, Еко-батл від подільської громади, Вінницьку міську раду, загальноосвітні заклади, соціальні майстерні, де створено інклюзивне середовище. Тож досвід отриманий в межах проекту враховуємо при викладанні курсу «Основи психодидактики інклюзивної освіти» [1, с.12].

Переконані, використовуючи засоби психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних навчальних закладах можна сприяти кращій їх адаптації, компенсації та соціалізації до навчання у школі. Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання – це система професійної діяльності педагогічного колективу, яка спрямована на співпрацю з дитиною, на самопізнання, пошук шляхів саморегуляції внутрішнього світу і системи взаємостосунків.

Переконані, відсутність належного навчально-методичного забезпечення, недостатнє забезпечення кваліфікованими спеціалістами закладів освіти не дає повністю реалізувати освітні потреби дітей з особливими освітніми потребами, що звичайно ж не сприяє їхній успішній адаптації та соціалізації в освітньому середовищі.

Тому, вважаємо за потрібне: удосконалення нормативно-правової бази; створення умов у закладах освіти (розпочинаючи з дошкільних), які сприятимуть безперешкодній інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітнє середовище; приведення системи освіти до роботи у відповідності з потребами дитини з особливими освітніми потребами та її сім'ї; висококваліфікована підготовка педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Висновки. Отже, інклюзія передбачає обов'язковий психолого-педагогічний супровід дитини фахівцями (корекційний педагог, практичний психолог, соціальний педагог, учитель-логопед, лікар). Без них перебування дитини у загальноосвітньому закладі набуває стихійності, формальності, яке не буде корисним, а можливо шкідливим для учня з особливими освітніми потребами, адже без відповідної корекційної допомоги його

психофізичний розвиток лише ускладниться.

Процес інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в єдиний освітній простір є безповоротним для гуманізації та подальшого розвитку сучасного суспільства, він потребує зламу стереотипів та оволодіння новими формами роботи всіма учасниками освітнього простору.

Головне завдання інклюзивної освіти, полягає в тому, щоб фахівці та батьки змогли побачити реальну перспективу розвитку дитини з особливими освітніми потребами, з'ясувати можливі труднощі її соціального розвитку, що виникають у певні вікові періоди, а також визначити свою роль у процесі психолого-педагогічного супроводу такої дитини.

Список використаних джерел

1. Яланська С. П., Атаманчук Н. М. Інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір. Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи: матеріали III всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лютого 2019 р. К.: Університет «Україна», 2019. 176 с.

2. Гавриш Н.В. Проблеми існують. Їх треба розв'язувати (моделі освітнього процесу). Дошкільне виховання. 2009. №6. С. 7-11.

3. Гончаренко А.М. Особистісно орієнтована модель освіти: підготовка педагога. Дошкільне виховання. 2008. №1. С. 10-13.

4. Колупаєва А.А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.

Бакуменко Оксана Володимирівна,

учитель української мови та літератури

Яструбинського навчально-виховного комплексу:

загальноосвітній навчальний заклад –

дошкільний навчальний заклад

Сумської районної ради Сумської області

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ВЧИТЕЛІВ ЯК ОДНА З ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІДВИЩЕННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Актуальність дослідження. Важливе значення даної проблеми зумовлене тим, що з розвитком сучасних інформаційних технологій відкриваються нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Розвиток освіти, її спрямованість на самореалізацію особистості, постійний пошук нових можливостей задоволення потреб учнів вимагають від учителя безперервного професійного самовдосконалення. Такі тенденції розвитку закономірно позначаються істотним збільшенням навантаження на систему підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Модернізація спричинила тотальну інформатизацію, істотне розширення обсягу використовуваної комп'ютерної техніки та інтерактивних засобів навчання, підключення всіх шкіл до мережі Інтернет.

Орієнтація сучасної освітньої галузі на неперервність фахової освіти педагога, що передбачає необхідність надання відповідними закладами якісних послуг з підвищення кваліфікації вчителів, розвитку їх професійної компетентності, мобільності з урахуванням інтересів і особистих потреб, потребує вдосконалення і розширення мережі можливостей професійного розвитку педагогів упродовж їх професійного життя. Перспективною формою післядипломної педагогічної освіти, що здатна забезпечити оптимальність неперервної професійної підготовки вчителів України, вважають сьогодні дистанційне навчання.

Професійне вдосконалення педагога все більш характеризується рівнем компетентності, який визначає ефективність і результативність педагогічних дій. А це в

кінцевому підсумку полягає в тому, що школі необхідні вчителі-професіонали з високим рівнем професійної компетентності в області інтернет-технологій, здатні працювати в умовах зростаючого потоку наукової та методичної інформації, готові опанувати і впроваджувати інноваційні освітні технології, що сприяють розвитку пізнавальних інтересів і творчого потенціалу учнів. У наше століття глобальної та повсюдної інформатизації реалізувати намічені цілі можливо лише за умови володіння вчителем інтернет-технологіями.

Розгляд проблеми впровадження дистанційного навчання в освітню галузь українського суспільства виправдано вважають сучасною інноваційною формою професійної підготовки фахівців у процесі неперервної освіти, що потребує уваги на загальнодержавному рівні за умови забезпечення продуктивності, ефективності, результативності такого навчання.

Важливу роль при цьому повинна зіграти система післядипломної педагогічної освіти, яка створює умови для постійного розвитку професійної компетентності педагогів.

Мета дослідження: розглянути особливості підвищення професійної компетентності вчителів шляхом дистанційного навчання в умовах післядипломної педагогічної освіти.

Дистанційне навчання педагогів виступає сьогодні одним із перспективних напрямів удосконалення професійної майстерності фахівців системи освіти. В умовах розвитку процесів інформатизації та модернізації освіти дистанційні технології дозволяють зробити навчальний процес більш гнучким, зручним, практико-орієнтованим, а також знизити витрати на навчання педагогів. Тематика курсів дистанційного навчання визначається з урахуванням освітніх потреб фахівців регіональної системи освіти. В процесі реалізації дистанційних курсів практикуються різні спільні види діяльності, систематичні обговорення всією групою розглянутих проблем, що виникають, просто цікавих пропозицій на форумі, інтернет-конференції та ін.

Дистанційне навчання ґрунтується на таких основних засадах: відкрите навчання, комп'ютерне навчання, активне спілкування між викладачем і слухачем із використанням сучасних засобів телекомунікації. Основою дистанційного навчання є самостійна робота (без відриву від основної роботи) слухача, якісне науково-методичне (комплекти методичних та навчальних матеріалів) і консультативне забезпечення при ефективному (опосередкованому та прямому) управлінні процесом навчання з боку наставника-тьютора. Використання мультимедіа (графіка, анімація, звук) як додаткового матеріалу підвищує ефективність навчання. Велику роль у дистанційному навчанні відіграє онлайн-доступ (прямий) до навчального матеріалу, наведеного у вигляді текстів, графіки, відеофрагментів, контролюючих, тренажерних змістових блоків.

Широкий спектр інтерактивних сервісів (дошка оголошень, електронна пошта, обмін файлами, чат-сесії, форуми), підтримуваний середовищем дистанційного навчання, дозволяє створити умови для повноцінної взаємодії учасників дистанційного освітнього процесу.

У процесі навчання слухачі дистанційних курсів освоюють технології мережевої взаємодії, які зможуть надалі використовувати в своїй педагогічній практиці. Мережева модель дистанційного підвищення кваліфікації педагогів, в основу якої покладено організацію індивідуальної навчальної діяльності безпосередньо в інформаційно-освітньому середовищі, передбачає наявність в учасника дистанційного курсу базового рівня компетентності в галузі використання інформаційно-комунікаційних засобів та Інтернет-технологій.

Застосування дистанційних форм підвищення кваліфікації орієнтує педагога на самоосвіту. Серед мотивів, що визначають вибір учителем дистанційного навчання на основі телекомунікацій, одне з перших місць займає бажання слідувати за учнем, супроводжувати його в освітньому процесі.

Дидактичною основою здійснення дистанційної фази навчання слухачів є змістова навчально-методична одиниця — дистанційний курс (ДК). Зміст дистанційних курсів визначається державними стандартами за фаховими напрямками та категоріями вчителів-

предметників, що здійснюють підвищення кваліфікації, і має враховувати особливості дистанційної форми навчання. Загалом серед вимог можна виділити:

- відповідність меті та завданням підвищення кваліфікації;
- науковість, сучасність, зв'язок теорії з практикою;
- професійну спрямованість.

Дистанційний курс є основним елементом дистанційного навчання.

Використовуючи сучасні засоби навчання, комп'ютерні програми, інформаційні технології, Інтернет, дистанційні форми, можливо, підвищать якість освіти. Так ми маємо більше можливостей доступу до навчального та додаткового матеріалу, маємо більш швидкий спосіб передачі інформації та взаємодії з викладачами та організаторами навчального процесу. Дистанційне навчання не може повною мірою замінити традиційну очну форму навчання, оскільки відсутній безпосередній контакт між викладачем і слухачем, але воно добре підходить тим, хто вже має деякий багаж знань і хоче підвищити рівень своєї кваліфікації.

Виділяють наступні види технологій дистанційної освіти:

Кейс-технологія: у ній кожен навчальний курс забезпечується спеціальним навчальним посібником, програмою і методичними вказівками, що допомагають освоювати навчальний матеріал. Кейс-технологія може використовуватися як самостійно, так і в поєднанні з іншими технологіями.

Internet-технологія: забезпечує доступ до системи дистанційного навчання на будь-якому рівні інформаційних ресурсів.

Відеотехнологія: основою є впровадження в інформаційне забезпечення навчального процесу відеолекцій, які проводяться кваліфікованими викладачами, що вміють підтримувати контакт з аудиторією на рівні «питання – відповідь».

Практичні заняття в дистанційній освіті призначені для поглибленого вивчення дисципліни, набуття педагогом необхідних навичок та умінь як компетентного фахівця.

Висновки. Дистанційні технології навчання можна розглядати як природний етап еволюції традиційної системи освіти від дошки з крейдою до електронної дошки й комп'ютерних навчальних систем, від книжкової бібліотеки до електронної, від звичайної аудиторії до віртуальної. Зміст післядипломної педагогічної освіти має враховувати особистий досвід кожного фахівця, потребу в розвитку не тільки когнітивної сфери педагога, а й загальнокультурної, гностичної, особистісної, що в умовах дистанційного навчання може бути проблематичним. Дуже важливо, щоб таке навчання не мало формальний, обмежений, фрагментарний характер, що може призвести до таких наслідків: спрямованість педагога на отримання відповідного документа про підвищення кваліфікаційного рівня; зниження рівня пізнавальної творчої активності вчителя, його професійного розвитку. Тому зміст дистанційного навчання вчителів має бути продуманим, вивіреним і багатоаспектним, побудованим з висвітленням нового в педагогічній науці та з урахуванням нагальних професійних потреб сучасних педагогів.

Використання такої форми навчання для підвищення кваліфікації вчителів має свої недоліки і переваги. Вказане свідчить насамперед про необхідність подальшого розгляду проблем застосування дистанційного навчання, його впливу на розвиток компетентності вчителів. Варто враховувати, що всі учасники дистанційного навчання в післядипломній освіті є дорослими людьми з певним обсягом особистого і професійного досвіду, рівнем сформованості вольової сфери і здатності до самоосвітньої діяльності, розвиток яких зумовлений внутрішніми умовами та зовнішніми чинниками впливу. Їх аналіз, урахування, конструктивне розв'язання проблем, що виникають на різних етапах впровадження, сприятимуть оптимізації професійної підготовки педагогічних кадрів у неперервній освіті.

Список використаних джерел

1. Варганова І.В., Животовська Г.П., Антошкина Е.Г. Проблеми і перспективи дистанційної освіти з хімії // Педагогічна освіта і наука, № 1, 2010. - С. 89-91.

2. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації // Шлях освіти. – 2007. – № 4 (46). – С. 38-41.
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. - К.: КІШ, 2000. - 12 с. 3.
4. Кремень В.Г. – Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К: Грамота, 2005 – 448 с.
5. Примакова В. В. Дистанційне навчання як перспективна форма підвищення кваліфікації вчителів в Україні // Педагогічний альманах. - 2013. - Вип. 19. - С. 181-187.
6. Теорія і практика дистанційного навчання / за ред. Е. С. Полат. - М.: Академія, 2004. - 146 с.

Безкорвайна Ольга Василівна,

заступник директора з навчально-виховної роботи
Лебединської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №7
Лебединської міської ради Сумської області

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

У ВИКЛАДАННІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ – ВИМОГА ЧАСУ

Актуальність дослідження. Провідною ідеєю освіти на сучасному етапі в українській державі є гуманізація, адже гуманітарна освіта є засобом і сферою формування державного етносу, розвитку особистості як найвищої цінності суспільства. Уроки зарубіжної літератури – це сходинки до пізнання духовної скарбниці людства. Розкриваючи духовне, література відкриває вічне, невмируще. Сьогодні в умовах гуманізації навчання особистісно-орієнтований підхід до навчання та виховання трансформується у компетентісний підхід, але у центрі уваги залишається особистість учня. Оновленому суспільству потрібні фахівці, які можуть самостійно мислити, здатні до самореалізації на основі об'єктивної самооцінки.

Реформування національної освіти передбачає відновлення змісту навчання з орієнтацією на ключові компетентності, оволодіння якими дозволить учням вирішити різні проблеми в професійному, соціальному та повсякденному житті. Створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості визначені Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, що ґрунтуються на засадах особистісно зорієнтованого, який забезпечує розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів; компетентісного, що в свою чергу сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей, і діяльнісного, спрямованого на розвиток умінь і навичок учня, застосування здобутих знань у практичних ситуаціях, пошук шляхів інтеграції до соціокультурного та природного середовища.

Компетентісний підхід до навчання реалізується в сучасній освіті поряд з традиційними та інноваційними підходами. Проблема вдосконалення системи освіти шляхом упровадження компетентісного підходу активно обговорюється у педагогіці. Розв'язання окресленої проблеми представлено в працях А.Л.Андрєєва, І.О.Зимньої, А.В.Хуторського, О.І.Пометун, О.В.Овчарук та інших вітчизняних і закордонних дидактів. Змістовно-діяльнісний підхід до навчання вимагає створення дидактичних та психологічних умов для зацікавленості здобувачів освіти процесом навчання. Головними завданнями навчання є розвиток творчості та загальнокультурного світогляду учнів; формування головних навичок мовно-розумової діяльності та міжособистісного спілкування[8]. Для реалізації цих завдань необхідно створити такі умови, за яких учні не будуть пасивними слухачами, а будуть брати активну участь у освітньому процесі. Сьогодні потребує від людини не тільки певної суми знань, умінь та навичок, а, що найважливіше, вміння самостійно здобувати й використовувати на практиці нові знання, вміння співпрацювати, спілкуватися, адаптуватися до нових обставин, знаходити шляхи вирішення життєвих проблем. Класифікацією та характеристикою сучасних методів та прийомів займалися В.П.Андрущенко, І.А.Зязюн, В.Г.Кремень, В.І.Луговий, О.В.Сухомлинська, В.Д.Шадріков та інші. Як засвідчує аналіз

літературних джерел, проблема використання на уроках сучасних методів і прийомів у вивченні зарубіжної літератури ще недостатньо розроблена та впроваджується на практиці.

Мета статті – розкрити теоретичний та практичний аспекти використання сучасних методів та прийомів роботи на уроках зарубіжної літератури для формування предметних та ключових компетентностей здобувачів освіти, озброєння учнів уміннями і навичками саморозвитку творчої особистості.

Виклад основного матеріалу. Яким же насправді має бути сучасний урок? Як підвищити його ефективність? Що в ньому сьогодні найвизначальніше? Ці та інші питання хвилюють сьогодні багатьох учителів літератури. Удосконалення уроків літератури в школі – завжди актуальна проблема.

Освіта сьогодні переходить до компетентісно спрямованої, тобто до способів застосування знань і умінь на практиці. У наш час проблема компетенцій потрапила до освіти та зайняла в ній головуюче місце, що пов'язується з інформаційним вибухом останнього десятиріччя та змінами, які відбулися внаслідок використання інформаційних технологій, швидкого впровадження наукових розробок не лише в економічну сферу, але й у повсякденне життя людей [6]. Компетенція (лат. *competentia* – «коло питань») – це сукупність знань, умінь та навичок, які необхідні для конкретної роботи; здатність та готовність ефективно застосовувати знання на практиці, у конкретній ситуації. «Компетентна у певній області людина володіє відповідними знаннями та здібностями, які дозволяють їй обґрунтовано судити про цю область та ефективно діяти в ній» [8]. Компетенція повинна відповідати, по-перше, індивідуальним вимогам. По-друге, відповідати суспільним вимогам, тобто дозволяти отримувати суспільно значимі результати. І, по-третє, сприяти здійсненню практичної діяльності, тобто дозволяти оперативно вирішувати проблеми і завдання, які виникають [6]. Компетентісний підхід у навчанні – це формування здатності діяти в ситуації невизначеності при вирішенні актуальних для учнів проблем. Він передбачає не засвоєння учнем окремих один від одного знань і вмінь, а оволодіння ними в комплексі, адже мета розвитку компетенцій – допомогти дитині адаптуватися в соціальному світі.

О.Ісаєва зазначила, що для сучасного уроку зарубіжної літератури характерні чотири парадигми (концептуальні моделі освіти): особистісно орієнтована, читацько-центрична, компетентісна і культурологічна [2]. Нова програма із зарубіжної літератури для 5-9 класів спрямовує роботу вчителя на розвиток *ключових компетентностей* (уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, інформаційно-комунікаційної, соціальної, громадянської, загальнокультурної), а також на формування предметної літературної компетентності, складниками якої є комунікативна, емоційно-ціннісна, літературознавча, загальнокультурна, компаративна та інші компетенції особистості.

Для формування та розвитку ключових освітніх та предметних компетенцій на уроках літератури доцільним є використання нестандартних уроків. Класифікація нестандартних уроків різна. Науковці дають підстави заявити, що форми уроків, які застосовуються в сучасній старшій школі є різноманітними: бінарні уроки; віршовані (римовані) уроки; інтегровані (міжпредметні) уроки; уроки-дискусії (урок-діалог, урок-диспут, урок запитань і відповідей, урок-засідання, урок-круглий стіл, урок-конгрес, урок-практикум, урок -прес-конференція, урок-проблемний стіл, урок-семінар, урок-суд, урок-телеміст); уроки-дослідження (урок-знайомство, урок-панорама ідей, урок-пошук, урок-самопізнання, урок «Слідство ведуть знатоки», урок «Що? Де? Коли?»); уроки-звіти (урок-аукціон, урок-залік, урок-захист, урок-інтерв'ю, урок-екзамен, урок-ерудит, урок-композиція, урок-концерт, урок-огляд знань, урок-презентація, урок-ярмарок); уроки-змагання (урок — брейнг-ринг, урок-вікторина, урок-КВД — конкурс винахідливих та допитливих, урок-КВК — конкурс веселих та кмітливих, урок-конкурс, урок-мозкова атака, урок-турнір); уроки-мандрівки (урок-екскурсія, урок-екскурсія, урок-марафон, урок-подорож); уроки — сюжетні замальовки (урок-віночок, урок-вечорниці, урок-драматизація, урок-казка, урок-картинна галерея, урок-ранок, урок-спектакль, урок-фестиваль, урок-усний журнал). Завдання педагога — не тільки

чітко усвідомлювати мету кожного окремого уроку, а й розуміти важливість проведеного заняття як органічної ланки загального ланцюжка даної теми, розділу, курсу, циклу, всього навчально-виховного процесу.

Досить вагомою на уроках зарубіжної літератури є роль феномену гри, коли розвага переростає у навчання. Навчання у грі містить у собі багато різноманітних форм роботи : «Упізнай героя за його портретом...», « Упізнай героя за його реплікою...», «Упізнай автора...», «Упізнай твір за його початком...». Наприклад, вправа «Візитівка письменника» допомагає учням розвивати навички самостійного мислення та вміння узагальнювати вивчений матеріал. Працюючи над текстом драматичних творів, можна запропонувати учням читання за ролями – прийом «Голоси літературних героїв». Спочатку вони мають уявити характер героя, його настрої у даній ситуації, а тоді спробувати відобразити це голосом, жестами, сценічною грою. Причому після виконання завдання вчитель та інші учні можуть як погодитись з їхнім трактуванням, так і сперечатися. Прийом «У картинній галереї». Вчитель пропонує учням добрати малюнки, репродукції картин, ілюстрації до окремих епізодів художніх творів. На заняттях учні самі описують, який фрагмент вони зобразили. Це можуть бути і репродукції художників або ілюстрації різних авторів до одного художнього твору. У такому випадку учень або група мають довести вдалість свого вибору. Такий вид роботи сприяє розвитку зв'язного мовлення, аналітичного мислення. Формує естетичні смаки. Ефективною формою знайомства з творчим шляхом письменника може стати літературна екскурсія – очна та заочна. Вона теж задіє не лише мислення учнів, а й уяву та емоційну сферу особистості. Доречним тут буде використання епістолярних, мемуарних документів, фотографічних матеріалів, які можуть зібрати учасники навчальної рольової гри – «екскурсоводи» готуватимуть коментарі до експонатів і розповідь про кожен експонат.

На всіх етапах уроку важливо використовувати інтерактивні методи, які за необхідності поєднуються з традиційними. Алгоритм інтерактивного навчання передбачає використання таких активних методів навчання як аналіз конкретних ситуацій, введення в досліджувану проблему, визначення задачі, групова робота над ситуацією, групова дискусія, підсумкова бесіда[5]. Варто використовувати роботу в парах, у малих групах, інтерактивні прийоми «Коло ідей», «Акваріум», «Асоціація», «Мікрофон», «Навчаючи – навчаюсь», «Мозковий штурм», «Незакінчені речення», «Ажурна пилка», різних варіантів дискусійного навчання (дискусія, диспут, дебати) та вправ «Лови помилку», «Своя опора», «Передай крейду», «Свої приклади», «Дружня порада», «Створи символ», які вдало можна поєднати з традиційними формами роботи та з творчою діяльністю нестандартного спрямування: «виступ у суді», інтерв'ю з письменником чи героєм, виготовлення ілюстрацій до твору, вернісаж ідей, рольова гра, літературна гра та ін. Під час вивчення літератури можуть здійснюватися мікро- та макродіалоги. Метод «Мозковий штурм». Це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, що спонукає учасників проявляти свою уяву та творчість, який досягається шляхом вільного вираження думок усіх учасників та учасниць, і допомагає знаходити кілька рішень по конкретній темі. Метод «Займи позицію». Цей метод допомагає проводити дискусію по спірній, суперечливій темі. Надає можливість висловитися кожному і кожній, продемонструвати різні думки по темі, обґрунтувати свою позицію або перейти на іншу позицію у будь-який час, якщо вас переконали, та назвати більш переконливі аргументи. Метод «Ток-шоу». Метою такої форми роботи є отримання навичок публічного виступу та дискутування. Учитель на цьому уроці є ведучим ток-шоу. Ця форма роботи допоможе здобувачам освіти навчитися брати участь у загальних дискусіях, висловлювати та захищати власну позицію.

У сучасному освітньому просторі стали актуальними поняття «інформаційно-комунікаційних технологій», «медіаграмотність», «медіа-освіта», «мультимедіа». Реальність вимагає від системи освіти перебудови методів та форм навчання, які дозволять учневі гнучко адаптуватися до умов життя, що змінюються, володіти високим рівнем толерантності, пристосовувати отримані знання до власного життєвого простору. Медіаграмотність дозволяє людині активно використовувати можливості інформаційного поля телебачення,

радіо, відео, кінематографа, преси, Інтернету, розвиває критичне мислення. Використання інформаційно-комунікаційних технологій під час уроків зарубіжної літератури та при підготовці до них забезпечує різноманітність робіт на усіх етапах навчання: при поясненні нового матеріалу (демонстраційно-енциклопедичні програми, презентації Power Point), при закріпленні, повторенні (тренінги, проміжні тестування, спілкування через електронну пошту, у чаті, телеконференції); в самостійній роботі учнів (різноманітні навчальні програми, електронні підручники, посібники; самостійний пошук матеріалів, робота над проектами), під час проведення контролю знань, умінь і навичок (тестування, створення Web-сторінок, захист проектів, дистанційне спілкування через електронну пошту, Інтернет-семінари, Інтернет-олімпіади тощо). Інформаційні технології варто використовувати з 5 класу, бо якраз у дітей цього віку ефективність засвоєння матеріалу дуже залежить від його візуалізації. Вони люблять працювати з ілюстраціями, слухати музику, заповнювати таблиці чи схеми, аналізувати уривки фільмів. Через презентацію вони краще сприймають складні теоретичні поняття, тому що акцент робиться на яскравості графіки й анімації. Спеціальні відеоефекти «оживляють» обов'язковий для вивчення матеріал, а якщо його подавати в ігровій формі, то це буде сприяти їх глибшому засвоєнню.

Висновки. Крізь призму діяльності учня необхідно переосмислити саму структуру навчально-виховного процесу, перейти до вирішення проблеми розвитку та реалізації творчих здібностей кожного школяра. Перебудова навчально-виховного процесу передбачає певну переорієнтацію функцій учителя. Різко зменшується питома вага його виконавчої діяльності на уроці і, відповідно, зростає функція організаційна. Це, в свою чергу, вимагає глибокого оволодіння педагогічною технологією, вмінням прогнозувати в деталях діяльність кожного учня. Лише за цієї умови вчитель зможе повноцінно включати учня в діяльність як свого «партнера».

Отже, навчальний процес слід будувати так, щоб сприяти свідомій співучасті особистості, яка освоює предмет, у відтворенні його по змісту. Нинішній спосіб викладання зарубіжної літератури має створити умови для духовного самовдосконалення, самореалізації і самоутвердження дитини[4]. Учитель словесності повинен будувати педагогічний процес не за принципом інформаційного повідомлення від суб'єкта до об'єкта в жанрі монологу, а діалогізації. Таким чином, процес навчання - це не автоматичне вкладання певного матеріалу в голову здобувача освіти. Потрібна його напружена розумова робота, активна участь в цьому процесі, чого можна досягти тільки за допомогою інтерактивного навчання та компетентнісного підходу.

Список використаних джерел

1. Богосвятська А. І. Методика компетентнісного викладання на уроках літератури. Зарубіжна література в школах України. 2012. № 7-8.
2. Ісаєва О. Про основні парадигми шкільної літературної освіти . Всесвітня література в СНЗУ. 2011. № 1.
3. Мельник А.О. Ігри на уроках зарубіжної літератури. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2005. №6.
4. Ніколенко О.М. Вивчення зарубіжної літератури. Харків: Веста, 2003.
5. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2003.
6. Сафарян С. Формування компетентної особистості починати з себе. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2011. №7
7. Сиротенко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків: Основа, 2003.
8. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. Народное образование. 2003. №2.

Бей Микола Олександрович,
учитель спеціаліст фізики та інформатики
Новгородської філії Боромлянського
навчально-виховного комплексу
Боромлянської сільської ради Сумської області

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Актуальність дослідження. В умовах реформування сучасної системи освіти, розвиток професійної компетентності учителів набуває надзвичайної актуальності. Адже необхідною умовою сьогодення є не лише глибокі знання у професійній сфері та високий рівень освіченості, а й постійне поповнення та поновлення знань, високий рівень професіоналізму. Сучасна школа потребує «педагога-європейця», котрий творчо думає, володіє сучасними методами і технологіями освіти, умінням прогнозувати свій кінцевий результат, усвідомлює свою соціальну відповідальність, уміє досягати нових педагогічних цілей, адаптуватися до особливостей сучасного середовища, працювати за умов, коли інформація оновлюється з небаченою раніше швидкістю.

Розвиток професійної компетентності учителів у першу чергу, покладається саме на систему післядипломної педагогічної освіти, з окрема, на процес підвищення кваліфікації. Адже він спрямований на приведення професійного рівня педагогічних працівників у відповідність до світових стандартів та вимог сучасності. Саме тому система підвищення кваліфікації повинна динамічно реагувати на нові тенденції, прогнозувати їх майбутнє щоб вчасно допомогти вчителю в його професійному зростанні і розвитку. Цим і обумовлено актуальність обраної теми.

Мета статті полягає в аналізі наукових джерел з проблеми професійної компетентності вчителя та пошуку шляхів її розвитку у процесі підвищення кваліфікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. В наш час проблема розвитку професійної компетентності вчителів перебуває в центрі уваги дослідників. Їй приділяли увагу такі науковці як В. Адольф, М. Кравцов, І. Лернер, А. Маркова, М. Поташник, М. Скоткін, О. Щербаков, І. Колесникова, Н. Кузьміна, Л. Мітіна, Е. Рогов, Є. Сериков, В. Синенко, та ін. У дослідженнях і публікаціях зазначених нами та інших вчених започатковано розв'язання нашої проблеми, на них ми і будемо спиратися у своїй статті.

Підхід до визначення понять «професійна компетентність» (від латинського *competentis*, що означає належний, здібний) досить неоднозначний. Так А. Маркова визначає її як певний психічний стан, що дозволяє діяти самостійно й відповідально. О. Крисан, О. Овчарук, О. Савченко вважають, що професійна компетентність вчителя є своєрідним комплексом знань, умінь і ставлень, що набуваються в навчанні й дозволяють йому розуміти та оцінювати в різних контекстах проблеми, що є характерними для різних сфер діяльності. Дещо інше означення знаходимо в дослідженнях В. Сластьоніна, І. Ісаєва, А. Міщенко й Є. Шиянова. [3] Вони стверджують, що професійна компетентність педагога – це «єдність його теоретичної й практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності і характеризує його професіоналізм». О. Митник [6] іде далі і тлумачить професійну компетентність вчителя як здатність фахівця кваліфіковано й ефективно застосовувати теоретичні знання, знання-засоби та знання-цінності як у запланованих, так і у непередбачених педагогічних ситуаціях. Дещо по-іншому професійну компетентність вчителя трактує А. Хуторський, [5] розуміючи під нею, сукупність ключових, базових і спеціальних компетентностей. Ключові компетентності необхідні для будь-якої професійної діяльності, пов'язані з успіхом особистості. Базові – відображають специфіку педагогічної діяльності в межах вимог до системи освіти. А спеціальні, на думку вченого, відображають специфіку конкретної предметної й надпредметної сфери професійної діяльності. Глибокий аналіз сутності професійної компетентності вчителя висвітлено у дослідженні В. Синенка [6]. На його думку це інтегрування відповідного рівня професійних знань, умінь і навичок учителя, його особистісних якостей, що виявляються в результаті діяльності.

Як бачимо, дане поняття трактується по-різному, але всі сходяться в одному: поняття «професійна компетентність вчителя» включає всі сторони діяльності педагога: знаннєву, операційно-технологічну, ціннісно-мотиваційну та є інтегральною характеристикою особистості, її здатністю вирішувати проблеми та типові завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях. Розвиток професійної компетентності вчителя поліпшує здатність до ефективного здійснення ним професійної діяльності. А тому її необхідно розвивати та удосконалювати.

Зважаючи на погляди різних дослідників, структуру професійної компетентності вчителя можна представити як сукупність основних її компонентів: інформаційної, полікультурної, соціальної, комунікативної, предметної, психологічної, моральної і автономізаційної компетентностей, та особистих якостей педагога. Ми вважаємо, що сформованість названих вище видів компетентності означає довершеність вчителя в своїй професійній діяльності.

Розвиток професійної компетентності вчителів, на нашу думку, має розглядатися як цілісний процес їх особистісного і професійного зростання.

А відтак догматичний тип навчання, проведення лекцій, відсутність зв'язку з реаліями життя, орієнтація на засвоєння вже готових знань стають неефективними і вже не відповідають потребам дорослої людини, яка свідомо налаштована на професійне зростання. Адже досвід, до якого вони залучають вчителя, є зовнішньо нав'язаний і тому психологічно невиправданий. «Нерефлексований досвід безкорисний і з часом веде не до розвитку, а до професійної стагнації вчителя» (М. Уолес).

Слід також зазначити, що розвиток професійної компетентності вчителя відбувається саме за індивідуальною траєкторією, тобто залежить від його особистих якостей: особливостей характеру, темпераменту, рівня готовності педагога до впровадження змін у педагогічному процесі. Тому, ми вважаємо, що процес підвищення кваліфікації, який має бути спрямований на розвиток професійної компетентності вчителя організувати слід на основі: використання конкретних педагогічних ситуацій як методу відпрацювання зазначених нами основних компетентностей; організації навчання на основі тренінгів, ділових ігор, диспутів, дискусій, діалогів, використання новітніх технологій; здійснення системи навчальної роботи з педагогічними кадрами на місцях; організації виїзних практичних занять, практики та практикумів, де вчителі набуватимуть саме практичного досвіду.

Крім того, у процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників одну з основних ролей варто відвести саме розвитку особистості педагога, його професіоналізму, готовності і умінню створити таку атмосферу, яка забезпечувала б розвиток критичного мислення, творчості, виховувала б соціально відповідальних людей.

Перед початком навчання в системі післядипломної освіти доцільно визначити: на якому рівні професійної компетентності знаходиться конкретний педагог у даний час; наскільки він здатен до зростання; чи здатний до самоосвітньої діяльності; якої саме методичної допомоги він потребує. А зробити це можна обговоривши з учасниками їхні професійні проблеми, погляди на інноваційні технології а потім, за потреби відкоригувати сам зміст занять. Перевагу, на нашу думку, варто надати реальним і простим ситуаціям в навчальній роботі. Краще під час такого обговорення створювати дружню, неформальну атмосферу, основу на взаємній повазі, спільній роботі, підтримці та відповідальності всіх учасників навчання. Це створить мотивацію та необхідні умови для розвитку і самореалізації самого педагога.

В системі післядипломної освіти навчаючи педагогів, бажано розвивати їх інтелектуальні здібності, можливість набувати і розвивати ініціативність, впевненість в собі під час розв'язання професійних проблем, розвивати комунікативні навички, вміння працювати в групі, навчатися й пізнавати в цьому процесі себе. Адже розвиток професійної компетентності знаходиться в руках самого вчителя. Саме педагог стає тією особистістю, яка усвідомлено регулює стандарти своєї поведінки. Прагнення до самовдосконалення,

самоосвіта є, на нашу думку, одними із найбільш ефективних засобів розвитку професійної компетентності вчителя, забезпечують розширення його творчих можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності.

Тому, на наш погляд, у системі післядипломної освіти слід створювати такі організаційно-педагогічні умови, які сприяли б максимальному розвитку здатності педагога не тільки оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватись та адаптуватися до нових потреб суспільства, оперувати й управляти інформацією, творчо використовувати здобуті знання в педагогічній практиці, вміти працювати з колегами, прислухатися до їх думки, критично оцінювати досягнуте, прагнути до самореалізації творчого потенціалу, спрямованого на саморозвиток і саморегуляцію.

Ми вважаємо, що у процесі професійного самовдосконалення вчитель має відчутти свободу самовираження. Адже педагог, що володіє свободою самовираження, уміє керувати власним розвитком, може спрямувати свої творчі сили на пошук нових знань. Тому ми переконані, що сучасний «вчитель-європеець» має відвідувати виставки, концерти, знайомитися з новинками літератури. Організація таких культурних заходів не стала б зайвою в системі післядипломної освіти. Адже педагог - це творча особистість. Він повинен бути активним, комунікабельним, динамічним, вольовим, впевненим у собі, толерантним, висококомпетентним.

Висновки. Таким чином, у даній статті ми дослідили поняття «професійна компетентність вчителя» та навели шляхів її розвитку у процесі підвищення кваліфікації. На наш погляд, професійна компетентність вчителя – поняття динамічне, багатогранне й багатоаспектне. Розвиток професійної компетентності вчителя сприяє розвитку здатності учителя до ефективного здійснення своєї професійної діяльності, володіння ним цілісною системою знань, умінь і навичок. Найкоротший шлях до професійного зростання педагога – постійна праця, творчість, гармонія знань, почуттів і поведінки.

Список використаних джерел

1. Адольф В.А. Профессиональная компетентность современного учителя: монографія. Красноярск: КрГУ, 1998. 286 с.
2. Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 23– 28.
3. Дубасенюк О.А. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя. *Формування естетичної компетентності особистості засобами народознавства*: зб. наук. праць молодих дослідників. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2010. С. 10-16.
4. Зубко А. М. Організація навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів : монографія. Херсон : Айлант, 2006.124 с.
5. Ніколенко Л. Т. Компетентісний підхід у системі післядипломної педагогічної освіти. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/106583/1/%D0%9D%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> (дата звернення: 29.02.2019).
6. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf> (дата звернення: 28.02.2019).
7. Скрипник М. Мистецтво бути педагогом. Зб. тренінг. Занять. Київ:Шк. світ, 2006, 112с.

Борцова Муза Володимирівна,
старший викладач кафедри психології
Комунального закладу Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти

СУТНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ УМОВ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ОСВІТИ ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Актуальність дослідження. Забезпечення рівних прав на освіту для всіх дітей, у тому числі для дітей з особливими освітніми потребами, є одним з основних пріоритетів розвитку сучасної освіти. Україна рухається в напрямі міжнародної практики збільшення закладів освіти, які були б готові до надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами. Інклюзія динамічно розвивається. Інклюзивна освіта передбачає створення освітніх умов, які б відповідали потребам кожної дитини. Вона потребує змін на всіх рівнях освіти, оскільки це особлива система навчання, яка охоплює різноманітний контингент дітей та диференціює освітній процес. Впровадження інклюзії стає потребою суспільства в цілому, процесом, до якого залучаються не лише представники закладів освіти, але й фахівці у сфері освіти, широкі кола громадськості, представники законодавчих органів влади.

Мета статті – теоретично обґрунтувати сутність спеціальних умов для отримання освіти дітьми з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу. Впровадження інноваційної освітньої концепції щодо навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я, існуюча теоретична модель педагогічної діяльності у сучасних умовах реформування освіти України потребує суттєвих змін. А.А.Колупаєва підкреслює, що інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання в умовах закладу освіти [2]. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти інклюзивні освітні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання до індивідуальних освітніх потреб і різних стилів навчання дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивні освітні заклади повинні забезпечити спектр необхідних послуг відповідно до різних освітніх потреб таких дітей.

В інклюзивному навчанні основоположним є те, що не дитина має прилаштовуватися до суспільних, соціальних, економічних стосунків, а навпаки – суспільство має створити умови для задоволення особливих потреб кожної дитини. Інклюзивне навчання забезпечує рівний доступ до якісної освіти для дітей з особливими потребами.

Вченими доведено, що основними напрямками методології інклюзії є:

- підготовка суспільства до прийняття статусу рівноправної освіти незалежно від психофізіологічних особливостей дітей;
- широке висвітлення мети, завдань і напрямів інклюзивної освіти в засобах масової інформації;
- перехід від дефектоорієнтованого підходу до підтримки розвитку потенціалу кожної дитини;
- підготовка педагогічних кадрів до педагогічної діяльності в умовах інклюзивної освіти [7].

Освітні послуги надаються дітям закладами освіти у класах з інклюзивним навчанням із застосуванням особистісно орієнтованих методів навчання та з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності [5].

З.М. Шевців спеціальні умови, які сприятимуть розвитку дітей з особливими освітніми потребами, розділяє на педагогічні, психологічні, соціальні.

1. Педагогічні умови включають в себе спеціальні підручники, навчальні посібники, дидактичні матеріали, спеціальні технічні засоби навчання, модифіковані програми, адаптовані методи навчання і виховання [7]. Важливо проаналізувати, які адаптації та модифікації слід розробити для облаштування середовища, застосування необхідних навчальних методів, обладнання, урахування сенсорних та інших потреб дитини.

Модифікація змінює зміст або складність навчального завдання (наприклад, скорочення змісту навчального матеріалу, зміна складності навчального завдання). Адаптація не змінює зміст та складність завдання, але трансформує характер подачі матеріалу. Можуть використовуватись різні види адаптацій: пристосування середовища, адаптація навчальних підходів (наприклад, використання завдань різного рівня складності), адаптація матеріалів (наприклад, адаптація навчальних посібників) [6].

2. Психологічні умови – це створення толерантного середовища. Толерантне ставлення означає розуміння дітей, визнання їх цінності, забезпечення варіативного навчального процесу. Психологічні умови – це використання учителем стимулів, які підвищують пізнавальну активність учнів і вміння виявляти особливості характеру дітей, причини труднощів у здійсненні пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами [7]. До сучасного педагога суспільство висуває вимоги, відповідно до яких він повинен мати високий рівень професійної компетентності не тільки у сфері навчання і виховання дітей з нормативним рівнем розвитку, а й надання освітніх послуг дітям з особливими потребами. О.І. Пометун звертає увагу на те, що компетентність є особистісним утворенням, вона дозволяє застосовувати знання, вміння, навички, власний досвід у різних сферах життя, навчанні, професійній діяльності і вказує на готовність ефективно взаємодіяти із соціальним оточенням. Вона передбачає успішне розв'язання проблем, які виникають у професійній діяльності, при виконанні соціальних ролей [4]. Компетентність педагога поєднує знання, досвід, здібності, що дають йому можливість ефективно діяти в певній сфері.

Інклюзивна компетентність включає систему інклюзивних знань та спеціальних інклюзивних умінь педагога, опанування яких необхідне для здійснення інклюзивної діяльності. Інклюзивні знання – це знання про інклюзивну освіту, інклюзивне навчання тощо [1]. Фахова компетентність педагогів, які працюють в інклюзивному класі повинна включати знання з питань державних підходів до організації освіти дітей з особливими освітніми потребами, знання закономірностей розвитку даної категорії дітей, індивідуальні та диференційовані підходи навчання кожної із категорії дітей з особливими освітніми потребами. Освіта дітей є спільним завданням батьків і фахівців, тому педагоги мають знати зміст та методи роботи з родинами вихованців. Варто батьків дітей з особливими потребами: навчити краще розуміти внутрішній стан дітей та стати компетентними захисниками їхніх прав та інтересів; оцінити потреби та забезпечити надання освітніх, соціальних та інших послуг; забезпечити інформаційною підтримкою для задоволення їхнього професійного зростання у відстоюванні прав і інтересів дітей з особливими потребами; спонукати до розвитку активної громадянської позиції, сприяти створенню батьківських організацій [2].

Для нас важливою є думка про те, що дитина з особливими освітніми потребами має право вибору закладу освіти, тому високий рівень сформованості інклюзивної компетентності повинен мати кожен педагог. Коли інклюзивні знання поєднуються з інклюзивною діяльністю, виникають інклюзивні вміння. Вони ґрунтуються на інклюзивних знаннях і навичках [1].

Також актуальним є питання визначення методичних умінь. Педагоги, з метою реалізації інклюзивної освіти, повинні володіти методичними умінями: реалізовувати загально педагогічні та корекційно-розвиткові технології навчання, брати участь у здійсненні психолого-педагогічного супроводу дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку, здійснювати індивідуальний та диференційований підхід до дітей з особливими освітніми потребами, формувати у дітей з типовим розвитком готовність до позитивної спільної взаємодії з однолітками і створювати відповідне середовище для виховання поваги до відмінностей і розмаїття, проводити роботу з батьками щодо надання їм правильної інформації про дитину та застосовувати командний підхід до вирішення проблем. Таким чином, успішність інклюзивної освіти визначається готовністю педагогів до роботи в нових професійних умовах.

3. Соціальні умови – це забезпечення безперешкодного доступу дітей з особливими освітніми потребами до будівель і приміщень закладів освіти. Архітектурна доступність закладів освіти є важливою умовою інклюзивної освіти [7].

Інклюзивна освіта є інноваційним підходом. У Концепції розвитку інклюзивної освіти визначено її основні принципи [3]:

- науковість (розроблення теоретико-методологічних основ інклюзивного навчання, програмно-методичного інструментарію, аналіз і моніторинг результатів упровадження інклюзивного навчання, оцінка ефективності технологій, що використовуються для досягнення позитивного результату, проведення незалежної експертизи);
- системність (забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами, наступності між рівнями освіти: рання допомога – дошкільна освіта – загальна середня освіта);
- варіативність, корекційна спрямованість (організація особистісно-орієнтованого навчального процесу у комплексі з корекційно-розвитковою роботою для задоволення соціально-освітніх потреб, створення умов для соціально-трудої реабілітації, інтеграції в суспільство дітей з порушеннями психофізичного розвитку, у тому числі дітей-інвалідів);
- індивідуалізація (здійснення особистісно-орієнтованого індивідуального, диференційованого підходу);
- соціальна відповідальність сім'ї (виховання, навчання і розвиток дитини; створення належних умов для розвитку її природних здібностей, участь у навчально-реабілітаційному процесі);
- міжвідомча інтеграція та соціальне партнерство (координація дій різних відомств, соціальних інституцій).

Висновки. Таким чином, інклюзивна освіта передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку і досягнення якісних змін в розвитку дітей з особливими освітніми потребами є її основною метою. Спеціальні умови мають забезпечити заклади освіти, що адаптують навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання. Необхідно використовувати наявні в громаді ресурси, залучати батьків, фахівців для надання спеціальних послуг відповідно до потреб кожної дитини, забезпечувати сприятливий клімат в освітньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Бойчук Ю.Д., Бородіна О.С., Микитюк О.М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія. – Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2015. – 117 с.
2. Колупаєва А. А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. – К. : Вид. група «АТОПОЛ», 2011.–273 с.
3. Концепція розвитку інклюзивної освіти //Наказ МОН України від 01.10.2010р. №912 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://firstedu.org.ua/index.php>. – Назва з екрану.
4. Пометун О.О. Компетентісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: методичний посібник / О. І. Пометун, Н.М. Гупан, В.С. Власов. – К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. – 208с.
5. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах// Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011р. № 872. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-п> – Назва з екрану.
6. Про організацію інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: інструктивно-методичний лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 18.05.2012р. №1/9-384//Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – 2012. – №17/18. – с.7–14.

7. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник / З. М. Шевців. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 248 с.

Бузова Наталія Сергіївна,
заступник директора з виховної роботи Недригайлівської спеціалізованої загальноосвітньої
школи I-III ступенів Недригайлівської селищної ради
Сумської області (опорний заклад)

САМООСВІТА ЯК БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОЦЕС САМОРОЗВИТКУ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Актуальність дослідження. Учитель - основна дійова особа у реформуванні сучасної освіти. Змінюються орієнтири освіти – змінюється й сам вчитель, змінюється мета й завдання його освітянської діяльності. Сучасний педагог має бути готовим до змін, а тому доволі актуальною є проблема неперервної освіти, спрямованої на професійне становлення, вдосконалення педагогічної майстерності й підвищення кваліфікації.

Мета статті – вивчити поняття “самоосвіта” в процесі професійної компетентності педагога.

Виклад основного матеріалу. Самоосвіта визнається одним із найефективніших шляхів розвитку професійної компетентності, який зумовлює наступність, послідовність післядипломної освіти педагога.

Загальновідома істина: добитися успіху може лише той вчитель, який постійно знаходиться на сучасному рівні знань, вільно адаптується до нових тенденцій життя.

Самоосвіта вчителя є необхідна умова професійної діяльності педагога. Суспільство завжди пред'являло, і буде пред'являти до вчителя найвищі вимоги. Для того щоб вчити інших потрібно знати більше, ніж всі інші. І ці знання не повинні обмежуватися предметом і методикою його викладання. Учитель повинен бути в курсі передових технологій, мати знання в різних сферах суспільного життя, орієнтуватися в сучасній політиці, економіці та інше. Учитель повинен вчитися всьому постійно, тому що сама його робота пов'язана з постійним оновленням.

Вже не достатньо бути на уроці та поза ним актором, режисером, діловодом, диригентом, дипломатом, психологом, новатором і компетентним фахівцем. Сьогодні треба розуміти, що сучасний учитель має знати більше ніж його учні, та його знання не повинні обмежуватися предметом і методикою його викладання.

Щороку до вчителя приходять нові учні, що несуть із собою новий етап розвитку суспільства. Модель сучасного вчителя передбачає готовність до застосування нових освітянських ідей, здатність постійно навчатися, бути у постійному творчому пошуку. Саме тому основною метою саморозвитку й самоосвіти вчителя має стати досягнення бажаного рівня професійної компетентності.

Отже, кожен сучасний учитель має усвідомити, що самоосвіта – це потреба, яка захищає його від інтелектуального зубожіння, це усвідомлений процес пізнавальної діяльності, це вдосконалення будь-яких рис людини або її навичок, це постійний пошук, зростання, розвиток. Здатність до самоосвіти не формується у педагога разом з дипломом або за наказом. Цьому теж треба вчитися. А чи можна навчити творчості? Виявляється, ні: здатність до самоосвіти у дорослої людини можна розвинути лише у виняткових випадках.

Самоосвіта педагога – це провідна форма вдосконалення професійної компетентності, що полягає в засвоєнні, оновленні, поширенні й поглибленні знань, узагальненні досвіду шляхом цілеспрямованої, системної самоосвітньої роботи, спрямованої на саморозвиток та самовдосконалення особистості, задоволення власних інтересів і об'єктивних потреб освітнього закладу.

Саморозвиток - ознака професіоналу високого класу. Не всіх учителів можна віднести до цієї категорії, і в нашому педагогічному колективі такі теж є. Однак можна спонукати вчителя зробити декілька кроків у своєму професійному розвитку.

Самоосвіта - самостійний спосіб отримання знань в певній галузі науки, мистецтва, техніки, політичного життя, культури, ремесла.

Самоосвіта - риса характеру наполегливих осіб, позбавлених з якихось обставин можливості отримати систематичні знання у відповідному навчальному закладі (бідність, дискримінація за національною чи релігійною ознакою, географічна віддаленість від освітніх чи культурних центрів, фізичне каліцтво при наявності доброї пам'яті і наполегливості в отриманні знань тощо). Самоосвіта в цих випадках ще й засіб виховання, загартування характеру, перевірка можливостей дорослішаючої особи.

Самоосвіта — це навчання, яке планується та здійснюється самостійно.

Самоосвіта – це безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення педагогів.

Самоосвіта вчителя є основною формою підвищення педагогічної компетентності, яка складається з удосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи.

З чого ж треба почати? Перш за все, вчитель має визначитися зі своїми інтересами. Саме вони повинні стати фундаментом його розвитку. Звичайно, можна змусити людину робити те, що йому не подобається, але в самоосвіті це буде мов крапля води, що подає у розпеченій пустелі на пісок - вона встигне випаруватися, навіть не досягнувши мети. Інтерес - це те, що задасть тонус всієї самоосвітньої діяльності.

Зрозумівши свої інтереси в даний період часу, вчитель має визначитися з напрямками своєї роботи у поточному році. Ці напрями залежатимуть від навантаження, від того, чи є класне керівництво, гурток, факультатив і т. п. Після цього бажано вивести для себе проблему, яку потрібно опрацювати. Проблема та напрями роботи повинні визначати напрями самоосвітньої діяльності. Ось деякі з них:

- Професійний (предмет викладання)
- Психолого-педагогічний (орієнтоване на учнів та батьків)
- Психологічний (імідж, спілкування, мистецтво впливу, лідерські якості та ін)
- Методичний (педагогічні технології, форми, методи і прийоми навчання)
- Інтелектуальний (орієнтовано на поповнення загальноосвітніх знань)
- Інформаційно-комп'ютерні технології (ознайомлення і придбання навичок роботи з новими технологіями)
- Духовний (мистецтво театральне, образотворче, вокальне, танцювальне, фотографування, відео зйомка)

- Охорона здоров'я і спорт (розвиток фізичної форми)

Головними внутрішніми мотивами самоосвіти педагога мають бути:

- бажання поліпшити слабкі сторони володіння певним напрямом діяльності, бажання вдосконалювати свою педагогічну майстерність (наприклад, підготовка учнів до міських і обласних олімпіад);
- глибоке вивчення теорії та практики даної проблеми;
- намагання осмислити, втілити в практику, запропонувати колегам механізм певної дії;
- теоретичне осмислення й узагальнення передового педагогічного досвіду по обраній проблемі;
- поглиблення знань із питань, які викликають інтерес (наприклад, вивчення методики рішення олімпіадних завдань);
- не зупинятися на досягнутому.

Мотиви, які спонукають до самоосвіти:

- Бажання творчості. Вчитель - професія творча. Творча людина не зможе з року в рік працювати за одним і тим же поурочним планом або сценарієм. Робота повинна бути цікавою і приносити задоволення.

- Зміни, що відбуваються в житті суспільства. Ці зміни в першу чергу торкаються учнів, формують їхній світогляд, і не хотілося б, щоб образ учителя формувался у них як образ «несучасної людини».

- Конкуренція. Можливість бути потрібною на роботі. Не секрет, що багато батьків, приводячи дитину до школи, просяться в клас до конкретного вчителя, предметника або класного керівника.

- Громадська думка. Учителю не повинно бути байдуже, вважають його «хорошим» або «поганим». Поганим вчителем бути прикро.

- Матеріальне стимулювання. Без постійного засвоєння нових знань не домогтися підвищення категорії, збільшення навантаження у школі.

- Інтерес. Вчитися просто цікаво. Як людина, яка щодня вчить, не буде постійно вчитися? Чи вправі вона тоді викладати?

Самоосвіта здійснюється індивідуально або колективно. Суто індивідуально її може виконувати високорозвинена особистість, діяльність якої продуктивна і творча. Шляхом досконалої організації самоосвітньої діяльності постійно удосконалюється професійна майстерність вчителя і, як наслідок, формується авторитет педагога серед учнів, батьків, колег. Творчо працюючий педагог сам створює свій особистий імідж.

Види діяльності в процесі самоосвіти, які сприяють професійному зростанню вчителя:

- систематичне читання методичної, педагогічної, предметної літератури і звернення до авторитетних джерел (на паперових, електронних носіях);

- систематичний перегляд певних телепередач;

- огляд в Інтернеті інформації з методики викладання предметів, педагогіки, психології, педагогічних технологій;

- розв'язування олімпіадних завдань, тестів, питань ЗНО, кросвордів та інших завдань підвищеної складності або нестандартної форми;

- прослуховування лекцій, докладів в установах, до яких особа не залучена офіційно;

- відвідування семінарів, тренінгів, конференцій, уроків колег;

- дискусії, наради, обмін досвідом з колегами;

- систематичне проходження курсів підвищення кваліфікації;

- організація гурткової та позакласної діяльності з предмету;

- вивчення інформаційно-комп'ютерних технологій;

- відвідування предметних виставок та тематичних екскурсій з предмету при проходженні курсів;

- спілкування з колегами в школі, районі, області та в Інтернеті;

- ведення здорового способу життя;

- використання порад фахівців заради підвищення власних знань чи майстерності;

- дослідницька діяльність після досягнення певного рівню освіти, експерименти, моделювання, праця помічником під керівництвом освіченого фахівця тощо.

Систематичність і послідовність самоосвіти, безупинний характер роботи, постійне ускладнення змісту й форми самоосвіти. Принцип безперервності виявляється в трьох напрямках: теоретична підготовка за фахом, практичне удосконалення методів навчання й виховання учнів. Вивчення результатів свого психологічного впливу на учнів.

Отже, самоосвіта вчителя здійснюється при наявності таких ознак:

- самоосвіта як процес пізнання передбачає не просте закріплення професійних знань і засвоєння уже відомої наукової інформації, а має на меті одержання нових наукових методичних знань, практичних навичок;

- самоосвіта повинна бути безупинною, поповнення нових знань може здійснюватися на основі попередньої підготовки педагогів;

- самоосвіта повинна сприяти оволодінню педагогом застосування професійних знань у його практичній діяльності.

Самоосвіта педагога буде продуктивною за наступних умов:

- В процесі самоосвіти реалізується потреба особистості у власному розвитку;
- Педагог уміє визначити свої сильні та слабкі сторони, володіє способами самопізнання та самоаналізу, є відкритим до змін;
- Володіє розвинутою здатністю до рефлексії (діяльності особистості, що спрямована на усвідомлення власних дій, почуттів, аналіз цієї діяльності та формулювання висновків);
- Програма професійного саморозвитку, самоосвіти містить у собі можливості дослідницької, пошукової, творчої діяльності;
- Педагог є готовим до творчості;
- Існує зв'язок особистісного та професійного розвитку і саморозвитку.

Висновки. Отже, самоосвіта є одним із найважливіших способів підготовки педагога до професійної діяльності. І стимулювання потреби майбутніх учителів до професійної самоосвіти – важливе завдання вищих педагогічних навчальних закладів. У висновку зазначу, що чим більше інформації, методів та інструментів у своїй роботі використовує вчитель, тим більше ефект від його роботи.

Показники ефективності педагогічної самоосвіти - це, перш за все, якість організованого вчителем навчально - виховного процесу та професійно - кваліфікаційний ріст педагога.

Бо, як говорив В.Сухомлинський "Далеко не кожен стане вченим. Письменником, артистом, далеко не кожному судилося винайти порох або велосипед, але майстром своєї справи має стати кожен".

Список використаних джерел

1. Вчитель: Самооцінювання /упоряд. Н. Мурашко. – К., 2007. – 128 с.
2. Гузова Л.П. Развитие профессиональной культуры учителя – фактор успешной работы // Методист. – 2005. - №2. – С.34-37.
3. Довгопол І. Професійна компетентність педагога: методика комплексного дослідження. – Сімферополь, 2006. – 70 с.
4. Діагностика праці вчителя. /Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2007. – жовтень. –С.64-70.
5. Квадріціус Л.В. Професійна самоосвіта вчителя // Управління школою. – 2006. - №13. – С.35-38.
6. Стецюк Л.І. Методологічні основи діяльності вчителя // Все для вчителя. – 2005. - №23-24. – С.11-28.
7. Соф'янц Е. Структура професійної компетентності сучасного педагога // Управління освітою. – 2006. - №17. – С.4-5.
8. Стадник О.Л. Створення умов для розвитку творчої особистості вчителів // Все для вчителя. – 2005. - №21-22. – С.30-32.
9. Тевлін Б. Резерви підвищення професійної майстерності вчителів // Завуч (Шкільний світ). – 2004. - №11. – С.3-6.
10. Темченко О. Впровадження інноваційних підходів для підвищення компетентності педагогів // Завуч (Шкільний світ). – 2005. - №13. – С.10 (вкладка).

Веклич Віта Іванівна,

вчитель початкових класів Недригайлівської спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів Недригайлівської селищної ради Сумської області (опорний заклад)

ПРОФЕСІЙНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГА У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ «НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»

Актуальність дослідження. Сучасна школа неможлива без педагогів, які розмірковують над власною працею, що просують його і роблять це заняття, у свою чергу,

найважливішим фактором освіти своїх підопічних. В сучасному суспільстві потрібний професійно-компетентний педагог, який володіє великим творчим потенціалом, високими духовно-моральними якостями і новим педагогічним мисленням, новим баченням школи, учня, навколишнього світу.

Мета статті – визначити шляхи успішного формування та професійного вдосконалення педагога у контексті концепції «Нової української школи».

Виклад основного матеріалу. Одним з найважливіших вимог, які пред'являє педагогічна професія, є чіткість соціальної і професійної позицій її представників. Саме в ній учитель висловлює себе як суб'єкт педагогічної діяльності. Позиція педагога – це система тих інтелектуальних, вольових і емоційно-оцінних відносин до світу, педагогічної дійсності і педагогічної діяльності зокрема, які є джерелом його активності. Вона визначається, з одного боку, тими вимогами, очікуваннями і можливостями, які пред'являє і надає йому суспільство, а з іншого боку, діють внутрішні, особисті джерела активності – переживання, мотиви і цілі педагога, його ціннісні орієнтації, світогляд, ідеали. У позиції педагога виявляється його особистість, характер соціальної орієнтації, тип громадянської поведінки і діяльності.

Аби бути цікавим дітям як фахівець, як особистість, педагог має постійно навчатися. І не лише, щоб оновлювати знання з навчального предмету. Потреба в професійному вдосконаленні багато в чому визначає роль і місце самоосвіти. Самоосвіта – це шлях професійного та особистісного зростання, що визначає, зокрема: якість уроків, підготовку до них, рівень співпраці з учнем, професійну мотивацію та самооцінку. Покликана компенсувати недоліки вузівської підготовки, удосконалювати і систематизувати знання, отримані раніше, сприяти формуванню індивідуального стилю діяльності, осмислення передового педагогічного досвіду та становленню самостійності.

Однією з важливих складових методичної роботи є колективна та індивідуальна діяльність в рамках єдиної методичної теми школи. Найпоширенішою формою колективної методичної роботи є методичне об'єднання вчителів. Ця форма методичної роботи найбільш зручна при виявленні і ранжируванні методом проблемного аналізу труднощів, найбільш характерних для педагогів даного предмета або циклу, а також для колективного пошуку оптимального вирішення проблеми. Існують також такі форми методичної роботи, як психолого-педагогічні семінари, науково-практичні конференції та педагогічні читання, які постійно затребувані педагогами в ході їх діагностичної та прогностичної діяльності

Індивідуальними організаційними формами підвищення кваліфікації є наставництво, консультації. Найбільш часто вони використовуються в роботі з молодими фахівцями або при освоєнні передового педагогічного досвіду, авторських програм, практико-орієнтованих наукових розробок.

Однією з форм активного професійного потенціалу вчителя є семінари. Семінари – форма теоретичних занять, побудовані на самостійній роботі учнів з літературою. Провідна мета – придбання і поглиблення теоретичних знань, їх уточнення, осмислення, формування педагогічного мислення і свої політичні переконання. Отримувані в ході підготовки до семінару вміння спрямовані на обслуговування процесу придбання знань: вміння працювати з літературою, вміння організувати свій самостійний працю, вміння оформити різними способами отриманий матеріал, написати конспект, реферат, анотацію, рецензію та т.п., вміння чітко і лаконічно представити і захистити свої ідеї, вести дискусію, полеміку.

Самоосвіта передбачає також і неформальну освіту. І. Пекар зазначає, що неформальна освіта пропонує альтернативні форми навчання та новий зміст, які допомагають людям пристосуватися до постійних трансформацій суспільства. В багатьох європейських країнах неформальна освіта позиціонується у сфері громадянської освіти і спрямована на створення умов для формування демократично орієнтованого громадянина.

Л. Сігасва визначає неформальну освіту як «сумісне, групове навчання» та виділяє три форми неформальної освіти: курси; гуртки за інтересами; громадські об'єднання. У неформальній освіті шляхи набуття знань педагог обирає з огляду на особистісні

вподобання та враховуючи модальність сприйняття. Традиційний (і бюджетний) спосіб самоосвіти – опрацювання текстового матеріалу: наукової та методичної літератури, фахової періодици, тематичних інтернет-ресурсів тощо.

Зростання освітнього попиту спонукає вчителя підвищувати свою наукову ерудицію, творчо підходити до зміни змісту свого предмета. Досить широкий асортимент нових навчальних програм і підручників змушує глибоко аналізувати їх, перш ніж вибрати. Удосконалення професійної майстерності вчителя в умовах реформування освіти передбачає переосмислення вчителем своїх професійних орієнтацій і прагнень, функціональних обов'язків, власного досвіду і педагогічних знахідок вчителів-новаторів. Цей процес вимагає внутрішньої цілеспрямованості, умінь виявити невідповідності власної професійної кваліфікації вимогам, що пред'являються сьогодні шкільному вчителю.

І насамкінець, одне з найголовніших вмінь для будь-якої організації – здатність працювати й колективі.

Формула Нової школи також поєднує 9 ключових компонентів:

- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві;
- умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно;
- наскрізний процес виховання, який формує цінності;
- децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитино центризм;
- нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя;
- справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти;
- сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу.

Висновки. Сучасний інформаційний простір дає більше можливостей для розвитку педагога, ніж, наприклад, двадцять років тому. Реформи в сфері освіти спонукають педагога знаходити нові шляхи співпраці з учнями, самовдосконалюватись та здобувати нові вміння та навички, займатись постійно самоосвітою. «Нова українська школа» тільки починає реалізовуватись, тому педагог може знайти безліч можливостей для реалізації своїх освітніх проєктів та програм, вдосконалити свої знання та долучитись до формування концепції нової школи у своєму регіоні.

Список використаних джерел

1. Березкіна З. К. Підвищення кваліфікації вчителів умовах профілізації міських шкіл [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xn--i1abbnckbmcl9fb.xn--p1ai/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%B8/411896/>. – Назва з екрану.
2. Курлянд З.Н., Хмельюк Р.І., Семенова А.В. Педагогіка вищої школи [Текст]: навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмельюк, А.В. Семенова. – К.: Знання, 2007. – 495 с.
3. Мукан Н.В. Неперервна педагогічна освіта вчителів загальноосвітніх шкіл: професійне становлення та розвиток (на матеріалах Великої Британії, Канади, США) [Текст]: монографія / Н.В. Мукан. – Л.: Вид. Львівської політехніки, 2010. – 284 с.
4. Неформальна освіта педагога – навчання з задоволенням [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/268-qqq-16-m11-24-11-2016-neformalna-osvta-pedagoga-navchannya-z-zadovolennyam>. – Назва з екрану.
5. Пекар І. Роль неформальної освіти у сучасному суспільстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://business-territory.com/articles/rol-neformalno%D1%97-osv%D1%96ti-u-suchasnomu-susp%D1%96lstv%D1%96>. – Назва з екрану.

6. Сігаєва Л.Є. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина XX ст.- початок XXI ст. [Текст]: монографія /за ред. С.О. Сисоєвої / АПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. – К.: ТОВ ВД «ЕКМО». – 2010. – 420 с.

7. Ткачева М. С. Педагогическая психология: конспект лекцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.e-reading.club/bookreader.php/98425/Tkacheva_-_Pedagogicheskaya_psihologiya__konspekt_lekciii.html. – Назва з екрану.

Вілкова Оксана Григорівна,
викладач Глухівського агротехнічного
інституту імені С.А. Ковпака Сумського
національного аграрного університету

КОМУНІКАТИВНІСТЬ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Педагогічна компетентність педагога – це цілісність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності. Це творча пошукова робота викладача, що поєднує комплекс знань, умінь та навичок, процес самовдосконалення та саморозвитку, розуміння власної ролі при викладанні дисципліни, яка націлена на оптимальний варіант ефективної організації навчально-виховного процесу з метою формування творчої особистості.

Серед ключових компонентів професійної компетентності викладача: інформаційної, предметної, психологічної, моральної, важливе місце посідає комунікативна компетентність. Оскільки саме комунікативна діяльність входить до складу ключових компетентностей, тому професійно-педагогічне спілкування є основним видом, засобом реалізації професійної діяльності педагога.

Комунікативність – це одна із головних рис особистості, яка формує індивідуальність цієї особистості, є основою педагогічної діяльності. Усі сучасні педагогічні концепції орієнтовані на рівноправне й гуманне спілкування та створення демократичних взаємин у педагогічному процесі. Таке спілкування має бути особливим: емоційно насиченим, з виховним підґрунтям, з особистісним індивідуальним підходом до студента тощо.

Комунікативність є тією рисою викладача, сукупністю його певних якостей, що сприяють отриманню, засвоєнню, використанню й передачі спрямованої на навчання й виховання студентів педагогічної інформації. Вона полягає у професійній здатності педагога до спілкування, стимулювання позитивних емоцій у співрозмовника й відчуття задоволення від спілкування.

Професійно-педагогічне спілкування – це система прийомів та засобів, що реалізують цілі та завдання педагогічної діяльності та організують, спрямовують соціально-психологічну взаємодію викладача та студентів. Під час педагогічного спілкування реалізуються комунікативний (обмін інформацією між партнерами по спілкуванню), інтерактивний (організація взаємодії) та перцептивні (сприймання один одного партнерами по взаємодії та встановлення взаєморозуміння) компоненти. Тобто, в структурі професійно-педагогічного спілкування можна визначити три елементи:

- 1) пізнавальний, який пов'язаний з процесом отримання та передачі інформації, що здійснюється як вербальними, так і невербальними засобами;
- 2) емоційний – відтворює перебіг спілкування на емоційному рівні;
- 3) елемент взаємодії - пов'язаний з процесом взаємної регуляції дій, поведінки партнерів по спілкуванню.

Компонентами професійно-педагогічної комунікативності викладача є:

- комунікабельність (здатність встановлювати й підтримувати контакти з іншими людьми);

- наявність постійної потреби в систематичному спілкуванні з дітьми в найрізноманітніших сферах;
- володіння потрібною інформацією та вміння оперувати нею;
- взаємодія загальнолюдських та професійних показників комунікативності;
- емоційне задоволення від спілкування;
- наявність здібностей до педагогічної комунікації, набуття комунікативних навичок і вмінь;
- здатність до досягнення взаєморозуміння та партнерської взаємодії.

Комунікативність викладача формується під впливом багатьох чинників. Основними з них є особистісні: по-перше, педагогічна спрямованість, психологічна підготовленість, дисциплінованість, організованість, по-друге, пізнавальні складові, експресивні якості, управлінські властивості, по-третє, комунікативні знання, навички і вміння.

Педагог саме у ході спілкування має сприймати, розуміти й вивчати світ, середовище, розвивати процес пізнання дитини, підтримувати прагнення до правдивості й щирості у стосунках, допомагати утримувати увагу студентам, позитивно впливати на інших людей і здійснювати самоконтроль. Серед важливих професійних комунікативних якостей педагога вчені виділяють готовність до відкритого й активного спілкування, делікатність, тактовність, контактність, емпатію, вміння швидко встановлювати контакт, комунікабельність, толерантність, вміння слухати, ораторські здібності.

Мистецтво спілкування – це прийоми й навички органічної соціально-психологічної взаємодії викладача й студентів, основою якої є обмін інформацією і здійснення виховного впливу за допомогою різноманітних комунікативних засобів, а також організація взаємин між вихованцями.

Розвивати навички спілкування, відточувати майстерність професійної комунікації, створювати світ відкритого і взаємного спілкування дає можливість викладання предмету «Зарубіжна література». Адже, у контексті сучасного освітнього процесу, інноваційних технологій здобуття знань саме комунікативна спрямованість заняття літератури є важливою для того, щоб студенти читали й вивчали художні твори не задля оцінки, а вчилися отримувати життєві уроки, співпереживати разом з героями, шукати вихід зі складного становища, самовдосконалюватися, обдуманно робити власний моральний вибір кожного дня, розкрити своє бачення проблеми, обґрунтувати власну думку. А для цього викладач має провести оптимальне за структурою та ефективно у досягненні поставленої мети заняття. Воно має складатися з таких навчальних ситуацій, містити такий навчальний матеріал і подаватися такими методами і прийомами, щоб, не переобтяжуючи студентів, домогтися найвищих результатів. «Специфіка уроку літератури полягає в поєднанні об'єктивного й суб'єктивного: учневі пропонується об'єктивно існуючий твір, передаються певні літературознавчі знання, але сприймання тексту, його розуміння є справою неповторною й особистісною. Тому словесникові треба провести зустріч дитини з художнім твором як високомистецьким явищем; забезпечити його цілісне сприйняття; дати відповідні знання про літературу; сприяти діалогу «художній текст – читач». На уроці словесник розвиває інтелект, емоції, творчі здібності дитини, формує її естетичні почуття, впливає на становлення переконань, світогляду, рис характеру», – зазначає Г. Токмань. [4, с. 38].

В умовах сучасних вимог до навчання викладач літератури має ще й враховувати індивідуальне сприйняття твору студентами. А. Фасоля зауважив, що на уроці мають бути створені позитивний настрій, відповідна мотивація, ситуація успіху, взаємопідтримки, переважання діалогічної форми спілкування, індивідуальної, парної та групової роботи [5, с. 17].

Сучасне заняття літератури – це виконання багатокомпонентних цілей і завдань різноманітними методами, формами, прийомами, спрямованими на досягнення творчого світу автора. «Цікава особистість учителя – цікавий урок літератури» [2, с. 154], – наголошує Н. Волошина, розглядаючи урок літератури як школу творчої праці й інтелектуального, морально-естетичного, освітньокультурного діалогу особистостей учителя й учнів [3]. Для

досягнення мети основою навчальної діяльності в процесі заняття літератури має бути є не розповідь викладача про книгу, не пояснення ним книги, а спільна – студентів та викладача – робота над художнім твором, їх діалог, спрямований на розуміння твору. "Слово на уроці, – наголошував В.Сухомлинський, – це стежечка до дитячого серця і найтонший інструмент, яким ми, педагоги, доторкаємося до вразливої душі. Словесник формує душу вихованця – його переконання, погляди, устремління, оптимістичну впевненість у своїх силах. Майстерність вихователя полягає в тому, щоб утвердити певне ставлення до того, що пізнається" [1, с. 411–414]. Адже, повноцінне спілкування можливе тільки тоді, коли кожен з учасників уважно вслуховується у висловлювання іншого, щоб зрозуміти його думку.

Кожен педагог-словесник, плануючи заняття, обирає найбільш вдалі методи чи форми роботи за визначеною темою, але завжди передбачає інші лінії перебігу заняття, бо заняття літератури – це розмови, дискусії, аналіз історій і ситуацій, мозкові штурми, ствердження або спростування життєвих фактів – це постійний процес спілкування.

З власного досвіду можу зазначити, що кожне заняття, яке передбачає активність, творчість студентів, можливість висловити власне бачення твору, ситуації, події, яке не завжди збігається з тезами підручників, «почути» чи «побачити» героя твору, здатність подискутувати, відстояти свої погляди щодо порушеної проблеми, стане незабутнім і принесе задоволення від ефективності роботи як викладачу, так і, головне, дітям. Засоби можуть бути різними, але головне і найважливіше – дозволити дитині висловитися, бути почутим.

У своїй роботі використовую різні методи, і серед них, метод образного бачення. При вивченні казки-новели Гофмана «Крихітка Цахес...» пропоную студентам створити «портрет» князівства Керепес, зосередившись на жанрі твору. При опрацюванні «Одісеї» Гомера діти намагаються «відтворити» Ітаку або острів циклопів.

Дуже подобається студентам поєднання медіатекстів і художніх текстів: за уривками з фільму «Злочин і кара» визначають життєву філософію героїв (Соні, Лужина, Мармеладова тощо); порівнюють сцену перегонів у фільмі «Анна Кареніна» з текстом, знаходять відповідності й розбіжності; підтверджують характеристики героїв роману М. Булгакова «Майстер і Маргарита» уривками з фільму.

Під час вивчення творчості поетів «срібного століття» ефективним є прослуховування пісень на слова О.Блока, С.Єсеніна, А.Ахматової, В.Маяковського до початку безпосередньої роботи над текстами, адже це формує «емоційне» індивідуальне сприйняття творів. Цю форму роботи можна проводити з будь-яким медіа і художнім текстом.

Широко використовую прийом «Запитання до героя». Під час читання діти занотовують питання, які б поставили героям твору. Дуже гостро звучать такі питання при опрацюванні творів Ф. Кафки «Перевтілення», О. Вайльда «Портрет Доріана Грея».

Отже, педагогічна комунікація – це форма спілкування в освітньому процесі між педагогом та студентами, яка спрямована на формування і розвиток особистості, взаємне спільне вирішення різноманітних педагогічних завдань, створення умов для реалізації творчих здібностей та сприяння самовдосконаленню.

Список використаних джерел

1. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX-XXст.) / Упоряд.: Л.Д.Березівська та ін. - К.: Наук.світ, 2003. 418 с.
2. Наукові основи методики літератури : навч.-метод. посіб. / за ред. д-ра пед. наук, проф., члена-кореспондента АПН України Н.Й. Волошиної. – К.: Ленвіт, 2002. 344 с.
3. Семенов О. Педагогічна майстерність учителя-словесника в дослідницьких рефлексіях Ніли Волошиної// Українська література в загальноосвітній школі. 2013. №9. С.2–4.
4. Токмань Г. Специфіка, структура, типологія уроків літератури: Узагальнення індивідуальної творчості вчителя// Дивослово. 2003. №10. С.38–40.

5. Фасоля А. На порозі особистісно-зорієнтованого навчання: уроки української літератури// Українська мова і література в школі. 2004. №1. С.16–19.

Власенко Анна Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, заступник директора
з навчально-виховної роботи Недригайлівської спеціалізованої
загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів (опорний заклад)
Недригайлівської селищної ради Сумської області

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Актуальність дослідження. Динамічні зміни життя в Україні вимагають нового педагогічного бачення та зміни парадигми у напрямку професійного саморозвитку вчителя. Очевидним є той факт, що велика увага сьогодні акцентується на питаннях:

- підвищення та вдосконалення професійної діяльності учителів початкових класів;
- впровадженні інноваційної діяльності, активізації особистого творчого потенціалу педагогів;
- розвитку педагогічної майстерності;
- створенні умов для самовдосконалення;
- формуванні у педагогів та учнів свідомого ставлення до загальнолюдських та національних цінностей; екологічної грамотності учнів.

З метою забезпечення успішного та ефективного навчально-педагогічного процесу в початковій школі варто зважати на форми та методи його організації. Перевага в даному випадку надається сучасним педагогічним технологіям із залученням учнів до активної діяльності, творчого процесу пізнання, дослідження проблем, формування власної думки та самореалізації.

Критичне мислення є однією з таких технологій ХХІ століття, яка набуває своєї важливості і в рамках Нової української школи, оскільки ставить за мету розвиток мислительних навичок учнів, необхідних не тільки в навчанні, але й у повсякденному житті (вміння приймати виважені рішення, працювати з інформацією, аналізувати різні аспекти явищ тощо).

Мета статті — розкрити шляхи використання технології критичного мислення на уроках іноземної мови в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Технологія розвитку критичного мислення як освітня інновація в початковій школі стала предметом досліджень вітчизняних педагогів порівняно недавно. Зокрема, наприкінці ХХ століття дослідження та ідеї розвивального навчання В. Давидова, Д. Ельконіна, проблема розумового виховання, що знайшла своє відображення в працях В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, стали підґрунтям для подальших пошуків. Сучасні науковці Т. Воропай, Д. Десятов, О. Пометун, С. Терно дійшли висновку, що чутливим періодом для розвитку критичного мислення є молодший шкільний вік.

Звертаючись до поняття “критичне мислення”, можемо зазначити, що це своєрідна техніка мислення під час роботи з величезним потоком інформації, що базується на самостійності, узагальненості, аргументованості, оцінці, яка, в свою чергу, сприяє формуванню необхідних для орієнтації у навколишньому світі компетентностей [1; 4].

Нове суспільство, яке з’являється в епоху технологічної революції, є швидко-розвиненим інформаційним суспільством, а отже, вимагає від сучасного покоління розвитку критичного мислення, як невід’ємної риси.

Сьогоднішні учні повинні вміти творчо переробляти інформацію, усвідомлювати та переосмислювати, виокремлюючи з величезного її потоку ту, що необхідна для особистих цілей та потреб. Технологія критичного мислення допомагає учителям сьогодення готувати до життя майбутнє покоління, яке здатне розмірковувати, спілкуватися, робити власні

висновки, чути та слухати інших. Використання технології критичного мислення в початковій школі сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, оскільки інтерактивні методики розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу, на постановку проблеми та пошук її вирішення. Завдяки критичному мисленню традиційний процес пізнання знаходить індивідуальність і стає свідомим, безперервним та продуктивним. Критичне мислення можна розвивати у різних видах учбової діяльності.

На уроках англійської мови в початковій школі технологію критичного мислення можна використовувати у найрізноманітніших завданнях. Але зупинимось детальніше на історіях, які чином використовуються на уроках іноземної мови. Наприклад, прості тексти можуть використовуватися з легкими граматичними конструкціями, які неодноразово повторюються, що спонукає учнів до порівняння, запам'ятовування та подальшого використання таких конструкцій [4]. Але, частіше за все різноманітні цікаві історії використовуються на уроках англійської мови з метою вивчення нової лексики, яка повторюється в тексті, часто твори супроводжуються ілюстраціями, які допомагають учням розуміти незрозумілі слова і в свою чергу “запрошують” учнів до здобуття нових навичок та знань. Запитання, які учитель ставить перед тим, як учні розпочнуть читати текст – розвивають здогадку, та спонукають учнів звертати увагу на конкретні моменти в тексті, та на головних героїв.

Історії відіграють важливу природну роль у житті дітей більшості культур. Вони наділені універсальною цінністю, багатим джерелом мови, що є ідеальним засобом навчання в початковій школі. Крім задоволення, яке учні отримують прочитавши чи прослухавши цікаву історію, існує багато педагогічних причин чому їх варто використовувати на уроках іноземної мови. Згрупуємо їх в такі категорії:

- ставлення: розвиток позитивного ставлення до вивчення мови, різних культур, себе та інших;
- лінгвістична: природний вплив на іноземну мову в контексті (лексика, граматики, дискурс і вимова через закономірності і повторення в оповіданні, розповіді чи історії);
- культурна та міжкультурна: усвідомлення та розуміння інших культур та доступ до них;
- соціальна та моральна: емоційний розвиток (свідомість, емпатія, набутий спільно досвід);
- когнітивна та творча: використання уяви та процесів мислення, розвиток академічних навичок для підтримки іншомовного навчання.

Типи історій, які використовуються на уроках іноземної мови, поділяються на дві великі категорії: градуїзовані та автентичні. Оцінені історії - це ті, в яких мова була ретельно підібрана або «розбавлена», щоб полегшити читання та розуміння тексту. Існують тексти де минулий час є спеціально пропущеним (градуїзовані історії). Автентичні історії або «реальні книги», як вони часто називаються, ті, які призначені для читачів-носіїв. Вони містять автентичні мовні конструкції, що використовуються в природному контексті історії. Тож можемо стверджувати, що реальні книги, з їх включенням таких структур, як минулий час, забезпечують кращий вплив на мову і потенціал для більш природного її освоєння [6].

Ми живемо в час коли зміст навчання в школах і навички, які необхідні для життя є тісно пов'язаними. А так як учителі виконують важливу роль у суспільстві, вони «мусять» стежити за тим, що і як вони вчать, яким чином вони допомагатимуть дітям здобувати нові знання, навички які їм будуть необхідні для подальшого життя у суспільстві. Ми не говоримо про те, що педагоги повинні повторно “перевинайти” щось давно створене, це лише означає, що те чому ми навчаємо повинно нести певну цінність.

Часом серед учителів, які пропрацювали багато років, виникає питання про усталену практику, яка змушує оскаржувати та переоцінювати попередні теорії і навіть власні глибокі переконання. Але це необхідна частина змін. Наприклад, ми можемо стверджувати, що учням 6-8 років думати критично, особливо на уроках іноземної мови, досить складно, тому, що учень не досяг відповідного інтелектуального рівня для виконання такої функції.

Переоцінка нашої власної практики і зміна способу, яким ми ставимо питання і надаємо підтримку, змусить нас повірити, що це можливо. А акт мужності надасть нам таку можливість.

Висновки. Отже, допомога учням у розвитку їхнього мислення не вимагає великих змін у навчальному матеріалі, а вимагає зміни мислення самого вчителя. Використання історій на уроках іноземної мови в початковій школі з метою розвитку критичного мислення може бути «природним, знайомим, а іноді й веселим» процесом. Якщо діти люблять історії, то вони люблять і говорити про них. Якщо їм задавати правильні запитання і надавати необхідну підтримку – це дозволить учням розвивати свої думки. Добре викладання - це більше, ніж передача знань від вчителя до учня. Роблячи освіту більш орієнтованою на мислення, ми будемо краще готувати себе і дітей, яких ми навчаємо для тих викликів, які готує нам життя.

Список використаних джерел

1. Вукіна Н.В. Критичне мислення: як цього навчати/ Н.В. Вукіна, Н.П. Дементієвська. - Х.: "Основа", 2007. - 108с.
2. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів /А.Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер; [наук. ред., передм. О.І.Пометун]. – К. : Плеяда, 2006. – 220 с.
3. Нова українська школа [Електронний ресурс] // <https://mon.gov.ua>. - 2018. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
3. Пометун О.І., Пироженко Л. В. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. /За ред. О. І. Пометун. – К.І.А.С.К., 2003. – 192 с.
4. Erkaya Odilea Rocha Benefits of Using Short Stories in the EFL Context, 2005. - Asian EFL Journal Vol 8.
5. Ghosn, Irma.K. Four good reasons to use literature in primary school, 2002 ELT. ELT Journal Vol 56/2.
6. MOURÃO, SANDIE Realbooks in the Primary Classroom. London: Mary Glasgow. Scholastic, 2003

Вознюк Алла Вікторівна,

доктор психологічних наук, доцент,

завідувач кафедри психології Комунального закладу

Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ

ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Кардинальні зміни в суспільстві, які спричиняють потребу у розвитку і використанні на благо суспільства компетентних особистостей, диктують необхідність оновлення сфери освіти, яка має забезпечувати у молоді розвиток професійних компетентностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості; підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до професійного розвитку, конкурентоспроможних на ринку праці.

У зв'язку з переосмисленням цінностей актуальними у державній політиці стало питання підвищення ефективності розвитку професійної компетентності педагога в умовах післядипломної освіти. Реформаційні процеси в системі післядипломної педагогічної освіти в Україні детермінують оновлення її методологічної основи та характеризуються реалізацією інноваційних підходів до перепідготовки педагогічних кадрів, що має забезпечити її якість. Означені завдання потребують розроблення змістової моделі розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в системі післядипломної педагогічної освіти.

Мета статті – визначити модель розвитку особистісно-професійної компетентності

педагога в системі післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних складових післядипломної освіти є підвищення кваліфікації, що за визначенням ЮНЕСКО, є «короною освіти» і характеризується приведенням професійної й посадово-функціональної компетентностей працівника у відповідність до потреб і вимог суспільства на конкретно-історичному етапі його соціально-економічного розвитку та інтеграційних процесів, що відбуваються у вітчизняній системі освіти [11].

Навчання в умовах післядипломної педагогічної освіти відбувається шляхом курсової перепідготовки (курси підвищення кваліфікації) та у межах міжтестатійного періоду. Вивчаючи особливості даних підходів, можна стверджувати, що саме курсова перепідготовка дозволяє педагогам більшою мірою отримати знання та сформувати первинні вміння за рахунок системного отримання науково-методичної інформації та впровадження інноваційних організаційних форм навчання.

Необхідно зазначити, що саме процес підвищення кваліфікації, у порівнянні з іншими напрямками післядипломної освіти (стажування, перепідготовка), як система навчання та розвитку фахівців, має на меті здобуття додаткових знань базового фаху і вдосконалення фахових умінь на основі осмислення власної професійної діяльності відповідно до державних і світових стандартів, вимог часу, особистісних потреб і потреб організації, де працює фахівець [1].

Враховуючи особливості процесу підвищення кваліфікації педагогів, більшість науковців у своїх дослідженнях звертають увагу на специфіку організації та функціонування даного процесу.

Так, вивчаючи теоретико-методологічні засади післядипломної педагогічної освіти в Україні та напрями її ефективного функціонування, В. Олійник [6] зазначає, що навчання в закладах системи післядипломної педагогічної освіти має реалізовуватися на принципах андрагогіки (науки про навчання дорослих), акмеології (науки про досягнення вершин творчості), синергетики (науки про постійні зміни), інноватики (науки про нововведення), аксіології (науки про людину як найвищу цінність), сучасної психології та педагогіки.

Отже, в даній площині аналізу післядипломна педагогічна освіта керівників закладів освіти повинна розглядатися як система здійснення їх цілеспрямованої професійної підготовки у форматі індивідуалізованої за часом, темпом і спрямованістю спеціальної освіти, що надає можливості для реалізації власної програми її здобуття та ефективного застосування в практичній діяльності. У даному контексті заклади післядипломної педагогічної освіти мають бути орієнтовані на випереджальний характер підготовки педагогів, здатних до інноваційних перетворень у професійній діяльності; задоволення індивідуально-особистісних потреб та запитів професійної діяльності; базуватися на партнерстві, провідній ролі особи, що навчається.

Реалізація ідеї випереджальної освіти позначається на змісті освіти, на її цільовій орієнтації, на принципах творчої, розвиваючої освіти. Серед чинників, які роблять освіту випереджальною, перш за все необхідно назвати включення в навчальний процес змісту, пов'язаного з освоєнням майбутнього в різних його формах, особливо випереджального моделювання за допомогою інноваційних технологій [10]. Для випереджальної освіти, на думку Л. Філатової [10], надзвичайно важливі прогностичні висновки, підкріплені конкретними даними, – з метою обґрунтування необхідності змін у навчанні дорослого населення, прийняття конкретних рішень у подальшому вдосконаленні освіти, визначення необхідних соціальних орієнтирів.

При цьому важливо створювати інноваційно-розвивальну освіту темпами, які випереджають розвиток інших сфер діяльності, оскільки від керівників закладів освіти, які освоїли інноваційну форму освіти, спрямовану на стратегію розвитку закладів, буде залежати не лише перехід даного закладу до сталого розвитку в цілому, а й визначення профілізації закладу відповідно до вимог суспільства.

З урахуванням результатів наукових досліджень розроблено модель розвитку

особистісно-професійної компетентності педагога в системі післядипломної педагогічної освіти, яка складається з трьох блоків: структури особистісно-професійної компетентності педагога; показників й рівнів розвитку особистісно-професійної компетентності педагога; організаційно-методичних умов розвитку особистісно-професійної компетентності педагога.

Слід зазначити, що структура особистісно-професійної компетентності педагога функціонує у певному «полі розвитку», яке утворюється певними умовами та показниками рівнів розвитку. Під умовами в процесі дослідження малися на увазі обставини, за яких відбувається формування особистісно-професійної компетентності педагога і залежить результат цього процесу.

В основу моделі було покладено розуміння розвитку особистісно-професійної компетентності педагога як результату цілеспрямованої підготовки в межах формальної освіти (на курсах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів) та в умовах неформальної освіти. Показано, що розвиток особистісно-професійної компетентності педагога являє собою складне багатоаспектне особистісне утворення, що містить сукупність професійних знань, умінь, професійного досвіду, особистісних характеристик, що забезпечують успішну реалізацію посадових обов'язків педагогічних працівників.

На основі аналізу наукової літератури, нами було визначено такі компоненти особистісно-професійної компетентності педагога – мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний.

Мотиваційний компонент особистісно-професійної компетентності педагога – це сукупність професійних потреб та мотивів, які впливають на успішне здійснення професійної діяльності педагога. Таким чином, мотиваційний компонент особистісно-професійної компетентності педагога містить такі складові: 1) професійні потреби; 2) професійні мотиви. Рівень розвитку саме цих складових може визначати, на нашу думку, мотиваційну зрілість педагогів щодо успішного здійснення їх професійної діяльності.

Когнітивний компонент особистісно-професійної компетентності педагога – це система знань, яка передбачає вдале корегування діяльності освітнього процесу з врахуванням контингенту учнів, умов функціонування закладу освіти, матеріально-технічного забезпечення тощо. Показником сформованості когнітивного компонента виступає професійна обізнаність педагога, яка ґрунтується на професійному досвіді, підкріпленому знаннями про інноваційні підходи до освітнього процесу.

Операційно-діяльнісний компонент особистісно-професійної компетентності педагога – це сукупність умінь та професійного досвіду, що забезпечує успішне здійснення освітнього процесу. Показником сформованості операційно-діялісного компонента виступає професійний досвід педагога, який ґрунтується на професійних вміннях, підкріплених новими вміннями щодо визначення індивідуально-зорієнтованої траєкторії здійснення освітнього процесу з урахуванням всіх потенційних ресурсів освітнього середовища (соціальних, інтелектуальних, особистісних, технологічних, інформаційних, матеріально-технічних та ін.), а також на визначення рівня готовності педагога до особистісно-професійного зростання та партнерської взаємодії з усіма суб'єктами освітнього процесу (учнів, педагогічних працівників, керівників, батьків, громадськості).

Обґрунтовано, що сформованість особистісно-професійної компетентності педагога може мати три рівні:

– «базовий» (спрямований на реалізацію виконання посадових обов'язків педагога, керуючись переважно нормативно-правовими, навчально-методичними документами (програми, структурою уроків тощо);

– «середній» (спрямований на корегування діяльності освітнього процесу з врахуванням контингенту учнів, умов функціонування закладу освіти, матеріально-технічного забезпечення тощо);

– «високий» (спрямований на визначення індивідуально-зорієнтованої траєкторії здійснення освітнього процесу з урахуванням всіх потенційних ресурсів освітнього середовища (соціальних, інтелектуальних, особистісних, технологічних, інформаційних,

матеріально-технічних та ін.), а також на визначення рівня готовності педагога до особистісно-професійного зростання та партнерської взаємодії з усіма суб'єктами освітнього процесу (учнів, педагогічних працівників, керівників, батьків, громадськості).

На основі аналізу наукової літератури та досвіду роботи з педагогічними працівниками, визначено основні організаційно-методичні умови розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в умовах післядипломної педагогічної освіти, які відображають:

- доцільність реалізації спільної діяльності всіх суб'єктів (викладачі інститутів післядипломної освіти, методисти відділів освіти, провідні фахівці з означеної проблеми, педагогів), що базується на довірі та відкритому діалозі, позитивному сприйнятті кожного учасника;

- цілеспрямованість професійної підготовки у форматі індивідуалізованої за часом, темпом і напрямком спеціальної освіти, що надає можливості для реалізації власної програми її здобуття та ефективного застосування в практичній діяльності;

- визначення організаційних форм та методів навчання в певній послідовності та взаємодії з урахуванням специфіки функціонування закладів освіти, в яких здійснюють професійної діяльність педагогів, та особистісно-професійних запитів самих педагогів;

- орієнтованість на випереджальний характер підготовки педагогів, здатних до інноваційних перетворень в сфері професійної діяльності тощо.

Результати теоретичного дослідження дозволяють зробити припущення, що розвиток особистісно-професійної компетентності педагога стає можливим внаслідок організації ефективної взаємодії учасників даного процесу в межах формальної освіти (на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників) та в умовах неформальної освіти.

Так, з метою реалізації сприятливих умов розвитку особистісно-професійної компетентності педагога на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників на базі Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти було розроблено та запроваджено курси за вибором на напрямки:

- підвищення науково-методичного рівня щодо організації освітнього процесу («Сучасні педагогічні технології в умовах нової української школи», «Інноваційні технології в контексті концепції «НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»», «Компетентісно-орієнтована освіта як інструмент формування конкурентноспроможного випускника навчального закладу», «Інноваційні напрями розвитку Нової української школи», «Технологія реалізації інклюзивної освіти», «Методологічні основи та специфіка викладання в Новій українській школі: концептуальні положення, специфіка, інструментарій», «Використання інтерактивних дошок в освітньому процесі», «Комп'ютерна підтримка проектної діяльності здобувачів освіти», Здоров'язбережувальні проекти та технології в закладах загальної середньої освіти» тощо);

- підвищення навчально-методичного рівня проведення занять («Технологія індивідуально-пізнавальних стратегій засобом реалізації проблемно-інтегративного підходу у навчальному процесі для дисциплін природничого напрямку», «Сучасні підходи навчання історії та суспільствознавчих дисциплін в умовах Нової української школи», «Фахова компетентність учителів фізики і математики в умовах «Нової української школи»», «Формування компетентностей учнів у шкільному курсі біології, хімії, природознавства, екології», «Упровадження декоративно-ужиткового мистецтва в освітній процес трудового навчання і образотворчого мистецтва», «Сучасні підходи до організації та проведення уроків фізичної культури, «Захисту Вітчизни» в умовах Нової української школи», «Організація освітнього процесу молодших школярів в умовах Нової української школи», «Особливості інтегрованого навчання молодших школярів в умовах Нової української школи», «Гіперактивні учні в Новій українській школі: освітній процес у розрізі інклюзивного навчання та особистісного потенціалу у сучасному просторі» «Медіаграмотність учасників освітнього процесу» тощо);

- підвищення загального рівня особистісно-професійної компетентності педагога («Особистісно-професійна компетентність педагога в умовах реформування освіти»,

«Психологічна готовність вчителя початкових класів до роботи в Новій українській школі», «Складова професійної компетентності педагога: корпоративне навчання та авторська програма», «Розвиток креативної компетентності педагогічних працівників у системі неперервної освіти», «Інформаційно-цифрова компетентність педагога: реалізація освітнього процесу» тощо);

- підвищення науково-методичного рівня щодо врахування індивідуально-особистісних характеристик учнів в освітньому процесі («Виховання учня як громадянина, патріота, новатора та успішної особистості в сучасному суспільстві», «Права та обов'язки учасників навчально-виховного процесу: нормативно-правове забезпечення», «Формування мовленнєвої компетенції учнів при вивченні іноземної мови в умовах Нової української школи», «Основи та технології розвитку креативності та критичного мислення як основних компетентностей випускника Нової української школи», «Розвиток інтелектуальної, творчої та емоційної сфери учнів» тощо);

- підвищення науково-методичного рівня щодо організації конструктивної взаємодії з учасниками освітнього процесу («Демократизація та партнерство закладу освіти в умовах нової української школи», «Педагогіка партнерства - успішна взаємодія суб'єктів успішного процесу», «Психолого-організаційний супровід суб'єктів освітнього процесу в закладах освіти», «Колективно-компетентісна взаємодія учасників освітнього процесу» тощо).

В рамках забезпечення розвитку складових особистісно-професійної компетентності педагогів в межах неформальної освіти було організовано та проведено науково-практичні заходи різного рівня.

Список використаних джерел

1. Бондарчук О. І. Соціально-психологічні основи особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів у професійній діяльності : монографія / О. І. Бондарчук. – К. : Наук. світ, 2008. – 318 с.

2. Вознюк А. В. Професійний розвиток персоналу як важлива умова забезпечення розвитку організацій / А. В. Вознюк // Актуальні проблеми психології : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія : зб. наук. пр. / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – К. : Вид-во «А.С.К.», 2010. – Т. 1. – Ч. 28. – С. 177–183.

3. Інноваційна модель організації навчального процесу в інститутах післядипломної педагогічної освіти : наук.-метод. посібник [Ващенко Л. М. та ін.] ; Нац. акад. пед. наук України, Ун-т менедж. освіти. – Київ, Педагогічна думка. – 2012. – 138 с.

4. Кішман М. В. Інноваційні технології розвитку професійної компетентності вчителя / М. В. Кішман // Завучу, усе для роботи. – 2015. – № 17– 18 (161–162). – С. 2–6.

5. Кравцова І. А. Підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у системі неперервної освіти / І. А. Кравцова // Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки : наук. журн. – Черкаси : Вид-во Черкас. нац. ун-т, 2010. – Вип 183. – Частина 1. – С. 130–133.

6. Олійник В. В. Проблеми підготовки педагогічних кадрів до роботи в сучасних умовах / В. В. Олійник // Освітня система сільського регіону: проблеми та перспективи розвитку : зб. наук. праць / уклад. Н. І. Клокар, М. С. Солодуха. – К. : КПВД «Педагогіка», 2000. – С. 242–248.

7. Олексін Ю. Удосконалення педагогічної майстерності вчителя в умовах курсового підвищення кваліфікації / Ю. Олексін, З. Філіппова // Нова педагогічна думка : наук.-метод. журнал. – Рівне, 2012. – № 2 (70). – С. 98–101.

8. Покроева Л. Д. Інноваційні технології навчання в системі післядипломної педагогічної освіти / Л. Д. Покроева, М. Є. Смирнова // Імідж сучасного педагога. – 2014. – № 8. – С. 15–17.

9. Тонконог Н. Моделювання професійної діяльності сучасного вчителя / Н. Тонконог // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – Вип. 21. – С. 278–281.

10. Філатова Л. Освіта дорослих – відповідь на виклики XXI століття / Л. Філатова // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ. – 2010 – Вип. 2. – С. 209–216.

11. Чміль А. І. Компетентнісний підхід як основа впровадження інноваційних моделей організації навчального процесу в закладах післядипломної освіти / А. І. Чміль, Н. А. Зінчук // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2011, № 1. – С. 105.

Гавриленко Вікторія Іванівна,
учитель початкових класів Будильського
навчально-виховного комплексу: загальноосвітня
школа I-III ступенів - дошкільний навчальний
заклад Лебединської районної ради Сумської області

ПРОФЕСІЙНЕ ЗРОСТАННЯ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, пов'язаних з визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни стосуються створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання. Стає очевидним, що досягнення мети сучасної освіти пов'язане з особистісним потенціалом учителя, його загальною та професійною культурою, без яких неможливе вирішення наявних проблем навчання та виховання відповідно до нових освітніх парадигм.

Формування і розвиток професійної компетентності вчителя виступають сьогодні однією з центральних проблем у цілісній системі безперервної освіти. Її актуальність пояснюється необхідністю вирішення протиріччя, що створилося, між новими вимогами, запропонованими до педагогічної діяльності, самого вчителя як цілісної особистості, суб'єкта освітнього процесу, здатного до професійно-особистісного самовизначення і саморозвитку, конструювання і здійснення гуманістично спрямованих систем і технологій, і реальним рівнем професійної компетентності вчителя, його готовності вирішувати завдання школи.

Сучасна освітня система має відповідати високим вимогам суспільства до особистості педагога. Стає очевидним, що досягнення цілей сучасної освіти багато в чому пов'язано з особистісним потенціалом вчителя, його загальною та професійною культурою. Перехід до нової освітньої парадигми, домінуючим чинником якої є культура, виховання «людини культури», визначає орієнтири вищої педагогічної освіти.

Динаміка розвитку сучасного суспільства зумовлює інтенсивні пошуки освітніх технологій виховання творчої особистості, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку її культури, здатності до ефективної взаємодії у професійній діяльності.

Сучасному учителеві необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей. Сучасне суспільство вимагає особистості, яка не тільки поінформована з певних галузей знань, а й здатна свідомо пізнавати оточуючу дійсність, що швидко змінюється, особистості, яка осмислено зберігає ті цінності, які накопичило людство і, в той же час розуміє результати своєї діяльності з погляду особистого вкладу у збереження та створення нових суспільних цінностей.

Мета статті – розкрити особливості професійного зростання учителя початкових класів в умовах реалізації Концепції нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Поняття професійної компетентності вчителя формулюється в довідковій літературі наступним чином: «володіння вчителем необхідною

кількістю знань, вмінь і навичок, що визначають сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування і особистості вчителя як носія певних цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості». Проте єдиного підходу до визначення поняття «професійна компетентність вчителя» нема.

На думку В.А. Адольфа «професійна компетентність - це складне утворення, що включає в себе комплекс знань, вмінь, властивостей і особистісних якостей, які забезпечують варіативність, оптимізацію та ефективність побудови навчально-виховного процесу».

Професійна компетенція вчителя – це уміння вчителя використовувати фахові знання, уміння і навички для розв'язання стандартних і нестандартних педагогічних задач і проблем, пов'язаних з спільним навчання дітей з різним рівнем психофізичного розвитку, єдність фахової, методичної та психологічної готовності. Разом з тим, вчитель початкових класів для реалізації соціально-педагогічної діяльності повинен володіти високою культурою, психолого-моральною стійкістю, особистісними якостями і, у залежності від напрямку діяльності, виконувати різні ролі.

Професійно компетентний вчитель початкових класів є чи не найголовнішою частиною української інтелігенції, яка дієво впливає на формування нації, молодшої її частини - дітей і молоді. Закономірно, що саме педагоги мають стати своєрідним еталоном, взірцем не тільки для молоді, а й для старшого покоління, носіями культури. Запорука ефективності освітнього процесу - професійна компетентність вчителя, яка розширює можливості вчителів розв'язувати проблеми і конфлікти, що виникають у професійній діяльності і взагалі в особистому житті. Покликання педагога не тільки і не стільки передача знань, вмінь і навичок, але і всебічний гармонійний розвиток здібностей та можливостей учня, виховання порядного, відповідального, свідомого громадянина країни.

Означені компетентності і компетенції є необхідними умовами соціально-педагогічної діяльності, метою якої є реалізація визначених напрямів роботи. Задля цього вчитель початкових класів повинен одночасно перебувати у різних ролях:

- учителя – виконувати викладацьку діяльність, володіти значною кількістю навчальних дисциплін і відповідати вимогам до сучасного педагога, які визначені у державному стандарті початкової школи;

- посередника – здійснювати взаємозв'язок між молодшими школярами і командою фахівців загальноосвітньої школи, забезпечувати мультидисциплінарний підхід для здійснення соціально-педагогічного супроводу;

- конфліктолога – попереджувати і розв'язувати конфліктні ситуації;

- аніматора – спонукати учня з обмеженими освітніми можливостями до дій, сприяти відновленню взаємодії між особистістю і суспільством;

- експерта – виконувати діагностичну роботу, пов'язану з виявленням рівня особистісного розвитку дитини, лише потім проектувати свою діяльність, а також для надання консультативно-інформаційної підтримки команді фахівців загальноосвітнього закладу;

- терапевта – проводити соціально-педагогічний супровід молодшого школяра засобами лікувальної педагогіки;

- друга – бути старшим товаришем, наставником, спокійним, розсудливим, доброзичливим, але одночасно справедливим, непохитним, послідовним у своїх діях;

- організатора – впроваджувати різноманітні соціально-виховні форми СПД (благодійні акції, фестивалі, місячники тощо), ініціювати участь дітей та дорослих в різноманітних соціальних проектах.

Фахова компетентність учитель початкових класів повинна включати знання з таких питань:

- комплексного психолого-педагогічного вивчення дітей;

- диференційованого та індивідуального механізми і прийоми навчання кожної із категорії дітей з особливими освітніми потребами;

- зміст та методи роботи з родинами вихованців та ін.

До особистісних якостей вчителя початкових класів:

- спостережливість і розуміння навчально-виховних явищ, які відбуваються у цілісному педагогічному процесі;
- емпатія, тобто співпереживання, розуміння почуттів школяра, готовність прийняти учня з його недоліками і прийти на допомогу;
- гуманізм;
- етичність;
- відповідальність;
- саморегуляція і самодисципліна;
- тактовність;
- толерантність – спроможність розуміти й сприймати унікальність будь-якої особистості;
- рефлексивність – уміння самоусвідомлювати результати власної професійної діяльності.

Стан професійної готовності вчителя початкових класів визначається критеріями такими як:

- упевненість у тому, що виконувана діяльність принесе позитивні результати;
- знання фахових і методичних компетентностей;
- здатність до професійної рефлексії;
- наявність реактивного мислення для розв'язання нестандартних ситуацій;
- схильність до творчості.

Професія педагога потребує особливого ставлення до постійно оновлюваних тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб суспільства й відповідного коригування своєї роботи. Особливу значимість має інноваційність, яка має характеризувати професійну діяльність кожного вчителя, оскільки інновації є результатом наукових пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду. Педагог, який упроваджує інновацію, створює особливе середовище, що, врешті-решт, буде проявлятися та впливати на інноваційність навчального закладу в цілому.

Готовність учителя до інноваційної педагогічної діяльності – особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості та рефлексії. Мотивацію можна визначити насамперед як складну, багаторівневу систему збудників, що включає потреби, мотиви, інтереси, ідеали, прагнення, налаштування, емоції, цінності тощо.

За структурою готовність до інноваційної діяльності є складним інтегративним утворенням, яке охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один з важливих компонентів професійної готовності, вона є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу, формування інноваційної компетентності педагога, що об'єднує систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей, які забезпечують ефективність упровадження нових педагогічних технологій у педагогічній діяльності.

В інноваційному освітньому просторі високими є вимоги до рівня теоретичних знань і практичної підготовки вчителя, тобто педагог має володіти такими знаннями, уміннями та здатностями:

- спрямовувати навчально-виховний процес на особистість вихованця;
- вибудовувати свою професійну діяльність з метою реалізації кожним учнем можливостей для самостійного високоефективного розвитку;
- визначення проблематики і змісту професійної та особистісної підготовки;
- актуалізації необхідності створення педагогічних систем, зорієнтованих на інноваційну діяльність;
- пошук нових підходів з метою впровадження інноваційних методів роботи.

Важливо забезпечити умови, що мають інноваційне спрямування, а саме:

- педагогічний гуманізм (довіра до вихованців, повага до них як до особистості, їх гідності, упевненість у їхніх здібностях і можливостях);
- емпатійне розуміння вихованців (прагнення і вміння відчувати іншого як себе, розуміти внутрішній світ вихованців, сприймати їх позиції);
- співробітництво (вихованці – співторці педагогічного процесу);
- діалогізм (уміння чути дитину, цікавитися її думкою, розвивати міжособистісний діалог на основі рівності, взаємного розуміння і співтворчості);
- особистісна позиція (творче самовираження, за якого педагог постає перед вихованцями не як позбавлений індивідуальності функціонер, а як особистість, котра має свою думку, відкрита у вираженні почуттів, емоцій).

Основні принципи інноваційної діяльності педагога – диференціація та індивідуалізація, інтеграція та демократизація освіти. Особливість інноваційної спрямованості педагогічної діяльності – перехід від нормативної до інноваційної, творчої діяльності, що передбачає зміну характеру освітньої системи, змісту, методів, форм, технологій навчання й виховання. Метою освіти за таких умов є вільний розвиток індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей різнобічної, творчої особистості.

Таким чином, в інноваційному середовищі закладу освіти акцентуємо увагу на такому:

упровадженні нової моделі навчання, побудованій на основі сучасних технологій навчання;

реалізації принципів особистісно зорієнтованої освіти;

забезпеченні засобами варіативної навчальної діяльності, її індивідуалізацію та диференціацію;

упровадженні зазначеної моделі в межах освітньої системи, у якій учень є активним і рівноправним учасником процесу пізнання.

До професійних та особистісних якостей діяльності педагога, підготовленого до інноваційної професійної діяльності, відносимо такі:

- усвідомлення смислу й цілей освітньої діяльності в контексті актуальних педагогічних проблем сучасної школи;

- осмислена, зріла педагогічна позиція;

- уміння по-новому формулювати освітні цілі з предмета, певної методики, досягати й оптимально переосмислювати їх під час навчання;

- здатність вибудувувати цілісну освітню програму, у якій реалізовано індивідуальний підхід до дітей, ураховано освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири;

- співвіднесення сучасної йому реальності з вимогами особистісно-орієнтованої освіти, коригування освітнього процесу за критеріями інноваційної діяльності;

- здатність визначати індивідуальні здібності дітей і навчати відповідно до їх особливостей;

- уміння продуктивно, нестандартно організувати навчання й виховання, тобто забезпечувати досягнення дітьми результатів і стимулювати розвиток учнів на основі інноваційних технологій навчання;

- володіння технологіями, формами й методами інноваційного навчання, що передбачає вміння на основі особистого досвіду й мотивів вихованців бути співторцем мети їхньої діяльності, зацікавленим і компетентним консультантом та помічником у співвіднесенні мети з результатом, використанні доступних для дітей форм рефлексії та самооцінки;

- здатність бачити, адекватно оцінювати, стимулювати відкриття та культурне самовираження вихованців;

- уміння аналізувати зміни в освітній діяльності, розвитку особистісних якостей вихованців;

- здатність до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

Основними показниками готовності педагога до інноваційної діяльності вважаємо такі: усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій; інформованість про новітні педагогічні технології; володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій; зорієнтованість на створення власних творчих завдань; готовність до подолання труднощів].

Висновки. Одним з актуальних завдань сучасної предметної методики є переорієнтація вчителя до системного впровадження освітніх технологій. Важливим у цьому контексті є поєднання різних видів освітніх технологій, спрямування педагога до формування вмій пошуку, збирання та аналізу інформації, а також здійснення дослідницької діяльності та вирішення проблем.

Домінуючими якостями підготовки педагога-новатора на початковому етапі є успішність, пізнавальна активність, дисциплінованість, організованість та ініціативність; на середньому – самостійність, ініціативність як здатність до наукової роботи; на заключному – успішність і творча активність, а на професійному – організованість, пізнавальна і творча активність.

Процес професійного становлення особистості вчителя можна регулювати на основі застосування активних форм і методів навчання, психологічного супроводу самонавчання педагогів, розвитку творчої активності, професійних умінь, адекватної самооцінки.

Список використаних джерел

1. Андрюханова В. М. Сучасні підходи щодо вирішення проблеми підготовки вчителя до інноваційної діяльності / В. М. Андрюханова // Управління школою. – 2004. – № 34. – С. 7.
2. Даниленко Л. І. Інноваційні пошуки в сучасній освіті / Л. І. Даниленко, В. Ф. Паламарчук. – К. : Логос, 2004. – 220 с.
3. Шапрак О. Сучасні підходи до проблеми інноваційної підготовки майбутнього вчителя / О. Шапрак // Рідна школа. – 2007. – № 9. – С. 31–33.

Гаврильченко Ольга Олександрівна,
директор Олексіївської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів Хотінської ОТГ
Сумського району Сумської області

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

(з досвіду роботи Олексіївської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів)

Актуалізація дослідження. Інформаційний вибух кінця початку 21 століття змінив мету і завдання освіти. Завдання педагога-озброєння учнів інструментом, яким можна скористатися для одержання знань самостійно. Учні повинні вміти не лише сприймати інформацію, а й ретельно, критично її досліджувати.

Безперервно зростаючий об'єм інформації ставить необхідною умовою навчання історії в школі не просте запам'ятовування історичних фактів, а виведення учнів на рівень наукового розуміння історичної інформації. Учні повинні розуміти природу і сутність наукових історичних знань, критично сприймати різні інтерпретації історичного процесу істориками бути здатними дати свою аргументовану оцінку, бачити окремі події у взаємозв'язку.

Уроки історії є найкращою можливістю досягти мети навчання - виховання особистості, здатної до критичного мислення, аналізу обставин, самостійного вибору оптимального шляху розв'язання проблем, виховання активних громадян суспільства. Тому ми надали перевагу саме цій темі.

Мета статті - вироблення певної системи роботи над формуванням критичного мислення школярів; ознайомлення з методами та прийомами, які використовуються для розвитку критичного мислення; дослідження процесу розвитку критичного мислення на уроках історії.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку шкільної освіти учителю необхідно активізувати пізнавальну діяльність учнів-зацікавити учня, запалити в ньому іскру допитливих, підтримати вогник захоплення.

Застосування технології критичного мислення є інструментом впливу на інтелектуальні здібності дитини-інтелект, рухливість, гнучкість мислення, які є умовами безболісної адаптації до різних життєвих обставин.

Під критичним мисленням розуміють не негативне ставлення до будь-чого, а наукову оцінку позитивних та негативних рис явищ дійсності. Розвиток критичного мислення – це дуже важливий аспект не лише у навчанні, а й у повсякденному житті. Навчити учнів мислити критично – означає навчити їх самостійно робити висновки та знаходити альтернативне рішення. Навчальний процес на засадах критичного мислення повинен бути побудований таким чином, щоб учні могли: висловлювати власні судження, виділяти головне та робити порівняння, оперуючи доказами та конкретними фактами; виконувати певні дослідження, вивчаючи окрему навчальну тему; відокремлювати правдиву інформацію від неправдивої, факти від суджень, самостійно ставити запитання, формулювати проблему й альтернативні способи її творчого рішення. Система розвитку критичного мислення, передбачає особливу структуру уроку: кожен урок повинен мати три фази – актуалізацію (передбачення), побудови (конструювання) знань та консолідації.

Для розвитку критичного мислення старшокласників вчителю слід забезпечити комплекс умов: мотивацію; ознайомлення учнів з правилами критичного розмірковування; систематичне розв'язування проблемних задач; регулярне створення для учнів ситуацій вибору; діалог у процесі розв'язування ситуацій вибору; поєднання методів контролю з наступною групою та індивідуальною рефлексією; демократичний стиль спілкування, який надає учню право на помилку, моделює ситуації виправлення помилок. Дотримання цих вимог забезпечить усвідомленість, самостійність, рефлексивність, обґрунтованість, контрольованість та самоорганізованість мислення.

Процес розвитку критичного мислення повинен мати не епізодичний, а системний характер. Вивчення кожної теми з курсу історії України та всесвітньої історії передбачає відпрацювання відповідних логічних операцій, законів логічного розмірковування, методів історичного пізнання, стратегій та процедур на різних етапах вивчення історії.

Таким чином, розвиток критичного мислення – це багатоаспектний, системний та тривалий процес навчання учнів. Він передбачає спрямовану, організовану та поетапну розумову діяльність учнів під керівництвом вчителя. Оволодіння основними принципами та операціями логічного мислення дозволить учням виробити новий критичний стиль мислення, який буде допомагати аналізувати проблеми в будь-якій сфері життя та знаходити їх оптимальне вирішення.

Викладання історії в школі у світлі вище згаданих завдань вимагає від вчителя творчого підходу у виборі методик, які б стимулювали учнів до активного сприйняття історичного матеріалу, розвивали критичне мислення, прищеплювали навички роботи з додатковою літературою, історичними документами.

Активізацію критичного мислення учнів на уроках історії здійснюється за допомогою таких методів, як:

- проведення нестандартних уроків,
- використання інтерактивних технологій,
- запровадження проблемного навчання.

Такі методи сприяють не тільки активізації вивчення навчального матеріалу, розвитку критичного мислення, стимулювання дослідницької діяльності, але й розвивають навички

комунікації, співпраці, орієнтують особистість на такі демократичні цінності як толерантність, компроміс.

Основною формою роботи для розвитку критичного мислення є робота в групах. Під час роботи в групі відбувається спільне розв'язання поставлених задач. У процесі цієї роботи в учнів розвиваються почуття колективізму, взаємопідтримки, взаємодопомоги, зникає відчуття страху, скованості. Працюючи в групі, учні вчаться говорити, обговорювати проблему, вислуховувати думки співрозмовника.

Методика розвитку критичного мислення заснована на творчому співробітництві учня і вчителя, на розвитку в учнів аналітичного й творчого підходів до будь-якого матеріалу. Навчання здійснюється у три стадії:

1) виклик; 2) осмислення; 3) рефлексія.

Перша стадія (виклик) – актуалізує наявні знання учнів, збуджує інтерес до теми; саме під час цієї стадії формулюється проблема та визначаються цілі вивчення матеріалу. Для цього слід використовувати різноманітні інтерактивні прийоми: «мікрофон»; метод очікувань, «мозковий штурм». Ці прийоми доцільно використовувати саме на етапі виклику. Педагогічний результат етапу полягає у підвищенні мотиваційної, інформаційної і комунікаційної складової особистості учня.

Друга стадія полягає в осмисленні нового матеріалу. Відбувається основна змістовна робота учня з текстом, причому поняття “текст” варто розуміти досить широко: це може бути будь-яке джерело, а також розповідь вчителя, відеоматеріали тощо. У процесі роботи учнів з новою інформацією вчителю доцільно використовувати методики групового навчання. На даній стадії використовуються такі прийоми і методи, як: «рафт». Назва являє собою скорочення: Р (оль) – А (удиторія) – Ф (орма) – Т (ема).

Під час роботи учнів на стадії осмислення матеріалу необхідно значну увагу приділяти історичним термінам. Адже, якщо не знаєш терміни – не розкриєш зміст даної теми. Для цього використовуються такі методики розвитку критичного мислення, як гронування, сенкан. За допомогою саме цих методик учні можуть виділити риси, складові частини певного історичного поняття, порівняти його з іншим терміном. Діти вчаться аналізувати, систематизувати, використовувати матеріал. Плюс, ці методики – ще й гарна наочність, що дає змогу дітям краще запам'ятати інформацію. Сенкан забезпечує високоефективну роботу з розвитку критичного мислення, спонукає учнів у великому обсязі відібрати основну ідею і відтворити її у стислій формі. Під час розповіді учнів чи аргументації власної позиції широко використовуються на уроках історії методи «Прес», «Незакінчене речення». Ці методи допомагають дітям упорядкувати власні думки, й у чіткій і стислій формі висловити власну позицію.

Третя стадія в технології розвитку критичного мислення це – міркування або рефлексія. Під час цієї стадії учень повинен осмислити вивчений матеріал і сформулювати свою особисту думку, ставлення до досліджуваного матеріалу. Методичними прийомами виступають написання есе, проведення дискусії, складання схем, методика «Займи позицію». Після вивчення матеріалу в кожного учня сформувався свій погляд на подію. Ці види діяльності допоможуть нам з'ясувати, які позиції можуть існувати в класі щодо вивченого питання, як учні засвоїли дану тему, який матеріал їм найкраще запам'ятався. До того ж, кожен матиме можливість, обґрунтувати свою позицію, порівняти свої думки з поглядами інших, заповнити ті прогалини в знаннях, які, можливо, утворилися під час уроку.

Ознайомивши учнів з темою доцільно проводити дискусії.

Використання дискусії на уроках дозволяє ознайомити учнів з різними думками щодо певних питань, навчити їх висловлювати свою точку зору, а й аргументувати її, формувати питання та використовувати їх у якості «інструменту пізнання».

Розвиток критичного мислення призводить до наступних результатів:

- 1) Висока мотивація учнів до освітнього процесу.
- 2) Ріст мисленневих можливостей учнів, гнучкості мислення, його переключення з одного типу на інший.

- 3) Розвиток здібності самостійно будувати поняття та оперувати ним.
- 4) Розвиток здібності передавати іншим авторську інформацію, коректувати її, розуміти та приймати точку зору іншої людини.
- 5) Розвиток вміння аналізувати отриману інформацію.

Отже, саме життя вимагає від нас впровадження в практику методик розвитку критичного мислення, яке сприяє активізації роботи всіх учнів, дає дітям впевненість в своїй силі, поштовх до оволодіння новими матеріалами. Уроки, де значна увага приділяється розвитку критичного мислення це – творчі, цікаві уроки. Завдяки використанню технології розвитку критичного мислення ми виховуємо гармонійно розвинену особистість, яка зможе самостійно вирішувати проблеми і шукати та знаходити життєву істину. Адже, «не тільки сама істина дає впевненість, але й пошук її» (Б. Паскаль.)

Педагогам завжди імпонували люди, які мали і вміли відстоювати свою точку зору, чітку і продуману позицію. А така позиція формується тільки в результаті переконань. Тому ми завжди мріяли саме такими бачити своїх учнів.

Багато років наш навчальний заклад працює над проблемою «Розвиток критичного мислення учнів на уроках історії». Саме за вміння критично мислити виставляються найвищі бали згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень. Практика показує, що використання прийомів розмірковування епізодично і несистемно результатів не дає. Необхідно мати систему педагогічних впливів, спрямовану на навчання учнів стратегіям розв'язання проблемних задач, таких як уміння формулювати питання, уміння добирати аргументи, уникати тверджень, не підкріплених жодними доказами, уміння розглядати явище з різних позицій. Тому, на наш погляд, цілком логічним є об'єднання використання технології критичного мислення та проблемного навчання на уроках історії.

Важливим прийомом розвитку критичного мислення вважаємо роботу учнів з історичними документами. Формування в учнів умінь працювати з текстами як джерелом знань відкриває можливості для поглибленого осмислення учнями провідних питань історичного розвитку та формування прийомів розумової діяльності і навчальної роботи.

Один із засобів заохотити учнів до активної праці з метою формування світоглядної позиції, поглибити її інтерес до пізнавальної і творчої діяльності є застосування дослідницьких прийомів і методів у навчанні.

Часто після вивчення теми використовується прийом «Написання есе». Зміст цього прийому можна виразити наступними словами: «Я пишу для того, щоб зрозуміти, що я думаю».

Анкетування учнів випускного класу показало, що ці форми роботи ними особливо цінувалися, тому що давали можливість кожному висловити власну думку під час обговорення проблеми в невеликій групі, вчили слухати і розуміти думку товаришів, захищати свою точку зору в суперечці з іншими учнями. На нашу думку, використовуючи зазначені прийоми можна суттєво підвищити рівень критичного мислення учнів, що було відзначено на їхній навчальній діяльності. За порівняльними даними ЗНО, ДПА з історії України й поточними оцінками, кількість учнів 11-го класу, які досягли достатнього рівня за критеріями оцінювання збільшилося на 2 учня.

Висновки. В даній статті була розглянута сучасна педагогічна технологія-розвиток критичного мислення. Вважаємо, що це найбільш актуальна в педагогічному та суспільно-значущому плані модель, адекватна соціальному досвіду, тісно інтегрована з особистісним підходом. Критичне мислення – це особливий процес, спрямований на виховання самостійності в особистісних якостях учня. Критичне мислення становить собою когнітивну аналітико-синтетичну здатність до поетапного аналізу, логічно аргументованого судження щодо змісту та форми текстів, а також самостійність, незалежність мислення від існуючих стереотипів, результатом чого є формування власної позиції щодо будь-яких текстів і ситуацій в цілому. Технологія формування критичного мислення в процесі навчання – це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають учнів до дослідної творчої

активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення отриманих знань.

Таким чином, сучасні освітні технології ставлять на перше місце повагу до особистості учня, формування в нього самостійності, встановлення гуманних, довірчих відносин між ним і вихователем. Засвоєння соціального досвіду в його цілісності дозволить учню не тільки успішно функціонувати у суспільстві, бути хорошим виконавцем, але й діяти самостійно, не просто «вписуватися» у соціальну систему, а змінювати її. Можна зробити висновок, що на уроках з використанням методу критичного мислення вчитель навчає вчитися.

Список використаних джерел

1. Васьков Ю. Особистісно орієнтоване навчання - нова освітня парадигма // Сучасні педагогічні технології: Навч.-метод. посібник. Ч.1 . - Ніжин, 2007.
2. Десятов Д.Л. Практичні аспекти застосування методів критичного мислення на уроці історії / Д.Л.Десятов // Історія в школах України. – 2007. – №9.
3. Пометун О.І. Методика розвитку критичного мислення на уроках історії // Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. – 2012. – № 2.
4. Панченко С. Критичне мислення як тренд інноваційних змін в освіті/С. Панченко, І. Сидоренко//освітні інновації; філософія, психологія, педагогіка: збірник наукових статей у 2 частинах/ За заг. ред.. В. Зосименко. – Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. – ч.2. – С.127-132.
5. Терно С. Критичне мислення: чергова мода чи нагальна проблема / С.Терно // Історія в школах України. – 2007. – №4.

Голуб Тетяна

студентка магістратури спеціальності 073 Менеджмент спеціалізації Управління навчальним закладом, Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,

ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Так склалося на сьогодні, що необхідність формування іміджу освітньої установи визначається: складною демографічною ситуацією в системі освіти; диференціацією і варіативністю системи освіти; складністю вибору напрямів і перспектив самовизначення учнів; численними запитами соціальної практики; потребою освітньої і управлінської практики у формуванні уявлень про навчальний заклад; наявністю досвіду роботи освітніх установ у даній галузі.

Слід зазначити, що проблема формування позитивного іміджу вже була предметом уваги дослідників. В широкому розумінні цього слова імідж виступає предметом дослідження зарубіжних (П. Берд) та вітчизняних учених (А. Панасюк, Ю.І.Палеха). Імідж керівника розглядає М. Скрипник; імідж лідера – І.Г.Єрмакова; імідж як складову особистісної культури – І. Криксунова, В. Шепель та інші діячі.

Останнім часом активізувалась увага до питань іміджу в педагогіці. Наприклад, Л. Карамушка, І. Лазаренко, В. Шепель у своїх працях розглядають шляхи створення тарозвитку іміджу, його вплив на встановлення партнерських відносин між школою та місцевою громадою. Питання взаємозалежності управління й іміджу відображено в працях М.В. Артюшина, С. Грабовська, О. Ільїна, С. Сушко, Ф. Хмілья, В.А. Якушин. Питання формування позитивного іміджу організації набуло свого відображення в дослідженнях Л. Брауна, І.Д. Ладанова. Загальні психологічні основи іміджу керівника розглядав В.Г. Горчакова.

Аналіз літератури з окресленої проблематики свідчить про актуальність упровадження іміджевої політики в закладах освіти та необхідність підготовки керівників до цілеспрямованої роботи щодо створення та розвитку іміджу сучасної школи.

Мета статті: розкрити практичні засади формування іміджу керівників закладів освіти.

Імідж – це спрямовано створений образ будь-якого предмета, особи, покликаний емоційно вплинути на будь-кого з метою популяризації чого-небудь, реклами, організації, окремої людини тощо на основі цілісного виокремлення соціального об'єкта та побудови структурної стереотипної основи усвідомлення про що-небудь в уявленні соціального об'єкта [7, с. 88].

Формування іміджу – це насамперед процес, під час котрого формується спланований образ на підґрунті наявних можливостей і ресурсів. Формування іміджу являється першим кроком для побудови сучасної освітньої школи. Із поняттям іміджу тісно пов'язана також імідж школи, яка утримується в масовій свідомості тривалий час [3, с. 5].

Позитивний імідж керівника навчального закладу та в цілому школи – це не лише добрі слова на їх адресу, але й стійка наповнюваність класів, відвідування школи та порозуміння з керівництвом батьків учнів, розвиток соціального партнерства цілком конкретні матеріальні інвестиції. Саме тому кінцевою метою формування іміджу являється підвищення конкурентоздатності навчального закладу [3, с. 7].

Вважаємо, що у сучасному суспільстві необхідність формування іміджу навчального закладу обумовлена наступними причинами: складна демографічна ситуація підсилює конкуренцію серед близькорозташованих освітніх закладів у боротьбі за набір учнів і збереження їх контингенту; сильний позитивний імідж полегшує доступ освітнього закладу до кращих ресурсів: фінансових, інформаційних, людських. Маючи сформований позитивний імідж, освітній заклад зарівних умов стає привабливішим для педагогів, адже може забезпечити їм стабільність і соціальний захист, задоволеність працею і професійний розвиток; стійкий позитивний імідж віддає ефект придбання освітнім закладом певної переваги, створює запас довіри до всього, що відбувається в стінах закладу, зокрема й до інноваційних процесів [1, с. 115].

Розгляд літературних джерел дав право нам зробити акцент на ланцюг функцій іміджу керівника навчального закладу. Їх умовно дозволено поділити на зовнішні та внутрішні. Серед зовнішніх функцій найважливішими виступають представницька та комунікаційна функції. Ще Г. Мінцберг, описуючи ролі, що виконують керівники, наголосив на важливості функції керівника як представника при зовнішніх контактах організації. Тобто, імідж керівника визначає імідж організації. Підкреслюючи важливість комунікаційної функції іміджу, Г. Почепцов наголошує на тому, що імідж «це – інструмент спілкування з масовою свідомістю». Поняття комунікативної функції включає в себе три власне психологічних аспекти: комунікативна поведінка керівника, комунікативні явища і процеси його діяльності [8, с. 85].

Внутрішні функції іміджу керівника складаються з номінативної, нормативної, мотиваційної та функції соціального впливу. Без сумніву комунікаційна функція, яку розглянуто у складі зовнішніх, має і внутрішній аспект (у контексті внутрішніх комунікацій).

Відповідно до точки зору автора посібника для керівників «Основи менеджмента» М. Армстронга, сучасний керівник (менеджер) виступає в системі суспільного виробництва в кількох ролях: «управлінець», «дипломат», «лідер», «вихователь», «інноватор», «людська істота» [10, с. 65].

На основі опрацьованої літератури ми виділили більше ста таких ознак, котрі могли б прямо чи опосередковано відобразити складові іміджу. Систематизація їх дозволила виділити найбільш часто пропоновані: лідерські, інтелектуальні, соціальні, професійні якості [8, с. 89].

Через те що має місце неоднозначність у поглядах фахівців на визначення ознак іміджу, ми уточнили найбільш суттєві з них. При цьому ми намагалися визначити важливі

ознаки іміджу керівника закладу освіти, що характеризують не лише його особистісні особливості, а й презентативну основу [4, с. 59].

Внутрішні ознаки – це темперамент, характер, здібності, мотивація, спрямованість, інтереси, самооцінка тощо. *Зовнішні ознаки* – це особливості зовнішнього вигляду, одяг, макіяж, зачіска, аксесуари, уміння тримати себе перед аудиторією тощо. *Середовищні ознаки* – це створене людиною предметне оточення, за яким складається думка про неї [4, с. 60].

Для вивчення формування позитивного іміджу керівника сучасного навчального закладу була запропонована анкета для майбутніх керівників навчального закладу. На основі опрацювання анкет, ми побачили зміни в розумінні керівників закладу освіти поняття «імідж», зміни у виборі провідних якостей педагога, прагнення їх до зростання свого іміджу, іміджу навчального закладу. Аналіз даних анкетування дозволив зробити наступні висновки: 97% керівників закладу освіти розуміють поняття імідж наступним чином: 50% із них як стиль життя, одягу та поведінки людини; 40% як «візитну картку», що виявляється через одяг; 3% внутрішнє «Я». Лише 4% вчителів та адміністрації навчального закладу зовсім не розуміють сутність поняття «імідж», говорячи, що він не обов'язково повинен бути присутнім в навчальному закладі та в особистості в цілому.

Ми вважаємо, що у керівників закладу освіти не сформувалися чіткі уявлення про імідж. Їхні думки роздвоюються: більшість із них – 70% оцінюють його позитивно, як імідж на який хочеться рівнятися. На їхню думку, справжньому педагогу притаманні: гарні манери, він є дипломатичним, скромним та впевненим. Його одяг – це діловий костюм, стриманий в кольорах, вишуканий і закритий, а головне світлий та чистий; 8% опитаних сприймають видимий імідж негативно, як неясковий імідж, в основі якого лежить консерватизм, що виявляється в похмурому, скованому і замкнутому вигляді педагога та сірому буденному одязі; 9% опитаних не знають, що таке імідж навчального закладу, а ще 13% вважають, що він нічим не відрізняється від інших закладів.

Дуже низькі знання опитаних стосовно характеристик поняття «імідж»: 55% із них називають зовнішній вигляд, 17% комунікативність, 3% – внутрішнє «Я», а 25% не можуть дати відповіді взагалі.

Дані анкетування показали, що серед рис характеру, котрі притаманні керівникам закладу освіти з позитивним іміджем, опитувані поставили на перше місце: 50% – вміння спілкуватися, 20% – мистецтво подобатися людям та зовнішній вигляд, 15% – компетентність та моральні якості, 10% – вольові якості та психологічну витримку, 5% – характерну міміку та жести.

Щодо важливості віку і статі, на думку керівників: для 70% опитаних не важливі вік і стать вчителя, керівника навчального закладу; для 15% важлива стать; для 10% важливий вік; для 5% опитуваних важливими є і вік, і стать.

Виходячи із цього дослідження можна сказати, що опитувані мають мало мотивів формування власного іміджу, як сучасного керівника закладу освіти, педагогічного іміджу, іміджу навчального закладу та роботи над ним. Провідними характеристиками іміджу більшість з них вважають вміння керівника спілкуватися та його зовнішній вигляд.

Узагальнення досліджень дозволило констатувати різноманітні варіанти типізації іміджу. Ми відштовхувалися від підходу, що розглядає специфіку іміджу через функціонування. Імідж керівника переважно представлений як імідж особистий та колективний. Зазначені види іміджів тісно взаємопов'язані. За змістом імідж керівника являється складним соціально-психологічним явищем. Психологічною основою для побудови уявлення про керівника стають його особистісні та ділові якості. Процес утворення іміджу проходить певні стадії, як перехід від первинних вражень про людину до системного уявлення про неї. Можна виділити первинну та вторинну стадії, що розподілені за принципом часу отримання та специфіки отриманої інформації про суб'єкт сприйняття. Здійснене наукове дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Потребує подальшого вивчення питання формування іміджу керівників закладу освіти.

Список використаних джерел

1. Барна Н.В. Імеджологія: навчальний посібник / Н.В. Барна. – К.: Університет «Україна», 2013. – 217 с.
2. Браун Л. Имидж – путь к успеху / Л. Браун. – Спб.: Питер – Пресс, 2006. – 288 с.
3. Василенко Н.В. Керівник навчального закладу: розвиток лідерської компетентності як ознака громадянського суспільства / Н.В. Василенко. – Х.: Вид.гр. «Основа», 2015. – 128 с.
4. Ващенко Л. Методологічні засади розробки стандартів для формування посадово-функціональної (професійної) компетентності керівних кадрів освіти / Л. Ващенко, В. Маслов // Післядипломна освіта в Україні. – 2011. - №1. – С. 5-7.
5. Дрожжина Т.В. Самовчитель директора школи / Т.В. Дрожжина. – Х.: Вид. гр. «Основа», 2011. – 224 с.
6. Зуева Е.И. Подходы к формированию имиджа образовательного учреждения / Е.И. Зуева. – М. : Мысль, 2001. – 107 с.
7. Карамушка Л.М. Створення іміджу навчального закладу як важливий напрямок менеджменту освіти / Л.М. Карамушка. – Запоріжжя, 1996. – С. 11-15.
8. Карпов Є.Б. Імідж в освіті // PR в освіті. – 2003. - №6. – С. 40-50.
9. Ротань Н.В., Арбузова Ю.В. Формування позитивного іміджу навчального закладу / Н.В. Ротань, Ю.В. Арбузова // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві. – 2014. – Вип. 2. – С. 273-280.
10. Шолох Н.Т. Створення позитивного іміджу навчального закладу – неодмінна умова функціонування сучасної малочисельної школи / Н.Т. Шолох // Управління школою. – 2016. – № 19/21. – С. 65-75.

Горбунова Ольга Миколаївна,
директор Кіндратівської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів Хотінської селищної ради
Сумського району Сумської області

ПСИХОЛОГО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ СУПРОВІД ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Занадто довго у вітчизняній системі освіти вихованців поділяли на «звичайних» дітей та «особливих» - з обмеженими можливостями. Відтак діти з особливими потребами не мали змоги повною мірою інтегруватися в суспільство в більшості тому, що саме соціум не був підготовлений до сприйняття таких дітей. На жаль, і сьогодні суспільство подеколи сприймає дітей з інвалідністю як щось чужорідне й незвичайне. Такі стереотипи формувалися роками, і змінити їх швидко практично неможливо. Тому починати потрібно із найменшого – з дитячого соціуму.

Майбутнє вимагає максимального доручення людей з обмеженими можливостями до життя громади, тому впровадження нової системи освіти для таких дітей – інклюзивної – є нагальною потребою сучасності. Інклюзивна освіта передбачає ставлення до дітей з особливими потребами як до «звичайних» вихованців. Подібне ставлення дає змогу кожній дитині, незалежно від соціального статусу, розумових здібностей і фізичних можливостей, навчатися разом із рештою учнів.

Як відомо, останнім часом про інклюзивну освіту почали говорити дуже активно. Але це не означає, що раніше не було відомо про навчання дітей із обмеженими можливостями. Інклюзивна освіта не є чимось новим, незвіданим. Поряд зі здоровими дітьми живуть, ростуть, виховуються діти з вадами фізичного та розумового розвитку. А в закладах освіти навчаються діти, які мають проблеми зі здоров'ям. Таке навчання у школі називають інклюзією.

Мета статті – розкрити особливості психолого-організаційного супроводу інклюзивного навчання в закладах освіти.

Виклад основного матеріалу. Правовою основою даного питання є : Конституція України, закони України «Про освіту», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», Укази Президента України «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні», «Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями», розпорядження Кабінету Міністрів, Закони «Про соціальні послуги», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про охорону дитинства», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», проект Стандарту соціальних послуг, розроблений на виконання Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», Закону України «Про державні соціальні послуги»; постанова Кабміну України від 15.08.2011 № 872 «Про порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» зі змінами від 09.08.2017 № 588 «Про внесення змін до порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».

Цей стандарт вводиться з метою визначення основних якісних характеристик соціальних та соціально-педагогічних, реабілітаційних послуг, надання інструкцій працівникам щодо дій для створення інклюзивного середовища та допомоги дитині здобувати освіту. У стандарті зафіксовано вимоги до рівня якості, процесу надання послуг, преліку видів, форм та обсягу послуг для досягнення результату дитиною з особливими навчальними потребами.

Інклюзія - це політика та процес, який дає змогу всім дітям брати участь у всіх програмах. Розвиток інклюзивної освіти – процес складний, багатогранний, який охоплює наукові, методологічні й адміністративні ресурси. Відкритим залишається питання про організацію процесу розвитку й навчання «особливих» дітей у масовій школі. Це пов'язано зі специфікою методик навчання, невідповідністю кадрів, недостатньою кількістю фахівців тощо. Педагоги й адміністрація навчального закладу особливо гостро потребують допомоги в організації педагогічного процесу, де центральною фігурою є дитина.

Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти є також ефективна співпраця вчителів, відповідних фахівців, батьків та учнів. Педагог повинен уміти співпрацювати з батьками та фахівцями (дефектологами, психологами, соціальними педагогами, лікарями та ін.). У школі має бути створена своєрідна мережа підтримки. Всі працівники та адміністрація школи, всі, хто працює з дитиною з особливими освітніми потребами, мають обмінюватися знаннями, намагатися максимально використовувати місцеві ресурси для досягнення головної мети – реалізації дитиною її потенційних можливостей та підготовки її до соціальної адаптації.

Інклюзивна школа – це заклад освіти, який відкритий для навчання всіх дітей, незалежно від їх фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних чи інших особливостей. Цей заклад забезпечує:

- безбар'єрне фізичне середовище;
- адаптує навчальні програми і плани, методи і форми навчання, тим самим надаючи можливість усім дітям успішно навчатися, в тому числі і дітям з особливими освітніми потребами;
- залучає батьків до співпраці;
- співпрацює з фахівцями з метою надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей;
- створює позитивну атмосферу в шкільному середовищі та громаді.

Мета інклюзивної школи – дати всім учням можливість найбільш повноцінного соціального життя, активної участі в колективі, тим самим забезпечуючи найповнішу взаємодію й турботу одне про одного як членів співтовариства.

Звичайна школа – це школа, до якої пристосовується дитина, а інклюзивна – пристосовується до дитини. Тобто, передбачається, що відмінності між людьми є природним явищем, і навчання слід відповідним чином адаптувати до потреб дітей, а не «підганяти» під сталі, наперед визначені погляди щодо організації та характеру освітнього процесу.

Головний принцип інклюзивної освіти – не діти створені для школи, а школа створена для дітей.

Ураховуючи зазначене, можна стверджувати, що інклюзія передбачає особистісно зорієнтовані методи навчання, в основі яких - індивідуальний підхід до кожної дитини з урахуванням усіх її індивідуальних особливостей: здібностей, особливостей розвитку, типу темпераменту, статі, родинної культури тощо. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти інклюзивні освітні заклади мають адаптувати навчальні програми та плани, методи, форми навчання, наявні ресурси, партнерство з громадою до індивідуальних освітніх потреб і різних стилів навчання дітей з особливими потребами. Інклюзивні освітні заклади повинні забезпечити спектр необхідних послуг відповідно до різних освітніх потреб таких дітей. Інклюзивне навчання – гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психо-фізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Навчання відбувається за індивідуальним навчальним планом і забезпечено медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом.

Згідно з наказом МОН України «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» від 08.06.2018 № 609 специфіка навчання дітей з особливими освітніми потребами полягає в тому, що їм дійсно необхідні крім загальних навчальних програм ще й програми корекційно-реабілітаційної роботи. У цьому напрямку співпрацюють фахівці : соціальний педагог, практичний психолог, медичний працівник. Питання психологічного та соціально-психологічного супроводу при організації інклюзивного навчання є одним з першочергових.

Другий рік поспіль у Кіндратівській загальноосвітній школі I-III ступенів Хотінської селищної ради Сумського району організовується інклюзивне навчання для учениці початкової ланки. Для цього було створено команду психолого-педагогічного супроводу дитини, до якої увійшли мати дівчинки, учитель-класовод, заступник директора з навчально-виховної роботи, психолог, лікар Кіндратівської амбулаторії сімейної медицини. Команда супроводу збирала інформацію про особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби на початок року, проаналізувала виконання індивідуальної програми розвитку за минулий навчальний рік, визначила напрямки психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, що можуть бути надані в межах закладу освіти.

Членами групи складено індивідуальний навчальний план на основі типових навчальних планів спеціальних навчальних закладів із затвердженою кількістю годин, до якого ввійшли 6 годин корекційно-розвивальних занять з розвитку мовлення, корекції розвитку, ритміки.

Колективно було також складено Індивідуальну програму розвитку учениці на рік, де окреслено коло знань, умінь та навичок, що підлягають засвоєнню з кожного окремого предмету з метою реалізації індивідуальної освітньої траєкторії, містить перелік тем матеріалу, що вивчається, рекомендації щодо кількості годин на кожену тему, час, відведений для вивчення всього курсу.

У кінці I семестру відбулося засідання творчої групи, внесено корективні зміни до Індивідуальної програми розвитку, враховуючи стан засвоєння навчального матеріалу та загальний розвиток учениці.

Протягом року члени команди супроводу надають методичну підтримку вчителям, які працюють з дитиною, консультують батьків і дітей з метою недопущення дискримінації та порушення прав дитини, формування дружнього та неупередженого ставлення до дитини з особливими потребами.

Серед проблем, що мають бути вирішеними для впровадження інклюзивної моделі освіти, є такі:

- 1) організація навчально-виховного процесу, який би задовольняв освітні потреби всіх дітей;
- 2) розроблення системи надання спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з особливими освітніми потребами;
- 3) створення позитивного клімату у шкільному середовищі та поза його межами;
- 4) пристосування шкільних приміщень до потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Що стосується проблем, які виникають у нашій школі, то найбільш болючими є відсутність асистента вчителя, соціального педагога, медпрацівника закладу, спеціаліста-логопеда. Для дитини, яка має порушення мовлення, необхідна також постійна робота з логопедом. За рекомендаціями методистів, у школі має бути створено окрему ресурсну кімнату для корекційних занять з дітьми, які перебувають на інклюзивному навчанні, де має бути створена особлива атмосфера: меблі, ноутбук, проектор з екраном, дидактичні матеріали, інструменти для занять ритмікою, фізкультурою та інше. Дитина за потреби може тут усамітнитися, поговорити з психологом. Частково дидактичні матеріали були придбані, але в більшості проблема залишається. Немає підручників, методичної літератури, комп'ютерної техніки.

Діти з особливостями психофізичного розвитку мають відхилення від нормального фізичного чи психічного розвитку, зумовлені природженими чи набутими розладами. Так ми працюємо з дитиною початкової ланки із затримкою психічного розвитку та мовленнєвими порушеннями. Труднощі в навчанні такої дитини бувають різними, але головною перешкодою в опануванні програмового матеріалу є те, що дитина практично не говорить, отже не читає, не переказує почуте, на запитання відповідає мовою жестів. Ускладнює процес спілкування затримка психічного розвитку (синдром тимчасового відставання психіки загалом або окремих її функцій - моторних, мовленнєвих, емоційно-вольових). Спостерігається нестійкість уваги та пам'яті, низький рівень контролю за власною діяльністю, порушення пізнавальної діяльності, знижена розумова працездатність; часто виникають невротичні реакції на зауваження чи несхвальні висловлювання вчителя або однокласників. Але в цілому учениця соціально адаптована до навчання в даному класному колективі, бере участь у класних спільних справах, має в класі друзів, доброзичлива, відкрита для спілкування. Зі своїми однокласниками вона знайома ще з дитячого садочка. З малознайомими людьми у спілкуванні виникають труднощі. Однокласники її сприймають як рівну, розуміють її, хоча дівчина з ними спілкується жестами.

У роботі із даною дитиною допомагає спрямованість педагога на використання в навчальній діяльності сильних сторін дитини. Так дівчинка має талант до малювання, творчої роботи руками, відвідує гурток декоративно-прикладного мистецтва «Народна творчість». Бажання і вміння малювати використовується як засіб спілкування на інших уроках. Роботи дівчинки демонструються на шкільних виставках, під час свят. Учителем сформовано портфоліо учениці, з якого ми можемо дізнатися про її друзів, уподобання, ознайомитись із складеним разом із мамою родоводом, кращими роботами (малюнками, аплікаціями, поробками).

Щоб надати можливість дитині вчитися, багато що залежить і від батьків дитини. Між вчителем і мамою постійно підтримується контакт, дитина доглянута, школу відвідує систематично. Мама виписує дитині багато розвиваючих журналів («Карамелька», «Яблунька»), вони використовуються в роботі вдома, виконуються завдання на логічне мислення, математичного напрямку, розвиток уваги.

Вчителем проводиться консультування з мамою. Вчитель і мама – важливі джерела інформації один для одного, тому вони розмовляють про проблеми учениці, обмінюються позитивним досвідом щодо ефективної взаємодії з дитиною. На жаль, заважає постійна зайнятість мами, віддаленість проживання.

Прийти до школи, адаптуватися в школі - це окрема велика робота, звичайно, і для класних керівників, і решти вчителів, тому що підготувати потрібно не тільки дітей, але і їх батьків, підготувати до того, що в класі вчитиметься дитина з обмеженими можливостями.

Висновки. Отже, чинниками, що сприяють позитивним тенденціям у розвитку дітей з особливими потребами є :

- особистість педагога: наполегливість, терплячість, витримка, старанність педагогів, асистентів та соціальних педагогів, готовність до постійної цілеспрямованої роботи з дитиною;
- організація ефективної взаємодії педагогів, батьків, спеціалістів, створення сімейної атмосфери в класі;
- правильна організація навчального середовища, зокрема, доцільно складений індивідуалізований навчальний план, висока питома вага індивідуальних форм навчання, правильно підібрані індивідуальні завдання;
- кваліфікована підготовка педагога до роботи за рахунок участі у тренінгах, “круглих столах”, опрацювання спеціальної літератури;
- орієнтація на дитину з особливими потребами як на активну, свідому особистість, що за рахунок включення в активну діяльність змінюватиме себе сама;
- організація сприятливого мікроклімату в класі, виховання позитивного ставлення до ідеї інклюзії у батьків здорових дітей.

Інклюзія – це перший крок до того, щоб дитина з особливими потребами могла стати складовою соціуму, це узагальнення долі тисяч дітей з особливими потребами, які хочуть жити звичайним життям, хочуть, щоб їх сприймали такими, які вони є. Тільки спільними зусиллями ми зможемо створити комфортні умови для навчання і перебування у загальноосвітній школі дитини з особливими потребами та забезпечити інтеграцію таких дітей до соціуму.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми людей з особливими потребами: зб. наук. праць / гол. ред. П.М. Таланчук та ін. - № 6(8). - К.: Університет «Україна», 2009. - 484
2. Бурдяк Л. Реформування освітнього закладу як соціокультурний чинник трансформації сільської громади // Дефектологія. - 2009. - № 2 - С.11-13.
3. Ворон М.В. Інклюзивна освіта: українські реалії / М.В. Ворон, Ю.М. Найда // Підручник для директора. - 2006. – червень.
4. Горбатюк О.Ф. Соціальна адаптація та інтеграція дітей з особливими потребами в загальноосвітню початкову школу // Розкажіть онуку. - 2008 - №8. - С. 2-3.
5. Дмитренко К.А. Працюємо з «особливою» дитиною у звичайній школі / К.А. Дмитренко, М.В. Коновалова, О.П. Семиволос. –Х.: ВГ «Основа», 2018. – 120с.: табл., схеми, рис.- (Серія «Нові формати освіти»).

Греченко Марія Сергіївна,
студентка 2 курсу спеціальності «Практична психологія»
Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

Грубі Тамара Валеріївна,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології
Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ У СПОРТСМЕНІВ РІЗНОГО РІВНЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Дослідження схильності до залежностей у спортсменів є доволі актуальним. Адже від спортсменів очікують встановлення нових рекордів, досягнення найкращих результатів, першості в змаганнях. Через підвищені вимоги, жорстку конкуренцію, тиск ззовні, в спортсменів досить часто виникає прагнення до досягнення емоційного задоволення та почуття безпеки, а іноді й бажання відходу від реальності.

Поняття залежної (адиктивної) поведінки можна охарактеризувати як поведінку людини, для якої притаманне прагнення до відходу від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану завдяки прийому різноманітних хімічних речовин чи постійній фіксації уваги на певних видах діяльності з метою розвитку та підтримання інтенсивних емоцій [1]. У результаті такої поведінки людина існує у своєрідному і “віртуальному” світі. Дослідники озрізняють три групи різновидів адиктивної поведінки:

- *нехімічні адикції* (патологічна схильність до азартних ігор (гемблінг), комп’ютерна адикція, трудоголізм);
- *проміжні форми адикції* (анорексія – відмова від їжі, булумія – прагнення до постійного споживання їжі);
- *хімічні адикції* (вживання та вдихання психоактивних речовин: тютюну, алкоголю, наркотиків, медичних препаратів, речовин побутової хімії) [1].

Отже, залежна поведінка особистості проявляється в її стійкому прагненні до зміни психофізичного стану. Цей потяг переживається людиною як імпульсивно-категоричне, непереборне бажання. Зовні це може виглядати як втрата самоконтролю. Залежна поведінка зовсім не обов’язково призводить до захворювання або смерті, але закономірно викликає зміни, а іноді й необоротні, в особистості.

Спортивна діяльність передбачає постійне напруження та мобілізацію сил задля подолання труднощів на шляху до професійного самовдосконалення. Високий рівень тривожності та постійні навантаження, що виникають через почуття своєї недосконалості, можуть спонукати спортсменів до переборення такого стану бажанням шляхом відходу від реальності задля відновлення психоемоційного потенціалу, що може відбуватися через аддиктивну поведінку.

Метою дослідження є визначення рівня схильності до залежностей у спортсменів різного рівня професійної кваліфікації, використовуючи «Методику діагностики схильності до 13 видів залежностей» Лозової Г.В. [2]. Крім того, в нашому дослідженні з метою дослідження взаємозв’язку залежної поведінки та перфекціонізму особистості у спортсменів, використовувався опитувальник «Велика тривимірна шкала перфекціонізму» М. Смітта та ін. в адаптації Грубі Т.В. [3].

В дослідженні взяло участь 40 спортсменів Олімпійського коледжу імені Івана Піддубного. Дослідження проводилося в 2018 році.

Авторка методики, Лозова Г.В., розглядає залежність як поведінку, яка є спробою втечі від реальності за допомогою зміни свого психічного стану й забезпечує уявну безпеку та емоційний комфорт [2].

За результатами «Методики діагностики схильності до 13 видів залежностей» Лозової Г.В. в нашому дослідженні виявлено, що 10% спортсменів мають високий рівень загальної схильності до залежностей, серед яких переважна більшість спортсменів із низьким рівнем перфекціонізму середнього рівня кваліфікації. Натомість, 55% спортсменів мають середній рівень схильності до залежностей і 35% мають низький рівень схильностей до

залежностей. Загалом даний відсоток складають спортсмени високого рівня професійної кваліфікації (табл. 1.).

Таблиця 1.

Рівні схильності спортсменів до різних типів залежностей

Тип залежності	Рівні схильності до залежностей у %		
	Низький	Середній	Високий
Алкогольна	85%	15%	0%
Телевізійна	57,5%	37,5%	27,5%
Любовна, міжособистісна	15%	57,5%	27,5%
Ігрова	67,5%	27,5%	5%
Від міжстатевих відносин, сексуальна	55%	40%	5%
Від їжі	27%	65%	7,5%
Релігійна	67,5%	27,5%	5%
Трудова	25%	70%	5%
Від ліків	75%	20%	5%
Комп'ютерна залежність і залежність від соціальних мереж	65%	30%	5%
Тютюнова	87,5%	12,5%	0%
Від здорового способу життя	10%	65%	25%
Наркотична	85%	12,5%	2,5%
Загальна схильність до залежностей	35%	55%	10%

В нашому дослідженні виявлено, що спортсмени високого рівня професійної майстерності найбільше схильні до телевізійної залежності (27,5%), любовної міжособистісної залежності (27,5%) та залежності від здорового способу життя (25%). 27,5% спортсменів мають схильність до телевізійної та любовної залежностей, що може слугувати як певний спосіб скинути тягар професійної вимогливості, проте не є особливою перешкодою для досягнення високих спортивних результатів. 25% спортсменів мають схильність до залежності від здорового способу життя, що сам по собі і передбачає даний вид діяльності. Це можна пояснити тим, що в нашому дослідженні брали участь молоді спортсмени віком до 25 років і спортивна діяльність вимагає ведення здорового способу життя. Середній рівень схильностей до залежностей виявлено від праці (70%), здорового способу життя (65%), від їжі (65%) та від любовної міжособистісної залежності (57,5%). Низький рівень схильностей до залежностей виявлено від куріння (87,5 %), від вживання алкоголю (87,5%) та від ліків (75 %).

Отже, лише невеликий відсоток спортсменів мають схильність до залежностей, а саме це проявляється через телевізійну, любовну та залежність від здорового способу життя, що у певній мірі може компенсувати психоемоційну напругу, що зберігається у професійній діяльності.

Через завищенні вимоги до себе та високі стандарти професійної діяльності в спортсменів може виникати почуття тривоги, емоційної напруги, неспокою, що спричинює певний вплив на фізичний та психічний потенціал спортсмена.

В такому разі можуть виникати проблеми із тим, яким чином зняти напругу та відновити ресурс. Саме тому важливо звернути увагу на проблему взаємозв'язку емоційної нестабільності спортсменів та залежної поведінки, адже саме через зміну свого психічного стану та відмови від вимогливої буденності шляхом адиктивної поведінки спортсмени можуть забезпечувати собі бажаний емоційний комфорт та вдавану безпеку.

Отже, можна зробити висновок про те, що спортсмени, які приймали участь у нашому дослідженні, мають низький рівень прояву адикцій майже по всіх типах залежностей. Перспективою наших подальших досліджень є визначення дослідження взаємозв'язку залежної поведінки та перфекціонізму особистості у спортсменів різного рівня спортивної майстерності.

Список використаної літератури

1. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2006. – 88 с.
2. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» у двох частинах. – Ч. II. Практична частина. – 2-ге вид., перероб і доповн. – К., 2016. – 193 с.
3. Грубі Т.В. Адаптація психодіагностичної методики «Велика тривимірна шкала перфекціонізму» / Т.В. Грубі // Організаційна психологія. Економічна психологія. – Науковий журнал [за наук. ред. С.Д.Максименка та Л.М.Карамушки]. – К. : Логос, 2018. – № 2 (13). – С. 24-34.

Грицай Тетяна Миколаївна,

директор Семенівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів
Липоводолинської районної ради Сумської області

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. В умовах прогресивних змін у суспільстві докорінним чином змінюється значущість освіти, розширюється уявлення про роль та зміст діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу(ЗНЗ).

Вирішення стратегічних освітніх завдань, визначених у Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» та інших нормативно-правових документах, залежить, у першу чергу, від якісного управління, що здійснюється у навчально-виховних закладах, компетентності і здібностей їх керівників, а також від оволодіння ними змістом, методами і формами ефективного управління. Особливої актуальності набуває проблема професійної компетентності, специфіка якої достатньо відображена в науково-педагогічних дослідженнях і нормативних вимогах до управлінської діяльності й особистості керівника ЗНЗ як управлінця-професіонала.

Керівник ЗНЗ має постійно працювати над розвитком своєї управлінської компетентності. На сьогоднішній день до педагогічного персоналу будь-якого закладу освіти ставляться досить високі вимоги, інколи непосильні навіть частині працівників: інноваційний підхід до навчання і виховання, уміння застосувати знання і вміння в необхідний момент, здатність навчити цього здобувача освіти, висока адаптаційна можливість до змін в зовнішньому і внутрішньому середовищі закладу, де працює. Тому професійна компетентність педагога і, зокрема, керівника закладу освіти – необхідність сучасності. Саме від компетентності керівника залежить обізнаність працівників закладу, його успішність та імідж на ринку освітніх послуг.

Мета статті – обґрунтувати необхідність підвищення управлінської компетентності керівників ЗНЗ та розкрити сутність професіоналізму в забезпеченні ефективної управлінської діяльності керівника школи.

Виклад основного матеріалу. Професійна компетентність керівника навчального закладу складається з управлінських, педагогічних, комунікативних, діагностичних і дослідницьких компонентів діяльності і визначається рівнем сформованості професійних знань і умінь, ступенем розвитку професійнозначущих особистісних якостей, що необхідні для оптимальної реалізації управлінських функцій з досягнення цільових настанов. До психолого-акмеологічних особливостей особистості і професійної діяльності керівника, що визначають рівень його професійної компетентності, відносять: уміння створити ефективну

управлінську команду; здатність бачити перспективи розвитку своєї діяльності і самому їх визначати; швидке реагування на зміну ситуації; самостійність і винахідливість у прийнятті управлінських рішень; установку на розвиток організації; творчу активність і здатність до нововведень; рішучість і динамічність у своїх вчинках і думках.

На сучасному етапі змінюється місія школи, розташованої у сільській місцевості. За таких умов керівникам освітніх закладів вже недостатньо будувати стосунки школи із зовнішнім оточенням на інтуїтивному рівні, потрібна певна теоретична база для того, щоб грамотно управляти взаємодією школи з іншими соціальними партнерами.

Категорія «професійна компетентність» визначається головним чином рівнем професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, її мотивованими прагненнями до безперервної самоосвіти та самовдосконалення, творчим і відповідальним ставленням до справи.

Сучасний керівник школи — це, насамперед, висококомпетентна людина, яка здійснює управління школою на науковій основі. Він уміє ставити актуальні задачі перед колективом, радитися із учителями, об'єднувати їх, створювати творчу атмосферу та сприятливий психологічний клімат у колективі, організовувати цікаве повноцінне життя учнівського колективу, запроваджувати передовий педагогічний досвід, уміє довіряти вчителям, попереджає і розв'язує конфлікти. Керівник школи повинен гармонійно поєднувати в собі якості адміністратора і колективіста, діловитість і людяність. Визначенням рівня кваліфікації керівника школи на основі моделі його функціональної компетентності займалася дослідник О. І. Мармаза. Структура системи знань і вмінь керівника школи представлена двома підсистемами знань, які включені до моделі функціональної компетентності директора школи: професійні знання, їх зміст; типи і види знань. Цікавою є думка автора про те, що управлінські вміння — це спосіб реалізації управлінських функцій.

Професійний досвід керівника знаходить прояв у його діяльності, пов'язаній з реалізацією посадових функцій і розв'язанням професійних задач та ситуацій. Щодо професійної діяльності керівника закладу, то тут питання управлінської компетентності безпосередньо пов'язане з професіоналізмом. Відомо, що найбільш ефективними й доцільними масовими формами підвищення управлінської компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів є: наради, конференції, педагогічні виставки, школа резерву керівних кадрів загальноосвітніх навчальних закладів. Наради — це організаційно-педагогічна форма діяльності, яка передбачає спільне обговорення, вирішення управлінсько-педагогічних проблем функціонування і розвитку ЗНЗ. За цільовою установкою наради поділяються на проблемні, настановні, тематичні, підсумкові, ділові, підготовка та проведення яких має свою специфіку та технології реалізації.

До основних традиційних форм підвищення управлінської компетентності віднесено конференції. Конференція — це збори, нарада представників різних державних, громадських, наукових, партійних й інших організацій для обговорення і вирішення будь-яких питань. У педагогічному середовищі найчастіше практикують проведення науково-практичної конференції, яка є формою підбиття підсумків роботи над актуальною педагогічною проблемою, виявлення й узагальнення кращого педагогічного досвіду.

Виставка — це публічний показ спеціально підібраних предметів і місце цього показу. Педагогічна виставка є формою пропаганди і впровадження прогресивного досвіду управлінсько-педагогічної діяльності. Тематика експозиції передбачає презентацію найефективніших форм і методів управлінської діяльності, показ системи роботи та її ефективності. За змістом виставки поділяються на тематичні і оглядові. За тривалістю — постійні і епізодичні. Педагогічні виставки — це презентація закладу, в якому працює керівник, реклама успіхів і досягнень, це створення умов для впровадження нових управлінських ідей.

Школа резерву керівних кадрів є однією з масових форм і передбачає декілька етапів відбору й підготовки керівних кадрів слухачів: виявлення серед досвідчених вчителів і заступників директорів претендентів до Школи резерву; перспективне формування складу

резерву керівників; діагностування готовності складу резерву керівників ЗНЗ до управлінської діяльності, організація навчання резерву керівників; визначення шляхів розвитку його управлінської компетентності.

Підвищенню управлінської компетентності керівників сприяють групові організаційно-педагогічні форми діяльності: семінари, школа управлінської майстерності, школа молодого директора, творчі об'єднання (клуби) директорів, управлінське консультування, захисти інноваційних проєктів, тренінги, презентації управлінського досвіду, аукціони управлінських ідей. Крім групових форм роботи, практикуються й індивідуальні: творчий звіт керівника, самоосвіта, управлінське консультування, стажування, атестація, дні управління в школі, контрольні діалоги з керівником загальноосвітнього навчального закладу. Індивідуальні форми роботи передбачають реалізацію здатності особистості до безперервної освіти протягом життя. Самоосвіта керівника забезпечує підвищення його компетентності, педагогічної і управлінської майстерності, а в результаті — безперервного саморозвитку і позитивного впливу на колег.

Щоб компетентність як потенційна можливість особистості сприяла ефективній професійній діяльності, необхідні певні об'єктивні умови, відповідна мотивація, вольові зусилля і визначена актуалізація одержаних знань. Особа керівника, його професійні та моральні якості можуть служити основою для згуртування педагогічного колективу, успішного вирішення в сучасних умовах складних завдань освітнього простору.

Управлінська компетентність керівника навчального закладу є готовність і здатність виділяти, точно формулювати, цілісно й глибоко аналізувати проблеми навчального закладу і знаходити з більшого числа альтернативних підходів до їх вирішення найбільш доцільний і ефективний щодо конкретної ситуації.

Професіоналізм управлінської діяльності керівника навчального закладу — це сукупність компетенцій, які формуються й дають змогу професійно виконувати управлінську діяльність у сучасних соціально-економічних умовах з урахуванням особливостей об'єкта управління, пов'язаних із вирішенням педагогічних завдань. У чому ж виявляється і що складає «професійну компетентність» сучасного керівника? Насамперед, змістовна сутність професіоналізму управлінської діяльності виявляється у таких компетенціях:

- функціональна компетенція полягає у відтворенні традиційного управлінського циклу та володіння вміннями здійснювати управлінські функції;
- соціально-педагогічна компетенція передбачає управління навчальним закладом як соціальною системою;
- соціально-економічна компетенція означає управління в умовах складних економічних перетворень, оволодіння менеджментом і маркетингом в освіті;
- інноваційна компетенція спрямована на розвиток педагогічної системи шляхом опанування інновацій.

Кожний навчальний заклад є унікальним за своєю сутністю і вимогами, знаходить шляхи і напрями професійної діяльності, орієнтуючись на компетенції сучасних підходів до керівництва навчальним закладом. Будь-яку ідею можна реалізувати, якщо вона є реальною і викликає інтерес у педагогічного колективу чи усієї громади. Загальноосвітня школа може бути ресурсом не тільки для навчання дітей, але й центром активності громади, яка мешкає навколо.

З точки зору людинознавчої компетентності інноваційний потенціал керівника має базуватися на принципах толерантності, розумного поєднання прагматизму з відповідальністю за інноваційні зміни. Серед важливих професійнозначущих якостей, які необхідні керівнику в управлінні інноваціями, вчені визначають гнучкість, адаптивність, здатність оцінювати і прогнозувати ситуації, бути зорієнтованим на інновації. Отже, до основних ознак професійної компетентності менеджера освіти можна віднести: знання та розуміння природи управлінської праці та процесів менеджменту; знання посадових та функціональних обов'язків менеджера освіти; уміння використовувати ІКТ та інші засоби комунікацій, необхідні у процесі управлінської праці; «людиназнавча; компетентність»;

володіння мистецтвом налагодження зовнішніх зв'язків; здатність до самооцінки, уміння робити правильні висновки.

Таким чином, оновлення сучасної школи значною мірою залежить від особистості керівника закладу, від змісту його діяльності, яка передбачає не тільки оволодіння сучасними вітчизняними та зарубіжними науково-теоретичними підходами до управління школою, а й визначенні пріоритетними таких принципів, як демократизація, гуманізація; врахування національних засад в управлінні школою; впровадження нових управлінських функцій; визнанні пріоритетності колективних і колегіальних форм управління та запровадженні проектних, дослідницьких, технологічних методів управління.

Аналіз складових, змісту та специфіки процесу підвищення кваліфікації керівників освітніх установ, вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду дають можливість стверджувати, що основними чинниками, що забезпечують вдосконалення освітнього процесу підвищення кваліфікації керівників освітніх установ у контексті формування їх управлінської компетентності, є наступні:

1. Визначення точних якісних вимог до керівників освітніх установ у відповідності зі стратегією розвитку регіону.

2. Реалізація найбільш ефективних (альтернативних традиційному) підходів до побудови змісту та організації освітнього процесу підвищення кваліфікації керівників освітніх установ.

3. Модернізація інформаційно-методичного забезпечення освітнього процесу.

4. Побудова європейської системи роботи освітньої установи по підбору і підготовці викладацьких кадрів, що забезпечують освітній процес.

5. Визначення механізму фінансово-економічної оцінки адекватних витрат на реалізацію освітніх програм.

В структурі професійної компетентності керівника навчального закладу процес формування управлінської компетентності здійснюється в три етапи:

1. Мотиваційно-оцінювальний, тобто підготовчий. На цьому етапі рефлектується особистий професійний досвід та відбувається «розхитування» стереотипу.

2. Змістовно-діяльнісний (основний). Здійснюється критичне осмислення професійноуправлінської діяльності, відбувається пошук нових значень у власній діяльності через формування професійної компетентності.

3. Результативно-оцінювальний етап. На заключному етапі проектується власна концепція професійної діяльності через підвищення професійної компетентності.

В сучасному світі, коли дуже швидко відбуваються зміни, важливим стає вже не поточне оволодіння спеціальними навичками, а здатність ці навички швидко засвоювати за мірою необхідності.

Роль керівника навчального закладу в оновленні сучасної шкільної освіти становить одну з ключових проблем в реформуванні загальної середньої освіти. Тому пошук шляхів оптимізації управлінської праці, запровадження нових підходів до керівництва школою є важливим для сучасної педагогічної науки. Проблема духовної кризи сучасного суспільства актуалізує проблему ціннісного підходу в управлінні школою.

Крім того, організація сучасного освітнього процесу обов'язково повинна включати форми та методи активного навчання, яке направлене на розвиток творчого інтелекту, тих хто навчається, та ефективну підготовку професіоналів.

Висновки. Отже, професійна компетентність керівника навчального закладу - це комплексна характеристика управлінця-професіонала, яка включає і знання, і вміння, і психологічні характеристики, і певні особистісні якості. Вона формується поступово.

Зростання професіоналізму управлінської діяльності, а значить і рівня управлінської компетентності відбувається: як результат соціальної зрілості, коли людина пройшла через життєві випробування і навчилася діяти з максимальною самовіддачею, не сподіваючись на те, що вона отримує успіх, як винагороду; коли вона має інтелектуальні, психологічні, комунікативні, а також загальні здібності до управлінської діяльності; коли людина має

внутрішню мотивацію до професійної діяльності, коли вивчається та переймається досвід успішних керівників та моделюються успішні стратегії розвитку особистісних якостей.

Тому, загальною основою професіоналізму керівника навчального закладу виступають уміння, які відображають специфіку управлінської діяльності менеджера освіти: системне бачення проблем у роботі; спеціальні знання, які потрібні саме для ефективного здійснення управлінських функцій; уміння організувати творчу діяльність колективу в інноваційному напрямку роботи; уміння сформувати середовище, яке розкриває професійні якості працівників системи управління школою і персоналу; комунікативні вміння як уміння працювати з вчителями, формувати позитивні стосунки в колективі, а саме: впливати, переконувати, пояснювати, вислуховувати, «вести за собою».

Таким чином, головним чинником якісного управління навчальним закладом є наявність у керівника професійної управлінської компетентності.

Література

1. Васильченко Л.В. Управлінська культура і компетентність керівника – Х.: Вид. група «Основа», 2007, - 176 с. – Б-ка журн. «Управління школою»; Вип. 3(51))
2. Вдовиченко Г.П. Управлінська компетентність керівника школи, - Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 112 с. – (Б-ка журн. «Управління школою» Вип. 1(49))
3. Сорочан Т. Нові категорії педагогіки: науково-методичний супровід // Шлях освіти, - 2002 - №3 15-19 с.
4. Шалаєва В., Іщенко І. Соціальне замовлення і діалог процесів // Управління освітою.
5. Ястребова В.Я. Соціально-педагогічні засади управлінської діяльності директора школи сільської місцевості, Запоріжжя 2007.

Гриценко Тамара Іванівна,

директор Першотравневої загальноосвітньої
школи I-III ступенів ім. В.Г. Михайлика

Слобідської сільської ради Буринського району
Сумської області

СТВОРЕННЯ ДУХУ ТВОРЧОСТІ ПАРТНЕРСТВА, ВЗАЄМОДОПОМОГИ ТА ДЕМОКРАТИЗМУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Актуальність дослідження. Педагогіка партнерства – система взаємовідносин між усіма учасниками освітнього процесу. Створення духу творчості партнерства, взаємодопомоги та демократизму в освітньому середовищі – ключовий компонент Концепції нової української школи. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними, рівноправними й зацікавленими співучасниками освітнього процесу. У сучасній освіті педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, який передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість. А стратегічні цілі розвитку освіти ХХІ ст. передбачають партнерство сім'ї та школи, що сприятиме громадянському становленню підростаючого покоління. Школа має бути в авангарді суспільних змін, тому процеси розвитку, виховання і соціалізації в новій школі покликані зробити випускника конкурентоздатним, освіченим українцем, всебічно розвиненим, відповідальним громадянином і патріотом, здатним до ризику та інновацій. Запорукою успіху нової школи є тісна співпраця з батьками, громадами і підтримка з їхнього боку. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителями, учнем і батьками. Учитель має бути другом, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини.

Мета статті – розкрити особливості конструктивної співпраці сім'ї та закладу освіти у формуванні особистості учня на засадах партнерства, взаємодопомоги та демократизму.

Виклад основного матеріалу. Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками. Василь Сухомлинський писав: «Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло».

Сучасна школа працює на засадах «педагогіки партнерства», базуючись на основних принципах:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Школа має ініціювати нову, глибшу залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини, тому завдання нової школи – допомогти батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру і чеснот залежно від її індивідуальних особливостей. Діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями та батьками повинні замінити односторонню авторитарну комунікацію «вчитель» - «учень».

У сучасній школі широко застосовуються методи викладання, засновані на співпраці (ігри, проекти – соціальні, дослідницькі, експерименти, групові завдання тощо), учні залучаються до спільної діяльності, що сприяє їхній соціалізації та успішному перейманню суспільного досвіду[1].

Педагогіка партнерства включає в себе систему методів і прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості. Сучасне навчання і виховання учнів вимагає нової педагогічної етики, визначальною рисою якої є взаєморозуміння, взаємодопомога та творче співробітництво вчителя та учня. Ця етика утверджує особистісне спілкування, зумовлює використання особистісного діалогу як домінуючого спілкування, спонукає до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій. Принципово важливою є орієнтація партнерської діяльності вчителя та учня на розвиток творчості – творчої активності, творчого мислення, здібностей до адекватної діяльності в нових умовах.

Розробка і впровадження нових стандартів змісту освіти, що ґрунтуються на компетентнісному та особистісно-орієнтованому підході до навчання, на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації у суспільстві, зумовлюють пошук нових технологій навчання, переорієнтації викладача, учителя на нові освітні реалії. У Концепції «Нова українська школа» визначено «нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини». Співпраця учителя і учнів, партнерство на уроці, спільний процес пізнання і відкриття, постійне створення ситуації успіху – ось складові самореалізації учня в освітньому середовищі. Треба прагнути, щоб дитина чи підліток не тільки володіли сумою знань зі шкільних предметів, але й усім досвідом демократичних відносин у суспільстві, навичками управління собою, своїм життям у колективі, вміння брати відповідальність за свою діяльність. Для цього вектор діяльності повертати на виховання готовності кожного учня до вирішення власних задач, визначення свого місця в житті, успішного розвитку і реалізації своїх нахилів та інтересів[5].

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. робиться наголос на тому, що одним з пріоритетних напрямів державної освітньої політики має стати побудова

ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді [2]. Серед положень реформування освіти відзначено, що в основу сучасного освітнього процесу покладені чинники: єдність сім'ї і школи; організація шкільно-сімейного виховання, забезпечення педагогізації батьків. Важливе завдання педагогічної науки та практики полягає в тому, щоб узагальнити накопичений досвід, передбачити наукові прогнози, розробити рекомендації щодо співробітництва школи і сім'ї у справі виховання дітей. Нині в теорії і особливо педагогічній практиці непоодинокими є висловлювання щодо хибності самого твердження про необхідність «співробітництва педагогів і батьків». Для утвердження цієї думки наводяться, зокрема, докази: по-перше, педагог не може працювати з батьками, адже він не має для цього повноважень; цей вид діяльності не оплачується, а тому не може бути обов'язковим; по-друге, сім'я є закритим, недоторканим мікросоціумом зі своїм побутом, традиціями, звичаями; по-третє, загальноосвітній заклад не є для дитини рідною домівкою, і сім'я ніколи не зможе замінити школу щодо основних напрямів її діяльності. Проте батьки переконані, що правильно налагоджена взаємодія зі школою сприятиме підвищенню рівня їх педагогічної грамотності, безпосередньому залученню до освітнього процесу, що сприятиме єдності виховного впливу на дитину. Батьки та вчителі повинні виступати партнерами, активними співучасниками великого творчого процесу, які взаємодоповнюють один одного, співпрацюють в ім'я становлення, розвитку і формування особистості дитини [6]. Аналіз цих стосунків свідчить, що традиційний підхід до виховання школярів через систему спільних зусиль школи і сім'ї та педагогічного керівництва сімейним вихованням є надзвичайно малоефективним. Причинами такого стану вважаються: надзвичайно мала увага до особистості учня з боку батьків; недостатнє вивчення педагогом сім'ї як фактора впливу на дитину; батьки не знають і не сприймають вимог сучасної школи; невміння педагогічних колективів шкіл активізувати виховні можливості сім'ї та ін.

За науковими дослідженнями вітчизняних та зарубіжних науковців ми переконуємося, що педагогізацію батьків необхідно розглядати як систематичну і змістовну програму, метою якої є поширення знань в різних аспектах їх виховної діяльності, і як формальну спробу підвищити свідомість батьків щодо виховання своїх дітей, озброїти їх певними навичками. Метою здійснення педагогізації батьків є розвиток у них рис вихователів і допомога їм у виконанні функцій вихователів. Науково обгрунтовані організаційні форми педагогізації батьків в сучасній школі, зокрема: колективні: лекції, конференції (з обміну досвідом родинного виховання, з обговорення педагогічної літератури, періодичної преси з питань сімейного виховання); диспути, дискусії, «круглі столи»; вечори запитань і відповідей, дні взаємних претензій, дні відкритих дверей, кінолекторії, інформаційні стенди; індивідуальні та групові: консультації з проблем родинносімейного виховання; бесіди, відвідування сімей, листування; зустрічі з батьками; педагогічні доручення батькам; диференційовані: вечори сімейних традицій; виставки декоративно-прикладної творчості, родинних альбомів, колекцій; випуск тематичних газет; конкурси, зустрічі поколінь; дискусійні клуби, відкриті уроки, проблемні мости тощо [3]. Традиційні форми роботи з батьківською громадськістю вдало доповнюються інноваційними формами: педагогічний десант; дерево родоvodu; у родинному колі; родинний міст; народна світлиця; день добрих справ; вечір великої родини; альбом-естафета; дискусійний клуб; родинна скарбничка; аукціон ідей родинної педагогіки; батьківський ринг; батьківська школа; банки ідей; азбука родинного виховання; дні довіри; родинні свята в класі. Отже, співробітництво сім'ї та школи полягає в тому, щоб спільними зусиллями добитися справжнього взаєморозуміння, без якого неможливо розраховувати на повноцінне забезпечення соціально-педагогічних умов для виховання дітей. Такими умовами є: забезпечення єдності вимог, ціннісних орієнтирів сім'ї та школи; зворотний зв'язок між школою та сім'єю; відкритість стосунків і добровільне партнерство. Подальшого поглибленого наукового вивчення потребують форми співробітництва сім'ї та школи з метою подолання нерівного партнерства, де педагог виступає лідером, володіє правом диктувати спрямованість, зміст і форми роботи з представниками сім'ї. Такий характер відносин не можна визнати сучасним, ефективним, результативним та продуктивним.

У багатьох наукових дослідженнях, описах передового педагогічного досвіду виокремлюються умови успішного співробітництва школи і сім'ї, зокрема: інформативність батьків про шкільне життя школярів; залучення батьків до діяльності навчального закладу; узгодженість у підходах до дитини; кваліфікована допомога та підтримка в складних життєвих та педагогічних ситуаціях; попередження та розв'язання конфліктів. Оскільки переважна більшість батьків не має належної психолого-педагогічної підготовки саме педагог повинен виступати, з одного боку, зв'язуючою ланкою між школою та сім'єю, а з другого, – організатором підвищення педагогічної освіти та культури кожного батька й матері [4]. Батьки та вчителі повинні виступати партнерами, активними співучасниками великого творчого процесу, які взаємодоповнюють один одного, співпрацюють в ім'я становлення, розвитку і формування особистості дитини.

Діяльність батьків та педагогів в інтересах дитини є успішною лише в тому випадку, коли вони стануть союзниками. Тому важливо встановити партнерські відносини з сім'єю кожного учня, створити атмосферу взаємопідтримки та спільності інтересів. Зазвичай, батьки проявляють активну діяльність на першому та другому роках навчання, а в подальшому їх інтерес до освітнього процесу згасає, бо вони вважають дитину вже самостійною, яка не потребує батьківської уваги та підтримки. Отже, першочерговим завданням школи є необхідність активізації батьківської участі в освітньому процесі, знаходження різних шляхів прояву інтересу батьків до шкільного життя своїх дітей.

Висновки. Реалізація на практиці «педагогіки партнерства» вимагає від освітянина створення в освітньому середовищі духу творчості партнерства, взаємодопомоги та демократизму, набуття фасилітативної компетентності – усвідомлення цінностей значущості фізичного і морального здоров'я дитини, здатність сприяти творчому становленню школярів та їхній індивідуалізації; спроможність вчителя виконувати нові функції – фасилітатора, коуча, тьютора, модератора, едвайзера в індивідуальній освітній траєкторії учня; впроваджувати прийоми створення ситуації успіху, використовуючи діалогове та особистісне спілкування; здійснювати педагогічний моніторинг формування індивідуального стилю педагогічної діяльності за допомогою педагогічної рефлексії та емпатії. Сьогодні як ніколи важливо забезпечити, щоб між учнем та вчителем була взаємодопомога, взаєморозуміння й співробітництво. Також партнерська співпраця – це співробітництво школи і родини заради досягнення результату, тому співпраця батьків та вчителів повинна бути безперервною. Гармонізація взаємодії сім'ї і школи, перехід від керівництва сімейним вихованням до співробітництва з батьками учнів на засадах партнерства сприяє запровадження системи принципів, які визначають спрямованість взаємодії, створюють основу для руху всіх її учасників – учителів, дітей, їхніх батьків.

Література:

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення 04.03.2019).
2. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1978. – 263с.
3. . Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rds.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення 04.03.2019).
4. Тарарака Т. Батьки і діти разом: [Співпраця сім'ї і школи] // Директор школи. – 2006. - №1(січень). – С.17–18; №2(січень). – С.24-26.
5. «Педагогіка партнерства» як один з факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://www.soippo.edu.ua/images> (дата звернення 04.03.2019).
6. Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина». – К., 2012. – (Схвалено Вченою радою Інституту інноваційних технологій і змісту освіти

Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (протокол №9 від 14 листопада 2012 року).

Гуменюк Наталя Володимирівна,
заступник директора з виховної роботи
Низівська загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів
Сумської районної ради Сумської області

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСТУПНИКА ДИРЕКТОРА З ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Сучасні вимоги, поставлені суспільством, державою, потребують переосмислення особистісної діяльності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти. Знання, вміння та навички, котрі потрібні для здійснення професійної діяльності, безперечно, є важливими. Поряд із цим нині набуває актуальності поняття особистісно-професійної компетентності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти.

Щоденно заступнику директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти доводиться адаптуватись до мінливих життєвих ситуацій, використовуючи набуті знання, вміння, власний досвід; бути здатним генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення, творчо мислити; бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти запобігати та виходити з будь-яких конфліктних ситуацій; цілеспрямовано використовувати свій потенціал як для самореалізації у професійному та особистісному плані, так і в інтересах суспільства й держави; уміти добувати, переробляти інформацію, одержану з різних джерел; вибирати альтернативи, які пропонує сучасне життя.

Проблему визначення поняття управлінської компетентності розкрито у працях Л.В. Васильченко, В.І. Лаврука, Г.І. Єльнікова, Р.П. Вдовиченко, М.В. Вачевського, Т.В. Грищенко, Л.І. Даниленко, О.І. Зайченко, В.І. Маслова, Т.М. Сорочан, Г.В. Федорова, О.Т. Шпака та багатьох інших дослідників. Зокрема, автори В.В. Олійник, В.І. Бондар, Л.І. Даниленко, М.Ю. Красовицький, С.В. Крисюк опрацьовували питання вдосконалення змісту роботи з підвищення кваліфікації керівних кадрів загальноосвітніх навчальних закладів. Своє дослідження В.І. Бондар, В.І. Маслов присвятили удосконаленню фахової та управлінської майстерності керівників шкіл.

Мета статті – розкрити особливості особистісно-професійної компетентності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Сучасний керівник закладу загальної середньої освіти є трансформатором оновленого змісту освіти, освітніх технологій, форм та методів навчання, виховання й розвитку особистості, працює над власною управлінською діяльністю, над упровадженням елементів новизни, оригінальності, що забезпечують якісне реформування сучасного освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти та підвищують результативність особистісно-професійної компетентності менеджера освіти. Особливості особистісно-професійної компетентності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти варіюються в кожній школі. Зміни соціально-економічної структури українського суспільства призвели висунення якісно нових вимог до виховного процесу закладу загальної середньої освіти, яким керує заступник директора з виховної роботи. Це, у свою чергу, викликало потребу цілеорієнтованих змін у його особистісно-професійній діяльності. Освіта сьогодення широко використовує сучасні інноваційні технології, інформаційні продукти, формує утвердження сутності особистісного начала в людині, покликана активізувати процеси самопізнання, самостворення, самореалізації особистості. Виникло протиріччя між необхідністю застосування інноваційних технологій

організації та здійснення виховного процесу й існуючим рівнем особистісно-професійної компетентності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти.

Завдання розвитку значущих якостей особистісно-професійної компетентності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти входить до ряду пріоритетних для системи управління освітою, бо безпосередньо пов'язані з забезпеченням ефективності виховної роботи закладу загальної середньої освіти. Традиційний процес підвищення кваліфікації недостатньо задовольняє ці потреби.

Аналіз особливостей діяльності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти в системі «людина-людина» дав змогу виділити особливості його особистісно-професійної компетентної діяльності як педагога, як менеджера, як заступника директора з виховної роботи.

На основі розробок вчених та спираючись на власний досвід роботи, маємо особистісно-професійні кваліфікаційні характеристики компетентної діяльності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти, як сукупність ключових характеристик професійної діяльності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти. Особистісно-професійна компетентність заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти вимагає здатності до професійної діяльності через виконання функцій особистісної компетентності, мотивації і стимулювання, проектування, організаційної, конструктивної, дослідницької, діагностичної та рефлексивної. Вище зазначені функції заступник директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти як педагогічний працівник виявляє у разі потенційної особистісно-професійної готовності застосовувати засоби, прийоми, технології щодо мотивації; визначати цілі, планувати процеси для досягнення бажаних результатів; переносити знання та уміння з одного виду професійної діяльності в інший; до організації та проведення досліджень, пошукової роботи; проводити процедури контролю; визначати шляхи покращення якості процесів та результатів. Соціальна особливість його особистісно-професійної компетентності полягає в аналізуванні механізмів функціонування соціальних інститутів суспільства, співпраці з різними соціальними групами, застосуванні технологій розв'язання конфліктів, роботи в команді. Загальнокультурна особливість особистісно-професійної компетентності проявляється у спроможності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової науки і культури, знанні мов, застосуванні методів самовиховання, опануванні моделі толерантної поведінки та конструктивної діяльності в полікультурному суспільстві. Здоров'язберігаюча особливість особистісно-професійної компетентності спрямована на збереження фізичного, психологічного, соціального і духовного здоров'я, застосування навичок здорового способу життя. Громадянська особливість вимагає від заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти використовувати способи діяльності й моделі поведінки, що відповідають чинному законодавству України, задовольняють власні інтереси особи та захищають права людини й громадянина; робити свідомий вибір та застосовувати демократичні технології прийняття індивідуальних і колективних рішень, враховуючи інтереси й потреби громадян, представників певної спільноти, суспільства та держави. Інформаційна особливість особистісно-професійної компетентності полягає в здатності до пошуку, обробки, збереження і створення інформаційних ресурсів та обміну ними.

Загальнофахові особливості включають у себе ряд ознак діяльності, до яких належать: здатність використовувати на практиці теорії управління відкритими системами, освітнього менеджменту та психології освітнього менеджменту, здатність застосовувати сучасні методики адміністративної діяльності, здатність опановувати сучасні технології управління, володіння методами управління закладом загальної середньої освіти, здатність здійснювати діагностику різноманітних аспектів освіти і виховання, спроможність налагоджувати результативну взаємодію з учасниками освітнього процесу, інформаційно-комунікативні уміння та навички, гуманність, чуйність, справедливість, чесність, совісність,

відповідальність, щирість, дисциплінованість, емпатія, цілеспрямованість, наполегливість, активність, самокритичність, добросовісність, порядність, ініціативність, мобільність, вимогливість, тактовність, прагнення забезпечити високу якість роботи та позитивний імідж закладу загальної середньої освіти, загальні психомоторні вміння, уміння орієнтуватися в ситуації, відчуття вектору розвитку.

Висновки. Таким чином, ми можемо констатувати, що як загально фахові, так і специфічні особливості особистісно-професійної компетентності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти включають однакові складники, але містять різні ознаки діяльності. Так, загально фахові особливості особистісно-професійної компетентності включають в себе ряд ознак діяльності, до яких належать: здатність використовувати на практиці теорії управління відкритими системами, освітнього менеджменту та психології освітнього менеджменту, здатність застосовувати сучасні методики адміністративної діяльності, здатність опановувати сучасні технології управління. Специфічні особливості будуються на здатності використовувати психолого-педагогічні закономірності організації та методологічні засади виховного процесу; застосовувати методи стратегічно-цільового управління виховною роботою; застосування технологій прогресивного педагогічного досвіду та інновацій у сфері виховної роботи; до модернізації системи виховної роботи закладу загальної середньої освіти; науково-методичного консультування з питань виховної роботи; організаційно-методичного забезпечення виховного процесу; проведення експертизи нововведень, використання Web-ресурсів для розвитку системи виховної роботи; адаптувати виховну систему до соціальних змін.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не вичерпує проблеми особистісно-професійної компетентності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти, а передбачає продовження науково-пошукової роботи. Подальші наукові розвідки будуть спрямовані на з'ясування стану сформованості особистісно-професійної компетентності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Васильченко Л.В. *Управлінська культура і компетентність керівника*. Харків: Видавнича група «Основа», 2007. 176 с. *Управління школою*. Вип. 3(51).
2. Вдовиченко Г.П. *Управлінська компетентність керівника школи*. Харків: Видавнича група «Основа», 2007. 112 с. *Управління школою*. Вип. 1(49).
3. Лаврук В.І. *Діагностика управлінської компетентності директора школи*. Київ: Шкільний світ, 2008. 128 с.
4. Маслов В. І. *Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами : навчальний посібник*. Тернопіль: Астон, 2007. 150 с.
5. Мармаза О.І. *Інноваційні підходи до управління навчальним закладом*. Харків: Видавнича Група «Основа», 2004. 240 с.
6. Смирнова М.Є. *Практика управління загальноосвітнім навчальним закладом: від функціонування до розвитку*. Харків: Видавнича група «Основа», 2013. 192 с.

Дзюба Тетяна Михайлівна
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної, вікової та практичної психології
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка

ДЕСТРУКТИВНІ ФОРМИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ВЗАЄМОДІЇ: ВЕКТОРИ ВПЛИВУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Актуальність дослідження. Деструктивні тенденції у професійно-педагогічних комунікаціях обумовлені низкою факторів, зокрема: високим рівнем інформаційного тиску (інформаційний стрес, маніпуляції при вирішенні професійних завдань, домінування авторитарних рис у професійних взаєминах, «неадекватний» стиль керівництва та ін.); надмірністю інноваційних перетворень і реформаторських завдань, характерних для освітніх організацій, які так чи інакше «зачіпають» сферу персонального психічного життя кожного працівника; пролонгованістю стресогенних впливів, які в подальшому стають сприятливим підґрунтям емоційного вигорання, невротизації та емоційних зсувів у педагогічних працівників; неможливістю реалізувати широкий спектр зростаючих потреб і неадекватних їм матеріальних і морально-психологічних можливостей педагогів; дезінтеграцією психічних механізмів індивідуально-екзистенціальної регуляції й функціонування особистості, що породжує парадоксальні характеристики індивідуальної і професійної суб'єктності.

До деструкцій професійної взаємодії у педагогічних колективах відносимо ті форми і особливості професійних контактів, які викликають негативні емоції у партнерів по взаємодії, провокують між ними взаємну неприязнь і агресивні реакції, формують деструктивні установки такі як завуальована чи неприхована жорстокість, негативізм, замовчування необхідної інформації тощо. Деструктивна взаємодія виявляє чимало особистісних рис: лицемірство, хитрість, схильність до наклепів, мстивість, уїдливість, цинізм, егоїзм, агресивність та ін. На думку сучасних дослідників П.М. Борисова [1], Л.Д. Дьоміної, І.А. Ральнікової [2], І.В. Лисака [3], Є.В. Руденського [4] та ін., наявність деструктивних елементів у структурі особистості не є патологією, але істотно утрудняє процеси адаптації, співробітництва, взаємодії.

Водночас, не можна не зважати на той факт, що деструктивні форми у професійній взаємодії можуть провокувати *порушення психологічного здоров'я педагогічних працівників* і виявляються: по-перше, як *дефекти і деформації культурного розвитку психіки*: психологічний інфантізм, ригідність когнітивного звуження, ірраціональність свідомості й самосвідомості та ін.; по-друге, як *професійна і особистісна стресогенність*: апатія, містицизм, професійний регрес тощо [4].

Мета статті полягає в емпіричному обґрунтуванні деструктивних форм у професійно-педагогічних комунікаціях як фактора руйнівного впливу на психологічне здоров'я педагогічних працівників в освітніх організаціях.

Виклад основного матеріалу. Дослідження представлено вибіркою досліджуваних загальною чисельністю 1803 респондента, де 374 чоловіки та 1429 жінки віком від 20 до 57 років (середній вік – 33 роки). Математичні розрахунки, наведені нижче, були автоматизовані за допомогою комп'ютерного програмного пакету для статистичного аналізу даних «IBM SPSS Statistics 21». Проаналізовано достовірно значущі взаємозв'язки між фактором *«негативні форми професійних комунікацій»* (*пліткарство, проблемні стосунки з учнями, колегами, адміністрацією тощо*) (методика «Професійне здоров'я» Т. М. Дзюби) та показниками емоційного вигорання (методика діагностики рівня емоційного вигорання В. В. Бойка), різними типами здоров'я (тест здоров'я Дж. Озави), особливостями виявлення основних складових функціонального психоемоційного стану педагогічних працівників в освітніх організаціях: самопочуття, активність і настрої (опитувальник САН В.А. Доскіна, Н.О. Лаврентьева, В.Б. Шарай, М.П. Мирошникова), стратегіями опанування важких життєвих ситуацій (опитувальник Н.Г. Осухової та методика С. Хобфолла в адаптації

Н.Є. Водоп'янової, О.С. Старченкової) і виявлення невротичних станів (клінічний опитувальник для виявлення й оцінки невротичних станів К. К. Яхіна, Д. М. Менделевич).

На основі результатів емпіричного дослідження доведено, що високий рівень кореляційних тенденцій за фактором *«негативні форми професійних комунікацій»* (пліткарство, проблемні стосунки з учнями, колегами, адміністрацією тощо узгоджується з окремими симптомами емоційного вигорання як: «розширення сфери економії емоцій» (,612*) та «емоційні зсуви» (,690**); за шкалою «погіршення самопочуття» виявлено достовірні кореляції «порушення циклу сону» (,686**), «вегетативні порушення» (,588**), «ясність думок і справ» (,452*). Отримані результати показують, що негативно забарвлені професійні комунікації не лише руйнівню впливають на самосвідомість педагогів, їхнє фізичне та психологічне здоров'я, професійний і особистісний розвиток, вони фіксують наявність стресогенної професійно-педагогічної реальності.

На загальному фоні особливо вирізняються непрямі кореляції фактору із показниками опитувальника оцінки невротичних станів К.К. Яхіна, Д.М. Менделевич, зокрема: «тривожність» (-,619**), «невротична депресія» (-,439**), «астенія» (-,681*), «істеричний тип реагування» (-,889*), тригером яких виступають негативні стосунки у професійних комунікаціях. Таким чином, негативні форми професійних комунікацій характеризуються суб'єктивною оцінкою міжособистісної взаємодії, можуть ставати підґрунтям міжособистісного професійного стресу та тимчасово порушувати індивідуальну здатність фахівця ефективно виконувати професійну діяльність. Водночас, вони стають сприятливим підґрунтям виявлення криз професійної ідентичності, неадекватного й неоднозначного усвідомлення фахівцем свого професійного «Я». Тому негативні професійні комунікації можуть сприяти розвитку передневротичних станів, підвищувати ризики виснаження функціональних можливостей нервової системи в умовах перенапруження, підвищувати рівень загроз соматичної захворюваності.

Доцільно також звернути увагу на негативні кореляції, які диференціюють психофізичний зміст ризиків для професійного здоров'я: за шкалою тілесне здоров'я (методика Дж. Озави): «відчуття втоми» (-,632*), «гарний апетит, здатність їсти просту їжу із задоволенням» (-,544*); за шкалою психічне здоров'я «хороша пам'ять» (-,222**), «хороший настрій» (-,739*); за шкалою «духовне здоров'я» (,331**) – «прагнення до справедливості» (,696**) та «товариськість і доброзичливість до інших» (,547**); за опитувальником САН «самопочуття» (-,447*) та «активність» (-,695**). Усі ці фактори завдають руйнівного впливу психоемоційній сфері працівника. В результаті внутрішнього накопичення негативних емоцій без відповідної «розрядки» починає зростати напруга у спілкуванні. Далі емоційна перевага переходить у фізичну, працівник не відчуває в собі сил для виконання навіть дріб'язкових справ, доводиться докладати багато зусиль, щоб примусити себе приступити до роботи. Така втома може провокувати стан пригніченості, апатію, спалахи роздратування, відчуття постійної напруги, дискомфорту.

Цікавими, на нашу думку, виявилися достовірні кореляційні зв'язки фактору зі стратегіями опанування важких життєвих ситуацій (Н.Г. Осухова): «стратегія протидіючого опанування» (-,428**), «стратегія дистанціювання» (-,441**), «стратегія пошуку соціальної підтримки» (,456**), «стратегія уникання» (,605**), «стратегія планового рішення» (-,578*) та моделями копінг-поведінки (методика С. Хобфолла в адаптації Н.Є. Водоп'янової, О.С. Старченкової): «обережні дії» (,504), «уникання» (,688**), «асоціальні дії» (-,489**), «маніпулятивні дії» (,538*), «асертивні дії» (-,443**). Отримані результати засвідчують, що негативні форми професійних комунікацій супроводжуються використанням певних стратегій опанування, в залежності від ситуації та обставин. Прямі кореляційні зв'язки фактору з такими стратегіями як уникання, обережні та маніпулятивні дії вимагають великих витрат адаптаційного ресурсу організму, звуження об'єму сприйняття, відчуттів і спектру емоцій, що може супроводжуватися депривацією домагання на визнання. Зазначені копінг-стратегії в ситуації негативних професійних комунікацій є менш енерговитратними, оскільки стандартизованість поведінки передбачає мінімальний прояв спонтанності та гнучкості.

Показовою виявилася тенденція непрямих кореляцій за такими моделями поведінки як асертивні дії (-,443**) та стратегія планового рішення (-,578*), що може бути зумовлено острахом виявитися професійно непереконливим, інертністю у прийнятті професійних рішень, професійним безсиллям тощо. Таким чином, можна констатувати безсумнівний факт, що копінг-ресурси та психологічне здоров'я є двома взаємопов'язаними феноменами, особливо якщо професійна діяльність супроводжується стресовими умовами праці. Тому у разі погіршення міжособистісних контактів у професійному спілкуванні, може порушуватися професійна й особистісна цілісність фахівця, зростає небезпека втрати фахівцем власної професійної ідентичності.

Висновки. Результати проведеного дослідження засвідчують, що тривалий вплив негативно забарвлених комунікацій може призвести до виникнення деструктивних форм у професійній взаємодії педагогічних працівників освітньої організації. Водночас, існує висока ймовірність впливу деструктивних форм професійних комунікацій на психологічне здоров'я педагогів. Вони провокують фахівця на неадекватні способи реагування у професійних міжособистісних взаєминах, а в особливих умовах можуть набувати певного особистісного значення, стаючи фіксованими.

Список використаних джерел

1. Борисов П.М. Вербальная характеристика концепта деструктивной личности. Вестник МГОУ. Серю. Лингвистка. М.: Изд-во МГОУ, 2010. № 2. С. 78-92.
2. Демина Л.Д., Ральникова И.А. Психологическое здоровье и защитные механизмы личности. Учебное пособие. Изд-во Алтайского государственного ун-та, 2000. 123 с.
3. Лысак И.В. Человек – разрушитель: деструктивная деятельность человека как социокультурный феномен. Таганрог: Изд-во ТРТУ, 1999. 55 с.
4. Руденский Е.В. Дефект социализации личности как базовая категория виктимологии образования: Монография. Новосибирск: Соцтехсервис, 2004. 120 с.

Диченко Людмила Василівна,

учитель початкових класів

КУ Сумська загальноосвітня школа

I-III ступенів № 12 ім. Б. Берестовського

м. Суми, Сумської області, старший вчитель

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження викликана необхідністю розвитку особистісно-професійної компетентності педагога початкової ланки в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» а разом з нею появою високих вимог до сучасних фахівців, пов'язаних із розвитком інтерактивних технологій та гуманістичними змінами національної свідомості. Сучасний розвиток суспільства потребує підготовки фахівців, здатних адаптуватися до його особливостей, працювати за умов, коли інформація оновлюється з небаченою раніше швидкістю. Це серйозний виклик до зміни пріоритетів у сфері освіти, у підготовці кадрів та реалізації компетентного підходу в системі педагогічної освіти, в тому числі у післядипломній освіті. Компетентність фахівця об'єктивно набуває все більшої актуальності завдяки розширенню сфери освітніх послуг, появи інноваційних технологій, зростаючому рівню запитів соціуму. Саме тому система підвищення кваліфікації повинна динамічно реагувати на нові тенденції, прогнозувати їх майбутнє і допомогти вчителю в його професійному зростанні.

Зважаючи на актуальність та недостатній стан розробки зазначеної проблеми, **основна мета** дослідження полягає в аналізі теоретичних підходів щодо сутності та

визначення професійної компетентності педагогічних працівників у процесі підвищення їх кваліфікації.

Виклад основного матеріалу. Основним напрямком післядипломної освіти педагогів є процес підвищення їх кваліфікації. Означений компонент має свою мету – оновлення, відновлення та поглиблення професійних знань, умінь та навичок, – що визначає специфічність його існування, особливості змісту, форм та методів навчання. Але в той же час мета процесу підвищення кваліфікації спрямована на виконання загальної мети післядипломної освіти – збагачення професійної і загальної культури педагога, знаходження ефективних шляхів навчання дорослої людини. Найважливішою проблемою побудови цілісної системи безперервної освіти на даному етапі є формування і розвиток професійної компетентності педагогічного працівника. Її актуальність пояснюється необхідністю розв'язання суперечностей між традиційною консервативністю системи підготовки і фахового зростання педагогічних працівників і необхідністю постійної модернізації знань, умінь, реальним рівнем професійної компетентності вчителя, його готовності вирішувати освітні завдання.

У зв'язку з цим сучасне суспільство вимагає змінити характер післядипломної педагогічної освіти, зорієнтувати зміст і методи на формування умінь оперувати інформацією, володіти комп'ютерними технологіями, мислити професійно-прагматично, формувати новий тип інтелекту, мислення, відношення до педагогічної професії. Компетентнісний підхід, за твердженням Л. Ніколенко, «потребує трансформації змісту післядипломної педагогічної освіти, перетворення його з моделі, яка об'єктивно існує для «всіх» педагогів, на суб'єктивні надбання кожного педагога, що їх можна виміряти» [4, с.23].

Усе це актуалізує проблему професійного розвитку педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі підвищення кваліфікації через оновлення цілей, змісту, методів і форм навчання, створення оптимальних педагогічних умов, спрямованих на те, щоб професійне зростання педагогічних працівників базувалося на засвоєнні ними необхідних компетентностей.

Освітній рівень особистості прагне до продовження освіти. При цьому освіта розвиває професійні та духовні потреби фахівця, стимулює розвиток нових. Таким чином, потужним механізмом розвитку системи післядипломної освіти взагалі та підвищення кваліфікації зокрема є збільшення освітніх потреб.

Підготовка компетентних педагогічних кадрів у рамках підвищення кваліфікації може реалізовуватися більш інтенсивно при умові її модернізації. Певні кроки в цьому напрямі вже зроблені – перехід до особистісно зорієнтованого навчання на курсах, де реалізовано діяльнісно-компетентнісний підхід. Проте, як зазначає В.О.Семиченко, існує проблема недостатнього рівня зацікавленості в особистісному і професійному розвитку педагогів у системі підвищення кваліфікації [6].

Варто підкреслити, що потреба в зміні структури, змісту, видів навчальної діяльності, форм роботи в системі підвищення кваліфікації, яка покликана надавати реальну професійну допомогу, навчати умінню знаходити, засвоювати, творчо використовувати інновації в професійній діяльності, відзначається багатьма вченими. Так, за словами Л. Шевчук „для вільного просування фахівця у професійному освітньому просторі необхідно забезпечити максимальну гнучкість і різноманітність форм навчання”[7, с.10]. Важливим стає залучення кожного педагогічного працівника в активний пізнавальний процес, що передбачає застосування ним на практиці теоретичних знань, чіткого усвідомлення того, де, з якою метою і яким чином знання, які він має, можуть бути використані в навчально-виховному процесі.

Ці та інші погляди вчених та педагогів орієнтують заклади післядипломної педагогічної освіти на забезпечення змісту, форм, методів, технологій та засобів підвищення кваліфікації педагогічних працівників у сучасних умовах.

Проте за стрімких змін у системі освіти, організація процесу навчання в системі підвищення кваліфікації – задача складна за багатьма факторами: циклічність навчання,

неоднорідний склад слухачів за віковими, фізіологічними та психологічними характеристиками, стаж роботи, загальна культура, рівень професійної підготовки тощо. Однак сьогодні у навчанні використовуються переважно методи традиційної педагогіки, яка не в змозі запропонувати ефективні технології навчання дорослих з адекватним урахуванням специфіки освіти саме цієї категорії слухачів. Процес навчання має носити пролонгований характер; бути індивідуалізованим, тобто зорієнтованим на інтереси та потреби конкретної людини; практико орієнтованим; будуватися за принципом, коли доросла людина розглядається як суб'єкт освітньої діяльності з її правом на вибір змісту освіти, з її очікуваннями отримати в ході навчання способи позитивної самореалізації, покращити соціальне самопочуття, набутти впевненість у досягненні своєї мети – професійній самореалізації.

Звідси виникає потреба визначення та ґрунтовної ідентифікації професійної компетентності педагога, сформованість якої визначає сутність повноцінної педагогічної діяльності.

Основою формування професійної компетентності педагогічного працівника загальноосвітнього навчального закладу має стати підхід, який передбачає взаємодію тих, хто навчається, на всіх етапах процесу навчання, враховує психологічні особливості та професійний досвід, націлює на розвиток творчості, сприяє її проявленню не тільки в період навчання, але і в подальшій професійній діяльності. Такий підхід до навчання в системі підвищення кваліфікації дозволяє кожному спеціалісту окреслювати власну освітню траєкторію, формувати свою особисту позицію через самоаналіз, самооцінку, самоорганізацію в подальшій професійній діяльності, усвідомлено прагнути до саморозвитку та професійного самовдосконалення.

Формування та розвиток професійної компетентності педагогічних працівників у ході навчання в системі підвищення кваліфікації має розглядатися як цілісний процес їх особистісного і професійного зростання. Догматичний тип навчання, лекційна форма проведення занять, відсутність зв'язку з життям, орієнтацій на засвоєння готових знань вже не відповідають очікуванням дорослої людини, яка свідомо налаштована на професійне зростання. Досвід свідчить, що навчання, орієнтоване на формування та розвиток професійної компетентності спеціаліста, здійснюється ефективно лише за умови налагодження в навчальній групі продуктивного взаємозв'язку між викладачем та слухачами, позитивного психологічного клімату, рівноправного партнерства, побудованого на діалозі, спільній розвивальній діяльності.

Пріоритетними методами навчання в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників стають інтерактивні методи, які головну увагу приділяють практичному закріпленню набутих знань, умінь і навичок. Сьогодні найбільш поширеними є такі методи активного навчання, як тренінги, навчальні групові дискусії, ділові ігри, програмоване навчання. Вони сприяють формуванню ефективних навичок ділового спілкування, міжособистісної взаємодії і тим самим підвищують загальну компетентність вчителя.

Розвиток професійної компетентності педагога, як і спеціаліста іншої галузі, відбувається за індивідуальною траєкторією, що залежить у великій мірі від особистих якостей педагога: вольової сфери особистості, особливостей характеру, темпераменту, акцентуацій, потреб, рівня готовності педагога до впровадження змін у педагогічному процесі, тощо.

Таким чином, компетентнісний підхід полягає в зміщенні акценту з накопичування знань, умінь і навичок на формування й розвиток у слухачів здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки у ситуаціях педагогічної діяльності. У процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників на сучасному етапі особливе місце посідає стратегія розвитку особистості педагога; його професіоналізм, готовність і вміння створити таку атмосферу, яка забезпечувала б розвиток критичного мислення, творчості, виховувала б соціально відповідальних людей.

Висновки. Отже, процес розвитку професійної компетентності педагогічних працівників є цілісним і водночас динамічним, оскільки передбачає адаптивність у підходах до змісту та вибору форм і методів у організації навчального процесу. Органічною складовою розвитку професійної компетентності педагогічних працівників у процесі підвищення їх кваліфікації є особистісне та практичне спрямування навчання в системі підвищення кваліфікації на основі андрагогічного підходу. Результатом навчання в системі підвищення кваліфікації є динаміка фахової компетентності, яка виражається в прирості знань, умінь, навичок, досвіду особистісного саморозвитку, творчої діяльності, емоційно-ціннісних відносин, ціннісно-світоглядної спрямованості.

Список використаних джерел

1. Життєва компетентність особистості : науково-методичний посібник / за ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова [та ін.]. – К. : Богдан, 2003. – 520 с.
2. Зубко А. М. Організація навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів : монографія / А. М. Зубко. – Херсон : Айлант, 2006. – 124 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи [колектив авторів : Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко та ін.]. – С.111.
4. Ніколенко Л. Т. Особистісно орієнтована освіта та шляхи її реалізації в системі підвищення кваліфікації / Л. Т. Ніколенко // Учебные записки. – 2005. – №3. – С. 23-27.
5. Педагогічна майстерність / [І.А. Зязюн, Л.В. Карамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.] ; за ред. І.А. Зязюна. – К. : Вища школа, 1997. – 349 с.
6. Семиченко В. А. Психологічні аспекти професійної підготовки і післядипломної освіти педагогічних кадрів / В. А. Семиченко // Післядипломна освіта в Україні. – 2001. – №2. – С. 54-57.
7. Шевчук Л. І. Методологічні основи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі професійної освіти : посібник для керівників, педагогічних працівників професійної освіти / Л. І. Шевчук. – Хмельницький (видавець А. Цюпак). – 2006. – 178 с.

Добрянська Олена Миколаївна,
завідувач навчально-методичної лабораторії
природничо-математичних дисциплін
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ, ЯК ОДИН ІЗ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Державне управління освітою в Україні характеризується недостатньою ефективністю і відповідно суспільним потребам, про що свідчить неузгодженість ринків праці та основних послуг, структурне безробіття низький рівень заробітної плати працівників та невиконання задекларованого обсягу фінансування.

Питання управління освітою вивчали В. Андрущенко, Ю. Бабанський, В. Бакуменко, Л. Беззубко, В. Бобров, Д. Дзвінчук, О. Жабенко, О. Зайченко, О. Званицька, І. Каленюк, В.

Князев, В. Козубняк, В. Кремень, Т. О. Лукіна, В. Лутай, В. Луговий, В. Майборода, О. Мінаєв, А. Мерзляк, В. Огаренко, Н. Нижник, В. Огнев'юк, Н. Островерхова, Н. Протасова, О. Падалка, Н. Подольчак. Науковцями багатьох країн аналізуються різні аспекти управління освітою, а саме побудова ефективної організаційної структури управління, інновації в процесі управління, використання інформаційно-комунікаційних технологій при управлінні закладами освіти [2].

Водночас поза увагою дослідників перебувають проблеми визначення сутності й шляхів підвищення ефективності державного управління освітою.

Погоджуємося з думкою Н. Протасової в тому, що система державного управління освітою, враховуючи вимоги сьогодення, повинна відповідати потребам, структурі та особливостям функціонування об'єкта управління; темпи розвитку системи освіти потребують нової моделі системи державного управління [6].

Мета статті полягає в аналізі удосконалення інформаційної системи управління освітою як одного із механізмів забезпечення ефективності державного управління у галузі освіти України.

Поняття ефективності – принципово управлінське, що співвідносить результат діяльності з наміченими цілями.

ІКТ та інформаційні процеси давно стали невід'ємною частиною життєдіяльності людини в сучасному світі. Ми живемо в цифровому суспільстві, за його законами та правилами, намагаючись, впливати на процес розвитку інформаційного суспільства зараз і в майбутньому.

Формат сучасного загальноосвітнього навчального закладу, як громадсько активної, стратегічно орієнтованої та соціально-економічної організації, повинен включати претензійні цілі громадсько-державного управління на засадах стратегічного та інформаційного менеджменту та сервісної концепції; місію, сутність якої полягає у плеканні неповторної, унікальної та креативної особистості – Людини культури цифрової доби; конкретизацію завдань і стратегій розвитку або «стратегічного набору», розробку стратегіми, прогнозування необхідних станів процесів і станів об'єктів управління, які забезпечуватимуть прогнозований результат та мають спрацювати на майбутнє нації [3].

Реалії сьогодення висувають перед державним управлінням нові вимоги, одна з яких – відповідність викликам інформаційного суспільства. У сучасному світі є нагальна потреба у створенні системи освіти, яка б сприяла самореалізації особистості та її адаптації до швидкозмінного життя. Удосконалення інформаційної системи є найважливішим фактором підвищення ефективності процесу управління у наш час.

Розвиток інформаційного суспільства та запровадження інформаційного управління в ЗСО вимагає розробки нових підходів до розуміння та усвідомлення сутності такої управлінської категорії як «інформаційне забезпечення організаційного механізму управління загальноосвітнім навчальним закладом».

Сьогодні інформаційна система управління освітою (далі ІСУО) – один з основних напрямків модернізації системи інформаційного забезпечення державного управління у галузі освіти України. Визначенням “інформаційна система управління” позначається комплекс процедур і методів, які спрямовані на забезпечення керівництва системи управління інформацією, що необхідна для прийняття різноманітних рішень. Розробка інформаційних систем управління виходить з того, що традиційна теорія, в межах якої державне управління постає як стабільна система з чіткими функціями і обов'язками державних службовців, підвищення ефективності роботи яких пов'язане з вдосконаленням різноманітних (вертикальних та горизонтальних) взаємозв'язків між органами державного управління, громадянами тощо [1].

У 2016 році Світовим банком вперше було оцінено стан української державної інформаційної системи управління освітою (ДІСО), функціонування якої забезпечується персоналом Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики». Оцінювання було здійснено в рамках SABER – The Systems Approach for Better Education Results (Системний

підхід з метою покращення освітніх результатів) Оцінювання ДІСО (української EMIS) проводилось фахівцями Світового банку за чотирибальною шкалою. Вирізнялись рівні: рівень «латентний» (найнижчий); рівень «розвивається»; рівень «розвинутий»; рівень «досконалий» (найвищий). Результати оцінювання наступні. Напрямок «Сприятливість інституційного середовища для розвитку ДІСО» оцінено як «розвинутий». Напрями «Стійкість функціонування ДІСО» та «Забезпечення якості даних в ДІСО» оцінено на рівні «розвивається». Найнижчу оцінку «латентний» отримав напрям «Використання ДІСО в освітньому управлінні».

Отримані оцінки вказують на необхідність зміни підходів до організації роботи ДІСО та на необхідність модернізації цієї системи загалом [4, с.5].

Модернізація існуючої ДІСО - це наповнення її надзвичайно важливим, конкретним, вичерпним змістом, який створює підґрунтя для підвищення ефективності управління освітою, переходу до державно-громадської моделі управління, забезпечення відкритості й прозорості діяльності системи освіти на всіх рівнях, тобто реального переходу до електронного врядування в системі освіти. Для цього слід розв'язати проблеми, які накопичилися у галузі інформаційного забезпечення системою освіти упродовж десятиріч:

1. Організувати підготовку, широке обговорення та затвердження системи освітніх індикаторів ДІСО, які мають відбивати інформаційні потреби всіх стейкхолдерів освіти:

1.1. Міжнародні організації (ЮНЕСКО, Світовий Банк, Організація економічного співробітництва і розвитку (OECD) тощо)

1.2. Державний комітет статистики України

1.3. МОНУ

1.4. Місцеві органи управління освітою

1.5. Роботодавці

1.6. Батьки

1.7. Учні тощо

2. Створити структуру даних ДІСО, яка забезпечує визначення всіх затверджених освітніх індикаторів

3. Створити і забезпечити прийняття нормативної документації, яка визначає оперативний збір і інтеграцію освітніх даних, що знаходяться в оперативному управлінні в різних інституціях і організаціях та забезпечити їх якість (повноту, надійність, актуальність, цілісність)

4. Щорічно готувати і публікувати у відкритому доступі звіт «Стан освіти» на основі даних ДІСО, який дає максимально повну картину ресурсного забезпечення системи освіти і результати її діяльності

5. Створити портал відкритих даних освіти (як складову державного порталу відкритих даних), що забезпечує всіх стейкхолдерів освіти потрібними даними у доступній формі в залежності від його профілю

6. Забезпечити задоволення всіх бажаючих проводити аналітичні дослідження якості системи освіти на основі доказових даних доступ до знеособлених даних ДІСО через загальноприйняті інтерфейси для прикладного програмного забезпечення API.

Розв'язання цих задач дозволить Україні перейти до нової якості системи управління освітньою галуззю, а значить і до нового стану освіти [5, с.11].

Погоджуємося з думкою С. Ракова в тому, що створення ефективної державної інформаційної системи управління освітою (ДІСО) – передумова підвищення якості і забезпечення конкурентоспроможності системи освіти країни, а саме: удосконалення системи управління всіма складовими умов як окремого навчального закладу, так і системи освіти в цілому (фінансами, кадрами, навчально-методичним, матеріально-технічним забезпеченням тощо).

Задача ДІСО – забезпечення всіх стейкхолдерів системи освіти повними, надійними, актуальними даними про стан умов освіти і її результати, що створює передумови для децентралізації системи управління освітою і перехід до державно-громадської моделі

управління з розподіленими функціями і відповідальністю забезпечення автономії з паралельним підвищенням прозорості і підзвітності діяльності навчальних закладів.

Ефективна система ДІСО сприятиме створенню в Україні різноманітних освітніх сервісів, орієнтованих на кінцевого користувача: управлінців освіти всіх рівнів від МОНУ до школи, педагогів, роботодавців, батьків, учнів і студентів на основі аналізу найкращого досвіду у певній галузі за допомогою зручних і доступних геоаналітичних систем.

Список використаних джерел

1. Ватковська М. Г. Формування інформаційної системи управління освітою як етап модернізації інформаційного забезпечення державного управління у галузі освіти України [Електронний ресурс]: режим доступу –<http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2015-1/doc/2/07.pdf>
2. Волкова Н. В. Визначення ефективності державного управління освітою [Електронний ресурс]: режим доступу –http://academy.gov.ua/ej/ej9/doc_pdf/VolkovaNV.pdf
3. Калініна Л. М. Теоретико-методичні засади інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом [Електронний ресурс]: режим доступу – http://undip.org.ua/upload/iblock/812/5_monogr_klm_2014_16r_11_06.pdf
4. Лондар С. Л. Модернізація державної інформаційної системи освіти (дісо) в контексті завдань закону України «про освіту» та врахування міжнародного досвіду [Електронний ресурс]: режим доступу –<http://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/Conf.pdf>
5. Раков С. А. Гудзинський В. Є. Костирев Д. Б. ДІСО – державні інформаційні системи освіти: світовий досвід і український контекст [Електронний ресурс]: режим доступу –<http://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/Conf.pdf>
6. Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект : навч.-наук. вид. / Н. Г. Протасова, В. І. Луговий, Ю. О. Молчанова та ін. ; за заг. ред. Н. Г. Протасової. – К. ; Львів : НАДУ, 2012. – 456 с.

Драновська Світлана Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри
соціально-гуманітарної освіти Комунального закладу

Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Виклики пов'язані з формуванням активного та відповідального громадянина з високим почуттям власної гідності, стійкою громадянською позицією, готовністю до виконання громадянських обов'язків, потребують комплексного підходу до вирішення поставлених завдань в умовах модернізації вітчизняної системи освіти. Українському суспільству необхідне нове покоління громадян, які приймають громадянські цінності, важливі рішення та мають почуття відповідальності за долю країни. Нова українська школа визначає громадянську компетентність як одну із ключових, а ефективність у цьому напрямі залежить від компетентності вчителя.

Мета статті – охарактеризувати процес розвитку громадянської компетентності педагогів в умовах післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні закладаються підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу як запоруку власного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін. Громадянська компетентність є однією з ключових та відповідає нагальним вимогам і викликам сучасності.

Правовою підставою для формування громадянських компетентностей на рівні середньої освіти є стаття 12 Закону України «Про освіту», яка визначає ключові

компетентності, зокрема, громадянські та соціальні, які пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей, що відповідають меті та принципам освіти [4].

У Концепції «Нова українська школа» визначено, що громадянські та соціальні компетентності включають володіння культурою демократії, правову компетентність, усвідомлення рівних прав і можливостей, толерантність, здатність до соціальної комунікації, здорового способу життя.

Цілком очевидно, що виникає необхідність розглянути дане поняття. Громадянська компетентність – це здатність захищати права, інтереси та потреби людини-громадянина держави й суспільства. Це рівень навичок і здібностей, завдяки яким реалізується суспільна та громадянська активність. Комплекс знань, умінь, навичок, якостей та практичного досвіду громадянської діяльності, викликаних орієнтацією людини на реалізацію громадянських цінностей [4].

Зміст громадянської компетентності вчителя розкривається через характеристику якостей, якими володіє людина. Зокрема, йдеться про патріотизм, інтернаціоналізм, демократизм, гідність, громадянську активність, дисциплінованість, відповідальність, совість, чесність, принциповість, справедливість, повагу, працелюбність.

У той же час, соціально-громадянську компетентність часто асоціюють з поняттям «громадянська зрілість». Її характеризує не вік, а погляди, вчинки людини, яка є гармонійно і всебічно розвинута, має гуманістичний світогляд. Зрілою є людина, яка постійно самовдосконалюється, має високий рівень національної та планетарної свідомості, знає культуру й історію рідного краю, соціально відповідальна, наділена стійкими переконаннями. Громадянська зрілість не є підсумком або завершеним процесом. Для її підтримки потрібний постійний тренінг. І саме громадянська зрілість педагога є запорукою формування громадянської компетентності учнів [2].

Для активної громадянської позиції необхідна постійна широка участь педагогів у суспільно-політичних процесах, у веденні державних справ, використання можливостей долучатися до осмислення, обговорення та співучасті у прийнятті рішень, бути поінформованими, впливати на власне життя і життя громади. Для цього потрібні громадянські компетентності, які дозволять користуватися наданими можливостями та прийняття рішень.

Варто зазначити, що громадянська компетентність є сукупністю трьох компонентів:

- мотиваційного, що виявляється в інтересі до суспільного життя, вірі в певні суспільні ідеали, в державу; головною умовою формування мотиваційного компоненту є цінності та особисті переконання вчителя;
- когнітивного (пізнавального), що полягає у знаннях в галузі права, політики, суспільствознавства, державотворення та реалізується в школі, інтегруючись через освітні галузі;
- діяльнісного, що реалізується через можливість діяти, щось робити, отримувати навички громадянської діяльності, підвищення рівня обізнаності громадян щодо прав людини [2].

Громадянські компетентності є інструментом для розширення можливостей розвитку особистості в суспільстві, стимулювання її мотивації, автономії та відповідальності [4].

Одне із головних завдань педагога в закладах освіти – створення сприятливого середовища для формування сучасної багатоетнічної та багатокультурної української нації. Українська культура завжди існувала в одному просторі з іншими культурами й від самого початку змушена була шукати точки дотику «іншими». Здатність українського суспільства долати зовнішні та внутрішні кордони й узгоджувати ідентичності, створені ними, є головною особливістю історії України [5, с. 24].

Варто погодитися, з думкою І. Гирича, що український народ не є «успішною» нацією, тому розвивати громадянську компетентність в процесі самоосвіти педагоги мають через – послідовне вивчення історії свого народу, розуміння безперервності українського

історичного процесу, зазначення пріоритетності української політичної історії, вивчення національного питання, яке варто розглядати через інші сфери життя: економіку, міжнародне становище, культуру, політичну історію [1, с. 61-63].

Оцінка подій, що відбуваються в Україні і світовому товаристві має виходити з однакових методичних засад. Зараз необхідно запроваджувати український погляд на події як у світі, так і в Україні з урахуванням світового досвіду толерантного ставлення до прав людини, пріоритету людських цінностей та цивілізаційних досягнень культури. Громадянсько-компетентний учитель ставиться до кожного учня коректно і неупереджено.

Нині, при Комунальному закладі Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (КЗ СОШПО) розвиток громадянської компетентності педагогічних працівників відбувається у різних видах освіти, наприклад, формальній – курси за вибором для слухачів та неформальній – проведення круглих столів, конференцій, семінарів, форумів, mini-Edcamp, тренінгів для різновікових груп громадян.

Разом з тим, в КЗ СОШПО підтримується функціонування навчально-тематичних майстерень, літературних студій у курсовий та міжкурсний періоди, висвітлюються питання методики викладання предметів за допомогою спецкурсу «Сучасні тенденції викладання предмету, його нормативно-правове забезпечення» на курсах підвищення кваліфікації вчителів. Запроваджується практика проведення тематичних вебінарів, авторських семінарів, майстер-класів, методичних порадників, консиліумів, колоквиумів, лінгвістичних шкіл, виставок. Ініціюється проведення представницьких педагогічних заходів всеукраїнського рівня в Сумській області [3].

Науково-педагогічними працівниками інституту розробляється цілісна система підтримки творчих особистостей, залучаюся студенти та слухачі до науково-дослідницької роботи, зокрема до участі в міжвузівських, регіональних, всеукраїнських і міжнародних наукових заходах (олімпіадах, конкурсах, конференціях, конгресах, семінарах тощо), організуються наукові, науково-практичні, науково-методичні семінари, конференції, олімпіади, конкурси міжнародного, республіканського та регіонального рівнів.

Висновки. Учитель вчиться впродовж життя. Особливість формування громадянської компетентності вчителя полягає в тому, що цей процес відбувається не тільки за академічного навчання чи набуття теоретичних знань, а внаслідок переосмислення та розставлення нових акцентів у виховній роботі, застосування нових моделей та методів в роботі з учнями, тренінгу та практики. Громадянсько компетентний вчитель, власною поведінкою демонструє такі якості особистості, як: активна життєва позиція, чесність, справедливість, послідовність у словах та діях, вміння обстоювати свої погляди.

Завданням педагогів залишається віднайдення консенсусу між національними й інтернаціональними складовими у викладанні шкільних предметів, гармонізація їхніх магістральних напрямів. Цього цілком можливо досягти через громадянську освіту, яка має бути практичною і повинна допомагати тим, хто навчається, у набутті необхідних компетентностей.

Список використаних джерел

1. Гирич І. Історія України нового часу в сучасній шкільній освіті. К.: ВД Стілос, 2009. 64 с
2. Колесова Г. Навчаючи навчаюсь – громадянська компетентність вчителя та учня URL: https://www.pedrada.com.ua/article/1251-navchayuchi-navchayus-gromadyanska-kompetentnst-vchitelya-ta-uchnya#=_
3. Концепція діяльності та розвитку Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Суми. 2016. 19 с. URL: http://soippo.edu.ua/images/%D0%9F%D1%80%D0%BE_%D0%9D%D0%90%D0%A1/%D0%9E%D1%84%D1%96%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D1%82%D0%B0_%D1%80

%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83_%D0%9A%D0%97%D0%A1%D0%9E%D0%86%D0%9F%D0%9F%D0%9E_%D0%BD%D0%B0_2016-21_%D1%80%D1%80_.pdf

4. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-konceptiyi-rozvitku-gromadyanskoyi-osviti-v-ukrayini>

5. Плохій С. Брама Європи. пер. з англ. Романа Клочка. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 496 с.

Дудченко Віра Миколаївна,
учитель української мови та літератури
Вільшанської загальноосвітньої школи
I – III ступенів Вільшанської сільської ради
Недригайлівського району Сумської області

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

Актуальність дослідження. У XXI столітті освіта перетворюється на одне з основних джерел стратегічних ресурсів людського капіталу та знань, що визначають загальний рівень розвитку суспільства. Освіта, яка вчить жити успішно в сучасному світі, має велику цінність.

Одним із завдань, які вирішує сучасна школа, є формування духовно, інтелектуально, психологічно підготовленого до самостійного життя випускника. Сьогодні диктує, що суспільству потрібна професійно-компетентна молодь, яка вміє швидко адаптуватися в нестабільних умовах, здатна до ризику, самостійного вибору сфер діяльності, поведінки, орієнтованої на успіх, саморегуляцію. Життєвий успіх особистості – це результат стратегії й тактики, він твориться на основі системи цінностей, мотиваційної сфери та сформованого ідеалу свого майбутнього.

Метою функціонування школи та навчальної діяльності учнів має стати не сукупність знань з певних дисциплін, а компетентність особистості як загальна здатність, інтегрований результат навчання, як складний комплекс, що характеризує здатність індивідуума успішно функціонувати та адаптуватися до вимог життя, знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а майбутньому і професійних ситуаціях.

Тому сьогодні головне завдання школи – не вчити, а навчати вчитися, підготувати учня до неперервного навчання. Тому мають змінитися функції учня і функції учителя. Перший повинен буде разом із засвоєнням відповідних знань розвивати в собі здатність, навички, уміння самостійно їх шукати, тобто оволодівати науковим методом пізнання. Другий же відповідно – допомогти першому навчитися вчитись.

Мета статті – розкрити особливості використання **інноваційних технологій для формування ключових компетентностей на уроках суспільно-гуманітарного циклу.**

Виклад основного матеріалу. Учитель – головна постать у школі. Педагог – представник однієї із найбільш соціально значущих людських професій, робота якого орієнтована на розвиток і формування людини.

Реалізуючи концепцію мовної освіти в Україні, що орієнтує на виховання національно-мовної особистості, громадянина, людини, яка шанує українську мову як державну, дбає про належний рівень мовної культури, значну увагу приділяю формуванню духовно багатой мовної особистості, виробляю вміння й навички комунікативно виправдано користуватися засобами рідної мови.

Рідна мова – безцінний скарб народу, його духовність, філософський розум, слід великої інтелектуальної праці, історія від початку до сучасності. Як основа духовності народу мова є джерелом існування нації: без мови не існує нації, без мови нація гине. Мова –

це серце кожного народу, який відрізняється своєю ментальністю, культурою, історією, духовними початками, що передаються з покоління в покоління. І. Огієнко писав: « Світ Божий великий і складається з окремих народів чи націй, і кожен народ—окреме закінчене ціле. І в тому – краса Всесвіту ,що народи зберігають свою окремішність, як на пишній луці кожна окрема квітка має свій окремий колір і запах».

Важлива роль української мови в процесі становлення майбутнього члена суспільства полягає в тому, що вона слугує головним засобом налагодження її взаємодії з іншими людьми, із суспільством. Головне завдання вивчення української мови – підготовка мовно грамотної людини з високим рівнем комунікативних компетентностей, що ґрунтується на системі знань про мову та її граматичну будову; самостійної мовної особистості, яка має значний словниковий запас, засвоїла головні норми літературної мови,здатна вільно виражати свої думки та почуття в усній та писемній формі, у будь – якому стилі й жанрі, що якнайкраще відповідають ситуації спілкування.

До ключових компетентностей, які прагну сформувати в учнів при вивченні української мови і літератури, належать:

- комунікативна компетентність;
- інформаційна компетентність;
- компетентність продуктивної творчої діяльності;
- компетентність саморозвитку й самоосвіти;
- полікультурна компетентність;
- соціальна компетентність.

Організуючи особистісно і комунікативно зорієнтований освітній процес на уроках словесності, конструктивно поєдную, інтегрую сучасні педагогічні технології, спрямовані на розвиток особистості, що дозволяє створювати власні комбінації, а не заглиблюватися в суть однієї технології. З метою увиразнення ключових компетентностей уведено поняття наскрізних ліній: «Екологічна безпека і стаоий розвиток», «Здоров'я і безпека», «Громадянська відповідальність», «Підприємливість і фінансова грамотність». Визнання компетентісного підходу провідним у навчанні передбачає формування не лише предметних, а й ключових компетентностей, зміщення акцентів зі знанневого на діяльнісний освітній результат. Наскрізнi лінії є соціально значущими надпредметними темами, які допомагають формуванню в учнів загальні уявлення про суспільство загалом, розвивають здатність застосовувати здобуті знання в різних ситуаціях.

На уроках української мови і літератури вона використовує такі інновації:

Інтерактивне навчання – форма організації пізнавальної активності, що створює комфортні умови навчання, за яких учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Особистісно-зорієнтоване навчання – організація навчального процесу, при якій вибір педагогічних засобів та темпу навчання враховує індивідуальні особистості учнів, рівень розвитку їх здібностей. Метод проектів – це система навчання, у процесі якої учні здобувають знання шляхом планування і виконання практичних завдань (проектів), які поступово ускладнюються. Інформаційно-комунікаційні технології – засіб навчання, який практикує проведення уроків з використання сучасних технологічних засобів.

Комунікативна компетентність формується завдяки постійній роботі із культури мовлення, засвоєння правил успішного спілкування, вміння слухати співрозмовника, установлення і підтримування контакту із ним, формулювання запитань і чіткої відповіді на них, аргументованого доведення власних думок. Учні вчаться будувати монологічні та діалогічні висловлення різних типів, жанрів мовлення, беруть участь у дискусіях. Як результат, школярі вміють аналізувати твердження, враховувати альтернативні погляди, синтезувати набуті знання й робити висновки, приймати рішення, складати висловлення відповідно до ситуації спілкування. Їм дозволено вільно розмірковувати, робити припущення, установлювати очевидність або безглуздість сказаного.

Уроки з використанням мультимедійних та комп'ютерних технологій

потребують значної підготовки як учителя, так і учнів, оскільки невідповідність обох сторін призведе до бездумного натискання клавіш і зміни картинок на мультимедійній дошці. Добре підготовлений урок з використання мультимедійних та комп'ютерних технологій сприятиме його успішному проведенню з урахуванням особистісно зорієнтованого навчання, забезпечить мотивацію навчання, рефлексію на рівні самоствердження, саморегуляції, самореалізації (самоаналіз навчальної діяльності).

Впровадження нових освітніх технологій особистісно зорієнтованого навчання на уроках літератури, на мою думку, — це передумова активної пізнавальної діяльності учнів: нестандартна, цікава, творча робота, яка пробуджує у дітей інтерес до знань і сприяє емоційному, духовному та інтелектуальному розвитку школярів. Однією з інноваційних технологій, що допомагає учню не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє розвитку його особистісних якостей, є технологія формування та розвитку критичного мислення.

Розвиток критичного мислення стає дуже актуальним під час інтенсивних соціальних змін, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних та інших обставин, без ефективного розв'язання проблем, значну частину яких неможливо передбачити. Тільки таким шляхом можна міркувати про розвиток демократії відповідно до вимог світового суспільства. По-перше, на уроці створюється особлива атмосфера взаємодовіри та взаємоповаги. По-друге, використовуються стилі спілкування на основі партнерства та захоплення спільною творчою діяльністю. Педагог не навчає, виховує чи розвиває, а співпрацює з учнями, навчаючись і самовдосконалюючись разом з ними. Тільки таким чином можливо досягти мети — формування особистості, готової до життя у світі, що постійно змінюється, здатної до навчання та самовдосконалення, до прийняття ефективних рішень. Розвиток критичного мислення — це дуже важливий аспект не лише у навчанні, а і в повсякденному житті, де герої є реальними, а їхні вчинки — це дії твої і твоїх дітей. Навчити дітей мислити критично — означає правильно поставити запитання, направити увагу в правильне русло, вчити роботи висновки та знаходити рішення. Для того, щоб кожна дитина могла розвинути свої творчі можливості, необхідне розумне керівництво з боку вчителя.

Висновки. Організація навчально-виховного процесу повинна бути спрямована на набуття особистістю певної суми знань і досвіду, що дозволяють їй бути конкурентоздатною, діяти адекватним чином у різних ситуаціях, робити висновки про щось, переконливо висловлювати власні думки, і носити компетентісно-орієнтований характер.

Сучасні вимоги до педагога на перше місце ставлять систематичну самостійну роботу з розвитку професійної компетентності, поглиблення його теоретичних знань і практичних умінь. Водночас актуальною є і проблема підпорядкування індивідуальних творчих інтересів загальній творчій проблемі, над якою працює учительство.

Список використаних джерел

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [Під заг. ред. О.В. Овчарук]. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
2. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа). Нормативно-правове забезпечення освіти. У 4 ч. – Харків: Видав. гр. "Основа", 2004. – Ч. I. – 144 с.
3. Нефедова Л. Развитие ключевых компетенций в проектном обучении / Л. Нефедова, Н. Ухова // Школьные технологии. – 2006. – № 4. – С.61 .

Єфремова Галина Леонідівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту
Комунального закладу Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти

Луценко Світлана Миколаївна,
кандидат з державного управління, доцент, доцент кафедри
педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту
Комунального закладу Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Розвиток особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти обумовлений необхідністю реформатування змісту педагогічної діяльності, яка, на наш погляд, потребує фундаментальної, психолого-педагогічної, методичної, інформаційно-технологічної і соціально-гуманітарної підготовки. Потреба у підвищенні кваліфікації педагогів обумовлена необхідністю: підвищення творчого та інтелектуального потенціалу фахівця; задоволення його творчих та професійних потреб; поліпшення його адаптивних (приспосувальних) можливостей до змін соціального та професійного середовища; корекції професійно-особистісних якостей та компетентностей фахівця з урахуванням його професійної діяльності.

Мета статті: розглянути особливості використання інноваційних технологій розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти.

Підвищення кваліфікації педагогів у системі післядипломної освіти можна розглядати в якості передумови, стимулу до інноваційної діяльності педагога. Термін «інновація» походить від латинського слова «innovatis» – новий і в перекладі означає оновлення, новинка, зміна. Інновація в системі освіти означає запланований процес змін, результатом яких є модифікація мети та змісту, методів, форм і технологій навчання й виховання [2, с.27].

Інноваційні механізми розвитку сучасної освіти, на думку І. Мельничук, ґрунтуються на концептуальних підходах інтерактивного навчання: системного, особистісного, діяльнісного та діалогічного (полісуб'єктного) [1].

Виклад основного матеріалу. У світлі нашого дослідження загальнонауковий рівень методології концептуальних підходів інтерактивного навчання зумовлюється необхідністю здійснення аналізу інтерактивних методів навчання педагогів в умовах післядипломної освіти через призму системного, особистісно-діяльнісного та аксіологічного підходів.

Сутність *системного підходу* інтерактивного навчання слухачів полягає в дослідженні будови і функціонування цілого – процесу інтерактивного навчання педагогів, на основі визначення його елементів, сутнісних внутрішніх зв'язків і розкриття специфічної природи зазначеного явища (інтерактивні методи та форми навчання) [1, с. 134].

Особистісно-діяльнісний підхід в інтерактивному навчанні передбачає орієнтацію на природний процес розвитку професійно-особистісного потенціалу педагогів та цілеспрямований процес підвищення кваліфікації педагогів в інтерактивному освітньому середовищі, спільну професійну діяльність, що визнає учасника навчального процесу як суб'єкта педагогічної взаємодії. Особистісно-діяльнісний підхід розглядає соціальну активність особистості педагога як засіб його професійного розвитку і самовдосконалення.

Аксіологічний підхід в інтерактивному навчанні педагогів забезпечує реалізацію ціннісно-акмеологічних принципів післядипломної освіти, що передбачає вияв сформованості мотивів, ціннісних орієнтирів, рефлексії, комунікативності, толерантності, рівня емоційного включення до інтерактивної взаємодії слухачів.

Проблема активізації пізнавальної діяльності, розвитку самостійності і творчості

слухачів курсів підвищення кваліфікації була і залишається одним із актуальних завдань педагогічної науки. В залежності від рівня пізнавальної активності учасників навчального процесу розрізняють пасивне та активне навчання. При активному навчанні слухач у більшій мірі стає суб'єктом навчальної діяльності, вступає в діалог з викладачем, бере активну участь у пізнавальному процесі, виконуючи творчі, пошукові, проблемні завдання.

Під активними методами розуміють: методи, які реалізують установку на більшу активність суб'єктів у навчальному процесі; методи взаємодії учасників навчання, при якій викладач і слухачі взаємодіють один з одним, а ті, хто навчається, не пасивні об'єкти, а активні учасники процесу навчання.

На наш погляд, активні методи навчання є методами педагогічного впливу і компонентами змісту навчання, тому що за їх допомогою можна реалізовувати діяльність, яку вербальним шляхом реалізувати неможливо. В умовах післядипломної освіти через активні методи навчання можна проектувати навчальну (професійну) ситуацію; активізувати мислинневу діяльність слухачів; формувати навички самостійного прийняття рішень в умовах ігрового імітаційного моделювання; підвищити мотивацію слухачів до навчання; створити перманентну комунікаційну взаємодію слухачів і викладачів тощо.

У нашому дослідженні під активним ми розуміємо такий вид навчання, у якому педагог виступає суб'єктом пізнавальної діяльності, оскільки суб'єктність слухача є умовою і засобом його розвитку, суб'єктність трактують як першопричину активності, що знаходить відображення у високому рівні активності, проявами якої є самосвідомість, самостійність, відкритість до самовдосконалення, саморозвиток, саморегуляція, самоосвіта та самоідентифікація, що має принципове значення в процесі їх професійної перепідготовки [1, с.133].

Активні методи навчання можна поділити на певні групи: традиційні (неімітаційні), які забезпечують накопичення кількості знань та вмінь. Основною проблемою педагогічної діяльності в такій ситуації є створення мотивації у слухачів, що самі отримують знання; нові форми навчання (імітаційні) забезпечують посилення ролі мислення і розвиток мотивації слухачів; найновіші форми навчання (розвивальні) забезпечують формування інтелектуальної культури та культури саморозвитку особистості.

Отже, застосування активних методів навчання в процесі підготовки педагогів сприяє: отриманню якісно кращих результатів; апробації та систематизації навчального матеріалу; підвищенню якості оволодіння професійною діяльністю; опануванню основ професійної майстерності, забезпечуючи розвиток особистісно-професійної компетентності фахівців в умовах післядипломної освіти.

У межах нашого дослідження доцільно визначити різницю між активними та інтерактивними методами навчання. Термін «інтерактивний» прийшов до нас з англійської мови і має значення «взаємодіючий». Інтерактивні технології походять від слів «інтер» (лат. *inter*) – префікс, що означає перебування поміж чимось, кимось; «актив» (лат. *aktus*) – приводжу в рух; інтерактивний – рух, що відбувається між об'єктами: зовнішніми – між окремими людьми, внутрішніми – рух, активність, яка відбувається у самій людині, і яка призводить до змін її поглядів, думок, поведінки тощо [2, с. 27].

Низка вчених визначають його як одну з форм діалогового навчання: «Інтерактивний – означає здатність взаємодіяти чи знаходитись у режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною). Інтерактивне навчання – це, перш за все, діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія суб'єктів навчання»; інтегративний

характер інтерактивного навчання, спрямованого на активізацію навчально-пізнавальної, самостійної, комунікативної діяльності на основі посиленої міжособистісної взаємодії, визначає основний напрямок педагогічних трансформацій: зміни технології від «вбивання знань» до організації самоосвіти особистості.

Інтерактивні методи післядипломного навчання кваліфікують як систему суб'єкт-суб'єктних відносин, основу якої становить освоєння педагогом методів, засобів навчання,

теорії їх використання для уникнення проявів у свідомості педагогів шаблонів, стереотипів у ставленні до професійної діяльності.

У світлі нашого дослідження інтерактивне навчання ми розглядаємо як педагогічний процес, що є сукупністю закономірних, послідовних та активних методів педагогічної взаємодії викладача і слухачів з метою розвитку їх особистісно-професійної компетентності. Саме тому метою інтерактивного навчання педагогів у системі післядипломної освіти є створення таких умов, за яких слухач сам здобуватиме й контролюватиме знання та власну компетентність у процесі професійного зростання. Під інтерактивними методами ми розуміємо взаємодію суб'єктів навчального процесу на основі створення інформаційно-розвивального середовища, персоніфікованого підходу та ціннісного ставлення до особистості слухача.

До найбільш використовуваних інтерактивних методів навчання педагогів належать: *лекції-бесіда* – є найбільш поширеною і простою формою активного залучення слухачів до навчального процесу за допомогою постановки запитань, що мають не директивний, а інформаційний характер; *проблемна лекція* - актуальність використання проблемних лекцій ґрунтується на тому, що основними умовами успішного навчання є проблемність навчального матеріалу; *лекції-дискусія* - активний обмін думками в інтервалах між логічними розділами лекції; *лекція-аналіз конкретної ситуації* - використання дискусійної діалогічної взаємодії, однак предметом обговорення є не окреме питання, а певні ситуації (професійна, соціальна). Створення проблемної ситуації на основі фактів із реального життя – кейс стади (англ. case-stadu). Основними засобами використання інтерактивного методу на лекціях є банк кейсів, що ілюструють проблему, шляхи її вирішення або концепцію в цілому, відеокліпи, методичні рекомендації з їх використання, питання для обговорення, завдання соціальним педагогам для подальшої самостійної роботи; *лекція з використанням техніки зворотнього зв'язку* - проводиться із застосуванням елементів програмного навчання, що підкреслює інтегративний характер інтерактивної технології; *семінар-дослідження* - доцільно використовувати для аналізу актуальних теоретичних і практичних проблем з використанням ігрових методик, тренінгових вправ для вироблення навичок та вмій продуктивної розумової діяльності; *дидактичні ігри* - спрямовані на здобуття знань, умій і навичок, необхідних для успішного відтворення і засвоєння суспільного досвіду, самоуправління процесом професіоналізації; *моделювання ситуацій* - створення й аналіз конкретної ситуації, моделювання типових ситуацій професійного спілкування. Моделювання ситуацій – процес утворення ситуацій-моделей, де реальні об'єкти замінені вигаданими, а взаємостосунки між учасниками ситуації штучно організовані, знаходяться під керівництвом викладача; *мозковий штурм* - дозволяє вільно висловлювати свої пропозиції (досить часто несподівані) в контексті запропонованої теми; *інформаційний лабіринт* - до нього входить діяльність щодо прийому, реєстрації документів, їх руху та пошуку, відповідних операцій розгляду, погодження, візування, формування у справи та подальше зберігання. Заключна частина «інформаційного лабіринту» проводиться у формі дискусії, де обговорюються всі виконані процедури та прийняті рішення; *психодрама* - активний метод групової взаємодії, який дозволяє під час виконання чи моделювання життєвих ситуацій особистого значення усунути неадекватні емоційні реакції, відпрацювати вміння соціальної перцепції; *балінтовські групи* - це своєрідна модель групового аналізу міжособистісних та професійних проблем. Сьогодні балінтовські групи працюють як ефективна післявузівська підготовка педагогів. Особливістю роботи в балінтовських групах є акцент на практичному використанні результатів обговорення, прийом сенситивного слухання, що сприяє більш глибокому сприйняттю власної особистості фахівцем, створенню ситуації психологічної підтримки соціального педагога, розширення альтернатив вибору ефективного рішення. Балінтовські групи сприяють підвищенню компетентності в професійному та міжособистісному спілкуванні; усвідомленню особистісних помилок, що блокують професійні відносини з партнерами; фаховому розв'язанню конфліктів; формуванню ситуацій колегіальної підтримки; *тренінг* - є комплексом інтерактивних форм розвитку

особистості у системі міжгрупової взаємодії, який має значні переваги: груповий досвід протидіє відчуженню, допомагає налагодженню міжособистісних стосунків; група є відображенням суспільства в мініатюрі; у групі учасники мають можливість ідентифікувати себе з іншими, що значно підвищує ефективність оволодіння новим досвідом; у групі особистість може отримувати зворотній зв'язок і підтримку з боку інших учасників; *проективне малювання* – малюнок є засобом невербального вираження емоційного стану, передачі певного соціально-педагогічного змісту, стимулює вираження почуттів, відносин, стану і причин, які дозволяють краще зрозуміти сутність цих явищ, їхню динаміку та спрямованість.

Висновки. Таким чином, розвиток особистісно-професійної компетентності педагогів у системи післядипломної освіти вимагає застосування інтерактивних методів та форм навчання, які сприяють: підвищенню якості оволодіння професійною діяльністю та майстерністю; позитивному ставленню педагогів до навчання та формуванню позитивної мотивації до самоосвіти.

Список використаних джерел

1. Мельничук І. М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : [монографія] / І. М. Мельничук. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – 326 с.
2. Професійно-творча самореалізація майбутнього педагога в інноваційній освіті : [монографія] / за ред. проф. М. О. Лазарева. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. – 386 с.

Забара Людмила Олександрівна,

учитель початкових класів Комунальної установи
Сумська спеціалізована школа І – ІІІ ступенів № 2
ім. Д. Косаренка м. Суми, Сумської області

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасна педагогічна наука постійно знаходиться в пошуку нових технологій, які спрямовані на розв'язання освітніми закладами першочергового завдання – розвитку критичного мислення, уміння планувати свої дії на кілька кроків уперед, працювати в командах, аналізувати ситуацію, рівнозначно оцінювати результати, самостійно здобувати та осмислювати інформацію, отриману з різних джерел, перетворюючи знання в інструмент пізнання інших видів діяльності, тобто завдання формування інтелектуальної культурної особистості.

Сьогодні вимагає від школи підготовки людини мислячої, чутливої, упевненої в собі, яка має знання і вміє творчо використовувати їх у подальшому житті. Саме одним із найважливіших завдань сучасної школи, визначених у Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Концепції Нової української школи, Національній доктрині розвитку освіти та в Державному стандарті початкової освіти, є пошук нових, нестандартних форм, прийомів та методів навчання, спрямованих на підвищення продуктивності освітнього процесу і якості освіти. Сьогодні головним завданням для школи є не вчити, а навчити вчитися, підготувати учнів до життя, безперервного навчання.

Отже, мають змінитися функції не тільки учня, а й учителя. Саме тому особистісно-професійна компетентність педагога є необхідною умовою його професійного зростання в умовах освітніх змін.

Проблема особистісно-професійної компетентності педагога є предметом дослідження ряду вчених: І. Беха, Т. Ісаєвої, С. Іванова, О. Лебедева, О. Савченко та інших.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю подолання суперечностей:

між значним зростанням суспільних вимог до розвитку особистісно-професійної компетентності вчителя в умовах перебудови школи відповідно до Концепції Нової української школи і недостатнім вивченням цього питання;

необхідністю розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в контексті інноваційних змін та готовністю педагогів на них реагувати.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні важливості особистісно-професійної компетентності вчителя;

Незважаючи на прагнення більшості педагогів працювати ефективно в інноваційному режимі, залишки авторитарної педагогіки стають бар'єром на шляху професійного й особистісного зростання. Упроваджуючи нові ідеї чи технології, вони наштовхуються на перешкоди, які назвали антиінноваційними бар'єрами. Їх спричиняють ряд факторів. Найчастіше не шляху нового стає консервативний досвід роботи, упевненість у тому, що педагог має знати свою справу, а все інше – зайве. Тому педагогу потрібно виявити громадянську мужність, реалізувати інноваційну реформу та стати агентом змін.

Сучасний педагог має уміти креативно засвоювати знання, критично переосмислити здобуту з різних джерел інформацію, тобто бути медіаграмотним, мобільним, оволодівати сучасними освітніми технологіями, використовувати у навчальному процесі електронні ресурси, постійно самовдосконалюватися. Без вищезазначених умов неможливо забезпечити якісної освіти.

Самовдосконалення вчителя відбувається за допомогою двох взаємопов'язаних процесів – самоосвіти і самовиховання. Професійна компетентність має постійно удосконалюватися. З досвідом роботи, за умов постійного систематичного самовдосконалення та саморозвитку вчитель стає професіоналом, майстром своєї справи. Що ж таке компетентність? Це володіння відповідними компетенціями. Педагогічна компетентність – це система наукових знань, інтелектуальних і практичних умінь і навичок; загальної культури, особистісних якостей учителя, спроможного вирішувати психолого-педагогічні завдання.

Визначають кілька критеріїв компетентності вчителя початкових класів:

- загальнокультурний (широта зору, культура мовлення, поінформованість в галузі культурних новин);
- комунікативний (потреба у спілкуванні з дітьми та взаєморозумінні у спілкуванні, взаємозв'язок, цікавість, інтерес до дітей, мобільність, емоційна щирість);
- професійний (знання навчальних дисциплін, сучасні теорії і технології навчання і виховання, факторів, що мають вплив на навчання);
- особистісний (професійні якості та професійна спрямованість особистості, індивідуальні психофізіологічні якості);
- саморозвиток і самоосвіта (дисциплінованість, вимогливість до себе, самокритичність, потреба в інноваціях та постійному оновленні досвіду, дослідницький стиль діяльності).

Надзвичайним є і рівень методичної компетентності педагога, що включає методичну культуру, творчість, мислення, мобільність. Е. Фромм зазначив: «Якщо людина хоче стати майстром у якому-небудь мистецтві, йому має бути підпорядковане все його життя. Власна особистість стає інструментом у практиці мистецтва, інструментом, який треба підтримувати в такому стані, щоб він міг виконувати свої особливі функції».

В умовах оновлення змісту освіти відповідно до нового Державного стандарту сучасний учитель початкових класів розуміє, що в навчальному процесі особливо потрібно звернути увагу на використання мультимедійних та комп'ютерних навчальних програм, електронних підручників, довідників та енциклопедій.

Успіх реалізації нового Державного стандарту залежить від багатьох факторів:

ефективної роботи педагога по створенню творчого портфоліо, яке відображатиме його ідеї;

апробації сучасних науково-методичних концепцій;

створення особистої бази уроків, інноваційних прийомів, виховних заходів, ефективних форм і методів, розробка власних програм;

кооперативної професійної взаємодії з колегами (майстер-класи, тренінги, відвідування уроків колег, участь у форумах, конференціях, методичних дискусіях, семінарах, співпраця в творчих групах);

самоосвітньої діяльності (опрацювання фахової періодики, методичної літератури. інтернетресурсів;

дистанційної освіти, участі у вебінарах, виїзних семінарах, магістральних і афілійованих (не) конференціях;

розробки засобів наочності;

самовиховання;

підвищення загальнокультурного рівня (зустрічі з цікавими людьми, відвідування кінотеатрів, театрів, виставок, музеїв, педагогічні читання, інформованість в області культурних новин, наявність хобі тощо).

Важливо бути творчим педагогом, який самостійно конструює і коригує навчальних процес, вільно використовує у практичній діяльності теоретичні основи педагогіки.

Реформування Нової української школи та впровадження Державного стандарту початкової школи розпочато. Впевнені, що педагоги реалізуватимуть його успішно, використовуючи новітні освітні технології, власний творчий потенціал, щоб за вимогами часу творити Людину майбутнього, яка швидко адаптуватиметься в нестандартних умовах, здатна до самостійного вибору сфер діяльності, до виправданого ризику, орієнтованої на успіх, відповідатиме світовим стандартам.

Отже, школа XXI століття, розвиток суспільства, вимоги сьогодення зумовлюють необхідність докорінно переосмислити освітні процеси, технології становлення особистості учня, виховання конкурентоспроможної, інтелектуальної і культурної особистості. Місія школи навчити вчитися, підготувати учнів до життя, безперервного навчання, забезпечення оволодіння ними ключовими компетенціями, як важливим результатом якості навчально-виховного процесу.

Відповідно до цього вчитель в основу своєї роботи повинен покласти гуманне ставлення до дитини, спонукаючи до самостійності пошуку знань.

Творчий учитель має бути завжди в пошуку нових ідей, повинен пам'ятати, що навчально-виховні технології мають відповідати викликам часу, використовувати в навчальному процесі прогресивні педагогічні досягнення, ідеї, інноваційні технології, поєднувати їх з перевіреними часом, традиційними, прийомами організації навчально-виховного процесу.

Самоосвіта педагога є необхідною умовою професійної діяльності та зростання. Успіх реалізації нового Державного стандарту залежить від багатьох факторів, зокрема від самоосвітньої діяльності педагога.

Список використаних джерел

1. Армейська Л. Нові підходи до організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників сільських навчальних закладів. // Імідж сучасного педагога. 2012. № 6. С.6-8.

2. Банашко Л. Концепція педагогічної компетентності майбутніх учителів у системі ступеневої підготовки спеціалістів початкової ланки освіти. Хмельницьк, 2010, 42 с.

3. Бондар В. Управління формуванням професійної компетентності вчителя. // Освіта і Управління. 2006. Т.9. № 2. С. 17-19.

4. Кодлюк Я. Теоретико-методичні засади формування дидактичної компетентності майбутніх учителів початкових класів. // Імідж сучасного педагога. 2012. № 6. С.23-27.

5. Локшина О. Становлення «компетентнісної ідеї» в європейській освіті. Київ: Педагогічна думка, 2009. 37 с.

6. Савченко О. Взаємозв'язок ключових і предметних компетентностей у контексті формування у молодших школярів уміння вчитися. // Імідж сучасного педагога. 2012. №6. С. 12-14.

7. Скворцова С. Професійна компетентність учителя початкових класів. // Початкова освіта. 2011. № 32. С.23-26.

8. Сорочан Т. Професіоналізм педагога в контексті післядипломної освіти. // Методист. 2012. №5. С.7-11.

Забара Оксана Олександрівна,

директор Будівельнівського навчально-виховного комплексу:

загальноосвітня школа І-ІІ ступенів, дошкільний

навчальний заклад «Зернятко» Глухівська районна рада Сумської області

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНО - ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Підвищення професіоналізму компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти сьогодення стає важливою умовою успішності інноваційних процесів в освіті і має відбуватися в області освітнього менеджменту. Євроінтеграційні зрушення в житті української спільноти актуалізували проблеми зростання конкурентоспроможності національної освіти та реалізації моделі неперервного навчання як освітньої діяльності протягом життя, орієнтованої на збагачення світогляду та інтелекту, удосконалення кваліфікаційного рівня відповідно до соціальних, професійних і особистих потреб споживачів освітніх послуг.

З огляду на пріоритетність аспекту інноваційної готовності педагога в системі формування професійної компетентності освітян особливої актуальності набуває пошук ефективних шляхів професійного розвитку педагогів в умовах інноваційного освітнього поля післядипломної освіти як продуктивного середовища андрагогічного впливу, що забезпечує оптимальні умови стимулювання, навчання, виховання та самовдосконалення дорослої людини у процесі її професійної підготовки.

Сьогодні педагоги починають відчувати потребу в оволодінні навичками стратегічного проектування, системного моделювання, організації ефективних міжособистісних і професійних комунікацій у педагогічному колективі. Керівникам навчальних закладів необхідно органічно пов'язати зміст освітнього процесу з соціальним, культурним, природним, виробничим середовищем, а також вирішувати завдання формування інформаційного, культурного, освітнього простору за стінами навчального закладу і в суспільстві.

Проблема трансформації найновіших наукових досліджень у практику завжди була і залишається актуальною, оскільки потребує не тільки науково-методичного забезпечення інноваційної діяльності вчителів, але й постійного їх науково-методичного супроводу. Саме від якості останнього залежить рівень сформованості готовності педагогів до апробації, адаптації та впровадження інновацій, розвитку їхньої професійної компетентності та інноваційної культури.

Метою статті є висвітлення питання щодо особливостей інноваційних технологій розвитку особистісно - професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу. Специфіка діяльності навчального закладу вимагає від педагогів постійного творчого пошуку, самовдосконалення для компетентного супроводження особистісного зростання інтересу вихованців до навчання улюбленою справою, самореалізації їхніх інтелектуальних і творчих сил, професійного самовизначення. Професійна компетентність педагогів є важливою складовою розвитку сучасного освітнього закладу.

Результат сформованості компетентностей буде полягати в продуктивному використанні інноваційних педагогічних технологій у практичній діяльності закладу, в педагогічній творчості організаторів навчальної та виховної роботи, у розумінні завдань моделі та досягненні кожним педагогом високого рівня професійної компетентності. Створення моделі педагога – найбільш ефективна та зручна форма досягнення прогнозованого результату. Рушійною силою оновлення навчально-виховного процесу та модернізації системи методичного супроводу професійного зростання педагогів може бути новаторська ідея. Від майстерного використання педагогами сучасних технологій та активних форм організації навчання залежить результативність навчально-виховного процесу. Важливо педагогам навчитися змінювати, оптимізувати та створювати свої нові моделі навчання, "генерувати ідеї" та досягати вищого рівня професійної майстерності.

Одним із шляхів модернізації освітньої системи України постає упровадження в навчальний процес інноваційних педагогічних технологій і методів.

Інновації (італ. *innovazione* - новизна, нововведення) – нові форми організації діяльності і управління, нові види технологій, які охоплюють різні сфери життєдіяльності людства.

Педагогічну інновацію розглядають як особливу форму педагогічної діяльності і мислення, які спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі, або як процес створення, упровадження і поширення нового в освіті. Інноваційний процес в освіті – це сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на її оновлення, модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання та виховання, адаптації навчального процесу до нових суспільно-історичних умов.

Педагогічна професія вимагає особливої чутливості до постійно оновлюваних тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб суспільства і відповідної корекції навчально-виховної діяльності. Школа як один із найважливіших інститутів соціалізації людини, підготовки молоді до ролі активних суб'єктів майбутніх суспільних процесів повинна бути винятково уважною як до нових реалій і тенденцій суспільного розвитку, так і до нововведень у сфері змісту, форм і методів навчання і виховання. Відповідно інноваційність має характеризувати професійну діяльність вчителя.

Нововведення (інновації) не виникають спонтанно, а постають результатом системних пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду. Стрижнем інноваційних процесів в освіті є упровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику, вивчення, узагальнення і поширення передового вітчизняного та іноземного педагогічного досвіду.

Рушійною силою інноваційної діяльності є педагог як творча особистість, оскільки суб'єктивний чинник є вирішальним під час пошуку, розробки, упровадження і поширення нових ідей. Творчий учитель та вихователь має широкі можливості і необмежене поле для інноваційної діяльності, оскільки на практиці може експериментувати і переконуватися в ефективності методик навчання, коригувати їх, здійснювати докладну структурування досліджень навчально-виховного процесу, пропонувати нові технології та методи навчання. Основна умова такої діяльності – інноваційний потенціал педагога.

Інноваційний потенціал педагога – сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості педагога, який виявляє готовність вдосконалювати педагогічну діяльність, наявність внутрішніх засобів та методів, здатних забезпечити цю готовність.

Наявність інноваційного потенціалу педагога визначають наступні чинники:

- творча здатність генерувати нові ідеї;
- високий культурно-естетичний рівень, освіченість, інтелектуальна глибина і різнобічність інтересів;
- відкритість особистості педагога новому і сприйняття різних ідей, думок, поглядів, концепцій, що базується на толерантності особистості, гнучкості та широті мислення.

Готовність особистості до інноваційної діяльності виявляється перш за все в її здатності до організації, виконання і регулювання своєї діяльності, крім того, готовність до

діяльності зумовлюється багатьма факторами, найважливішим з яких є система методів і цілей, наявність професійних знань і вмінь, безпосереднє включення особистості в діяльність, у процесі якої найбільш активно формується потреби, інтереси і мотиви здобуття суттєвих, значущих, найбільш сучасних знань і вмінь.

У сучасній науці існують такі психолого-педагогічні терміни: інноваційні технології, інформаційні технології, креативність, особистісно орієнтована освіта, професійна компетентність, творча особистість.

Шкільний учитель має надзвичайні потенційні можливості впливати на формування особистості, світогляду, політичних переконань, настроїв і моралі підростаючого покоління. Але реалізація цих можливостей залежить в кожному окремому випадку від особистих якостей педагога; реальну роль відіграють його таланти, любов до дітей, бажання працювати, творити і самовдосконалюватись.

Основними шляхами підвищення професійної компетентності і творчості педагогів є:

1. Формування науково-методичного середовища або професійна взаємодія з колегами.

2. Формування гнучкої системи безперервної освіти педагога:

- інноваційний підхід до вдосконалення рівня професійної компетентності,
- самоосвітня діяльність (епізодична і планова) учителя, саморозвиток, пошук шляхів професійної самореалізації; здійснення безперервного навчання, оскільки «учитель живе доти, доки він учень»;

- складання плану самовдосконалення професійної компетентності: вивчення передового досвіду колег, проведення відкритих уроків, самоаналіз уроків, обговорення відвіданих уроків, участь у конкурсах тощо;

- цілеспрямована систематична робота над методичною темою;

- збір та укладання творчого портфолію вчителя - колекція власної бази кращих уроків, цікавих прийомів, знахідок на уроці й позаурочній діяльності, власних засобів наочності, дидактичних матеріалів, продуктивних педагогічних технологій, що відображають зусилля вчителя, успіхи або досягнення з тієї чи іншої проблеми, індивідуальної творчої теми;

- самовиховання, удосконалення методів, прийомів і форм навчально-виховної взаємодії з учнями; вироблення індивідуально-творчого стилю роботи;

- рефлексія власної діяльності (через об'єктивну оцінку прийти до самореалізації);

- самокорекція;

- виконання завдань у міжтестастійний період.

3. Створення інформаційно-освітнього простору з рівноправним доступом всіх педагогів до інформаційно-освітніх ресурсів.

4. Готовність до інноваційної діяльності, пріоритет освітніх технологій.

5. Організація пошукової, науково – дослідної роботи педагогів та учнів.

Немає потреби надміру переконувати, що попри вільний доступ до інформаційних ресурсів сучасний педагог потребує дієвого партнерства, якісного модераторства, ефективного управління та патронажу процесу професійного розвитку, саморозвитку і самовдосконалення. Закон України «Про освіту» передбачає цілий спектр інноваційних механізмів, що визначатимуть форми і зміст методичного супроводу професіоналізації педагогів: від добровільної зовнішньої сертифікації вчителів до гнучкої системи підвищення кваліфікації вчителів, закріплення академічної, організаційної, кадрової та фінансової автономії навчального закладу.

Висновки. Сучасний педагог має виступати не стільки джерелом знань та контролюючим суб'єктом, скільки організатором самостійної активної пізнавальної діяльності учнів, їхнім консультантом і помічником. Потреба в оновленні освіти спричинила появу і поширення великої кількості нових підходів до організації освітнього процесу, методів та технологій навчання.

Сьогодні важливим є зміна професійного світогляду педагога, його готовність до постійного професійного розвитку. Формування педагога-новатора, реалізатора якісних змін в освіті - виклик для системи післядипломної педагогічної освіти, критерій ефективності її діяльності. Показником результативності діяльності вважаємо підготовку педагогів, які є компетентними, вмотивованими до саморозвитку, ІКТ-грамотними, здатними до професійної рефлексії, відкритими до змін та впровадження інновацій.

Список використаних джерел

1. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Лариса Георгіївна Карпова. – Харків, 2004. – 27 с.
2. Маслов В. І. Моделювання педагогічних систем: сутність та технологія. Післядипломна освіта в Україні. 2013. № 1. С. 15-19.
3. Олійник В. В. Тенденції розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах трансформації суспільства. Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2013. № 1. С. 56-66.
4. Про актуальне в методичній діяльності. Думки й поради експертів. Методист. 2018. № 4 (76). С. 4-77
5. Сорочан Т. М. Методологія змін у системі післядипломної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. 2016. № 4. С. 24-31.

Заїка Інна В'ячеславівна,

науковий кореспондент лабораторії організаційної психології
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

ТРЕНІНГ «РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У ЗНИЖЕННІ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНОЇ НАПРУЖЕНОСТІ НА ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ»

Актуальність дослідження. Сучасна діяльність загальноосвітніх навчальних закладів показує, що психологічна підготовка педагогічних працівників до розвитку організаційної культури загальноосвітніх навчальних закладів в умовах соціальної напруженості у більшості організацій практично відсутня. Це позначається на їх діяльності та розвитку організаційної культури.

Одним із важливих напрямів психологічної підготовки педагогічних працівників до розвитку організаційної культури загальноосвітніх навчальних закладів в умовах соціальної напруженості, на нашу думку, є *психологічний тренінг*. Важливо відмітити, що така форма більш значуща, тому що передбачає поєднання теоретичних та практичних знань і має активну форму отримання знань та відпрацювання нових навичок

Мета дослідження: психологічна підготовка педагогічних працівників до попередження та подолання соціальної напруженості в закладах освіти.

Методика та організація дослідження.

Проблема впливу соціальної напруженості знайшла певне відображення в роботах ряду вітчизняних дослідників [5; 7; 8].

Психологічні особливості організаційної культури в освітніх організаціях відображено в розробках Л. М. Карамушки [3; 4; 6; 9] та ін.

Особливості застосування технології Mindfulness-Based Cognitive Therapy, як терапевтичного засобу було висвітлено в роботах ряду авторів [2; 10; 11], однак, відсутні розробки, які стосуються впровадження даної технології для вирішення психологічного забезпечення діяльності освітніх організацій.

Апробація експериментальної програми психологічної підготовки педагогічних працівників закладів освіти до розвитку організаційної культури в умовах соціальної

напруженості була реалізована в Новосілівській загальноосвітній школі I-III ступенів Києво-Святошинського району Київської області (30 осіб) впродовж 2018 року.

Результати дослідження

1. З метою зниження впливу соціальної напруженості на педагогічних працівників розроблено та впроваджено тренінг «Роль організаційної культури закладів освіти у зниженні впливу соціальної напруженості на педагогічних працівників».

2. Зміст тренінгу базується на поєднанні двох напрямів: технологічного підходу [11], та когнітивно-поведінкової терапії, яка базується на усвідомленості (Mindfulness-Based Cognitive Therapy) [12].

3. Структура тренінгу включає вступну, основну та заключну структурно-змістовні частини, а також домашні завдання. Основна частина охоплює шість модулів: «Сутність соціальної напруженості та її вплив на особистісну напруженість педагогічних працівників»; «Ситуаційна та особистісна тривожність педагогічних працівників»; «Соціальна фрустрованість педагогічних працівників»; «Життєве задоволення педагогічних працівників»; «Сутність організаційної культури закладів освіти та її роль в зниженні впливу соціальної напруженості на педагогічних працівників»; «Реальна» та «бажана» організаційна культура закладів освіти: аналіз, напрямки і умови розвитку». Зміст кожного із модулів розкрито через інформаційно-смісловий, діагностичний та корекційно-розвивальний компоненти.

4. За формою проведення тренінг розраховано на 8 тижнів (один раз на тиждень). Обсяг тренінгу складає 54 академічних годин: а) основна частина (аудиторна) – 36 академічних годин; б) додаткова частина (самостійна робота) – 14 академічних годин; в) вступ до тренінгу та завершення тренінгу – по 2 академічні години (4 академічні години).

Висновки.

1. Психологічними умовами підготовки педагогічних працівників до попередження та подолання соціальної напруженості закладів освіти є оволодіння педагогічними працівниками: а) знань про сутність соціальної напруженості, її основні вияви та роль організаційної культури закладів освіти у зниженні впливу соціальної напруженості на педагогічних працівників; б) методами діагностики соціальної напруженості, її основних виявів у педагогічних працівників, а також складових і типів організаційної культури закладів освіти; в) вміннями та навичками щодо використання власних особистих ресурсів та можливостей організаційної культури закладів освіти у зниженні впливу соціальної напруженості на педагогічних працівників.

2. Ефективною формою психологічної підготовки педагогічних працівників до розвитку організаційної культури закладів освіти є тренінг: «Роль організаційної культури закладів освіти у зниженні впливу соціальної напруженості на педагогічних працівників», побудований на поєднанні двох напрямків технологічного підходу та когнітивно-поведінкової терапії, яка базується на усвідомленості (Mindfulness-Based Cognitive Therapy) з використанням інтерактивних методів (технік).

Література:

1. Бек А. Когнитивная терапия депрессии / А. Бек, А. Раш, Б. Шо, Г. Эмери. - СПб.: Питер, 2003. - 304 с.

2. Кабат-Зинн Дж. Куда бы ты ни шел — ты уже там: Медитация полноты осознания в повседневной жизни / Дж. Кабат-Зинн. - М.: "Класс", 2001. - 208 с

3. Карамушка Л.М. Організаційна культура загальноосвітніх навчальних закладів : наук.-метод. посіб. / Л.М. Карамушка, А.М. Шевченко. – Біла Церква : КОПОПК, 2012. – 92 с.

3. Карамушка Л.М. Соціальна фрустрованість освітнього персоналу: зв'язок із типами організаційної культури загальноосвітніх навчальних закладів / Л.М. Карамушка, І.В. Заїка // Організаційна психологія. Економічна психологія / [за наук. ред. С.Д. Максименка та Л.М. Карамушки]. – К. : Логос, 2016. – № 2–3 (5–6). – С. 82–91.

4.Карамушка Л.М. Розуміння педагогічними працівниками сутності соціальної напруженості та її впливу на діяльність загальноосвітніх навчальних закладів / Л.М. Карамушка, І.В. Заїка // Актуальні проблеми психології : тези II Всеукраїнського конгресу з організаційної та економічної психології (28–30 травня 2015 року, м. Кам'янець-Подільський) / за наук.ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – С. 11–12.

5.Карамушка Л.М. Соціальна фрустрованість освітнього персоналу: зв'язок зі складовими організаційної культури загальноосвітніх навчальних закладів / Л.М. Карамушка, І.В. Заїка // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2016.– Том I : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. – Вип. 45. – С. 40–48.

6.Креденцер О.В. Теоретичний аналіз поняття «соціальна напруженість»: міждисциплінарний підхід / О.В.Креденцер, В.І.Лагодзінська, О.С.Ковальчук // Актуальні проблеми психології: Організаційна психологія.Економічна психологія. Соціальна психологія : зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2016. – Т. 1. – Вип. 45. – С. 48–56.

7.Креденцер О.В. Тренінг «Формування підприємницької поведінки в персоналу освітніх організацій для ефективного забезпечення організаційного розвитку» / О.В. Креденцер // Актуальні проблеми психології : зб. наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Т. I : Організаційна психологія. Соціальна психологія. Економічна психологія / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : А.С.К., 2011. – Вип. 32. – С. 218–227

8.Лагодзінська В. І. Взаємозв'язок розвитку креативного потенціалу освітніх організацій і типів організаційної культури / В. І. Лагодзінська // Актуальні проблеми розвитку організаційної та економічної психології в Україні : тези II Всеукраїнського конгресу з організаційної та економічної психології (Кам'янець-Подільський, 28–30 травня 2015 р.) / за наук. ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – К. ; Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – С. 38–39. // Журнал практического психолога, 2005. –№ 2. –С. 186–198.

9.Слюсаревський М. Соціальна напруженість: теоретична модель необхідних і достатніх показників / М. Слюсаревський // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – 2002. – № 5 (8). – С. 24–34.

10.Терещенко К.В. Зміст та структура тренінгу розвитку толерантності персоналу закладів освіти в умовах соціальної напруженості / К.В. Терещенко // Організаційна психологія. Економічна психологія. – 2017. – № 1 (8). – С. 65–75.

11.Технології роботи організаційних психологів : [навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. освіти] / за наук. ред. Л.М. Карамушки. – К. : ІНКОС, 2005. – 366 с.

12.Уильямс М. Осознанность. Как обрести гармонию в нашем безумном мире / М. Уильямс, Д. Пенман // М.: Манн, Иванов и Фербер, 2015. - 288 с.

13.Шевченко А.М. Організаційна культура інноваційних та традиційних загальноосвітніх навчальних закладів: теоретичний аспект / А.М. Шевченко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Т. I : Організаційна психологія. Соціальна психологія. Економічна психологія. – К. : А.С.К., 2011. – Вип. 33. – С. 211–213.

14.Davidson, R. J., Kabat-Zinn, J., Schumacher, J., Rosenkranz, M., Muller, D., Santorelli, S. F., et al., «Alterations in brain and immune function produced by mindfulness meditation», Psychosomatic Medicine, 65, pp.564–70. 2003

15.Kabat-Zinn, J. Full Catastrophe Living: Using the Wisdom of Your Body and Mind to Face Stress, Pain, and Illness. / J. Kabat-Zinn. – N.Y.: Delacourt, 1990.

16.Kabat-Zinn, J. An Outpatient Program in Behavioral Medicine for Chronic Pain Patients Based on the Practice of Mindfulness Meditation: Theoretical Considerations and Preliminary Results / J. Kabat-Zinn // General Hospital Psychiatry. – 1982. – Vol. 4. – P. 33–47.

17.Segal, Z.V. Mindfulness-based Cognitive Therapy for Depression: a new approach to preventing relapse / Z.V. Segal, J.M.G. Williams, J.D. Teasdale. – NY: Guilford Press, 2002. – 351 p.

18.Sharma M. Mindfulness-based stress reduction as a stress management intervention for healthy individuals: a systematic review / M.Sharma, S.E.Rush// Journal of Evidence-Based Complementary & Alternative Medicine. – 2014. –Vol.19 (4). – P. 271–286.

Захарченко Валентина Олексіївна,
директор Вільшанської загальноосвітньої школи
I-III ступенів Вільшанської сільської ради
Недригайлівського району Сумської області

САМООСВІТА ЯК БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОЦЕС САМОРОЗВИТКУ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Актуальність дослідження. Стрімко змінюється час, досягнення людства постійно розширюють межі знань, сфер діяльності людей, їх впливу на довкілля. Змінюються й самі люди. Учителям це відомо як нікому. Вони помічають кожного наступного року, що до училища приходять інші діти. Але саме діти і є орієнтиром розвитку вчителя, його професійного зростання, самовдосконалення.

Готуючи учня до самостійного життя, навчальний заклад покликаний навчити його ефективних прийомів одержання знань. Від цього надалі може залежати багато чого: доля, кар'єра, власне здоров'я і здоров'я близьких, світогляд. Щоб навчити чогось, учитель сам повинен це вміти, уміти і знати багато чого, у тому числі навчатися, професійно вдосконалюватися, працювати творчо.

Зі слів В.О. Сухомлинського «Творчість народжується там, де створюється сплав глибоких і міцних знань з досвідом практичної діяльності, який склався у процесі самостійної роботи, самовиховання і запозичений у майстрів педагогічної справи. Якою талановитою не була б людина, але якщо вона не вчиться на досвіді інших, то ніколи не буде хорошим педагогом».

Самоосвіта вчителя є необхідною умовою професійної діяльності педагога. Суспільство завжди висувало, і буде висувати до вчителя найвищі вимоги. Для того, щоб вчити інших, потрібно знати більше, ніж всі інші. І ці знання не повинні обмежуватися предметом і методикою його викладання.

Учитель повинен бути в курсі передових технологій, мати знання в різних сферах суспільного життя, орієнтуватися в сучасній політиці, економіці тощо. Учитель повинен вчитися всьому постійно, тому що сама його робота пов'язана з постійним оновленням. Щороку до викладача приходять нові учні, що несуть із собою новий етап розвитку суспільства.

Саме тому основною метою самоосвіти є досягнення бажаного рівня професійної компетентності шляхом оновлення та удосконалення наявних у фахівця знань, умінь і навичок.

Мета статті – визначити зміст та особливості створення умов для саморозвитку та самовдосконалення професійної компетентності педагога.

Виклад основного матеріалу. Сучасний учитель має знати більше ніж його учні, та його знання не повинні обмежуватися предметом і методикою його викладання. Він має бути в курсі передових технологій, орієнтуватися в сучасній політиці, економіці, мати знання в

різних сферах суспільного життя тощо. Педагог повинен постійно самовдосконалюватися, тому що його робота пов'язана з постійним оновленням.

Щороку до вчителя приходять нові учні, що несуть із собою новий етап розвитку суспільства. Модель сучасного вчителя передбачає готовність до застосування нових освітянських ідей, здатність постійно навчатися, бути у постійному творчому пошуку. Ці якості не видаються додатком до диплома про педагогічну освіту, а формуються у щоденній учительській праці.

Саме тому основною метою саморозвитку й самоосвіти вчителя має стати досягнення бажаного рівня професійної компетентності.

Отже, кожен сучасний учитель має усвідомити, що самоосвіта – це потреба, яка захищає його від інтелектуального зубожіння, це усвідомлений процес пізнавальної діяльності, це вдосконалення будь-яких рис людини або її навичок, це постійний пошук, зростання, розвиток.

Головним етапом підготовки вчителя до самоосвітньої діяльності вважається діагностичний. Сучасна педагогіка дає широкий спектр форм і методів діагностики рівня педагогічної майстерності (анкети, опитувальники, тести, програми), які допоможуть визначити рівень методичної підготовки вчителя, педагогічної майстерності.

Але результативність самоосвітньої діяльності матиме тоді, коли правильно спланована (можна щодня гортати сторінки науково-методичної преси чи спеціальних сайтів Інтернету і залишатися на низькому рівні). Саме тому виключного значення надаємо програм самоосвітньої діяльності вчителя. Правильно розроблені програми, плани дадуть змогу педагогові відчувати свої можливості, а, значить, зробити ще один крок далі я пропоную орієнтовні плани самоосвітньої діяльності вчителя.

Часом доводиться спостерігати ситуації, коли після проведення науково-методичного семінару, учитель, навіть "вищої" категорії, висловлює думку, що захід був "аж надто науковим", що у робочому навчально-виховному процесі закладу, застосовувати пропоновані форми нереально. А вчитель, що вже був обізнаний з проблемою, щиро дякував, зауважуючи, що він саме до цього етапу підійшов, і показані (пропоновані) шляхи вирішення йому допоможуть у роботі, сприятимуть самостійному творчому пошуку.

За словами Сухомлинського "...немає людей більш допитливих, невгамовних, більш одержимих думками про творчість, як учителі". Оскільки творчість – "це діяльність, результатом якої є щось якісно нове, неповторне, оригінальне і навіть суспільно-унікальне", то кожного керівника закладу чи методиста турбує питання: як сформулювати здібність до творчої роботи, і як підтримувати світоч творчості, щоб він якомога довше не загасав, і давав плоди.

Не останню роль серед умов, що впливають на розвиток творчої особистості відіграють морально-психологічні умови у школі – відсутність конфліктів, атмосфера взаємоповаги один до одного, пошани й гордості за свою професію, керівник який зуміє розгледіти творчі здібності вчителя, підтримати його і направити діяльність у потрібному напрямку. Навчання вчителя не може мати зупинок, перерв, не може закінчуватися. К.Ушинський зазначав "Учитель живе до тих пір, доки вчиться, як тільки він перестає вчитися в ньому вмирає вчитель".

Ще однією важливою передумовою процесу самовдосконалення є ставлення самого фахівця до вимог, що висуваються. Звісно, якщо він байдуже ставиться до них, про розвиток особистості не йдеться. Необхідно формувати самосвідомість людини як творчого професіонала. Зміст такої підготовки ґрунтується перш за все на гуманістичному уявленні про завдання професійної діяльності, бажаних якостях людини, зокрема її фахової свідомості та мислення, творчих активних дій у рамках відведеної компетенції.

Структура процесу самовдосконалення з 4-ох етапів:

- самоусвідомлення та прийняття рішення здійснювати процес самовдосконалення;
- планування та вироблення програми самовдосконалення;

- безпосередня практична діяльність з реалізації поставлених завдань, пов'язаних із роботою над самим собою;
- самоконтроль та самокорекція цієї діяльності.

Професійне самовдосконалення педагога здійснюється через самоосвіту активну участь у різноманітних методичних заходах, що проводяться в навчальному закладі чи в районі, місті, та самовиховання.

Самоосвіта педагога – це провідна форма вдосконалення професійної компетентності, що полягає в засвоєнні, оновленні, поширенні й поглибленні знань, узагальненні досвіду шляхом цілеспрямованої, системної самоосвітньої роботи, спрямованої на саморозвиток та самовдосконалення особистості, задоволення власних інтересів і об'єктивних потреб освітнього закладу.

Самоосвіта педагога не повинна зводитися до відновлення знань, якими він оволодів у вузі, мова йде про ознайомлення з новітніми педагогічними та психологічними дослідженнями, пошук нових напрямків у методиці та організації освітнього процесу, розгляд на високому науковому рівні педагогічних проблем, що викликають утруднення в практичній роботі.

Проблема самоосвіти педагога в контексті його професійної самосвідомості має поступальний рух.

Щоб педагог мав мотивацію на самоосвіту й саморозвиток, потрібно, щоб у нього, по перше, було адекватне уявлення про свою діяльність і особистісні якості; по-друге, щоб він знав, якими є вимоги, що ставить перед ним як професіоналом суспільство.

На сьогодні виникла необхідність у більш глибокому вивченні діяльності педагога з метою визначення рівня його професійної підготовки, компетентності, об'єктивної оцінки його праці.

Діяльність з самоосвіти починається з діагностики власних утруднень, проблем. Проведення зовнішнього діагностування з педагогічної, методичної, психологічної підготовки вчителя та спонукання до самооцінки та самоаналізу власних можливостей, якостей, результатів професійної діяльності – основна умова ефективної самоосвіти.

Розглянемо, що собою уявляє самоосвітній процес. Загальна його характеристика має такий вигляд.

З одного боку – це керованим адміністрацією навчального закладу, з іншого – самокерованим з боку особистості. Сьогодні педагоги повинні розуміти: бути гарним професіоналом означає бути в постійному пошуку, зростанні, розвитку. Труд педагога відрізняється високою мобільністю, надзвичайною складністю, вимагає від нього глибоких та різнобічних наукових професійних знань, умінь, навичок, що становлять основу професійної компетентності. Підвищення професійної компетентності педагога - запорука успішного реформування системи освіти в цілому. Що нажалі мину можемо 100 відсотків побачити в усіх членів нашого колективу.

Методика та техніка самоосвіти безпосередньо пов'язані з рівнем сформованості в педагогів системи основних педагогічних умінь.

- вивчити необхідну літературу та передовий педагогічний досвід;
- виокремлювати з літератури, що вивчається, та передового педагогічного досвіду основні актуальні положення, факти, явища, що піднімають теоретичний та методичний рівень педагога;
- відбирати з прочитаного та побаченого педагогом думки та методичні знахідки для апробації власній педагогічній діяльності;
- систематизувати та розробити науково-методичні узагальнення;
- впроваджувати досягнення психолого-педагогічної науки та шкільної практики у власній досвід роботи з дітьми учнями.

Алгоритм роботи вчителя з самоосвіти є таким:

- Підготовчий етап;
- Творчий етап;

- Аналітико-узагальнюючий етап.

Форми самоосвіти: індивідуальна та колективна. Ініціатором є сам педагог, хоча та її організацію часто впливають інші: керівники методичних об'єднань, курсів підвищення кваліфікації, які ініціюють та стимулюють діяльність вчителя, вихователя. Групові форми у вигляді діяльності методичного об'єднання, семінарів, практикумів тощо організуються адміністрацією.

Результат самоосвіти може подаватися у формі: доповіді, виступи на семінарі, педагогічні раді, методичному об'єднанні; реферату; програми; методичного посібника; статті до фахового видання; дидактичного матеріалу; науково-методичної розробки; проекту; методичного чи діагностичного кейсу тощо.

З появою в роботі вчителя комп'ютера та Інтернету значно підвищуються можливості педагогічної самоосвіти. З'являються нові теми, цікаві завдання та способи їх розв'язання, нові способи самореалізації, що з'явилися у педагога через появу нових засобів самоосвіти.

Систематичність і послідовність самоосвіти, безупинний характер роботи, постійне ускладнення змісту й форми самоосвіти. Принцип безперервності виявляється в трьох напрямках: теоретична підготовка за фахом, практичне удосконалення методів навчання й виховання учнів. Вивчення результатів свого психологічного впливу на учнів.

Комплексний підхід у доборі змісту й організації обраної теми по самоосвіті (крім методичних знань, вивчати інші галузі науки: педагогіку, психологію, фізіологію, культурологію, соціологію, дидактику). Комплексний підхід виявляється також у виборі форм і методів самоосвіти, в орієнтації на самостійність і активність педагога.

Індивідуальний характер самоосвіти як самої гнучкої форми одержання знань. Індивідуальний характер самоосвіти не виключає і колективних форм роботи.

Гласність і наочність результатів самоосвітньої роботи в педагогічному колективі, школі, районі, області. Цим створюються умови, можливості для об'єктивного аналізу досягнень і недоліків у навчально-виховній роботі школи.

Створення в школі певних умов – стимулів звертання педагогів до нових наукових досягнень і фактами передового педагогічного досвіду. Цьому сприяє відвідування й аналіз відкритих уроків, демонстрація позакласної роботи з учнями, нароби етичних бесід.

Завершеність самоосвітньої роботи на кожному її етапі (участь у семінарах, інформація на засіданні м/о, кафедри, складання доповіді чи реферату, участь у педагогічних читаннях, науково-практичних конференціях).

Отже, самоосвіта вчителя здійснюється при наявності таких ознак:

- самоосвіта як процес пізнання передбачає не просте закріплення професійних знань і засвоєння уже відомої наукової інформації, а має на меті одержання нових наукових методичних знань, практичних навичок;
- самоосвіта повинна бути безупинною, поповнення нових знань може здійснюватися на основі попередньої підготовки педагогів;
- самоосвіта повинна сприяти оволодінню педагогом застосування професійних знань у його практичній діяльності.

Самоосвіта педагога буде продуктивною за наступних умов:

- В процесі самоосвіти реалізується потреба особистості у власному розвитку;
- Педагог уміє визначити свої сильні та слабкі сторони, володіє способами самопізнання та самоаналізу, є відкритим до змін;
- Володіє розвинутою здатністю до рефлексії (діяльності особистості, що спрямована на усвідомлення власних дій, почуттів, аналіз цієї діяльності та формулювання висновків);
- Програма професійного саморозвитку, самоосвіти містить у собі можливості дослідницької, пошукової, творчої діяльності;
- Педагог є готовим до творчості;
- Існує зв'язок особистісного та професійного розвитку і саморозвитку.

Самоосвіта здійснюється індивідуально або колективно. Суто індивідуально її може виконувати високорозвинена особистість, діяльність якої продуктивна і творча.

Шляхом досконалої організації самоосвітньої діяльності постійно удосконалюється професійна майстерність вчителя і, як наслідок, формується авторитет педагога серед учнів, батьків, колег. Творчо працюючий педагог сам створює свій особистий імідж.

Види діяльності в процесі самоосвіти, які сприяють професійному зростанню вчителя:

- систематичне читання методичної, педагогічної, предметної літератури і звернення до авторитетних джерел (на паперових, електронних носіях);
- систематичний перегляд певних телепередач;
- огляд в Інтернеті інформації з методики викладання предметів, педагогіки, психології, педагогічних технологій;
- розв'язування олімпіадних завдань, тестів, питань ЗНО, кросвордів та інших завдань підвищеної складності або нестандартної форми;
- прослуховування лекцій, докладів в установах, до яких особа не залучена офіційно;
- відвідування семінарів, тренінгів, конференцій, уроків колег;
- дискусії, наради, обмін досвідом з колегами;
- систематичне проходження курсів підвищення кваліфікації;
- організація гурткової та позакласної діяльності з предмету;
- вивчення інформаційно-комп'ютерних технологій;
- відвідування предметних виставок та тематичних екскурсій з предмету при проходженні курсів;
- спілкування з колегами в школі, районі, області та в Інтернеті;
- ведення здорового способу життя;
- використання порад фахівців заради підвищення власних знань чи майстерності;
- дослідницька діяльність після досягнення певного рівню освіти, експерименти, моделювання, праця помічником під керівництвом освіченого фахівця тощо.

Головними внутрішніми мотивами самоосвіти педагога мають бути:

- бажання поліпшити слабкі сторони володіння певним напрямом діяльності, бажання вдосконалювати свою педагогічну майстерність (наприклад, підготовка учнів до міських і обласних олімпіад);
- глибоке вивчення теорії та практики даної проблеми;
- намагання осмислити, втілити в практику, запропонувати колегам механізм певної дії;
- теоретичне осмислення й узагальнення передового педагогічного досвіду по обраній проблемі;
- поглиблення знань із питань, які викликають інтерес (наприклад, вивчення методики рішення олімпіадних завдань);
- не зупинятися на досягнутому.

Мотиви, які спонукають до самоосвіти:

- Бажання творчості. Вчитель - професія творча. Творча людина не зможе з року в рік працювати за одним і тим же поурочним планом або сценарієм. Робота повинна бути цікавою і приносити задоволення.

- Зміни, що відбуваються в житті суспільства. Ці зміни в першу чергу торкаються учнів, формують їхній світогляд, і не хотілося б, щоб образ учителя формувався у них як образ «несучасної людини».

- Конкуренція. Можливість бути потрібною на роботі. Не секрет, що багато батьків, приводячи дитину до школи, просяться в клас до конкретного вчителя, предметника або класного керівника.

- Громадська думка. Учителю не повинно бути байдуже, вважають його «хорошим» або «поганим». Поганим вчителем бути прикро.

- Матеріальне стимулювання. Без постійного засвоєння нових знань не домогтися підвищення категорії, збільшення навантаження у школі.
- Інтерес. Вчитися просто цікаво. Як людина, яка щодня вчить, не буде постійно вчитися? Чи вправі вона тоді викладати?

В системі внутрішкільного контролю передбачається самоосвітньою діяльністю три основні види контролю адміністрації:

Попередній контроль. Він здійснюється на початку навчального року, коли педагоги готуються до нового навчального року й складають плани самоосвіти. Своєчасні поради та рекомендації адміністрації допоможуть педагогу реально відібрати питання для самостійного опрацювання, зосередити увагу на головних напрямках свого самовдосконалення. Провідний метод контролю – співбесіди з окремими вчителями та керівниками м/о.

Поточний контроль. Протягом навчального року аналізуються відвідані уроки, проведені виховні заходи, контрольні роботи тощо. Вивчається творча лабораторія педагога. Адміністрація допомагає осмислити та обґрунтувати вдалі моменти в роботі, а разом з тим – виявити недоліки в роботі, певні труднощі, проаналізувати причини їх появи. В.О.Сухомлинський писав: «На уроці я бачу перш за все, чим живе вчитель, що він читає, яке місце в його духовному житті займає книга, як він слідкує за досягненням культури». Отже, кваліфікована допомога, надана на підставі аналізу роботи вчителя, надихає його на цілеспрямовану творчу самоосвітню діяльність.

Підсумковий контроль. Здійснюється наприкінці семестру чи навчального року. Частіше за все відбуваються у формі бесіди з педагогами.

Бо, як говорив В.Сухомлинський "Далеко не кожен стане вченим. Письменником, артистом, далеко не кожному судилося винайти порох або велосипед, але майстром своєї справи має стати кожен".

Список використаних джерел

1. Вчитель: Самооцінювання /упоряд. Н. Мурашко. – К., 2007. – 128с.
2. Гузова Л.П. Развитие профессиональной культуры учителя – фактор успешной работы // Методист. – 2005. - №2. – С.34-37.
3. Довгопол І. Професійна компетентність педагога: методика комплексного дослідження. – Сімферополь, 2006. – 70с.
4. Діагностика праці вчителя. / Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2007. – жовтень. –С.64-70.
5. Квадріціус Л.В. Професійна самоосвіта вчителя // Управління школою. – 2006. - №13. – С.35-38.
6. Стецюк Л.І. Методологічні основи діяльності вчителя // Все для вчителя. – 2005. - №23-24. – С.11-28.
7. Соф'янц Е. Структура професійної компетентності сучасного педагога // Управління освітою. – 2006. - №17. – С.4-5.
8. Стадник О.Л. Створення умов для розвитку творчої особистості вчителів // Все для вчителя. – 2005. - №21-22. – С.30-32.
9. Тевлін Б. Резерви підвищення професійної майстерності вчителів // Завуч (Шкільний світ). – 2004. - №11. – С.3-6.
10. Темченко О. Впровадження інноваційних підходів для підвищення компетентності педагогів // Завуч (Шкільний світ). – 2005. - №13. – С.10 (вкладка).

Івашина Людмила Петрівна,
кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри педагогіки,
спеціальної освіти та менеджменту
Комунального закладу Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день інформатизація освіти є невід’ємною й важливою складовою сучасного розвитку суспільства. Інформаційні технології проникають в різні заклади, установи, організації, сприяють оптимізації і підвищенню ефективності їх роботи. Використання інформаційних технологій у системі загальної середньої освіти можна розглядати одночасно під різними кутами: як засіб інтенсифікації навчально-виховного процесу, як один із шляхів підвищення рівня ІК-компетентності педагогів і як засіб удосконалення управління цим закладом.

Рівень інформатизації разом із компетентним кадровим забезпеченням є вирішальним показником дієздатності сучасного закладу освіти, використовується в адміністративній, педагогічній діяльності й охоплює всіх учасників освітнього процесу: керівний склад, педагогічних працівників, батьків, вихованців, тощо. Володіння інформаційними технологіями дає змогу характеризувати інформаційну компетентність керівника загальної середньої освіти, а саме вміння ефективно управляти ресурсами, контингентом, освітнім процесом, забезпечувати комунікацію, створювати електронні бази даних, архівів, сайту закладу загальної середньої освіти, тощо.

Аналіз актуальних досліджень. Питання формування інформаційної компетентності в освіті аналізують у своїх роботах такі українські дослідники, як Биков В., Гриценчук О., Лаврентьєва Г., Спирін О. та інші. Впровадженням у навчальний процес нових інформаційних технологій активно займаються науковці Дмитреєва Е., Корниєнко С., Новиков С., Смольяникова І. та інші.

Мета статті - охарактеризувати особливості інформаційної компетентності керівника закладу загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку загальної середньої освіти характеризується інтенсивним розвитком інформаційних технологій в системі освіти, що потребує висококваліфікованих керівників, педагогічних працівників, що володіють сукупністю компетенцій, пов’язаних із роботою з інформацією у всіх її формах у професійній діяльності.

Ефективність використання інформаційних технологій у навчальному процесі тісно пов’язана з поняттям інформаційної компетентності як складовою професійної компетентності керівника.

Компетентність (від лат. *competens* – належний, відповідний) – сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективно професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію [7]. Формування інформаційної компетентності керівника закладу загальної середньої освіти – це насамперед формування об’єктивних характеристик його особистості – системи знань, умінь і навичок, необхідних для успішного використання інформаційних технологій.

За визначенням, сучасні інформаційні технології – це сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для добору, опрацювання, зберігання, подання, передавання різноманітних даних і матеріалів, необхідних для підвищення ефективності різних видів діяльності [9, с.29].

На думку доктора технічних наук, професора, академіка НАПНУ В.Ю.Бикова «на основі поєднання традиційних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій навчання вдається значно ефективніше розвинути і примножити природні задатки і здібності людини. Використання цих технологій у процесі навчання створює додаткові умови і

спричинює появу нових цілей та оновлення змісту освіти, дає змогу досягти значно більших результатів навчальної діяльності, забезпечити для кожного учня, студента формування і розвиток їхньої власної освітньої траєкторії» [1, с.104].

Як зазначає науковець Смольяникова І.А., «сучасний фахівець в будь-якій галузі повинен володіти навичками використання інформаційних та комунікаційних технологій у професійному контексті» [7].

Заклад загальної середньої освіти - складний і дуже розгалужений за своєю внутрішньою структурою механізм, який може успішно функціонувати лише за умови, якщо кожна його окрема ланка й підрозділ діятимуть злагоджено та ефективно. Управління вищезазначеним закладом — це науково обґрунтовані дії адміністрації і педагогів, спрямовані на раціональне використання часу і сил викладачів і учнів у навчально-виховному процесі з метою поглибленого вивчення навчальних предметів, морального виховання, підготовки до усвідомленого вибору професії і всебічного розвитку особистості. Одним із основних умов розвитку закладу загальної середньої освіти є використання інформаційних технологій управління.

Зазначимо, що важливе значення для ефективного управління є використання інформаційних функцій, які пронизують усі види управлінських дій, оскільки ніяке прогнозування і моделювання без необхідної інформації не може бути здійснено.

Управлінська діяльність керівника закладу загальної середньої освіти містить у собі обробку великих обсягів інформації. Для того щоб ця інформація дійсно допомагала приймати правильні управлінські рішення, вона повинна бути об'єктивною, надходити вчасно, відображати динаміку змін в об'єкті управління. Необхідною умовою успішного управління закладом загальної середньої освіти є інформаційне забезпечення, що полягає у виборі й відповідній обробці даних, що характеризує стан її освітньої системи.

Основні функції інформаційного забезпечення в управлінні закладом загальної середньої освіти полягають у наступному:

- задовольняти потреби учнів, учителів, адміністрацію закладу загальної середньої освіти і інших структурних підрозділів у інформації, необхідній для забезпечення взаємодії між всіма учасниками навчально-виховного процесу;

- інформувати керівника про стан освітнього процесу в закладі освіти, про забезпеченість засобами навчання, про рівень навчальних досягнень учнів, про професійну кваліфікацію вчителів;

- передавати учням, учителям, адміністрації закладу дані і документи, які стосуються їх діяльності;

- інформувати педагогічних працівників про залучення батьків у процес виховання і навчання своїх дітей.

Під час здійснення інформаційної діяльності керівник закладу загальної середньої освіти наштовхується на ряд проблем:

- великі масиви інформації обробляються вручну,
- багато даних через великий обсяг і труднощі підрахунку збираються формально, не точно відображаються зміни що відбуваються;

- деякі показники не виділяються і не аналізуються.

Збір і збереження управлінської інформації відповідно до цієї моделі полегшує процес аналізу діяльності педагогічного колективу й адміністрації закладу загальної середньої освіти, тому що тут вже встановлені причинно-наслідкові зв'язки. Освітній процес залежить від адміністрації, педагогічного колективу, їх інформаційній компетентності.

Висновки. Інформаційна компетентність керівника закладу загальної середньої освіти вимагає розробки та практичного використання науково-методичного забезпечення, створення й ефективного застосування засобів і систем комп'ютерного навчання й контролю знань, впровадження інформаційних технологій в навчальному процесі та керівній діяльності. Інформатизація освітнього простору, використання можливостей інформаційних

технологій в управлінні закладом загальної середньої освіти дозволяє найбільш ефективно реалізувати можливості розвитку та поглиблення інформаційної культури керівника закладу загальної середньої освіти, опанування інноваційними технологіями, удосконалення управлінської діяльності, проведення моніторингу інформаційної діяльності, приведення змісту методів і засобів навчання до рівня державних стандартів освіти, тощо.

Таким чином, інформаційна компетентність керівника закладу загальної середньої освіти вимагає високого ступеня підготовленості, навченості і готовності удосконалювати і розширювати свої знання і навички у сфері використання інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія / В.Ю. Биков. – К.: Атака, 2008. – 684 с.

2. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. / С.У. Гончаренко // Видання друге, доповнене і виправлене – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 522 с.

3. Гриценчук О.О. Теоретико-методологічні основи застосування ІКТ в процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін в країнах зарубіжжя та Україні: загальні підходи [Електронний ресурс] // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – №5 (19). Режим доступу до журналу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html> .

4. Корниенко С.И., Гагарина Д.А. Ресурсы электронных библиотек по истории: состояние и проблемы использования // Информационные ресурсы России. – 2008 – № 2. – с. 15–16.

5. Лаврентьева Г.П. Здоров'язбережувальні вимоги до застосування електронних засобів навчального призначення // Інформаційні технології і засоби навчання. 2011. №2 (22). [Електронний ресурс] – Режим доступу до журналу: <http://www.journal.iitta.gov.ua>

6. Наказ МОНмолодьспорту України «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>.

7. Професійна освіта : словник : Навч. Посібник / [уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало]. – К. : Вища шк., 2000. – 380 с

8. Смольяникова И.А. Конгресс конференций «Информационные технологии в образовании» [Электронный ресурс] / И. А. Смольяникова, Ресурсы ИКТ как технологическая составляющая учебной среды для формирования иноязычной компетенции. - Режим доступа: <http://ito.edu.ru/2003/II/2/II-2-2196>

9. Ставицька І.В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103>.

Касьянова Ольга Яківна,

заступник директора з навчально-виховної роботи

Хотінської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів

Хотінської селищної ради Сумського району Сумської області

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНИМИ КАДРАМИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

(з досвіду роботи Хотінської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів)

Актуальність дослідження. Система освіти сьогодення зазнає значних змін, що пов'язані із внесенням коректив у цілі, завдання та зміст освітнього процесу.

Завдання модернізації освіти, визначені Національною доктриною розвитку освіти, Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», низкою нормативних документів, спрямовані на розвиток національної освітньої галузі, що має відповідати часу та потребам особистості, здатної реалізувати себе в суспільстві, яке постійно трансформується.

Зміни, що відбуваються в шкільній освіті, потребують від учителів професійної майстерності, уміти самонавчатись, самовдосконалюватись.

Ключовим моментом підготовки педагогів до вирішення завдань модернізації освіти є оволодіння способами інноваційної діяльності, відмова від звичайних стереотипів. Однак використання новітніх підходів не дасть очікуваних результатів без внутрішнього прагнення вчителя до змін, без його принципової переорієнтації на інноваційний підхід.

Актуальність проблеми інноваційної діяльності вчителя обумовлена постійним зростанням вимог суспільства до освіти, оскільки сучасну епоху характеризує бурхливий розвиток високих і тонких технологій, зокрема, в галузі освіти, створених завдяки передовим досягненням науки та їхньої взаємної інтеграції, що дозволяє вирішувати широке коло теоретичних і прикладних завдань.

Професійне зростання педагогів безумовно призводить до покращення їх професійної майстерності, підвищення компетентності, кар'єрного росту, іміджу вершин професіоналізму, творчої самореалізації.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У контексті порушеної проблеми особливої значущості набувають дослідження П.Березівської, І.Дичнівської, Р.Чуйко, О.Ігнатовича, Л.Колеснікова, Т.Кравченко, О.Козлова.

Серед праць українських і зарубіжних учених, присвячених розгляду окремих аспектів проблеми готовності вчителя до інноваційної діяльності, можна відзначити монографії Л.Подимової та В.Сластьоніна, І.Протасової, Н.Крицької, Л.Струценко, Ю.Рудинової.

У них певною мірою вирішено завдання виявлення теоретико-методологічних і практичних засад формування готовності вчителя до інноваційної професійної діяльності.

Мета статті – розкрити інноваційні форми і методи роботи з педагогами щодо їх діяльності в умовах реформування освіти.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні школа має готувати учнів до змін, розвивати в них мобільність, динамізм, гнучкість, вчити самостійно розв'язувати проблеми в різних сферах діяльності, використовувати в процесі навчання соціальний і власний досвід, тому професійне зростання педагогів на сучасному етапі має велике значення.

Ефективне формування готовності вчителя до інноваційної діяльності можливе у разі створення таких педагогічних умов:

- удосконалення організаційної структури методичної роботи з урахуванням особливостей інноваційного розвитку школи;
- розроблення моделі формування готовності вчителя до інноваційної діяльності в системі методичної роботи школи;
- адаптації та впровадження технологій формування готовності вчителя до цього виду діяльності в систему методичної роботи, які відповідають принципам компетентнісного та діяльнісного підходів;
- моніторингу готовності вчителя до інноваційної діяльності.

Але під час побудови інноваційної роботи в школі не можна не враховувати основних напрямів розвитку сучасної освіти:

- * змін в організації освітнього процесу;
- * змін у технологіях навчання і виховання;
- * змін в управлінні освітніми закладами.

Педагогічний колектив школи з 2017 року працює над методичною проблемою «Компетентнісний підхід до розвитку творчого потенціалу учнів на основі модернізації змісту освітнього процесу». Робота над даною проблемою розпочалась із стану узгодження цілей інноваційної діяльності, пов'язаних із аналізом досягнутих результатів освітньої діяльності, освоєнням змісту програми модернізації як технології, що дозволяє вийти на нові результати.

На усіх етапах роботи над шкільною науково-методичною проблемою творчо працює методична рада.

Упровадження нових технологій обумовило нові форми проведення уроків: інтегрований і бінарний, урок-практикум, урок-дискусія, урок-панорама.

У практику роботи школи увійшли спільні уроки з учнями 8-9 класів шкіл об'єднаної територіальної громади. Під час проведення таких уроків учителі школи показують майстер-класи з хімії, фізики, біології, демонструючи як матеріальну базу, так і свою професійну компетентність.

Серед пріоритетних напрямів діяльності нашого навчального закладу перебуває інформатизація навчально-виховного процесу й упровадження ІКТ у освітній процес та управлінську діяльність.

Учителі школи використовують готові програмні педагогічні засоби, власні презентації, електронні проекти, забезпечують мультимедійний супровід на уроках.

Було проведено таку роботу з інформатизації освітнього простору в школі:

- ✓ технічне переоснащення закладу: у школі функціонують 10 кабінетів, у яких одночасно можна проводити уроки з мультимедійною підтримкою;
- ✓ усі кабінети оснащені комп'ютерами;
- ✓ майстер-класи, тижні відкритих творчих уроків, на яких втілюємо в життя нові моделі навчання із застосуванням сучасних ІКТ;
- ✓ створено сайт школи;
- ✓ здійснено моніторинг рівня навчальних досягнень учнів;
- ✓ задовго до впровадження нових Державних стандартів початкової, базової та повної середньої освіти в 2-9-х класах за рахунок варіативної частини робочого навчального плану було запроваджено навчальний предмет «Інформатика»;
- ✓ працює творча група вчителів, які безпосередньо впроваджують ІКТ у освітній процес.

Педагоги закладу використовують матеріали мережі Інтернет інформаційно-комунікаційних технологій під час підготовки до уроків, для варіативності змісту домашніх завдань. Учителі 5-11 класів широко використовують соціальні мережі для організації дистанційного навчання, підготовки до державної підсумкової атестації чи зовнішнього незалежного оцінювання. Педагоги готують виступи на науково-практичній конференції, беруть участь у вебінарах, он-лайн спілкуванні, проходять курсову перепідготовку за дистанційною формою навчання.

Високий рівень опанування педагогами інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє сьогодні використовувати електронні комп'ютерні планшети для виконання завдань учнями, пов'язаних із пошуком інформації в мережі Інтернет.

Педагогічний колектив школи накопичив неабиякий досвід із організації профільного навчання – перші профільні класи як класи за інтересами учнів-старшокласників створювали в школі задовго до обговорення та реалізації концепції профільного навчання – цей стратегічний напрям започатковано в 1994 році. Нині в школі профільне навчання здійснюємо за такими профілями: фізико-математичний, біологічний.

Серед важливих аспектів роботи педагогічного колективу школи є вирішення завдань шкільних програм «Обдарованість» та «Юні інтелектуали». Шкільна програма складається з чотирьох розділів, кожний з яких охоплює стратегічні напрями реалізації роботи щодо виявлення, навчання, виховання та розвитку обдарованої учнівської молоді.

Простежується активність учнів у різноманітних предметних конкурсах. Школярі стають переможцями та призерами II та III етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів. Випускники профільних класів підтверджують достатній рівень підготовки на зовнішньому незалежному оцінюванні, вступаючи на бюджетну форму навчання до вищих навчальних закладів України.

Школа бере активну участь у різноманітних освітніх проектах МОН, зокрема з питань інноваційної діяльності, інклюзивного навчання, а з 2017-2018 навчального року – у

Всеукраїнському проєкті здоров'язбережувальних технологій за методикою О.Д.Дубогай «Навчання в русі». Учителі початкових класів відвідали київські школи, які працюють над цією методикою. Завдяки спонсорам були придбані «Щоденники розвитку та здоров'я школярів 6-12 років», і розпочалася робота по впровадженню здоров'язбережувальних технологій на уроках та в позаурочний час.

Ми розуміємо, що школа має виховати відповідального громадянина, умотивованого до самоосвіти та самовдосконалення, здатного свідомо ставитися до свого здоров'я.

У школі створено Центр партнерства як вид удосконаленої роботи з батьками. Тут відбувається зміцнення розвитку діалогу «учень-учитель-батьки», взаємообмін інформацією, соціальна й емоційна підтримка родин, поширення можливостей щодо участі батьків у навчанні дітей. Упроваджуємо

сучасні форми роботи з батьками:

- спортивні змагання дітей разом з батьками;
- скринька довіри «Запитуйте – відповідаємо»;
- ранкові зустрічі з батьками «Хвилинка спілкування»;
- супровід батьків з питання профорієнтації дітей;
- майстер-класи;
- колажі.

Самоосвіта педагогів – це найефективніший шлях розвитку професійної компетентності, що зумовлює наступність, послідовність його післядипломної освіти, саморозвиток та самовдосконалення.

Щоб бути привабливим і ефективним, особистість учителя має відповідати потребам практики, вимогам часу і перспективам розвитку суспільства. Інформаційно-комунікативна компетентність вчителя постійно вдосконалюється і збагачується. Сьогодні чимало вчителів школи уміють створювати діаграми, графічні об'єкти, Flash-анімації, використовують інтернет - ресурси, локальні мережі, інтерактивні дошки, здійснюють електронне тестування, застосовують електронні підручники.

Форм активізації учительської творчості нині достатньо. Серед них - свобода вчителя у виборі технологій, навчальних посібників, інноваційної діяльності. Але вони доступні тому, хто здатен до постійної самоосвіти і саме до цього ми спонукаємо вчителів. Перш, ніж пояснити зрілому педагогу, що треба працювати над самоосвітою, ми через анкетування, відвідування уроків педагогів даємо можливість самостійно зіставити свої уміння з рівнями професійного зростання колег, учителів району, області.

Висновки. Інноваційний тип освіти передбачає розвиток здатності людини до пошуку нових знань, творення, постійних роздумів над своїми діями і вчинками. Досвід роботи свідчить, що школі, яка розвивається, потрібен інноваційно-активний педагог, головними характеристиками якого є висока активність, готовності до результативності інноваційної діяльності. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І.М. Готуємо педагогів до інноваційної діяльності / І.М. Дичківська // Заступник директора школи.-2015.- №7. -с.4-12.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / І.М. Дичківська . – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Жерносек І.П. Організація науково-методичної роботи в школі /Текст/ / І.П. Жерносек. – Харків : Основа, 2006. – 128с.
4. Концептуальні засади реформування середньої школи / Електронний ресурс. – Режим доступу: mon.gov.ua (дата звернення :27.03.2018). – Назва екрана.
5. Методична робота в школі /Текст/ / Укл. Григораш В.В.. – Харків : Основа, 2009. – 304с.

6. Павлютенков Є.М. Організація методичної роботи / Текст // Є.М. Павлютенков. – Харків : Основа, 2005. – 80 с.
7. Шумілова І.Ф. Критерії, показники та рівні сформованості загальнокультурної компетенції майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей / І.Ф.Шумілова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. - № 10 (54). – С. 195-203.

Кириченко Олена Миколаївна,
завідувач науково-видавничого відділу
Комунального закладу Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти

СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ФАКТОРУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Провідні тенденції освіти у світі пов'язані з ідеєю створення умов для розвитку особистості. Потреба в самореалізації – одна з провідних потреб особистості, що є внутрішнім стимулом людської діяльності. Створення освітнього середовища для розвитку особистості, здатної до такого типу самореалізації - основне завдання сучасної школи.

Проблема професійної підготовки педагога до реалізації педагогічної потужності навчально-розвивального середовища учнів не є новою. Як відомо, смислова інтерпретація понять «освітнє середовище», «освітній простір», «простір освітніх можливостей» системно досліджувалась Б. Гершунським, Б. Ельконіним, В. Слободчиковим, І. Фрумкіним та ін. У нормативно-правових документах міститься чітке розмежування ще й таких близьких понять: «освітнє поле», «освітнянський простір», «шкільний освітній простір». Загалом середовищний концепт є предметом посиленої уваги сучасних науковців (Є. Бондаревська, І. Колесникова, Н. Місюкова, Г. Теслинова та ін.) [1]. На нашу думку, конструктивною є позиція тих науковців, які пов'язують підвищення професійної компетентності вчителя початкових класів в аспекті реалізації навчально-розвивального середовища з його здатністю передусім до проектування освітнього простору закладу освіти. Тоді логічним виглядає завдання сучасної вищої школи – розвинути у педагогів здатність до педагогічного проектування освітнього простору закладів освіти.

Відтак значний науково-практичний інтерес становить дослідження А. Цимбалару, в якому експериментальним шляхом встановлений взаємозв'язок як стратегічних (гуманізації, прогностичності, розвитку, різноманіття, надмірності, єдності), так і тактичних (співробітництва, діагностичності, динамізму, наявності можливостей для вибору і свобода його реалізації, саморозвитку, конструктивної цілісності та ін.) принципів педагогічного проектування освітнього простору закладу освіти [5].

Особливий інтерес викликає науковий доробок науковця – розробка варіативних моделей освітнього простору як ресурсу модернізації освіти. Отже, йдеться про контекстний характер індивідуальності дитини, своєрідність функціонування типу закладу освіти, рівня дотримання ергономічної умови організації навчальної взаємодії учнів з освітнім середовищем. Крім того, природний інтерес становить й наукова позиція щодо такого аспекту: наукове обґрунтування оптимальних варіантів зонування шкільних приміщень і території для організації взаємодії учнів, об'єднаних у певні групи як за провідним каналом сприйняття інформації, домінуювальним типом мислення особистості, так і за особливостями стилю навчальної діяльності у межах закладу освіти [5].

Освітнє середовище – це сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Поняття освітнього середовища можна розглядати з позицій суб'єкта та об'єкта навчальної діяльності, а саме:

Освітнє середовище (з позиції суб'єкта) – це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні

Освітнє середовище (з позицій об'єкта) – це сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти.

Освітнє середовище складається з таких структурних компонентів: фізичне оточення, людський фактор, програма навчання. Розвиток особистості учня ґрунтується на багатовекторній взаємодії всіх цих компонентів як суб'єктів освітнього середовища. Навіть поверхневий погляд на освітнє середовище переконує, що воно є неоднорідним й складним явищем соціального життя, яке має різні ознаки – суттєві й другорядні. Розроблення теоретичних засад створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості учня зумовлює необхідність застосування методу класифікації освітніх середовищ для встановлення їхньої типології [2].

За основу типологізації освітніх середовищ взято зміст категорії «освіта» як цілеспрямований педагогічний вплив на формування особистості через процеси виховання і навчання. Розвиток особистості школяра в освітньому середовищі відповідно до нормативних документів здійснюється через організацію освітнього процесу закладів освіти. Освітнє середовище як спосіб організації навчання, виховання і розвитку підростаючого покоління в сучасному його розумінні стосується суб'єктів здобуття загальної середньої освіти широкого вікового діапазону. Доведено, що розвиток особистості учня в освітньому середовищі регулюється через цілі і зміст навчання, які у своєму взаємозв'язку є складною ієрархічно побудованою системою. Системоутворюючим фактором її виступають передусім вікові особливості дітей. Згідно із Законом України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» виокремлюють мету навчання учнів початкової, основної і старшої школи. Відповідно, за критерієм віку здобувачів освіти визначаємо такі типи освітніх середовищ: освітнє середовище початкової школи, освітнє середовище основної школи і освітнє середовище старшої (профільної) школи. За методами та формами, що відповідають методичній меті, освітні середовища можна поділити на:

- ✓ догматичне освітнє середовище – сприяє розвитку пасивності і залежності дитини;
- ✓ кар'єрне освітнє середовище – сприяє розвитку активності і залежності дитини;
- ✓ безтурботне освітнє середовище – сприяє вільному розвитку й зумовлює пасивну життєву позицію дитини;
- ✓ творче освітнє середовище – сприяє вільному розвитку активної дитини [2].

Об'єднуючи суб'єктивний та об'єктивний погляд на «освітнє середовище», можна стверджувати, що освітнє середовище – сукупність природних, фізичних та соціальних об'єктів й суб'єктів, які впливають на формування учня, на його творчий, професійний та особистісний розвиток, сприяють становленню міжсуб'єктних взаємодій та особистісно орієнтованих педагогічних комунікацій в освітньому процесі, забезпечують умови комфортної життєдіяльності учня в закладі освіти та поза його межами.

Це середовище складає поле впливів на дитину: педагогічних, виховних, освітніх, професійних, соціокультурних.

Доведено, що провідна роль у створенні освітнього середовища належить педагогу, від його готовності до інноваційної діяльності прямо залежить ефективність освітнього середовища як фактору розвитку особистості школяра. Встановлено, що освітнє середовище разом зі зміною соціального оточення теж динамічно трансформується, тому педагоги спроможні його змінювати адекватно новим вимогам лише за умови власного професійного зростання.

Педагогічно доцільною умовою створення освітнього середовища, що сприяє самореалізації кожного учня, визнано встановлення закладами освіти соціально-педагогічного партнерства з усіма зацікавленими у вихованні підростаючого покоління фізичними та юридичними особами. Соціально-педагогічне партнерство розглядається як окрема форма соціальної взаємодії закладу освіти з фізичними або юридичними особами та розгортається на засадах визначальної ролі навчального закладу в реалізації його

особистісно-розвивальних функцій. Таке партнерство включає в себе сім'ю, педагогів, адміністрацію навчального закладу.

На рівні сім'ї це:

- ✓ створення стимулюючої духовної та морально-психологічної атмосфери;
- ✓ інтеграція зусиль зі школою;
- ✓ оволодіння необхідним обсягом психолого-педагогічних знань, умінь і

навичок.

На рівні діяльності педагога:

- ✓ стимулювання інтелектуального і творчого пошуку, вміння бачити проблеми та шляхи їх розв'язання;
- ✓ пріоритет відносин співробітництва, співтворчості;
- ✓ модернізація форм, методів навчання та виховання.

На рівні діяльності адміністрації закладів освіти:

- ✓ підбір педагогічних кадрів відповідного рівня, здатних сприяти творчій праці учнів, вивчення їх педагогічної майстерності;
- ✓ забезпечення умов для самостійної діяльності педагогів, підвищення їх загальнокультурного та професійного рівня [4].

Для сприяння самореалізації кожного учня треба розуміти, що учень – це унікальна й неповторна індивідуальність. Тому пріоритет вільного розвитку особистості є базовим принципом побудови освітнього середовища закладу, головна мета якої – зрозуміти кожному особистість та виявити до неї повагу.

Сьогодні завдання педагогів полягає у створенні атмосфери турботи і підтримки учнів, яка сприяла б розвитку їхніх можливостей, задовольняла їхні інтелектуальні, емоційні й соціальні потреби.

Для того, щоб освітнє середовище сприяло самореалізації кожного учня, робота повинна бути спрямована на особисті якості кожного учня:

- ✓ розвинути здібності критичного мислення й незалежного висловлювання;
- ✓ поповнити знання у сферах, які цікаві учневі й розкривають перед ним нові горизонти пізнання;
- ✓ розвивати спроможність приймати самостійні рішення;
- ✓ оволодівати необхідними навичками з базових та профільних предметів;
- ✓ навчити радіти навчанню й поважати освіту;
- ✓ розвинути свій емоційний інтелект;
- ✓ отримати необхідну індивідуальну педагогічну підтримку;
- ✓ розвинути самосвідомість кожного учня як самостійної особистості і як члена колективу;
- ✓ зберегти і зміцнити моральне, фізичне і психічне здоров'я вихованців;
- ✓ сприяти взаємоузгодженню зовнішніх потреб та внутрішніх мотивів до саморозвитку та самореалізації всіх учасників освітнього процесу [3].

Враховуючі вищевикладене, педагогічна діяльність має будуватися на використанні нових підходів у викладанні предметів, які переносять акцент не на накопичення знань, а на формування технологій розумової праці учнів. Співпраця та партнерство на уроці, спільний процес пізнання і відкриттів, постійне створення ситуації успіху – складові самореалізації учня в освітньому середовищі. Необхідно прагнути, щоб учні не тільки володіли сумою знань зі шкільних предметів, але й мали певний досвід демократичних відносин у суспільстві, навички управління собою, своїм життям у колективі, вміли брати відповідальність за свою діяльність. Необхідною умовою для цього є зміна вектору діяльності педагогів на формування готовності учнів до вирішення власних задач, визначення свого місця в житті, успішного розвитку й реалізації своїх нахилів та інтересів.

Список використаних джерел

1. Бондар В. Конкурентоздатність педагога як складова його професійної компетентності. Сучасна початкова освіта: вектори розвитку: зб. наук. праць. Бердянськ, 2012. С. 38–42.
2. Гонтаровська Н.В. Теоретичні та методичні засади створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості школяра: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук. Київ, 2012. 43 с.
3. Чиркова С.І. Організація педагогічної підтримки самовизначення учнів. Педагогічний вісник. Черкаси, 2012. № 3. С. 20–22.
4. Газман О.С. Теорія: що таке педагогічна підтримка. Класний керівник. № 3. 2003. С. 6–33.
5. Цимбалару А.Д. Педагогічне проектування освітнього простору в школі I ступеня: теорія і практика: монографія / А. Д. Цимбалару. – К.: Педагогічна думка, 2013. – 691 с.

Кінах Неля Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти

СТРУКТУРА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Актуальність проблеми. Успіх інноваційних змін в освіті залежить від педагога, його творчого потенціалу, готовності до неперервної самоосвіти, здатності до гнучкого мислення, гуманістичної спрямованості особистості. Важливу роль у цьому процесі відіграє удосконалення професійної компетентності педагога. В умовах трансформації економічної системи України та необхідності прискорення соціально-економічного розвитку гостро постає проблема забезпечення високого рівня економічної компетентності молодого покоління. Сучасні економічні, політичні й соціальні зрушення в суспільстві висувають нові вимоги до здобувачів освіти, до їх вміння гармонійно співіснувати із суспільством, знати свої права та обов'язки, самостійно обирати свій шлях у житті, вміти правильно приймати рішення в умовах вибору, реалізувати свої здібності.

Аналіз досліджень та публікацій. У Європейській довідковій системі (Key Competences for Lifelong Learning A European Reference Framework) підприємницька компетентність трактується як здатність особистості втілювати ідеї у сферу економічного життя, як інтегрована якість, що базується на креативності, творчості, інноваційності, здатності до ризику, а також спроможності планувати та організовувати підприємницьку діяльність. Дослідниця Ю.А. Білова вважає, що підприємницька компетентність – це інтегральна психологічна якість особистості, яка проявляється в мотивованій здатності до творчого пошуку та реалізації нових ідей та дає змогу вирішувати різноманітні проблеми в повсякденному, професійному, соціальному житті [1, с. 17]. Питання, пов'язані з економічною та підприємницькою компетентністю педагога, її сутністю та складовими, висвітлювали у своїх працях такі вчені, як Г. І. Ковтун, О. В. Мартиненко, Л. М. Новікова, А. С. Бура, Т. Й. Захарова, Г. В. Товканець, С. В. Хоменко, Н. О. Пасічник, І. М. Майструк та ін. Англомовні джерела свідчать, що за кордоном досліджуваній темі приділяється значно більше уваги, і серед зарубіжних вчених тут можна виділити таких: Ф.Т. Вілхелмс, Ф. Еберле, М. Уоттс, С. Шумен та ін.

Метою статті є визначення компонентів підприємницької компетентності, різних підходів до її характеристики та визначення їх місця у процесі професійного розвитку педагога.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі поняття підприємницької компетентності педагога визначається неоднозначно й розглядається як структурний компонент професійної компетентності. У загальній структурі професійної компетентності вона виступає фундаментальною умовою й результатом самоперетворюючої діяльності, цілеспрямованої роботи над собою, розвитку особистісних рис та професійних якостей [2].

На основі узагальнення літературних джерел з проблеми дослідження вважаємо доцільно структуру підприємницької компетентності педагога представити такими компонентами: мотиваційно-ціннісним, когнітивним та діяльнісним. Кожен із зазначених компонентів складається із відповідних елементів: мотиваційно-ціннісний (мотиви, потреби, особистісні якості, ціннісні орієнтації), когнітивний (знання), діяльнісний (досвід, творча діяльність). Будь-яка діяльність відбувається під впливом мотивів, адже спрямована на досягнення певних цілей. Мотиваційно-ціннісний компонент забезпечує передумови для реалізації інших структурних компонентів, визначає позитивне ставлення до своєї професії, рівень усвідомленості цінності знань для розвитку своєї особистості та виступає базовою характеристикою готовності до професійної діяльності. Остання в свою чергу включає формування та розвиток професійних якостей фахівця, з поміж яких ретельність та системність в роботі, посидючість, відповідальність, дисциплінованість, цілеспрямованість, оперативність (швидке реагування на різноманітні ситуації), ділова завзятість і наполегливість, ерудованість, впевненість у собі.

У структурі підприємницької компетентності педагога когнітивний компонент розглядатимемо як знання професійної термінології, фактів, концепцій, принципів і теорій; накопичення системних фахових знань та між предметних зв'язків, що є теоретичною і методичною основою ефективної економічної діяльності фахівця. Когнітивний інтелект – це вміння ставити цілі, навчати, планувати і думати про власне мислення.

Кожен педагог добре знає, що для того, щоб досягнути встановлених навчальних цілей у щоденній діяльності необхідна особиста ефективність й управління своїм часом. Вся ідея управління щоденними завданнями і проектами зводиться до трьох простих кроків: 1) планування, 2) пріоритети, 3) дія. Згідно закону Паретто, який застосований до особистої ефективності, визначено, що 80% результатів ми отримуємо внаслідок 20% виконаних завдань. Отже, управління собою в часі не полягає на виконанні усього відразу, оскільки завжди буде більше завдань, ніж доступного часу. Воно полягає на ідентифікації і виконанні саме тих найважливіших 20%. Цього можна досягнути, діючи за описаною вище схемою трьох кроків: 1) спланувати свої завдання, тобто іншими словами скласти список завдань, виконання яких призведе до досягнення мети. У цьому пункті з'являється також місце на доручені нам завдання, які ми мусимо врахувати у списку; 2) визначити власні пріоритети, тобто вибрати ті завдання, які для нас найважливіші. Для цього треба просто поставити собі запитання: Чи наближає мене це завдання хоч якось до досягнення мети? Якщо так, то наскільки воно мене наближає до цієї мети? Третій крок – це просто виконання найважливіших завдань у порядку пріоритетності, наскільки вам вистачить на це часу.

Третім елементом структури підприємницької компетентності педагога, ми вважаємо, має бути діяльнісний компонент, який характеризується майстерністю використання набутих професійних знань, передбачає досвід прояву компетентності у стандартних і нестандартних ситуаціях, тобто вміння діяти за зразком і досвід творчої діяльності. На сучасному етапі широко запроваджується проектно-технологічний підхід до побудови занять в освітніх закладах. Основою цього підходу є метод проектів Webquest - *"Пошуки в Мережі"*, який заснований на теорії конструктивізму, а саме розвитку своїх знань через досвід, отриманий в результаті власної діяльності (мотивація до вивчення). Здобувачі освіти за допомогою Мережі вивчають визначену тему, намагаються перевірити якість отриманої інформації (в тому числі на основі джерел за межами Інтернету). Отриману інформацію та створені на її основі структури учні накопичують, редагують і готують для представлення за допомогою електронних засобів. Такими засобами можуть бути Інтернет-сервіс (напр., Google Blogger),

програма для презентації (напр., Power Point) або навіть звичайний текстовий редактор із вбудованими ілюстраціями та посиланнями на джерела.

Особливостями методу Webquest є те, що він ефективний у навчанні, оскільки містить багато чинників, які мотивують до навчання: втілення здобувачами освіти інноваційних поглядів, можливість контактування зі знаними особистостями наукового світу через електронну пошту або телеконференцію, участь в інсценізованих ситуаціях, які базуються на підготовлених сценаріях; має міждисциплінарний характер та спрямовує дослідницьку роботу; підтримує обговорену тему додатковою інформацією, поглиблюючи знання учнів; стимулює групову активність і співпрацю.

Педагог використовуючи метод Webquest активізує такі розумові здібності здобувачів освіти: порівняння, класифікація, індукування, дедукування, аналіз помилок, формування аргументів, абстрагування, аналіз поглядів.

Отже, основними функціями Webquest є :

1. Інноваційна - новий спосіб роботи, оснований на ідеї конструктивізму, а саме формування власних знань з використанням різних джерел інформації, напр., за допомогою ресурсів Інтернету і з-за його меж, який містить елементи групового навчання.

2. Розвиваюча - розвиваються навички: спілкування, роботи в групі, вирішення проблем, критичного і творчого мислення, які стають важливішими у сьогоднішньому світі, ніж подача учням матеріалу для запам'ятовування.

3. Дослідницька - Webquest дозволяє здобувачам досліджувати важливі, спірні питання і знаходити на них власні відповіді. Гарно спроектований Webquest дозволяє здобувачам освіти працювати незалежно, а педагогу підтримувати процес навчання.

4. Інформаційна - Webquest створюється для ефективного використання часу, для того щоб більше зосередитися на використанні інформації, ніж на її пошуку, а також для того щоб підтримати мислення здобувачів освіти на рівні аналізу, синтезу і оцінки.

5. Організаційна - Webquest ставить перед здобувачами освіти завдання, які дозволяють їм використовувати уяву та застосувати навички вирішення проблем. Немає наперед визначених відповідей, тому вони повинні бути відкриті або створені. Здобувачі освіти повинні використовувати креативне мислення та навички вирішення проблем. Це також спосіб, який дає можливість учням знаходити інформацію умисним і контрольованим способом [5].

Висновки. Таким чином, структура підприємницької компетентності педагога як синтезу мотиваційно-ціннісного, когнітивного та діяльнісного компонентів дає можливість охарактеризувати її структуру та співвіднести структурні компоненти з особливостями та реаліями педагогічної практики. Початок формування підприємницької компетентності педагога та подальше поетапне її систематичне формування є ефективним та доцільним, втім вітчизняні дослідження з цього питання практично відсутні. Тому мають бути проведені подальші дослідження існуючого закордонного досвіду з цього питання та особливостей формування підприємницької компетентності педагогів з огляду на сучасний соціально-економічний стан розвитку освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Білова Ю. А. Поняття та структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців економічного профілю / Ю. А. Білова // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – 2013. – Вип. 7. – С.15–17.

2. Ковтун Г.І. До питання формування економічної компетентності / Г.І. Ковтун, О.В. Мартиненко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – № 4. – С. 135–144.

3. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с.

4. Падалка О.С. Дидактикоматетичні основи формування економічної компетентності: навч. посіб. / О.С. Падалка, О.Т. Шпак, В.В. Приступа; Нац. пед.унт ім. М.П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – 239 с.

Клочко Оксана Миколаївна,
викладач кафедри педагогіки, спеціальної
освіти та менеджменту Комунального закладу
Сумський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти

РОЛЬ УПРАВЛІННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ

Демократичні перетворення ХХІ століття в Україні, що на законодавчому рівні закріпили право громадянина на свободи, вивільнили творчий потенціал учителів, робота яких стала спрямовуватись на подолання однотипності та одноманітності в організації навчально-виховного процесу. Розвиток творчості вчителів сприяє широкому запровадженню педагогічних інновацій у масову практику, що стає однією з основних умов успішності реалізації освітньо-виховних завдань, які стоять перед школою.

Відмітимо, що інноваційну спрямованість педагогічної діяльності зумовлюють соціально-економічні перетворення, які вимагають відповідного оновлення освітньої політики, прагнення вчителів до освоєння та застосування педагогічних новинок, конкуренція загальноосвітніх закладів, яка стимулює пошук нових форм, методів організації навчально-виховного процесу, диктує нові критерії щодо добору вчителів.

Вітчизняні науковці, зокрема І. Дичківська [1], О. Козлова [2], В. Паламарчук [4], стверджують, що на сучасному етапі в освітньому інноваційному просторі України спостерігаються дві тенденції. Перша – це прагнення впроваджувати інновації, майже не турбуючись про якість та рівень їх компетенції у вирішенні проголошених освітньою реформою актуальних проблем і не зосереджуючись на наслідках інтеграції інноваційного продукту з усталеною системою, що більше відповідає природі хаотичного.

Друга – спрямованість на відповідність впроваджуваної інновації стратегічним освітнім завданням, що можливо лише за умов розуміння освітніх цілей, вивчення загальних і суб'єктивних закономірностей перебігу інноваційного освітнього процесу та механізмів управління ним. Останній напрям є маловивченим і недостатньо розробленим для практичного використання.

Динаміка соціально-економічних процесів у постіндустріальному світі радикально активізувала проблему інноваційного потенціалу нації як однієї з гарантій стабільних її позицій у світовому співтоваристві, успішного реагування на різноманітні цивілізаційні виклики. Інноваційність є важливою тенденцією розвитку людства. З урахуванням цього нова освітня парадигма вибудовується на засадах збереження і розвитку творчої потенції людини, її спрямованості на самовизначення, стабільно активної життєдіяльності у змінних соціальних умовах, готовності до сприймання і розв'язання нових завдань. Тому серед проблем наукової педагогіки пріоритетними є проблеми педагогічної інноватики як складової загальної інноватики, спеціальної наукової дисципліни, що розкриває загальні засади теорії педагогічних інноваційних процесів. Педагогічна інноватика – вчення про створення, оцінювання, освоєння і використання педагогічних новацій [1, с.17].

Відмітимо, що педагогічні інноваційні процеси стали предметом спеціального вивчення вчених із кінця 50-х рр. на Заході та на початку 90-х рр. – в нашій країні (зарубіжні вчені: К. Ангеловські, та англійські й американські педагоги Х. Бернет, Н. Грос, У. Кінгстон, М. Майлз, А. Хаберман, Р. Хейвлок та ін.; вітчизняні: В. Квакша, М. Кларін, Ю. Конаржевський, В. Лазарев, М. Поташник, В. Сластьонінта ін.).

Вчені вказують, що педагогічна інноватика полягає у постійному пошуку і впровадженні нових максимально ефективних технологій навчання і виховання, результатом

яких має бути формування високоадаптованої до змінних умов, активної діяльнійшої, творчої особистості, яка вмiє аналізувати, долати будь-які труднощі, бо вона ще в юному віці з допомогою вчителя пізнала, створила себе, навчилася володіти собою [1], [2], [3].

Важливо зазначити, що орієнтація на нове, пошук і його впровадження не повинно бути самоціллю педагогічної інноватики. Передусім вона спрямована на забезпечення адекватності навчально-виховного процесу, його результатів вимогам суспільства. А в динамічно змінюваному соціумі це спонукатиме до постійного оновлення змісту і форм навчання і виховання, максимально уважного і водночас критичного ставлення до всього нового [1, 19].

Дослідники проблем педагогічної інноватики намагаються співвіднести нове у педагогіці з корисним, прогресивним, позитивним, сучасним, передовим. Новим у педагогіці є не лише ідеї, підходи, методи, технології, що у таких поєднаннях ще не використовувались, а й комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які ввібрали в себе прогресивне начало, що дає змогу в змінних умовах і ситуаціях ефективно розв'язувати освітні завдання.

Інноваційна освітня діяльність педагога (застосування нововведень в роботі), не піддається формалізації, оскільки пов'язана з людським фактором, зокрема соціально-психологічними бар'єрами. Подоланню цих бар'єрів сприяють урахування настанов, ціннісних орієнтацій, потреб і можливостей педагогічних працівників та створення соціально-педагогічних умов для просвітницького інформування та активного навчання педагогів з метою розвитку в них інноваційних здібностей, формування готовності до сприйняття нових ідей та участі в інноваційних заходах.

Ці завдання має виконувати розгалужена методична служба, діяльність якої полягає в послідовному, компетентному і професійному розповсюдженні інноваційних педагогічних ідей, інноваційних підходів до навчального процесу, головною метою якого є особистісний розвиток школярів. При цьому методист виступає як «фасилітатор», який допомагає педагогу в особистісно-професійному розвитку, створює умови для формування в нього здатності набувати нового досвіду на основі цілеспрямованого творчого і критичного мислення, визначення особистісних підходів, усвідомлення значущості нової педагогічної ідеї для вдосконалення освітньої практики [3, 14].

Отже, важливим є управління інноваційною діяльністю. В даному контекст, розуміння мети управління закладом освіти полягає у забезпеченні його функціонування, в узгодженні зусиль усіх учасників педагогічного процесу та переведення школи на більш високий якісний рівень, тобто створення умов для її розвитку. Проте розвиток закладу освіти можливий тільки за умов засвоєння нововведень. Залежно від виду інновацій та глибини перетворень керівник буде докладати і різні зусилля: підвищувати рівень компетентності педагогів, змінювати усталені форми діяльності, оновлювати систему функціональних обов'язків, розробляти нові стратегічні напрямки розвитку закладу освіти, трансформуватиме систему цінностей школи, її місію.

Останнім часом відбуваються процеси реформування освіти, які зумовили пошук ефективних навчальних, виховних, розвиваючих технологій, оновлення відносин між суб'єктами навчально-виховного процесу. Разом з тим спостерігаються кон'юнктурні зміни, бажання деяких освітян у будь-який засіб продемонструвати свою «інноваційність», наслідком чого стає перевантаження учнів, формальна зміна назв освітніх установ та багато пустих розмов про нововведення [5].

Таким чином, стає зрозумілим, що управління процесом інноваційного пошуку, має бути методом «тиску знизу», об'єктивними процесами діяльності вчителів; по-друге, викликане необхідністю впорядкувати інноваційну діяльність у закладах освіти; по-третє, зумовлене метою діяльності керівника взагалі, його функціональними обов'язками. Головною передумовою розвитку закладу освіти є усвідомлення його необхідності, невідкладності самим керівником. Чітка впевнена позиція директора школи створює ситуацію сприяння процесам оновлення навчально-виховної діяльності педагогів.

Науковці наголошують, що перш ніж розпочати впровадження інноваційних технологій, директор має зробити аналіз типової ситуації, яка складається навколо них, з'ясувати: чи потрібні, та які саме зміни є нагальними в навчально-виховному процесі та роботі педагогів? Чому навіть слово «інновація» відштовхує вчителів? Чому так неохоче педагоги впроваджують нове? Що робити, щоб подолати опір новим технологіям? [4, 89].

В роботі О. Мармази, О. Касьянова, В. Григора виділено декілька підходів до впровадження педагогічних інновацій, що не мають ефективності:

- прагнення впроваджувати все, що привернуло увагу, зацікавило, десь бачили, десь читали чи чули, наслідком чого є відсутність результатів, аритмія в роботі, хаос;

- пошук найбільш ефективної технології засобом спроб та помилок, як наслідок – даремно втрачений час, знервовані вчителі, занепокоєні батьки, втомлені діти, невисокі освітні показники;

- упровадження того, що впроваджують в інших школах, щоб витримати конкуренцію не відстати від педагогічної «моди», в результаті – повна зневіра вчителів у ефективність інноваційного пошуку, бо вони вже у такий спосіб «впроваджували» не одну методику та досвід;

- безсилля перед тиском вищих органів управління освітою, що є найскладнішим варіантом, оскільки сам керівник закладу освіти не бачить ніякої перспективи цієї кампанії [5, 79].

Зрозуміло, що такі підходи до впровадження інновацій не дадуть відповідей на питання про доцільність, невідкладність оновлення закладу освіти або окремих його підсистем.

Далі автори зазначають, що єдиним ефективним шляхом вибору змісту, методів, форм оновлення можна вважати свідоме управління розвитком школи, підґрунтям якого є глибокий проблемно-орієнтований аналіз. Зміни бувають стихійними та плановими. Проте коли мова йде про управління, то на перше місце, безумовно, виходять прогнозовані, планові зміни. Чим вищий рівень системності, систематичності та плановості, тим кращі освітні результати та менші нервові витрати усіх учасників навчально-виховного процесу [5, 80].

Виважений аналіз стану закладу освіти дасть відповідь на питання про види нововведень які зроблять можливим покращенням результатів діяльності. Це можуть бути локальні, поодинокі, не пов'язані між собою зміни; можливо – комплексні, модульні нововведення, які охоплюють діяльність групи педагогів чи паралельних класів, навчальні предмети певного циклу; системні, які охоплюють весь заклад, усіх учасників навчально-виховного процесу. Колектив на чолі з керівником визначиться, які це будуть зміни за інноваційним потенціалом: удосконалення, раціоналізація, модернізація, оптимізація; комбінаторні нововведення, які передбачають конструктивне використання елементів різних методик; принципово нові, радикального характеру технології навчання, виховання, розвитку школярів, організації педагогічного процесу, управління закладом освіти.

Отже, управління педагогічними інноваціями має на меті покращення роботи навчального закладу шляхом психологізації педагогічного процесу, диференціації та індивідуалізації навчання і виховання, розвитку розвиваючо-творчого характеру діяльності школярів, створення атмосфери співробітництва та психологічного комфорту, моніторингу навчального процесу, підвищеної уваги до потреб та запитів учнів.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
2. Козлова О. Сутнісні складові інноваційної діяльності вчителя. Суми: Мрія-1, 1999. 90 с.
3. Набоба Л. Діяльність методиста щодо розповсюдження педагогічних інновацій. Управління освітою. 2002, 12(36) травень. С. 14–16.
4. Паламарчук В. Педагогічна експертиза інновацій в освіті. Післядипломна освіта в Україні. 2004. № 2. С. 88–90.

5. Управління навчальним закладом: навчально-методичний посібник. У двох частинах. Ч. 1. Абетка менеджера освіти / О.І. Мармаза, О.М. Касянова, В.В. Григора та ін. Харків: Видавництво «Ранок», 2003. 160 с.

Кокадей Максим Іванович,
учитель української мови та літератури
Краснопільської загальноосвітньої школи
I–III ступенів Краснопільської селищної ради
Сумської області

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЕЛЕМЕНТІВ НАРОДОЗНАВСТВА: КОМПАРАТИВІСТИЧНИЙ ВИМІР

Удосконалення навчально-виховного процесу вимагає постійного пошуку, нового розширення професійних функцій, засвоєння знань, діяльності в реалізації державних стандартів з підготовки висококваліфікованих кадрів. Тому формування предметних компетенцій сьогодні стоїть чи не на першому місці у методиці викладання дисциплін і досягається через систематичне і цілеспрямоване використання міжпредметних зв'язків.

Слушною є думка В. Дашко: «Перед кожним викладачем постає проблема оптимізації та вибору методів навчання, що забезпечували б умови для розвитку всебічно розвинутої особистості, яка свідомо буде використовувати свої знання і здібності у творчому процесі» [5, с.18]. Творчий процес є одним із найактивніших методів, який сприяє підвищенню мовної компетенції на уроках української мови.

Мета статті – здійснити комплексний аналіз компетентісного підходу застосовуваного при навчанні української мови кризь призму елементів народознавства.

Завдання статті:

- 1) з'ясувати особливості компетентісного підходу при вивченні української мови;
- 2) розкрити змістову багатогранність творчого процесу, як одного з найважливіших методів при компетентісному підході до вивчення української мови кризь призму елементів народознавства.

Застосування різних методів навчання у їх численних комбінаціях і поєднаннях забезпечує високу ефективність навчання і розвитку школярів, оскільки стимулює розвиток пізнавальних сил, роботу думки, постійну потребу вчитися, самостійно здобувати знання, спостерігати, досліджувати. Провідна роль завжди належить учителеві, а успішність навчального процесу залежить від того, наскільки аргументовано, доцільно і майстерно він застосовує конкретні методи навчання.

В останні десятиліття визначилися нові підходи до навчання української мови: українознавчий, етнопедагогічний, культурологічний, діяльнісно-орієнтований, функціонально-стилістичний, комунікативний та ін.

Українознавчий (народознавчий), етнопедагогічний, культурологічний аспекти передбачають засвоєння учнями мовної картини світу засобами рідної мови, формування національної свідомості учнів, виховання патріота, громадянина України на основі національної й загальнолюдської культури. Окреслені підходи набули широкого потрактування у наукових працях вітчизняних мовознавців Є. Єрмоленко [7], А. Лисенка [10], Т. Донченка [6], В. Жайворонка [8] та ін.

На нашу думку, українське світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння не можливо прищепити й виховати в сучасній молоді під час навчально-виховного процесу та поза його межами без методологічного апарату теоретично-практичних розробок, заснованих на компаративістиці.

Сучасні методи і методичні прийоми навчання української мови створювалися і вироблялися багатовіковими традиціями вітчизняної школи, тому для вчителя-словесника сьогодні необхідним є всебічний аналіз усієї системи методів навчання предмета, виявлення

ще не використаних резервів для розв'язання завдань, що стоять перед школою. Наукова розробка та їх вдосконалення здійснюється на основі найновіших досягнень педагогіки, психології, лінгвістики, лінгводидактики, методики та інших наук, а також передового педагогічного досвіду. Ефективність засвоєння мови значною мірою залежить від правильного розуміння вчителем методів навчання, їх особливостей і класифікаційних структур.

З-поміж відомих класифікацій методів навчання мови за джерелами знань, рівнем пізнавальної діяльності учнів, способом взаємодії вчителя й учнів на уроці щодо формування мовної компетенції крізь призму елементів народознавства є виокремлені методи І. Лернера:

- пояснювально-ілюстративний або інформаційно-рецептивний;
- репродуктивний;
- проблемний виклад;
- частково-пошуковий або евристичний;
- дослідницький.

Формування мовної компетенції учнів на уроках словесності за допомогою окреслених методів вимагає від сучасного педагога не лише творчого підходу, а й педагогічної майстерності щодо проведення міжпредметних зв'язків, їх доцільного поєднання й практичного використання в навчально-виховному процесі при передачі не тільки власного досвіду, а й суспільного. Особливого значення при цьому набуває дуалістичний вимір *передача – новітнє сприйняття й переосмислення*, який ґрунтується саме на компетентісному підході передачі досвіду та його сприйнятті учнями й подальшому використанні, а не нав'язуванні усталеного світогляду.

На нашу думку, українське народознавство зберігає у своїй основі джерела національного світогляду, невід'ємними елементами якого є побут і культура народу. Мова як культурологічний код нації формує й передає досвід від одного покоління до іншого. Таким чином, компетентісний підхід у навчанні української мови крізь призму елементів народознавства має компаративістичний вимір, що полягає в єдності минулих культурологічних здобутків українців та їх сучасному потрактуванні й переосмисленні.

Розвиток інноваційних технологій сьогодні дозволяє формувати мовну компетентність як соціокультурний елемент розвитку особистості. Прикладом цього є музейна педагогіка, що розширює межі міжпредметних зв'язків у навчально-виховному процесі. Слушним при цьому є обґрунтування пояснювально-ілюстративного методу під час вивчення словникового складу мови.

Формування словникового запасу учнів на уроках української словесності є процесом складним і довготривалим. Опанування теми «Лексикологія» поділяють на три групи: 1) слова з погляду походження; 2) слова з погляду вживання; 3) стилістично-забарвлені або нейтральні слова вимагає від учнів абстрактного мислення, що зумовлює необхідність аналізу його особливостей, специфіки як одного із ступенів пізнання, визначення характеру зв'язку з іншими ступенями пізнання.

За допомогою сприйняття (як наступного рівня чуттєвого пізнання) отримують інформацію про предмети та явища навколишнього світу у їх цілісному вигляді. Так, сприйняття рослини *калина* дає нам не тільки інформацію про її окремі властивості (колір, запах тощо), а насамперед формує зоровий образ про неї як своєрідний предмет, відмінний від її середовища [7, с. 45].

Таким чином, опанування слів із погляду вживання, які поділяють на активні та пасивні, а другі – застарілі (архаїзми, історизми) та неологізми стає складним і практично оцінюється низьким рівнем сприйняття. Для полегшення умов вивчення й оволодіння цією групою лексики актуально використовувати міжпредметні зв'язки *лінгвістика – музейна педагогіка*. При цьому пояснювально-ілюстративний метод дозволяє створити інноваційний підхід щодо опанування групи застарілих слів *очіпок, юбка, кисетка, плахта, свита* та ін., що належать до історизмів; *бурнус (свита), дерга (плахта), запаска (спідниця), керей (верхній одяг)*, що належать до архаїзмів.

У краєзнавчому відділі музею елементи давнього жіночого українського одягу є не тільки наочним матеріалом, а й культурно-побутовим атрибутом народу, що дозволяє потрактувати символіку вишивки на одязі, її техніки та призначення в побуті. Зауважимо, що будь-які інші атрибути культури і побуту, які зберігаються в музеях України можуть слугувати як наочною, так і елементом народознавчої культури при проведенні *уроку-музею*.

Навички і вміння формуються через застосування репродуктивного методу, основною ознакою якого є відтворення і повторення видів діяльності за завданням учителя. Зовнішньою стороною цього методу є система різноманітних вправ, тренувань, програмовані матеріали. Використання цього методу доцільне при проведенні мастер-класу «Зав'язування намітки», допоміжним джерелом якого може бути відеоролик (<https://www.youtube.com/watch?v=itwBmyTc2YQ>). Зауважимо, що мовно-етнографічний зв'язок дозволить вивчити лексему *намітка* під час практичного виконання творчих завдань на мастер-класі: вправа-трансформація, вправа-анаграма (мінатка), вправа-спостереження, вправа-дослідження.

Особливої уваги при формуванні мовної компетенції учнів під час проведення майстер-класу заслуговує *вправа-дослідження*. Її виконання пов'язане із залученням тлумачного, етимологічного та словника символів української мови.

Так у дослідженнях В. Жайворонка лексема *намітка* обґрунтована як покривало з тонкого серпанку, яким прийнято здавна зав'язувати поверх очіпка голову заміжнім жінкам; також покривало, яке накладають поверх клобука православні ченці; так само називають старовинну тонку прозору тканину (вид серпанку); у весільному обряді намітка з'являється двічі: вранці перед вінчанням урочисто розплітали молодій косу, а мати пов'язувала їй білу серпанкову намітку; другий раз намітка з'являється, коли мати зустрічає зятя; нарешті, один з обрядів українського весілля називається *намітка свекрусі*, коли на другий його день молоду, саджаючи за стіл, покривали наміткою, дружку, ніби прицілюючись палицею в молоду, тричі вдаряв нею по стіні, кажучи: «Поможи, Боже, лисицю застрелити»; потім кінцем палиці знімав намітку з молодої, тричі розмахував нею над головами наречених, а потім віддавав свекрусі зі словами: «Нате Вам від молодої невістки гостинець»; цей обряд символізував єднання невістки зі свекрухою; наміткою, як і *рушниками* або червоною *хусткою* з'єднували руки молодих на знак побажання щасливого життя, чистого шлюбу; намітку дарували на родині і хрестинах; намітка (серпанок) використовувалася також у поховальних обрядах: оббивали труну зсередини, обгортали також тіла старих покійниць [8, с. 342].

Практичною дією дослідження мовно-етнографічного матеріалу є пошук лексеми *намітка* у творах українських письменників, окремі уривки з текстів, які учні знаходять під час виконання домашніх завдань. На нашу думку, виконання вправи-дослідження сприяє формуванню мовних компетенцій через самостійне вивчення культури свого народу, його мовного багатства, історичних і соціально-побутових змін. У такий спосіб учитель допомагає учневі розширити його світобачення, зрозуміти призначення намітки як елементу давнього українського одягу. Важливим при цьому є механізм збереження й передачі не тільки словникового фонду української лексики, що поступово «відмирає», а й національного досвіду українського народу.

Метод проблемного викладу матеріалу характеризується тим, що вчитель ставить перед учнями проблему і сам показує складний, але доступний шлях її розв'язання. Особливість цього методу в тому, що учень не тільки сприймає, усвідомлює і запам'ятовує готові наукові висновки, а й стежить за логікою доказів, за розвитком думки вчителя. Проблемний виклад передбачає поступове залучення учнів до прогнозування висновків [7, с. 89]. Прикладом реалізації цього методу є вивчення найменувань населених пунктів Полтавської області *Сонячне, Балка, Березівка, Вербівка* та ін. На нашу думку, під час вивчення лексичного значення топонімів та їх правопису учням необхідно наголосити на

тільки на культурологічних особливостях рослинного світу українців, а й естетичній функції мови, що є важливим елементом при формуванні мовної компетентності особистості.

Естетика мови мислиться як закономірність реалізації загальномовних естетичних понять лаконічності, витонченості вислову, динамізму, змістовності тощо як специфіка вираження основних естетичних категорій – прекрасного і потворного, піднесеного й низького; трагічного й комічного, героїчного й фантастичного тощо за допомогою мовних засобів.

У працях лінгвістів В. Виноградова [3], Б.Ларіна [9], О. Пешковського [11], А. Ткаченко [13] та ін. порушувалося питання про словесне оточення як умову, що породжує нові відтінки значень слів – «комбінаторні прирощення» (Б.Ларін), про естетичне значення як «потенційну величину», про семантичні обертони слів, що не мають своїх знаків у художньому мовленні, про естетичне значення граматичного звучання думки, про естетичну «навмисність», про незапам'ятованість художнього уявлення, про мовну символіку як стимул до нових багатооб'ємних асоціацій (В.Виноградов), про мовну тональність та ін. Власне, ці питання висвітлюють мову не тільки як метафору культурології, а й генетичний код нації.

Частково-пошуковий та дослідницький методи використовуються для стимулювання творчої діяльності учнів, передбачають формування умінь набувати знання самостійно, досліджувати предмет або явище, робити висновки, а набуті знання застосовувати у практичній діяльності [9, с. 78]. Даний метод слід використовувати під час роботи учнів зі словниками іншомовних слів та етимологічним. Прикладом можуть бути лексеми на позначення елементів традиційного українського житла. Так слово *porig*, окрім прямого лексичного значення розширює уявлення учнів про міфологічно-сакральне призначення елементу хати в українському побуті.

Отже, компетентнісний підхід до вивчення української мови крізь призму елементів народознавства сприяє творчому розвитку усного і писемного мовлення, особистісному розвитку учителя й учнів. Шляхи її реалізації не можливі без творчого підходу, тому завжди потребують вдосконалення знань, умінь і навичок. Ця проблема до кінця залишається не вирішеною, тому потребує ґрунтовного аналізу і подальших студіювань. Сприятим цьому можуть інтерактивні засоби навчання та міжпредметні зв'язки: *лінгвістика – музика, лінгвістика – історія, лінгвістика – біологія*.

Список використаних джерел

1. Бергсон А. Опыт о непосредственных данных сознания // Бергсон А. Собр. соч.: В 4 т. – М.: Московський клуб. – 1992. – Т. 1. – 504 с.
2. Вихованець І., Городенська К. Мова і культура: монографія / І. Вихованець., К. Городенська., П. Гриценко. – К.: Наукова думка, 1986. – 184 с.
3. Виноградов В. Стилистика. Теория поетической речи. Поетика / В. Виноградов. – М.: Московський клуб, 1963. – 119 с.
4. Галаєвська Л. Реалізація соціокультурної лінії на уроках рідної мови в 5-му класі / Л. Галаєвська // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 8. – С. 12 – 18.
5. Дашко В. Структура і зміст духовної культури особистості / В. Дашко // Рідна школа. – 2003. – № 6. – С. 17 – 19.
6. Донченко Т. Два уроки на одну тему / Т. Донченко // Дивослово. – 1996. – № 9. – С. 32 – 36.
7. Єрмоленко С. Мова і українознавчий світогляд: монографія / С. Єрмоленко. – К.: НДІУ, 2007. – 444 с.
8. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
9. Ларин Б. Эстетика слова и язык писателя. Избранные статьи / Б. Ларин. – Л.: Худ.лит-ра, 1974. – 443 с.
10. Лисиченко Л. Структура мовної картини світу / Л. Лисиченко // Мовознавство. – 2004. – № 5-6. – С. 31 – 41.

11. Пешковский А. Вопросы методики родного языка, лингвистики и стилистики / А. Пешковский. – М.: Госиздат, 1930. – 411 с.
12. Потебня А. Эстетика и поэтика / А. Потебня. – М.: Искусство, 1976. – 614 с.
13. Ткаченко А. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства) / А. Ткаченко. – К.: Правда Ярославичів, 1998. – 448 с.

Колоусова Наталія Іванівна,

директор Недригайлівської спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів
Недригайлівської селищної ради Сумської області (опорний заклад)

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. В умовах реформування освіти в Україні маємо розуміти, що «професіоналізм управлінської діяльності керівників школи – це сукупність компетенцій, які формуються в післядипломній педагогічній освіті й дозволяють директору школи професійно здійснювати управлінську діяльність у сучасних соціально-економічних умовах з урахуванням особливостей об'єкту управління, пов'язаних із вирішенням ряду педагогічних завдань».

Мета статті – визначити у чому ж виявляється і що складає «професійну компетентність» сучасного керівника?

Виклад основного матеріалу. Актуальність проблеми розвитку управлінської компетентності керівника ЗНЗ обумовлена такими головними чинниками:

- керівники є першими особами на найвищому рівні управління навчальним закладом, тому відповідають за ефективність роботи всіх його ланок;
- керівники повинні виступати генераторами (носіями) ідей у сфері своїх посадових обов'язків у світлі сучасних вимог та у відповідності з нормативно-інструктивними документами щодо реформування та модернізації системи освіти;
- управління наступністю загальноосвітньої школи та забезпечення розвитку, ефективності, оптимальності, неперервності та цілісності освітнього процесу в умовах профільного навчання;
- інтеграція зусиль з управління ЗНЗ та сучасних навчальних закладів:
- дитячий садок – початкова школа – середня школа – старша школа, вища або професійна школа;
- врахування специфіки управлінської діяльності керівника і його заступників у ході реалізації функцій управління навчальним закладом;
- відмова керівників у ринкових умовах від традиційних підходів до прийняття управлінського рішення та перехід на засади освітнього менеджменту;
- зміщення акцентів управлінської діяльності керівників в умовах конкурентного середовища на вдосконалення особистої діяльності та самоорганізації педагогів, учнів, громадськості;
- здатність керівника бачити проблему і виявляти протиріччя, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, забезпечувати інноваційний розвиток педагогічної системи своєї школи;
- поетапне підвищення управлінської кваліфікації та управлінської культури керівників ЗНЗ в закладі післядипломної педагогічної освіти.

Дослідники вважають, що професіоналізм керівника являє собою інтегральну характеристику індивідуальних, особистісних та суб'єктно-діяльнісних якостей, які дають можливість на максимальному рівні успішності вирішувати типові для управлінської діяльності завдання й розглядається як цілісне утворення щодо самореалізації особистості у професійній діяльності. У цьому контексті реально виділити три рівні професіоналізму керівника ЗНЗ: виконавчий, компетентний, досконалий.

Виконавчий рівень в основному передбачає репродуктивну діяльність; досконалий – виступає як рівень, якого можливо прагнути, як ідеал; компетентний – визначається як рівень поглибленого знання, здібності до актуального, готовності до інноваційної діяльності, адекватного виконання завдань через розвиток процесів самоаналізу та саморегулювання.

Сутнісними характеристиками безперервної освіти керівника є гнучкість, розмаїтість, доступність у часі й просторі. Найважливішим завданням самонавчання керівників повинно стати не тільки засвоєння фахових знань і поглиблення професійної компетентності, але й постійний розвиток управлінських якостей.

Керівник сучасного освітнього закладу - центральна фігура всього освітнього процесу. Він повинен уміти розв'язувати різноманітні управлінські проблеми, уміти не тільки керувати освітнім закладом з устояними традиціями та укладом, але й переводити його на якісно новий рівень, що потребує спеціальних знань теорії та практики управління, певних особистісних якостей. Щоб навчитися керувати процесом самоосвіти керівник школи слід створити умови для повноцінного становлення його особистості.

Т. Б. Волобуєва виділяє такі ознаки самоосвіти:

- здобуття знань як додаткова до основного заняття пізнавальна діяльність;
- оволодіння знаннями за власною ініціативою стосовно змісту, обсягу, джерел, форм, тривалості та часу проведення занять;
- вирішальне місце в оволодінні знаннями займає індивідуальна самостійна пізнавальна діяльність.

Важливою умовою забезпечення життєздатності системи самоосвіти керівника є проектування її як багатофункціональної системи, що забезпечує реалізацію не тільки освітньої, але й цілого ряду допоміжних функцій, спрямованих на підтримку і забезпечення практичних потреб управлінської діяльності: інформаційної, дослідницької, консультаційної, проєктувальної, експертної.

Визначальною умовою самоосвітньої діяльності керівника є забезпечення “навчання протягом життя”.

Найважливішим завданням самонавчання керівників загальноосвітніх навчальних закладів є засвоєння фахових знань, поглиблення професійної компетентності, постійний розвиток управлінських якостей.

Основним напрямками організації самоосвіти керівника повинні стати:

1. Визначення чітких особистісних та світоглядних установок.
2. Усвідомлення особливостей управлінської праці.
3. Удосконалення навичок розв'язання проблем.
4. Підвищення своєї інформаційної культури.
5. Розвиток навичок впливу на людей.
6. Розвиток здатності управляти собою.
7. Уміння утворювати колектив односторонців.
8. Розвиток свого творчого потенціалу.
9. Вчитися самостійно забезпечувати свою самоосвіту.
10. Навчитися складати програми навчання підлеглих.

В сучасному світі, коли дуже швидко відбуваються зміни, важливим стає вже не поточне оволодіння спеціальними навичками, а здатність ці навички швидко засвоювати за мірою необхідності.

Самоосвіта керівника - найважливіше завдання, робота над яким дозволяє йому впровадити в дію весь свій творчий потенціал, максимально повно використовувати свої можливості й здібності. Самоосвіта повинна бути спрямована на самовдосконалення, саморозвиток.

Всі напрями самоосвітньої діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу можна об'єднати в групи: 1) професійні; 2) гуманітарні; 3) методичні; 4) психолого-педагогічні; 5) психологічні; 6) особистісні.

Підвищенню ефективності самоосвітньої діяльності керівника школи та вчителів на нашу думку будуть сприяти:

- створення сприятливого мікроклімату в педагогічному колективі;
- проведення діагностики педагогічного колективу з метою визначення напрямків самоосвітньої діяльності кожного члена педагогічного колективу;
- забезпечення методичними матеріалами;
- освоєння педагогічними працівниками сучасних інформаційних технологій та забезпечення вільного доступу до Інтернет ресурсів.

Отже, процес самоосвіти є оптимальним шляхом формування професійної компетентності директора школи за умови, що вона - не самоціль, а сходинка для досягнення вищого рівня професійної майстерності. Можна зробити висновок, що самоосвіта посідає особливе місце в системі формування професійної компетентності директора школи. Головною цінністю самоосвіти стає розвиток у фахівця здатності до самореалізації творчого потенціалу, спрямованості на саморозвиток протягом усього життя. Тому система самоосвіти керівника повинна створюватися з урахуванням сучасних вимог і уявлень про освітню діяльність.

Зростання професіоналізму управлінської діяльності, а значить і рівня управлінської компетентності відбувається: як результат соціальної зрілості, коли людина пройшла через життєві випробування і навчилася діяти з максимальною самовіддачею, не сподіваючись на те, що вона отримує успіх, як винагороду; коли вона має інтелектуальні, психологічні, комунікативні, а також загальні здібності до управлінської діяльності; коли людина має внутрішню мотивацію до професійної діяльності, коли вивчається та переймається досвід успішних керівників та моделюються успішні стратегії розвитку особистісних якостей.

Висновки. Проблема розвитку управлінської компетентності керівника ЗНЗ не нова: вона існує з моменту появи посади директора в цих закладах. Тому є велика кількість наукової та методичної літератури з питань вивчення, оцінювання та удосконалення управлінської компетентності.

Процес самоосвіти є оптимальним шляхом формування професійної компетентності директора школи оскільки сприяє розвиток здатності до самовдосконалення, самореалізації творчого потенціалу, спрямованості на саморозвиток протягом усього життя. Позитивні наслідки самоосвітньої діяльності можливі у тому випадку, якщо вона відповідно організована, добровільна й усвідомлюється особистістю як соціальна потреба.

Список використаних джерел

1. Васильченко Л. В., Гришина І. В. Професійна компетентність керівника школи /Л. В. Василенко, І. В. Гришина - Х.: Вид.група «Основа», 2006. - 208 с.
2. Волобуєва Т. Б. Самоосвітня діяльність керівника [Текст] / Т.Б.Волобуєва. - Харків:Основа, 2005.
3. Гелбутівська Т. Алгоритм розвитку життєвої компетенції [Текст]: круглий стіл /Т. Гелбутівська // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2003 - № 3. - С. 74-75.
4. Маркова А. К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А. К. Маркова // Сов. педагогика. - 1990. - № 8. - С. 82 - 88.
5. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: [монографія] / За ред. І.А. Зязюна. - Київ: Видавництво «Віпол», 2000. - 636 с.
6. Пидкасистый П. И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении: теоретико-экспериментальное исследование / И. П. Пидкасистый. - М.: Педагогика, 1980. - 240с.
7. Чайка В.М. Основи дидактики: навчальний посібник / В.М.Чайка. - К.: Академвидав, 2011. - 240 с.
8. Вдовиченко Р. П. Між професійною підготовкою та компетентністю // Управління освітою (Шкільний світ).— 2003.— № 15—16.— С. 2—3.

9. Даниленко Л. І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи : [монографія] / Л.І.Даниленко. — [2-е вид.] — К.: Логос, 2002. — 140 с.

10. Єльнікова Г.В. Атестація керівників: проблеми і шляхи їх розв'язання / Галина Єльнікова // Управління освітою. — 2003. — №21. — С. 12-13.

11. Мармаза О.І. Визначення рівня кваліфікації керівника школи / Олександра Іванівна Мармаза // Освіта і управління. — 1997. — Т.1. — №4. — С.59-63.

12. Маслов В. І. Психологічна основа моделі компетентності директора школи // Директор школи, ліцею, гімназії.— 2003.— № 1.— С. 12.

13. Н.Д. Біла. «Розвиток управлінської компетентності керівника навчального закладу». http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/4_.pdf

14. Наталія Умсімбаєва «Самоосвітня діяльність керівника школи як умова формування його професійної компетентності». <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream/>

Конотоп Павло Миколайович

заступник директора з навчально-виховної

Недригайлівської спеціалізованої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Недригайлівської селищної ради

Сумської області (опорний заклад)

РОЗВИТОК ФАСИЛІТАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Актуальність дослідження. В умовах реформування освіти в Україні останнім часом актуалізується потреба у виявленні та практичній реалізації механізмів, технологій, форм і методів, засобів розвитку фасилітативної компетентності педагога, яка є складовою формування професійної компетентності..

Мета статті – визначити шляхи успішного формування та вдосконалення фасилітативної компетентності педагога.

Виклад основного матеріалу. В перекладі з латинської мови компетенція – це коло питань, в яких людина добре орієнтується, має відповідний досвід. Професія педагога дуже вимоглива, оскільки покладає відповідальність за інтелектуальний та духовний розвиток підростаючого покоління, від чого залежатиме майбутнє країни. Тому педагогічна компетентність, як єдність теоретичної та практичної готовності викладача до здійснення навчально-виховного процесу, передбачає ряд компетентностей, якими повинен оволодіти майбутній вчитель. Серед них:

- Інформаційна компетентність, згідно з якою необхідно опанувати інформаційні технології, мати сформовані уміння опрацьовувати здобуту інформацію.

- Комунікативна компетентність – передбачає уміння вступати у комунікацію (зв'язок), знаходити порозуміння з оточуючими.

- Продуктивна компетентність - цездатність отримувати позитивний результат своєї діяльності. Продуктом педагогічної діяльності є всебічно та гармонійно розвинена особистість учня.

- Моральна компетентність – передбачає сформовану систему цінностей, яка не дозволяє вчителю здійснювати аморальні вчинки як еталону поведінки та ймовірнісному ідеалу учня.

- Психологічна компетентність – уміння спиратися на психологічні закономірності процесу навчання, зазирнути всередину кожного учня, зрозуміти його.

- Психологічно-фасилітативна компетентність - усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я дитини, здатність сприяти творчому становленню школярів та їхній індивідуалізації.

- Предметна компетентність, яка вимагає досконалого знання свого предмета та методики його викладання, а також втілення їх у практику.

- Соціальна компетентність – це відкритість до світу людей, вміння безконфліктно співіснувати та взаємодіяти з оточуючими.

- Математична компетентність – це вміння здійснювати математичні операції, працювати з числом, з числовим рядом.

- Самоосвітня та само розвивальна компетентність – це бажання та уміння здійснювати саморозвиток, займатись самоосвітою, вносити творчість у буденні реалії навчально-виховного процесу. Компетентність включає в себе певним способом організований комплекс знань, умінь, навичок і ставлень, що створюють умови успішно організувати діяльність чи виконувати покладені функції для досягнення відповідних рівнів у професійній діяльності.

При розгляді проблеми формування та розвитку фасилітативної компетентності педагога, ми виходимо з положень про те, що у якості її фундаментальних компонентів виступають когнітивні, афективні та поведінкові аспекти життєдіяльності індивіда.

Когнітивний компонент складають знання про основний зміст феномену фасилітації, ефективного здійснення фасилітативних впливів, адекватне оцінювання себе та власної професійної діяльності, прагнення до саморозвитку. Основними якостями даного компоненту виступають рефлексія, креативність, інтуїція та прагнення до самоактуалізації.

Під педагогічною фасилітацією розуміється процес стимулювання, ініціації і заохочення саморозвитку і самовиховання учнів в процесі навчальної діяльності за рахунок особливого стилю взаємодії педагога і учня і особливостей особистості педагога.

Педагог, компетентний у цьому процесі, розуміє, що метою навчання і виховання дитини має стати не придбання нею знань як набору фактів і теорій, а розвиток і саморозвиток її особистості в ході самостійного навчання. Він вміє створювати сприятливі умови для осмисленого навчання, в якому зацікавлений сам учень, де відбуватиметься зміна особистості учня, його поведінки, його Я-концепції. К.Роджерс назвав таке навчання значущим для людини і визначив наступні умови, при яких воно може відбуватися:

- учні вирішують в процесі навчання проблеми, що цікавлять і є значущими для них;

- педагог у стосунках з учнями відчуває себе конгруентно, тобто у спілкуванні з учнями поводить вільно, проявляє себе такою людиною, якою він є насправді;

- педагог проявляє безумовне позитивне ставлення до учня, здатен проникати в його внутрішній світ, розуміти його, дивитися на речі і явища його очима, залишаючись при цьому самим собою;

- педагог забезпечує засобами навчання учнів: книгами, підручниками, інструментами, матеріалами.

- педагог грає роль помічника і стимулятора значущого навчання, створює психологічний комфорт і творчу свободу учням на уроці.

Фасилітативними методами виховання і навчання виступають дискусії, рольові ігри, обговорення ситуацій, аналіз і вирішення конфліктів. Педагогом використовуються такі прийоми в спілкуванні з учнями, як Я-висловлювання, активне слухання, позитивна увага до учня, контакт очей, фізичний контакт.

Психологічним бар'єром для вчителя, що застосовує на уроці фасилітацію, стає подолання поширеного і прийнятого за норму педагогічного досвіду, а саме:

- нескінченного монологу вчителя;

- маніпулювання свідомістю і поведінкою дітей; жорсткий диктат дій і “правильних” знань; превалювання репродуктивного способу надання знань і засилля інструкцій типу “роби як я”, “запам'ятай, що я говорю”;

- прагнення досягти однакових і високих результатів від всіх учнів;

- прагнення “передати” якомога більшу кількість знань і інформації, експлуатація пам'яті, а не роздумів, надання великої кількості визначень типу “Мікроскопом називається...” тощо;

- помірному темпу і способу викладання, тобто нудьги, однотипної діяльності на уроці, монотонного записування під диктування, беземоційність вчителя.

Отже, педагог-фасилітатор це той, що володіє:

- нестандартними, недогматичними підходами до питань навчання та виховання;
- внутрішньою свободою, ініціативністю, упевненістю у собі;
- умінням діяти превентивно;
- умінням сприймати та переробляти інформацію, яка суперечить власним концепціям, флексибільністю когнітивних установок;
- здібностями до критичного мислення, інтеграцією особистого та суспільного досвіду у педагогічній діяльності;
- загальною комунікативною культурою, вербальними та невербальними засобами спілкування;
- рефлексивною культурою;
- конфліктологічною та віктимологічною компетентністю, загальною життєстійкістю;
- методологічною культурою, умінням концептуально мислити, моделювати педагогічний процес і прогнозувати результати власної професійної діяльності

Крім того, власно для учнівського колективу педагог-фасилітатор повинен вміти підтримувати загальну позитивну динаміку у процесі виконання завдань, для досягнення поставлених цілей.

Сьогодні в педагогічну практику фасилітація впроваджується достатньо складно. Це пов'язано з внутрішньою несвободою вчителя. Програми з навчальних предметів – це типові бюрократичні документи, які гальмують справжню творчість в класі, перетворюють вчителя на клерка. Легко уявити собі почуття вчителя, у якого шість-сім уроків в паралелі і який не може звільнитися від внутрішнього цензора, – не встигаю, відхиляюся, не виконую.

Педагог, у якого є сформованими психологічні якості, що відповідають фасилітативним проявам, спроможний створювати атмосферу, яка є оптимальною для вирішення освітніх задач, полегшує, сприяє та стимулює особистісне зростання кожного учня.

Висновки. Педагог, у якого є сформованими психологічні якості, що відповідають фасилітативним проявам, спроможний створювати атмосферу, яка є оптимальною для вирішення освітніх задач, полегшує, сприяє та стимулює особистісне зростання кожного учня. Розвиток фасилітативної компетентності вчителя є неодмінною умовою й обов'язковою складовою його професіоналізму. Формування компетентності входить у загальний контекст формування особистості. Отже, фасилітативна компетентність може розумітися як один із структурних компонентів особистісно-професійної компетентності педагога.

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України.–2002. – №3.– С. 4-6.
2. Бочкарьова Н. Особистість учителя в педагогічній спадщині Карла Роджерса/Н.С.Бочкарьова// Освіта на Луганщині. – 2010. - №1(32). – С.39-42.
3. Жижина И. В. Психологические особенности развития фасилитации педагога : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогическая психология» / И. В. Жижина. –СПб., 2000.–20 с.
4. Роджерс К. Вчитися бути вільним/ К.Роджерс //Освіта і управління. – Т.5. – число 4. – 2002. – С.126-145.

5. Справочник практического психолога. Психодиагностика / [под общей ред. С.Т.Посоховой]. – М.: АСТ; СПб.: Сова, 2005. - 671с.

6. Сорочан Т.М. Фісилітація – нова функція післядипломної педагогічної освіти / Т.М. Сорочан// Освіта на Луганщині. – 2004. - №2(21). – С.8-12.

7. Третьяченко В. В. Управлінські команди: методологія та теорія, формування і розвиток: [монографія]. / В. В. Третьяченко. – Луганськ : Видво СНУ ім. В. Даля, 2004. – 300 с.

Коросько Тетяна Андріївна,

заступник директора з навчальної роботи Бочечківського
навчально-виховний комплекс "загальноосвітня школа
I-III ступенів - дошкільний навчальний заклад"

Бочечківської сільської ради Конотопського району Сумської області

ФУНКЦІОНУВАННЯ ОПОРНОГО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

(з досвіду роботи Бочечківського навчально-виховного комплексу

«Загальноосвітня I-III ступенів – дошкільний навчальний заклад» Бочечківської
сільської ради Сумської області)

Актуальність дослідження. В умовах децентралізації одним із пріоритетів реформування загальної середньої освіти й механізмом для подолання розриву між якістю освіти в містах і сільській місцевості є створення опорних шкіл. Діяльність освітнього округу стає пріоритетним напрямком у розвитку освіти. Реформа децентралізації передбачає новий якісний рівень надання послуг у громадах, які вже сьогодні взяли на себе нові повноваження в галузі освіти. З проведенням Україною реформ із трансформації місцевого самоврядування та децентралізації влади в новому контексті постала доцільність реформування галузей соціальної сфери. Насамперед, ідеться про галузь освіти, на фінансування якої використовується близько половини всіх видатків місцевих бюджетів. Проблема полягає в тому, що зростання обсягів фінансування не забезпечує зростання якості наданих послуг. Низька ефективність видатків місцевих бюджетів галузі освіти пов'язана насамперед з існуванням мережі закладів, яка не відповідає сучасним викликам, а чинні штатні нормативи є застарілими та не пов'язаними з обсягами наданих послуг. Особливо проблемною у плані фінансування є освітня мережа в сільській місцевості, де видатки на одного учня в окремих закладах сягають до 50 тис. грн. на рік, що приблизно у п'ять разів вище, ніж середнє значення в Україні.

Система середньої освіти в Україні вже давно потребує реформування в напрямі зміни підходів до фінансування, поліпшення якості освітніх послуг, оптимізації мережі та пошуку нових організаційних форм господарювання.

З метою забезпечення умов для рівного доступу до якісної освіти й ефективного використання наявних ресурсів Міністерством освіти й науки було ініційовано створення мережі опорних шкіл. Новостворені опорні заклади функціонують як методичні центри в освітньому середовищі.

Новим для України підходом до впорядкування освітньої мережі є створення опорних шкіл (школи-хаби), які покликані забезпечити структурно-інноваційне та якісне оновлення загальної середньої освіти. Такі школи першочергово з'являються в об'єднаних територіальних громадах.

Проблеми теорії і практики що порушують питання опорних шкіл як результат соціального розвитку громади, були розглянуті багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями: М.Герbstом, Я.Герчинським, Р.Шияном, П.Хобзеєм, Л.Гріневич та іншими. Основний досвід щодо організації проведення реформування освіти Україна черпає на прикладі польської моделі. Фінансування освітньої галузі з місцевих бюджетів та оптимізації

освітньої мережі набули висвітлення в наукових працях таких учених і практиків, як: В.Надрага, О.Демків. Однак теоретичні і практичні аспекти формування опорних шкіл в Україні у процесі децентралізації управління освітою є малодослідженими та актуальними для науковців і практиків, тому й потребують дальших досліджень.

Мета статті – обґрунтувати результативність функціонування опорного закладу в умовах реформування освіти.

Виклад основного матеріалу. Реформа децентралізації забезпечує належні умови для надання на місцях якісної, конкурентоздатної освіти.

Завданням сучасного опорного закладу є формування життєвих компетентностей, які являють собою життєвий досвід особистості, необхідний для розв'язання життєвих завдань і продуктивного здійснення життя.

Фундаментальним завданням опорного закладу загальної середньої освіти є не лише міцне засвоєння учнями умінь, навичок, а й розвиток ключових компетентностей, які мають стати найважливішим надбанням розвивальної шкільної освіти. В умовах Нової української школи особлива увага приділяється таким компетентностям: уміння вчитися, здоров'язберігаюча, загальнокультурна, громадянська, підприємницька, соціальна, інформаційно-комунікативна.

У закладі за останні роки виразніше утверджується особистісно-орієнтований підхід до виховання і розвитку учнів як вияв практичного втілення гуманної педагогіки. Це передбачає зосередженість навчально-виховного процесу на потребах кожної дитини, всебічне вивчення і врахування індивідуальних особливостей вихованців, співпрацю всіх учасників навчально-виховного процесу.

Педагогічний колектив закладу освіти працює над проблемою розвитку гуманності навчально-виховної взаємодії, цілісності і системності навчально-виховного процесу, особистісної спрямованості навчання та виховання, дійової співпраці вчителів, взаємної узгодженості вимог школи і батьків до виховання і розвитку дитини, взаємодії здоров'язберігаючих технологій і пропаганди спорту.

Саме адміністрація та педагогічний колектив опорного закладу у співпраці з дитиною спроможні якісно та результативно розвивати її особистість, вибудовувати виховний процес на засадах особистісно-орієнтованої педагогіки, урахуовуючи інтереси, потреби, потенційні можливості вихованця.

Бочечківський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад» є комунальною власністю Бочечківської сільської ради Сумської області. Управління та фінансування здійснюються відділом освіти, культури і туризму, молоді та спорту Бочечківської сільської ради, якому делеговані відповідні повноваження.

План розвитку Бочечківського НВК «ЗОШ І-ІІІ ст. – ДНЗ» визначає основні шляхи розвитку закладу. Він скеровує педагогів до реалізації ціннісних пріоритетів особистості, задоволення освітніх потреб молоді, створення розвивального середовища, у якому б реалізувалася сучасна модель випускника, особистості, що володіє технологіями усного та письмового спілкування різними мовами, у тому числі й комп'ютерного програмування, включаючи спілкування через Інтернет, патріота та інноватора.

План розвитку є комплексом науково-методичних, матеріально-технічних та управлінських проектів із визначенням шляхів їх реалізації. У ньому максимально враховані потреби педагогічного, учнівського та батьківського колективів школи.

У закладі наявні всі умови для забезпечення доступу до отримання освітніх послуг. Проектна потужність закладу – 250 учнів. Станом на 05.09.2018 р. у закладі функціонує 10 класів та один неповний (11 клас – 4 учні). Кількість учнів, що навчаються з території обслуговування навчального закладу – 150 (у 2017-2018 н.р. – 144 учні). Спостерігається тенденція до збільшення кількості учнів закладу: 2018-2019 н.р. – 150, 2019-2020 н.р. – 159, 2020-2021 н.р. – 164.

У 2018-2019 н.р. середня наповнюваність класів складає 13,4 учнів, 2019-2020 н.р. – 15,0 учнів, 2020-2021 н.р. – 16,0 учнів.

Заклад має достатнє матеріально-технічне забезпечення. У закладі наявні всі навчальні приміщення (класні кімнати), майстерня, спортивні кімнати, їдальні, медичні кімнати, бібліотека та книгосховище. Функціонує актові зала для проведення занять із позашкільної освіти. Заклад освіти забезпечений навчальними кабінетами: фізики та хімії, біології та екології, географії та історії, української мови та літератури, інформатики, математики, англійської мови, зарубіжної літератури, захисту Вітчизни. Учні початкової ланки навчаються у 4 навчальних кабінетах, а вихованці ДНЗ розподілені на 4 вікові групи. Для кожної вікової групи дошкільнят облаштована окрема кімната, дві спальні, медичний кабінет, харчоблок.

Кожен навчальний кабінет має паспорт, в якому відображено загальні санітарно-гігієнічні умови приміщення кабінету, організація робочих місць, режим роботи кабінету, перелік методичної літератури, дидактичний та роздатковий матеріал, наочні, електронні посібники та технічне обладнання, постійні і змінні експозиції, в більшості кабінетів систематизовано навчально-методичне забезпечення.

Усі кабінети, де проводяться навчальні заняття, відповідають Положенню про навчальні кабінети загальноосвітніх навчальних закладів, яке затверджене наказом МОН України за № 601 від 20.07.2004 р., Державним санітарним правилам і нормам влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу, які погоджені листом МОН України від 05.06.2001 р. за № 1/12-1459, в них створені необхідні умови для занять.

Заклад оснащений 22 комп'ютерами, 3 інтерактивними дошками, 3 мультимедійними комплексами. Кількість комп'ютерних педагогічних програмних засобів навчання, які використовуються у навчальному процесі, – 37. Усі наявні комп'ютери в закладі підключені до мережі Інтернет, наявна мережа Wi-Fi з безпечним доступом.

В умовах реформування освіти класна кімната учнів 1 класу НУШ обладнана та облаштована всією необхідною оргтехнікою та меблями: парти, стінка, м'який куточок; 18 нетбуків, підключених до мережі Інтернет, інтерактивна дошка з проектором, ламінатор, кольоровий принтер, стенди, засобами навчання (розвивальний та навчальний дидактичний матеріал). Заплановано на 2019-2020 н.р. аналогічне обладнання кімнати для майбутніх першокласників (державне фінансування та органів місцевого самоврядування).

У 2018-2019 н.р. трьома шкільними автобусами підвозиться до закладу 108 учнів та 37 вихованців ДНЗ. У закладі розроблені 5 маршрутів підвезення учнів та дошкільнят із розрахунком відстаней та орієнтовного часу в дорозі – до 60 хвилин. 95 % педагогічних працівників закладу проживає на території об'єднаної територіальної громади.

Протягом десяти років заклад працює за філологічним напрямком (профіль – українська філологія (10, 11 класи), у 2017-2018 н.р. – 11 клас). У 2019-

2020 н.р., заплановано роботу закладу за філологічним напрямком (профіль українська філологія (10, 11 класи)). У школі організована допрофільна підготовка учнів. Здійснюється рання діагностика щодо виявлення нахилів і здібностей учнів з метою вибору профілізації. У 2018-2019 н.р. із варіативної складової вивчається курс за вибором «Синтаксис простого та простого ускладненого речення» (8 клас). За Типовою освітньою програмою закладу загальної середньої освіти I ступеня (2-4 класи) Бочечківського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I-III ступенів – дошкільний навчальний заклад» використані години варіативної складової навчального плану: «Риторика» та «Зарубіжна література» (по 1 годині у кожному класі). На наступні роки заплановано вивчення курсів за вибором у 7-9 класах з метою поглибленого вивчення української мови.

У 2018-2019 н.р. за індивідуальною формою навчання навчається чотири учні. У 2019-2020 н.р. з метою організації освітнього простору для розвитку людини та гармонізації її психоемоційного стану у закладі буде створений ресурсний клас, що забезпечить право на

освіту будь-якій дитині і дозволить організувати навчання, відповідне потребам кожного учня у середовищі, яке найбільше підходить саме для нього.

У закладі забезпечені умови для навчання дітей з особливими освітніми потребами: пандус, кнопка виклику, внутрішні туалети, медична кімната. До кінця 2018-2019н.р. планується облаштування інклюзивно-ресурсної кімнати та медіатеки.

Ефективне функціонування НВК передбачає здійснення кадрової політики шляхом створення сприятливих умов для формування дієздатного колективу, розкриття творчого потенціалу кожного педагогічного працівника, підвищення його кваліфікаційного рівня та його професійного самовдосконалення.

Педагогічний колектив закладу – це спрацьований, досить молодий та ініціативний колектив, який працює над підвищенням свого фахового рівня, творчо підходить до вирішення освітніх завдань, розв'язання проблем, пов'язаних з вихованням підростаючого покоління. Кадрове забезпечення є однією з головних умов якості освіти в навчальному закладі. Освітній процес у закладі забезпечують 21 учитель та 7 вихователів, обслуговуючий персонал – 21 чоловік. Вищу кваліфікаційну категорію мають 8 учителів, I – 10 учителів, II – 1 учитель, «спеціаліст» - 1 учитель, 8 тарифний розряд – 1 учитель. Один учитель має звання «учитель - методист» та один – «старший учитель». Усі педагогічні працівники своєчасно проходять курсову перепідготовку. В умовах НУШ значна кількість учителів проходять курси он-лайн на базі платформи Prometheus або тематичні курси.

Педагоги навчального закладу постійно підвищують свій професійний рівень на засіданнях методичних формувань, шкільних, районних та обласних теоретичних і науково-практичних семінарах і круглих столах, використовуючи Інтернет-ресурси, беручи участь у (не) конференціях для шкільних педагогів EdCamp Ukraine.

Методична робота з педагогічними працівниками нашого навчального закладу спрямована на формування професійної компетентності, збереження та розвиток творчого потенціалу всього колективу, вироблення інноваційного стилю роботи, підготовку вчителів до пошукової діяльності, залучення до науково-дослідницької та експериментальної діяльності з метою впровадження інноваційних особистісно орієнтованих технологій у навчально-виховний процес.

Відповідно до плану розвитку НВК педагогічний колектив працює над науково-методичною проблемою «Формування життєвих компетентностей особистості учня на основі розвитку його творчих здібностей на уроках та в позаурочній діяльності».

Робота над проблемною темою значно активізувала різні форми підготовки кожного вчителя, підняла на більш високий рівень його теоретичну підготовку, надала чіткості й цілеспрямованості практичним заходам із різними категоріями вчителів.

Основними формами методичної роботи з педагогічними працівниками навчально-виховного комплексу є: педагогічна рада, методична рада, творчі групи вчителів-предметників, класних керівників, інструктивно-методичні наради, самоосвіта тощо. У своїй роботі практикуємо застосування нетрадиційних форм проведення педрад («дискусія», «круглий стіл», «творчий звіт», «творчий портрет» тощо).

Учителі впроваджують у навчально-виховний процес сучасні особистісно орієнтовані педагогічні технології навчання і виховання, удосконалюють систему оцінювання навчальних досягнень учнів, експериментально впроваджують індивідуальні навчальні плани для найбільш підготовлених учнів, удосконалюють методику організації навчальних занять у напрямку всебічного застосування ІКТ.

Усі групи ДНЗ працюють за програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Виховний та навчальний процес здійснюють 7 вихователів, які працюють над окремими проблемами. Вихователі практикують використання нетрадиційних технік: монотипія, малювання пальчиком, картопляними штампами, свічкою, поролоном. Традиційним стало використання сучасних методів із фізичного виховання: психо-гімнастика, коригуючи доріжка, аромо-терапія, дорожка здоров'я, метод Єфіменка «Театр фізичного розвитку».

Учні закладу беруть активну участь у районних олімпіадах: 2017-2018н.р. – 13 призових місць, 1 учасник III етапу олімпіад; 2018-2019н.р. – 16 призових місць (найбільше серед шкіл району), 2 учасники III етапу. Робота в МАН: 2017-2018н.р. – 1 призер, 2018-2019н.р. – 1 призер.

Учні закладу є активними учасниками у районних, Всеукраїнських та міжнародних проектах: пошуково-дослідницька робота «Сучасні технології енергоефективності та енергозбереження на засадах сталого розвитку» (2017-2018 н.р.); Всеукраїнський проект «Відкрий Україну» (2018-2019н.р.), проект міжнародного спілкування «E – Twinning» (2018-2019 н.р.).

Щорічно обдаровані діти є стипендіатами голів обласної, районної адміністрації та сільської ради: 2017-2018 н.р. – 1 стипендіат голови Сумської обласної державної адміністрації), 2 стипендіати голови Бочечківської сільської ради; 2018-2019 н.р. – 3 стипендіати голови Бочечківської сільської ради) .

Виховна робота спрямована на виховання громадянської та національно-патріотичної культури; родинно-сімейне виховання; виховання трудової культури і професійна орієнтація; виховання художньо-естетичної культури; соціалізація особистості учня та сприяння творчому розвитку; виховання екологічної культури; формування здорового способу життя; превентивне виховання; соціальний супровід і підтримка учнів, які потребують допомоги; патріотичне виховання. Учні закладу є численними переможцями художніх конкурсів та спортивних змагань

Висновок. Отже, перед школою стоїть завдання - забезпечення виходу кожного учня на рівень профільної освіти та встановлення розвитку пізнавальної і творчої активності, формування не тільки предметних компетентностей учнів, а й самоосвітніх, організація роботи школи сприяння здоров'ю. Тому всі аспекти навчання повинні бути спрямовані на розвиток творчої особистості, розкриття обдарованості кожної дитини, збереження її здоров'я. Мета опорної школи – формування людини, яка хоче і вміє самостійно вчитися, сприймати інформацію, працювати з нею, осмислювати, творити, вчиться бути здоровою.

Заклад практикує залучення додаткових фінансових ресурсів та позабюджетних коштів для покращення матеріально-технічної бази установи.

Уважаємо, що концепція розвитку навчального закладу відповідає державним підходам до реформування загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Урядовий портал [Електронний ресурс]: Володимир Гройсман: Кінцева мета реформи з децентралізації – самодостатня громада, що спроможна якісно без допомоги держави надавати послуги громадянам 10.06.2016

2. Децентралізація влади [Електронний ресурс]: Реформа освіти,-Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/reforms/item/id/1>

3. Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархільевский В. «Ефективне управління освітою в ОТГ. Від створення органу управління до реалізації плану оптимізації мережі шкіл». – 2016. – С. 5.

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» Положення про освітній округ від 20.01.2016 р. № 79.

5. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]: Лілія Гриневич: Програма створення опорних шкіл спрямована на те, щоб покращити якість освіти в сільській місцевості 07.05.2016,- Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2016/05/07/liliya-grinevich-programa-stvorenniya-opornix-shkil-spryamovana/>

Кракова Євгенія Анатоліївна,
учитель української мови і літератури, історії та правознавства Боромлянського
навчально-виховного комплексу: загальноосвітня
школа I-III ступенів – дошкільний навчальний заклад Боромлянської сільської ради
Тростянецького району Сумської області

ЄВРОПЕЙСКО-ОРІЄНТОВАНИЙ ХАРАКТЕР РЕФОРМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ

У період реформування, який переживає українське суспільство, саме реформа освіти є найвідповідальнішим сектором змін. Інтеграція України у світовий економічний та культурний простір, активні глобалізаційні процеси спонукають до синхронізації української освіти з європейською. Тому вивчення та узагальнення досвіду реформ, що відбулися у зарубіжних країнах, аналіз загальноєвропейських тенденцій в освітній сфері є важливим чинником у досягненні успіху на шляху реформування системи освіти нашої країни.

Трансформацій зазнало українське законодавство, а також методологія: відбулася зміна ціннісної освітньої парадигми, яка передбачала вільний розвиток особистості на засадах гуманізму, демократизму, дитиноцентризму. Національна спрямованість освіти і національне виховання визначалися органічним, обов'язковим компонентом для всієї системи освіти [2].

Ці процеси в освітній сфері України цілком відповідають загальним європейським тенденціям реформування в освіті, а саме: глобалізація освіти, уніфікація національної системи освіти; запровадження компетентнісного підходу в освіті; інтеграція змісту освіти; рівний доступ до освіти; стандартизація освіти; гуманізація освіти; децентралізація освіти; європеїзація; участь у міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти; підвищення якості підготовки та роботи вчителів.

Основними тенденціями реформування шкільної освіти України, які відповідають загальним європейським тенденціям розвитку освіти, є [1]:

✓ *Глобалізація освіти.* Серед її проявів дослідники визначають уніфікацію системи освіти, мінімізацію відмінностей національної системи. Одним із прикладів уніфікації національної системи в сучасній реформі є перехід з 2018 року на 12-річну систему навчання. В Європі, крім Білорусі та Російської Федерації, 12-річна або 13-річна базова середня освіта.

За новою реформою передбачається три рівні середньої освіти: початкова (4 роки), базова (5 років) і професійна середня (3 роки).

✓ *Гуманізація освіти.* Цінності дитиноцентризму, гуманістичні цінності покладено в основу реформування нової української школи. Зокрема, метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності [3].

✓ *Запровадження компетентнісного підходу.* У сучасному світі дитині вже не достатньо дати лише знання, важливо навчити користуватися ними. У цьому контексті «вчитись» означає не отримувати більше знань та інформації, а бути здатним користуватися ними. У зв'язку з цим було визначено поняття «компетентність» і «ключові компетентності». Ключові компетентності варто розуміти як такі, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх упродовж усього життя. Для нової української школи визначено 10 ключових компетентностей:

- спілкування державною (чи рідною) мовами;
- спілкування іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності в природничих науках і технологіях;

- інформаційно-цифрова компетентність;
- уміння вчитися впродовж життя;
- соціальна та громадянська компетентності;
- підприємливість;
- загальнокультурна грамотність;
- екологічна грамотність і здорове життя.

✓ *Інтеграція змісту освіти* через запровадження інтегрованих предметів, курсів, інтегрованих предметних галузей. Інтеграція змісту освіти сприяє гармонійному розвитку особистості, розвитку системного мислення, дає можливість зменшити кількість обов'язкових предметів, підвищує науковий рівень навчання, водночас вимагає від учителя високої педагогічної майстерності та відповідної підготовки. Разом з цим процес інтеграції змісту є комплексною, нелінійною проблемою дидактики. Важливо, на думку О.Савченко, щоб інтеграція не перетворилася на мозаїку формально об'єднаних за зовнішніми ознаками різнорідних знань [7].

✓ *Рівний доступ до освіти.* Зараз сільські учні, на рівні школи позбавлені у доступі до якісної освіти, що робить їх неконкурентоспроможними як для подальшого отримання вищої освіти, так і на ринку праці зокрема. Створення опорних шкіл ставить собі за мету ліквідувати цю проблему.

✓ *Стандартизація освіти.* Відбулося повне оновлення стандартів середньої освіти.

✓ *Децентралізація освіти.* Децентралізація в системі управління; перерозподіл функцій та повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами. Передбачено скорочення контрольних-наглядних функцій з боку центральних органів влади, запровадження автономії навчальних закладів.

✓ *Участь у міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти.* Україна неодноразово брала участь у різних міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти (TIMSS, PIRLS тощо). У 2018 р., вперше в історії незалежної України, міжнародною організацією PISA було проведено опитування знань учнів (тестування навичок і знань 15-річних учнів). Головне завдання – оцінити грамотність учнів з читання, математики і природознавства. Це дуже важливий крок щодо подальшої уніфікації національної системи освіти та розвитку європейського, стратегічного вектору в освіті. Відповідальність за організацію та проведення дослідження PISA в Україні покладено на Український центр оцінювання якості освіти.

✓ *Запровадження й удосконалення моніторингу якості освіти.* Моніторинг дасть змогу зафіксувати стан навчальних досягнень учнів, а також відслідковувати зміни.

✓ *Підвищення якості підготовки та роботи вчителів.* Одним із важливих складників реформування підготовки вчителів є розробка норм, стандартів і процедур атестації педагогічних працівників. Усі ці заходи, а також підвищення заробітної плати педпрацівникам, сприятимуть підвищенню статусу професії вчителя в суспільстві. Отже, нова система підготовки та перепідготовки вчителів у кінцевому варіанті повинна дати умотивованого, креативного вчителя, який постійно розвивається.

Підсумовуючи, можна зазначити, що трансформаційні процеси в Україні, що відбуваються в освітній сфері, цілком відповідають загальним європейським тенденціям реформування в освіті, таким як глобалізація в освіті, уніфікація національної системи освіти; запровадження компетентнісного підходу в освіті; рівний доступ до освіти; стандартизація в освіті; децентралізація в освіті; європеїзація, підвищення якості підготовки та роботи вчителів. Вивчення та узагальнення досвіду реформ, що відбулися у зарубіжних країнах, аналіз загальноєвропейських тенденцій в освітній сфері є важливим для подальшого розвитку вітчизняного шкільництва, для досягнення успіху у реформуванні системи освіти нашої країни.

Список використаних джерел

1. Глушко О.З. Європейський вектор освітніх реформ в Україні. Український педагогічний журнал. 2017. №4. С.5-11
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: http://www.uazakon.com/documents/date_5x/pg_irwjios/index.htm
3. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/page2>
5. Реформа освіти і науки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-osviti>
6. Реформування української системи освіти в контексті провідних тенденцій розвитку європейського освітнього простору. URL: <http://www.govfor.com/index.php?id=353>
7. Савченко О. Я. Розвиток змісту початкової освіти в умовах державного суверенітету України: методологічний, законодавчий, дидактичний аспекти / О. Я. Савченко // Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб. наук. праць: в 5 т. / Нац. акад. пед. наук України. – К. : Педагогічна думка, 2012. – Т. 3: Загальна середня освіта. – С. 61–74

Крамаренко Любов Дмитрівна,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарної
освіти Комунального закладу Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти

АНДРАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Проблеми професіоналізму вчителя, його педагогічної майстерності стають дедалі більш значущими у теорії і практиці професійного розвитку, тому саме діяльність педагогів - андрагогів, які задіяні у підвищенні кваліфікації педагогічних працівників, покликана створити відповідні педагогічні умови для професійного зростання педагогів-практиків, що сприятиме всебічному усвідомленню ними необхідності підтримувати фаховий професійний розвиток упродовж педагогічної діяльності, утвердити в розумінні важливості оволодіння новими знаннями, інноваційними підходами і технологіями. На сучасному етапі виникають певні суперечності: між зростаючими освітніми потребами дорослих та незадовільним станом професійної підготовки фахівців для системи освіти дорослих, відсутністю нормативно-правового, наукового, навчально- методичного забезпечення такої підготовки.

Вітчизняні і зарубіжні науковці широко займаються проблемами освіти дорослих: методологічні засади андрагогіки (К.Гріффін, С.Змеєв, Г.Куйперс, Л.Лесохіна, І.Лордж, Ф.Рейс); особливості викладання в процесі навчання дорослих (Г.Балл, О.Буренкова, Е.Джонс, В.Дьяченко, А.Леонтьєв, Н.Лем та ін.); підготовка викладачів до навчання дорослих (Л.Алексеева, С.Вершловський, Н.Гайдук, С.Грабовский, Дж.Лінч та ін.); проблеми реформування та розвитку післядипломної педагогічної освіти (О.Бондарчук, М.Дробоход, А.Нікуліна, В.Олійник, Т.Сорочан, Є.Чернишова та ін.); дидактичні аспекти післядипломної педагогічної освіти (Н.Балик, В.Буренко, А.Зубко, В.Пуцов, М.Скрипник та інші); розвиток та вдосконалення особистісних якостей педагогічних працівників у системі післядипломної освіти (В.Арешонков, Г.Балл, С.Болсун, В.Вітюк, О.Бондарчук, П.Лушин та ін.).

Метою статті є спроба визначити основні андрагогічні засади формування особистісно-професійної компетентності в процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

В науковій літературі існують різні підходи до розуміння поняття «особистісно-професійна компетентність». В.Краєвський та А.Хуторський вважають це поєднанням знань і здібностей, що дозволяють ефективно діяти в конкретній сфері. К.Абульханова вважає, що це - професійна готовність та здатність суб'єкта до виконання завдань і обов'язків щоденної

діяльності. Г.Беленька трактує особистісно-професійну компетентність «як здатність виконувати професійні завдання діяльності на основі фахових знань, умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатія та комунікативність» [3,с.11-12].

Обґрунтовуючи закономірності безперервного професійного розвитку на засадах андрагогіки, науковці О.Аніщенко, О.Бондарчук, Н.Клокар, Л.Луцьянова, В.Олійник, С.Сисоєва, зазначають, що в системі неперервної освіти наукові знання стають фактором оновлення педагогічної практики, забезпечується цілісність, неперервність, випереджувальна спрямованість розвитку професіоналізму педагогічних працівників.

Наукові дослідження та практичний досвід роботи в інституті післядипломної педагогічної освіти дає можливість визначити два основних шляхи підвищення особистісно-професійної компетентності педагогічних працівників:

система безперервної освіти педагога як в курсовий та міжкурсний період (навчання на курсах, семінарах, методичних об'єднаннях, розробка та публікація навчально-методичних матеріалів, авторських програм, самоосвітня діяльність, робота над методичною проблемою і т.д.) та *організація методичного середовища або професійна взаємодія з колегами* (співпраця у дослідній діяльності, консультативно-методичних групах, педагогічних тренінгах, аукціонах, діалогах, ділових та рольових іграх, спілкування в чатах, форумах і т.д.).

Саме тому пріоритетним для сучасного розвитку системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників є андрагогічний підхід. Він найбільш повно розкриває сутність підвищення кваліфікації та дозволяє усвідомлювати цю ланку неперервної освіти фахівців як процес розвитку особистісно-професійної компетентності педагогічних працівників, його фахової та загальної культури. У такому формулюванні категорія «особистісно-професійна компетентність» набуває власної якісної визначеності, що особливо важливо для концепції впровадження інноваційних моделей підвищення кваліфікації.

С.Сисоєва [4] підкреслює, що навчання дорослої людини має низку специфічних ознак і особливостей. Перш за все воно повинно здійснюватися за андрагогічною моделлю навчання, з урахуванням психологічних особливостей навчання дорослого, а, по-друге, перевага повинна віддаватися інтерактивним технологіям навчання, які найбільш ефективно забезпечують комунікаційні зв'язки того, хто навчає, і того, хто навчається, сприяють утвердженню партнерських відносин, урахування професійного і життєвого досвіду обох суб'єктів педагогічної взаємодії [2,с.55].

У період реформ одним із найважливіших джерел розвитку професіоналізму педагогів стає досвід. Опрацювання досвіду інноваційної діяльності (способи набуття, навички осмислення, аналізу, узагальнення, застосування в різних умовах, передавання колегам) може розглядатись як нова ключова інтеграційна компетентність педагога й чинник трансформації його професіоналізму. Це зумовлює необхідність у системі післядипломної педагогічної освіти застосовувати сучасні технології опанування професійного досвіду та навчання педагогів на основі практичного досвіду. Т.Сорочан [6], аналізуючи професійний розвиток педагогів під час проходження курсів, пропонує узагальнити їх терміном експірієнс-технології (від *англ.* *experience* – досвід).

Експірієнс-технології – це сукупність технологій освіти дорослих, основою яких є опанування та застосування різних видів досвіду особистості. Експірієнс-технології є втіленням провідного принципу андрагогіки – навчання, що ґрунтується на досвіді. Вони органічно вписуються в контекст трансформаційного навчання, оскільки мотивують педагогів щоразу аналізувати й переосмислювати власний досвід і досвід колег, змінювати звичну картину світу та моделі поведінки і професійної діяльності [2,с.204].

Трансформація професіоналізму передбачає перехід педагогів з одного стану до іншого:

- від розуміння себе як «гвинтика», від якого мало залежить загальний результат – до професіонала, який на високому рівні виконує професійну діяльність відповідно до

встановленої компетенції;

- від застосування обмеженої кількості окремих способів дій – до опанування технологій професійної діяльності на сучасному рівні;
- від статусу виконавця – до позиції лідера;
- від роботи відповідно до наказу без критичної рефлексії до професійної діяльності в команді;
- від звички до примусу – до утворення нових смислів, мотивації, розуміння смислу й мети професійної діяльності;
- від освіти «раз і на завжди» – до освіти впродовж життя;
- від знань, умінь, навичок – до компетентностей, які обов'язково включають ціннісний компонент;
- від очікування тотального контролю – до відповідальності;
- від обов'язковості щодо виконання чітко визначених дій – до свідомого відповідального вибору напрямів і технологій професійної діяльності [2,с.205].

Зміст і структура андрагогічного підходу містять: вимоги до діяльності, принципи, форми і методи організації професійної перепідготовки й умови їх ефективного застосування (врахування індивідуальних особливостей, перебудову техніки взаємодії викладача зі слухачами, самостійне навчання, спільну діяльність, опору на життєвий і професійний досвід, розвиток освітніх потреб тощо).

В. Буренко [1] розробив і теоретично обґрунтував модель професійної перепідготовки педагога в системі післядипломної педагогічної освіти в умовах формальної освіти на засадах андрагогічного підходу. Її компонентами дослідник вважає вимоги до діяльності, методи і принципи навчання дорослої людини. Ця модель дає можливість проаналізувати:

1. Методи навчання (групові, ігрові, рефлексивні, комбіновані, інтегровані, проблемно-пошукові).

2. Мотивацію навчання (досвід викладача, індивідуальні можливості, індивідуальні стилі навчання, активні форми роботи з розвитку професійних умінь, роль викладача у створенні оптимальних умов для професійної перепідготовки вчителя гуманітарного профілю.

3. Принципи навчання дорослих (самостійне навчання, спільна діяльність, опора на досвід, індивідуалізація, системність, контекстність, актуалізація, еkleктичність, самосвідомість).

4. Принципи педагогічної творчості викладача (суб'єктивність, діагностика, оптимальність, взаємозалежність) [1, с. 179-181].

Завдяки андрагогічному підходу стає можливим психолого-педагогічний вплив на дорослу людину з метою її самовдосконалення, самонавчання і саморозвитку, оскільки основною характеристикою навчання в межах андрагогічного підходу стає процес самостійного пошуку знань, умінь, навичок і розвитку особистісних якостей .

Таким чином, потреба в фахівцях, які здатні до самостійного пошуку професійно необхідних знань в умовах швидкоплинних змін, у здатності до безперервного самонавчання тільки зростатиме. Саме в межах андрагогічного підходу навчання перетворюється в процес самостійного пошуку професійно необхідних знань, умінь та навичок, а також самостійного розвитку професійних якостей. Особливості організації особистісно- орієнтованого навчання в системі післядипломної освіти, суб'єктами якого є дорослі люди, вимагають: виявлення побажань, інтересів, очікувань, досвіду слухачів з метою індивідуалізації роботи з ними, а також виявлення досягнутого результату, тобто зміну у потребах, інтересах, мотивації, знаннях і вміннях індивіда.

Список використаних джерел

1. Буренко В.М. Роль викладача у створенні сприятливих умов для навчання дорослих /В.М. Буренко// Теоретичні питання освіти та виховання: зб.наук. праць. – К.: КНПУ, 2001. – № 17.

2. Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи: збірник наукових статей / [колектив авторів]; за ред. Кременя В.Г., Ничкало Н.Г.; укл. Аніщенко О.В., Лук'янова Л.Б. – К.: Знання України, 2018. – 616 с.

3. Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика: матеріали I Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції 28.02.2017 р.) / За заг.ред.к.пед.наук, доцента Серих Л.В. - Суми: НІКО, 2017.-392 с.

4. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб. / С.О.Сисоєва; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.

Криштоп Любов Миколаївна,

заступник директора з навчально-виховної роботи

Вільшанської загальноосвітньої школи

I-III ступенів Вільшанської сільської ради

Недригайлівського району Сумської області

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГА ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ

Актуальність дослідження. Тенденції розвитку освіти в Україні зумовили необхідність впровадження інноваційних процесів в освітній системі, заміну старих шаблонних освітніх моделей новими, нестандартними, творчими, прогресивними і водночас дієвими та адаптованими до сьогодення.

За умов практичної реалізації завдань Концепції Нової української школи, гостро стоїть завдання адаптування педагогів до освітніх вимог. Важливу роль у забезпеченні реформування освіти відіграє модернізація науково-методичної роботи в освітньому закладі через впровадження сучасних навчально-виховних, управлінських технологій, стимулювання професійного зростання педагогів, підвищення їхньої професійної майстерності, зокрема, через ефективне застосування дієвих форм і методів навчання дорослих, інструментальних засобів, систем комп'ютерного навчання та інформаційної мережної взаємодії.

Гостро стоїть питання професійного вдосконалення педагогів, широкого впровадження досягнень психолого-педагогічної науки і передового педагогічного досвіду. Вчитель, як і кожен фахівець, потребує постійного вдосконалення власної фахової майстерності, збагачення арсеналу технік, методів та прийомів, які застосовує на уроці, новими, творчими, нетрадиційними, іноді власне створеними, проте якісними та дієвими.

Орієнтуючись на гуманізацію навчання, формування особистості, визнання її цінності для суспільства, ми повинні пам'ятати, що формується вона особистістю самого вчителя. Тому необхідно створити всі умови для вдосконалення освіти і підвищення професійного рівня педагога.

Мета статті – розкрити особливості професійного вдосконалення педагога за допомогою системи методичної роботи.

Виклад основного матеріалу. Чітко спланована методична робота дає можливість педагогам брати участь як у реалізації вже готових програм, так і у їх плануванні та розробленні, в апробації інновацій та експериментів та постійно стимулювати розвиток творчого потенціалу вчителів, спрямованого на розвиток особистості учня.

Осучаснення школи, що передбачає перехід закладу освіти в якісно новий стан, викликає потребу в новому підході до організації методичної роботи, яка є найважливішою ланкою системи безперервного навчання членів педагогічного колективу і спрямована на збагачення й розвиток творчого потенціалу вчителів.

Методична робота в навчальному закладі має являти собою систему аналітичної, організаційної, діагностичної, пошукової, дослідницької, науково-практичної, інформаційної діяльності, яка заснована на досягненнях науки та передового педагогічного досвіду,

намагаємося досягти поставленої мети - формування інноваційної внутрішньошкільної освітньої політики, удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників та підвищення ефективності освітнього процесу.

Вдало розроблена система методичної роботи дозволяє створити максимально успішне, конкурентоспроможне освітнє середовище для педагогів та учнів, реалізувати принцип інтеграції і свободи вибору в системі роботи з педагогічними кадрами в закладі освіти.

Так, як методична робота в закладі освіти – один із головних шляхів удосконалення професійного потенціалу вчителя.

Вона спрямовується на розв'язання таких головних завдань:

- сприяння вивченню інструктивно-нормативних документів про освіту, постанов уряду про школу;
- діагностика труднощів учителів у процесі навчально-виховної роботи з учнями;
- удосконалення науково-дослідницької, навчально-методичної підготовленості педагогів, зокрема оволодіння ними інноваційними технологіями, найдосконалішими методами й прийомами навчання;
- вивчення, узагальнення та застосування передового педагогічного досвіду;
- підвищення якості навчально-виховного процесу.
- організація систематичної роботи для вивчення нових навчальних програм, посібників, методичних розробок і рекомендацій для проведення уроків, позакласної й позашкільної роботи з учнями;
- удосконалення дидактично-методичного забезпечення навчально-виховного процесу;
- аналіз рівня знань, умінь і навичок та успішності школярів, труднощів в опануванні програмового матеріалу й розробка заходів для підвищення якості навчального та виховного процесу;
- організація методичної допомоги спеціалістам із боку досвідчених педагогів;
- організація самоосвіти педколективу;
- вироблення єдиних педагогічних позицій, спільних цінностей і традицій;
- розвиток моральних якостей у педколективі: почуття відповідальності, педагогічного такту, порядності, принциповості, чуйності;
- організація систематичного підвищення кваліфікації педагогів завдяки системі післядипломної освіти.

Основні принципи, які лежать в основі методичної роботи з учителями сьогодні: науковість, систематичність, конкретність, спрямованість, послідовність, наступність, безперервність творчості, колективності, актуальності, мобільності, відкритості інноваційним технологіям.

Основні форми методичної роботи:

Методичне забезпечення освітнього процесу передбачає широкий набір видів, форм і змісту діяльності. Обираємо їх не стихійно, а відповідно до поставлених завдання методичної роботи стосовно педагогів: підвищення рівня педагогічної обізнаності вчителів; вивчення та практичне використання у власній педагогічній діяльності сучасних педагогічних продуктивних методик, технік, прийомів і способів результативного навчання й виховання; активізація творчої діяльності педагогів; підвищення рівня педагогічної майстерності, вдосконалення педагогічної техніки; залучення педагогів до розробки підручників та посібників, авторських програм, курсів, написання статей фахової спрямованості; активізація самоосвітньої діяльності освітян; вивчення психологічної готовності вчителя до продуктивних змін; формування стійких професійних цінностей і поглядів; опанування сучасними методиками діагностування учнівської успішності; впровадження гуманних методик виховання; знайомство вчителів із сучасними педагогічними новинками.

Досвід організації роботи з питань підвищення кваліфікації вчителя дає змогу визначити мережу форм внутрішньошкільної методичної роботи, які складають її структуру.

Плануючи методичну роботу з педагогічними, реалізуємо традиційні (колективні та індивідуальні), так і нетрадиційні форми її організації – в залежності від поставленої мети та завдань.

Колективні форми методичної роботи використовуємо з метою вироблення єдиного підходу до вирішення певних проблем, аналізу результату колективної діяльності, обговорення актуальних питань організації навчально-виховного процесу, вивчення і поширення кращого педагогічного досвіду, науково-технічної та педагогічної інформації.

Серед значного арсеналу колективних форм методичної роботи домінують педагогічна рада; методична рада; методичні об'єднання /комісії; творчі міжпредметні, мобільні та динамічні групи; засідання творчих майстерень педагогів; постійно діючі проблемні семінари та семінари - практикуми; педагогічні читання; школа педагогічної майстерності; науково-практичні конференції; педагогічні виставки; конкурси тощо.

Індивідуальні форми методичної роботи використовуються для задоволення особистих потреб і конкретних запитів педагогічних працівників. Їх вибір залежить від рівня освіти, професійної компетентності, специфіки діяльності, індивідуальних можливостей та професійних характеристик педагогічних працівників. Результативним для вдосконалення фахової майстерності педагога є наставництво; консультації; стажування; самоосвіта; індивідуальна методична допомога, яка включає системне вивчення та аналіз роботи вчителів - предметників, класних керівників; надання допомоги вчителям у виборі форм та методів навчання і виховання учнів, у вдосконаленні методики проведення навчальних занять і позакласних заходів; персональне проведення відкритих уроків, інших заходів, індивідуальних і групових консультацій, розробку методичних рекомендацій, дидактичних матеріалів; виявлення, вивчення та узагальнення передового досвіду работ педагогічних працівників; надання допомоги в самоосвіті, підготовці доповідей та виступів на конференціях, педагогічних читаннях, запровадженні у навчально-виховний процес результатів наукових досліджень інноваційних технологій.

Професійно-педагогічне внутрішньошкільне навчання є головним компонентом методичної роботи в школі, пріоритетними в якому визначаємо індивідуальні форми роботи: планування самоосвітньої діяльності педагога; вивчення фахових документів і матеріалів; рефлексія й аналіз власної професійної діяльності; систематизація інформаційно – дидактичних матеріалів з педагогіки, психології, методики предметного змісту; систематизація власної бази кращих розробок уроків, цікавих методів, прийомів та технік на уроці; розробка власних засобів наочно-дидактичних та демонстраційних матеріалів; самостійні дослідження; систематична робота над власне обраною науково - методичною темою/проблемою, що становить професійний інтерес для педагога; розробка діагностичних завдань і тестів та здійснення моніторингових замірів у режимі самоконтролю за процесом і результатами навчання; підготовка програмної доповіді на початку навчального року та річного звіту про досягнення - наприкінці його; обмін досвідом роботи під час відвідування уроків і позакласних заходів у колег; персональні консультації; співбесіди з адміністрацією; індивідуальна робота з наставником; виконання індивідуальних завдань під контролем та за підтримки керівника методичного об'єднання; розробка власної програми самоосвіти; розробка авторського курсів, дидактичних, електронних посібників з предмета. Зазначені форми індивідуальної методичної роботи є орієнтовними і визначаються в залежності від наявних методичних та педагогічних потреб і запитів самих педагогів, можуть бути зміненими та доповненими тими формами, які вчитель вважає дієвим для себе особисто.

Останнім часом у роботі закладу, поряд з традиційними, використовуємо нетрадиційні форми організації методичної роботи: ярмарки педагогічних ідей; фестивалі педагогічних ідей і знахідок; творчі портрети; методичні фестивалі, ринги, аукціони; панорами методичних новинок; педагогічні вернісажі; клуби творчих педагогів; авторські школи педагогів; ділові ігри тощо.

Методична робота сприяє поліпшенню фахової підготовки педагогічних кадрів у школах, спонукає кожного вчителя до підвищення свого фахового рівня; сприяє взаємному

збагаченню членів педагогічного колективу педагогічними знахідками, дає змогу молодим учителям учитися педагогічної майстерності в старших і досвідченіших колег, забезпечує підтримання в педагогічному колективі духу творчості, прагнення до пошуку.

Головною метою методичної роботи є безперервне вдосконалення кваліфікації педагога, покращення рівня його компетентності та ерудиції. Методична робота ЗНЗ спрямована не лише на послідовне вдосконалення професійних якостей, збагачення й оновлення нової системи знань і вмінь керівників та педагогів, а й на розвиток їхніх особистісних якостей, самореалізації в процесі професійної діяльності, серед яких: гуманізм, висока загальна культура й моральність, активність і комунікабельність, рішучість, наполегливість, ініціативність, вимогливість, уміння володіти собою, тактовність і самостійність, творча уява, самокритичність та інші.

Зміст методичної роботи з педагогічними кадрами визначає її сутність (мету), внутрішню особливість організації в навчальному закладі. До змісту методичної роботи можна віднести: систематичне вивчення й аналіз нормативнопедагогічних джерел; вивчення та використання на практиці сучасних досягнень науки, передового досвіду; вивчення й аналіз стану якості освіти ЗНЗ; надання практичної допомоги педагогічним кадрам з підвищення рівня розвитку фахової компетентності підготовки вчителів; підготовка та проведення методичних заходів (форм методичної роботи), спрямованих на розвиток ЗНЗ.

На сьогодні реальний рівень розвитку методичної роботи в школі є одним із найважливіших критеріїв оцінювання її діяльності. Проаналізувавши роботи, присвячені даній проблемі, та шкільну практику, можна окреслити низку проблем організації методичної роботи в закладі освіти:

- відсутність системи щодо проведення методичної роботи, випадковість і необґрунтованість вибору її проблеми та теми;
- відсутність урахування особливостей педагогічних працівників конкретного закладу в разі вибору форм організації методичної роботи;
- відсутність адресного практичного спрямування методичної роботи;
- відсутність діагностично-прогностичного підходу під час організації методичної роботи й надання диференційованої допомоги з метою вирішення певних труднощів і задоволення потреб кожного педагога;
- відсутність диференційованого підходу до планування підвищення кваліфікації педагогів залежно від їхнього рівня кваліфікації й потреб;
- слабка позитивна мотивація вчителів до методичної роботи та експериментальної діяльності, що зумовлює низький прояв ініціативи, формальне відношення до участі в методичних заходах, низький прояв активності вчителів;
- недостатня система стимулювання педагогічних працівників.

Функціонування системи методичної роботи повинно спиратися на всебічне діагностування та оцінювання її стану, визначення потреб педагогів щодо розвитку й вдосконалення їхніх особистісних, професійних, ділових якостей. Продумане, правильно організоване діагностування професійної компетентності педагогів, діагностування підготовки вчителів до наступного року допоможе ліквідувати формальний підхід до організації методичної роботи, обрати ті методи, форми, змістове наповнення методичної роботи, які задовольняють інтереси, потреби кожного педагога щодо підвищення їхнього професійного рівня відповідно до сучасних вимог. Варто наголосити, що кращих результатів можна досягти використовуючи методи діагностування в комплексі, і на всіх етапах здійснення методичної діяльності.

Інформаційне забезпечення науково-методичного управління закладу освіти - це спеціально організована система збору, обробки, збереження та наступного використання чітко визначеного комплексу інформації, яка відображає та забезпечує реалізацію цілей і завдань управління науково-методичною роботою.

Система управління методичною роботою з використанням сучасних комп'ютерних технологій буде суттєво впливати на підвищення рівня науково-методичної за умови

створення в навчальному закладі дієвого інформаційного освітнього середовища. На необхідності формування інформаційного освітнього середовища з відкритим доступом для всіх учасників навчального процесу, можливістю зовнішнього доступу до навчального закладу, що дозволяє спілкуватися, розміщувати інформацію, розраховану на широке коло користувачів і службу інформацію для вузького кола учасників навчально-виховного процесу.

Здійснення всіх названих напрямів діяльності керівника неможливе без вивчення й оцінки мотивів діяльності, створення програми управління розвитком потреб і мотивів, здійснення мотивації через стимулювання, розвиток творчих здібностей, настанови на досягнення успіху в діяльності, партнерських стосунків у колективі. Проте, як правило, директори шкіл не мають у своєму активі бази стимулів, не ведуть облік стимулювання членів колективу, посилаючись на обмаль часу й велику завантаженість іншими справами. Учителі ж, у свою чергу, основним стимулом вважають матеріальне заохочення й утруднюються назвати інші види стимулювання.

Таким чином, необхідно, щоб керівник вибирав методи стимулювання та мотивації, ураховуючи особистісно-індивідуальні особливості вчителя; організовував науково-методичну роботу з метою усвідомлення кожним учителем своїх індивідуальних проблем, створював у процесі цієї роботи умови для реалізації цілей і задач, які стоять перед школою та всіма учасниками освітнього процесу.

Отже, ще однією умовою ефективності методичної роботи є врахування в керівництві мотивів діяльності педагогів. У зв'язку з цим необхідно: вивчати провідні мотиви діяльності педагогічного колективу; вивчати провідні мотиви діяльності кожного вчителя окремо; створювати систему стимулів; вивчати рівень задоволеності вчителів, учнів, батьків результатами діяльності. Наостанок слід зазначити, що ефективна методична робота неможлива без наявності вільного часу в педагогів. Забезпечення вчителя вільним часом є важливою умовою розвитку його творчості, самовдосконалення. Для цього керівникам навчальних закладів необхідно провести хронометраж робочого часу кожного педагога, проаналізувати отримані дані, виявити всі невиробничі затрати. Також доречно проаналізувати оптимальність навантаження та громадських доручень, рівномірну завантаженість педагогів протягом тижня, навчального року - усе, що в результаті забезпечує економію часу.

Висновки. На етапі реформування системи освіти методична робота навчального закладу та інші форми безперервної освіти педагогічних кадрів набувають важливого значення. На основі досліджень провідних науковців, аналізу шкільної практики визначено такі умови підвищення ефективності методичної роботи: здійснення методичної роботи на діагностичній основі, врахування освітніх потреб конкретних педагогічних працівників; здійснення диференціації в підході до вибору форм, і змісту методичної роботи, урахування якісного складу педагогічних працівників та їхньої професійної компетентності; створення дієвого освітнього інформаційного середовища навчального закладу; формування позитивної мотивації до методичної роботи.

Список використаних джерел

1. Василенко Н.В. Науково-методична робота в школі / Н. В. Василенко. - Х.: Вид. група «Основа», 2013. - 176 с.
2. Жерносек І.П. Організація науково-методичної роботи в школі. 2-ге вид., доповнене / І. П. Жерносек. - Х.: Вид. група «Основа», 2007. - 128 с.
3. Жерносек І. П. Формування управлінської науковометодичної культури керівника ЗНЗ / І. П. Жерносек. - Х.: Вид.група «Основа», 2010. - 192 с.
4. Половенко О. Аналітична діяльність методиста / О. Половенко, А. Постельняк // Методист. - 2012. - № 1, с. 17—20. 6. Поташник М. М. Управление профессиональным ростом учителя в современной школе, методическое пособие / М. М. Поташник. - М.: Центр педагогического образования, 2009. - 448 с.

Крупеня Аліна Григорівна,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Боромлянського навчально-виховного комплексу:
загальноосвітня школа I-III ступенів – дошкільний
навчальний заклад Боромлянської сільської ради
Тростянецького району Сумської області

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. В умовах реформування освіти в Україні найпродуктивніше розв'язати проблеми освіти здатен учитель-професіонал, який, в першу чергу, усвідомлює розуміння людини як найвищої цінності, здатен до змін та інновацій, має багатий арсенал педагогічного інструментарію, постійно веде пошук найдосконаліших методик, оптимальних оригінальних рішень поставлених завдань, вирізняється високим рівнем моральної свідомості, ерудиції, педагогічної культури, яскраво вираженими особистісними якостями і здібностями, які сприяють успішній професійній діяльності, креативний, любить дітей та свою професію.

Зважаючи на це, актуалізується потреба у виявленні та практичній реалізації механізмів, технологій форм і методів, засобів розвитку методичної компетентності педагога, яка закладає основу формування його професійної компетентності.

Мета статті – виявити особливості професійної компетентності педагогічного працівника та шляхи успішного її формування, як важливої складової якісної освіти.

Виклад основіного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про освіту» педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати свій професійний та загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність».

У теорії та практиці професійної діяльності вчителя А. Орлов виділяє основні компоненти професійно-педагогічної компетентності: етичні установки педагога, систему психолого-педагогічних знань, систему знань у сфері свого предмета, загальну ерудицію, засоби розумових і практичних дій, професійно-особистісні якості. На думку В. Синенка, варто розрізняти професійну підготовку фахівця та його професійну компетентність. Перше – це процес оволодіння потрібними знаннями та навичками, друге – результат цього процесу. В. Синенко трактує професійну компетентність учителя як інтегрування відповідного рівня його професійних знань, умінь, навичок, особистісних якостей, що виявляються в результаті діяльності.

За аналізом праць науковців можна визначити такі ключові компоненти професійної компетентності.

1. Інформаційна компетентність, яка передбачає володіння інформаційними технологіями, уміння опрацьовувати різні види інформації. Серед них уміння й навички роботи з друкованими джерелами, уміння здобувати інформацію з інших джерел, переробляти її відповідно до цілей і завдань педагогічного процесу.

2. Комунікативна компетентність – це вміння вступати в комунікацію (спілкування), бути зрозумілим, спілкування без обмежень. Ці вміння допомагають зрозуміти інших (учнів, учителів, батьків).

3. Продуктивна компетентність – це вміння працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них. Більшість науковців серед ключових компетенцій учителя на перше місце ставить саме продуктивну компетентність.

4. Автономізація на компетентність – це здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможність. Адже вчитель перш за все вчиться сам, це вічний учень.

5. Моральна компетентність – це готовність, спроможність і потреба жити за традиційними моральними нормами.

6. Психологічна компетентність – це здатність використовувати психологічні засоби навчання в організації взаємодії в освітній діяльності.

7. Предметна компетентність, до змісту якої входить володіння певними засобами навчання у сфері навчального процесу (спеціальність). Це сукупність умінь і навичок, необхідних для стимулювання активності як окремих учнів, так і колективу в цілому. До неї входять уміння вибрати правильний стиль і тон у спілкуванні, управляти їх увагою, темпом діяльності.

Отже, поняття «компетенції та компетентності» значно ширші за поняття «знання, уміння, навички», тому що охоплюють:

- спрямованість особистості (мотивацію);
- здібності особистості до подолання стереотипів, відчуття проблеми, прояв принциповості, гнучкості мислення;
- характер особистості – самостійність, цілеспрямованість, вольові якості.

Слід зазначити, що сучасні науковці здатні розглядати професійну компетентність учителя як сукупність трьох складових компонентів – предметно-технологічного, психолого-педагогічного, загальнокультурного.

Основні показники педагогічної компетентності вчителя – це передусім:

- особистісні якості, особливо перетворювальні та психологічні;
- безперервне підвищення загальної та професійної культури;
- пошукова діяльність педагога;
- результативність освітнього процесу;
- активна педагогічна діяльність, спрямована на розвиток особистості учня й учителя.

З огляду на зазначене можна стверджувати, що під професійною компетентністю педагога слід розуміти таку пошукову діяльність учителя, коли на основі бази знань, умінь, навичок та усвідомленого розуміння своєї ролі в суспільстві, безперервного самовдосконалення й саморозвитку особистості він забезпечує оптимальний варіант організації освітнього процесу з метою формування творчої особистості школяра.

Розвиток професійної компетентності педагога, як і спеціаліста іншої галузі, відбувається за індивідуальною траєкторією, що залежить у великій мірі від особистих якостей людини: вольової сфери особистості, особливостей характеру, темпераменту, акцентуацій, потреб, рівня готовності до впровадження змін у педагогічному процесі тощо.

Основними шляхами підвищення професійної компетентності є:

– самоосвітня діяльність педагога – свідома діяльність з удосконалення своєї особистості як фахівця, адаптування індивідуальних якостей до вимог педагогічної діяльності; саморозвиток, пошук шляхів професійного вдосконалення;

– цілеспрямована систематична робота над методичною моделлю, неперервне вдосконалення рівня педагогічної майстерності вчителів, їх ерудиції й компетентності в організації освітнього процесу; стимулювання творчого пошуку педагогічного колективу, залучення вчителів до науково-дослідницької, дослідно-експериментальної роботи; створення умов для реалізації навчальних можливостей кожного учня на основі творчих особистісних якостей педагога; підвищення якості освіти.

– удосконалення методів, прийомів освітньої взаємодії з учнями, підвищення ефективності освітнього процесу;

– створення власного портфоліо вчителя, що містить матеріали, напрацювання, що відображають цілі, процес і результат роботи над методичною проблемою;

– готовність до інноваційної діяльності, апробація сучасних концепцій, впровадження освітніх продуктивних технологій навчання і виховання, прагнення до вдосконалення педагогічної діяльності, особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій;

– проектування процесу навчання з урахуванням дидактичних цілей, як творча діяльність вчителя щодо забезпечення гарантованого досягнення результатів навчання, що включає створення і реалізацію алгоритмів освітньої діяльності;

– професійна взаємодія з колегами, обмін досвідом, участь у групових інноваційних

формах методичної роботи: співпраця в творчих групах, дослідницькій діяльності, методичних фестивалях, презентаціях, педагогічних консилиумах, підготовка й видання друкованих видань;

– поповнення власного арсеналу інноваційними формами уроків: урок-мандрівка, урок-квест, урок-практикум, віртуальна подорож, урок-семінар, конференція, форум, спектакль, брифінг, урок з навчанням одних учнів іншими, проблемні уроки, відео-урок, прес-конференції, ділові ігри тощо;

– організація творчого педагогічного процесу, оскільки підвищення професійного рівня можливе лише у творчому процесі, в результаті якого створюється якісно нове; не тільки творчий педагог впливає на результат власної творчості, а й предмет творчості сприяє подальшому творчому розвитку особистості;

– рефлексія власної діяльності, аналіз власного досвіду, визначення нових шляхів втілення творчих планів, визначення успіхів і невдач, прогнозування стратегій для покращення власної діяльності.

Висновки. Процес розвитку професійної компетентності педагогічних працівників є цілісним і водночас динамічним, оскільки передбачає адаптивність у підходах до змісту та вибору форм і методів у організації освітнього процесу. Вона є необхідною умовою й обов'язковою складовою його професіоналізму та майстерності. Оволодіти педагогічною майстерністю може кожний педагог за умови цілеспрямованої роботи над собою на основі практичного досвіду.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту»: чинне законодавство станом на 28 верес. 2017 року: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2017. – 128 С.– (Закони України).
2. Життєва компетентність особистості : науково-методичний посібник / за ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова [та ін.]. – К. : Богдан, 2003. – 520 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи [колектива авторів : Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко та ін.]. – С.111.
4. Педагогічна майстерність / [І. А. Зязюн, Л. В. Карамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – К. :Вища школа, 1997. – 349 С.
5. Ніколенко Л. Т. Особистісно орієнтована освіта та шляхи її реалізації в системі підвищення кваліфікації / Л. Т. Ніколенко // Учебные записки. – 2005. – №3. – С. 23-27.

Кузьменко Таміла Сергіївна,
директор Сніжківського навчально-виховного
комплексу: загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів,
дошкільний навчальний заклад Сніжківської
сільської ради Буринського району
Сумської області

ООНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Компетентнісний підхід до організації навчально-виховного процесу виступає сьогодні як головний фактор оновлення діяльності освітнього закладу в умовах Нової української школи. Завдання школи – навчити жити. Ми повинні виховати людину, здатну створити своє власне життя, здатну до самовизначення. Учні, які раніше озброювались лише системою знань, умінь і навичок, нині повинні бути підготовленими до життєдіяльності, здатні активно і творчо працювати, діяти, саморозвиватися та вдосконалюватися інтелектуально, морально і фізично. А це, фактично, і є виконання Закону України «Про освіту», де говориться: «Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей; формування

громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями».

Нова школа потребує нового вчителя, який є агентом змін, тому педагогам надається можливість розробляти авторські навчальні програми, підручники; самостійно вибирати методи, стратегії та засоби навчання.

Зрозуміло, що саме за умови достатньої сформованості різноманітних інтересів, знань, умінь, життєвого досвіду особистості, мотивів на успішність у шкільному віці учень долучається з інтересом до навчання, праці та моделює наслідки власної майбутньої життєтворчості. Отже, життєва компетентність дітей – основа розвитку особистості.

Мета статті – розкрити актуальні питання оновлення діяльності освітнього закладу в умовах реалізації концепції «Нова українська школа».

Виклад основного матеріалу. Реформування освіти передбачає розвиток інноваційних перетворень у різних сферах життєдіяльності людини, набуття компетентностей особистістю задля підвищення конкурентоздатності, інтеграції у світовий освітній простір. Усе це актуалізує пошук ефективних шляхів професійного розвитку педагогів в умовах інноваційного освітнього середовища.

Саме вчитель повинен забезпечити результат навчання на кожному уроці, плануючи навчальний процес – не тільки як процес засвоєння знань, оволодіння вміннями й навичками, але й процес формування компетентностей кожного учня, виховання його особистості, розвитку його суспільно-соціальної й творчої активності.

Вплив особистості вчителя на формування життєвої компетентності учнів особливий. Тому учитель повинен ефективно працювати, професійно вдосконалюватися та творчо зростати, адже педагог не тільки той, що все життя вчить, а й той, хто все життя вчиться.

Формування життєвих компетентностей – це цілісний, поступальний процес, який виражається у залученні дитини до соціального досвіду, засвоєнні нею вже існуючих у суспільстві форм і видів діяльності.

Сучасний педагог повинен володіти такими професійними компетентностями:

- громадянська компетентність;
- соціальна компетентність;
- загальнокультурна компетентність;
- вміння вчитись;
- технологічна (інформаційна компетентність);
- науково-методична компетентність;
- прогностична компетентність;
- комунікативна компетентність;
- здоров'язберігаюча компетентність;
- підприємницька компетентність;
- налаштованість на саморозвиток і самовдосконалення;
- рефлексивна компетентність.

Педагогами освітнього закладу визначено такі стратегії реалізації Концепції НУШ:

- від суми знань, інформативно-фактологічного потоку до формування компетентностей;
- від декларативної педагогіки до педагогіки партнерства;
- від учителя-інформатора до педагога-фасилітатора, який забезпечить партнерську співпрацю з усіма суб'єктами педагогічного процесу;
- від школи заходів і моралізаторства до ціннісно-едукативної системи освітнього процесу, який гармонійно поєднує три складові: виховання, навчання, розвиток;
- від авторитарно-регламентованої моделі школи до демократично-відповідальної, у якій суб'єкти педагогічного процесу дотримуються принципів автономності, академічної свободи, персональної відповідальності за свій вибір, застосовані дії та кінцевий

результат;

- від освіти взагалі й за будь-яку ціну до особистісно орієнтованої моделі освіти, у якій урахуватимуться інтереси всіх суб'єктів педагогічного процесу;
- від декларування означених принципів до практикоорієнтованих дій усіх інституцій, які здатні бути відповідальними й компетентними партнерами високої культури і рівних можливостей.

Педагоги школи велику увагу приділяють підготовці випускників до сучасного життя та діяльності. Життєві компетентності дають можливість випускнику сміливо зустрітися з дійсністю, зайняти своє місце в житті, бути успішним.

Людина, яка хоче досягти успіху в сучасному світі, повинна мати певні здібності, зокрема:

- швидко діяти в нестандартних ситуаціях, (сучасна діяльність вимагає від людей діяти в умовах ліміту часу, в ситуаціях, коли бракує досвіду);
- вчитися все життя (сьогодні неможливо працювати за фахом усе життя, маючи лише одну освіту. Під час своєї діяльності необхідно самостійно набувати нових знань);
- працювати в сучасних інформаційних системах (інформаційні технології є джерелом та засобом спілкування. Без уміння працювати з інформаційними технологіями неможливо діяти й бути успішним), уміти здобувати, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення;
- вступати в комунікацію (сьогодні неможливо сприймати себе як громадянина окремої держави. Це вимоги від громадян спілкуватись з громадянами різних країн. Треба вміти вислухати, зрозуміти, довести свою думку до співрозмовника), вміти працювати в команді;
- бути гнучким, мобільним, конкурентоздатним, уміти інтегруватись у динамічне суспільство, презентувати себе на ринку праці;
- критично мислити;
- використовувати знання як інструмент для розв'язання життєвих проблем;
- генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність;
- вміти запобігати та виходити з будь-яких конфліктних ситуацій;
- цілеспрямовано використовувати свій потенціал як для самореалізації в професійному й особистісному плані, так і в інтересах суспільства, держави;
- бережливо ставитись до свого здоров'я та здоров'я інших як до найвищої цінності;
- бути здатним до вибору численних альтернатив, які пропонує сучасне життя.

Отже, статус людини в суспільстві залежить від неї самої. Учень повинен розуміти необхідність постійної роботи над собою, розвитку життєвої компетентності, посилення відповідальності за своє майбутнє, за можливість досягнення життєвого успіху.

Усе найголовніше та найважливіше для школяра відбувається на уроці. Час вносить корективи в структуру й типологію уроку, в методи і засоби навчання.

Зрозуміло, що уроки в умовах компетентнісного навчання, в умовах співробітництва (вчитель - учень) потребують величезної підготовчої праці, великих знань. Особливістю сучасності стає те, що людина для самореалізації в суспільстві має набути вміння самостійно, усвідомлено робити вибір, активно діяти та природно сприймати зміни, вміти структурувати свій життєвий простір і вчитися протягом життя. Лише за цих умов освіта буде якісною, педагогічна діяльність – теж. Тому колектив учителів наповнює процес навчання діяльністю та спрямовує на становлення свідомості й особистості.

Учити дитину пізнавати свій внутрішній світ, свої потенціальні можливості, пізнавати світ іншої людини, вживатися в оточення, пізнавати реальність – це стало невід'ємною складовою освітньої діяльності вчителів.

Інноваційні підходи до організації навчально-пізнавального процесу на уроці допомагають подолати розрив між освітою та вимогами життя, дозволяють істотно

активізувати розумову та пізнавальну діяльність учнів, підвищують інтерес до навчальних предметів.

Формування компетентностей учнів зумовлене не тільки реалізацією відповідного оновленого змісту освіти, але й адекватних методів та технологій навчання. Перелік цих методів є досить широким.

Сьогодні поряд із традиційними уроками заслуговують на увагу й інші форми організації навчального процесу: інтегрований урок, лекційно-семінарський або лекційно-практичні заняття, інтерактивні заняття, інформаційні технології, проектне навчання, продуктивне навчання та інші.

Найкращий ефект з формування компетентностей має така форма навчання, за якої учень навчає інших того, чого хоче навчитися сам. На відміну від наукових знань, компетентності можна набути тільки через діяльність та ситуацію.

Під діяльністю слід розуміти ділові та імітаційні ігри. Беручи участь у ділових та імітаційних іграх, учні не просто ознайомлюються з певним видом діяльності, а вивчають її зсередини.

Важливою частиною освітнього середовища є проекти. Можна стверджувати, що пройшовши через проектне навчання, учень набуває таких компетенцій:

- компетенцію розуміти (тобто побачити логічні зв'язки навчального матеріалу через діяльність);
- компетенцію готовності (бути готовим організувати діяльність та взяти на себе відповідальність за інших);
- компетенцію опанувати нову діяльність (вміння опанувати нову діяльність, набути нових необхідних технік, умінь та навичок);
- компетенцію комунікативну (вміти організувати комунікацію, зрозуміти співрозмовника, довести свою точку зору, вміти спілкуватись, вміти навчити цього інших).

До цього переліку з повним правом мають бути долучені частково-пошукові та дослідницькі методи навчання, які передбачають самостійну активну діяльність учнів, задіяння та розвиток їх творчого потенціалу, уміння самостійного опрацювання додаткових джерел, комунікативні та організаційні вміння. Визначальною рисою цих методів є активна діяльність учнів як суб'єктів педагогічного процесу.

Сьогодні нових акцентів набувають вимоги до засобів навчання. Формування інформаційної компетентності передбачає обов'язкове використання в навчальному процесі комп'ютерної техніки й медіа засобів і забезпечення оволодіння учнів прийомами опрацювання інформації.

Серед дидактичних збірників вчителі віддають перевагу таким з них, які містять комунікативно-ситуативні завдання, завдання, що вимагають залучення досвіду школярів, наближені до життя, що стимулюють активну мисленеву діяльність учнів.

Висновки. Діяльність головних суб'єктів педагогічного процесу також зазнає певних змін. Нові акценти діяльності вчителя пов'язані з перерозподілом пріоритетів його функцій – від інформаційної до організаторської, консультативної, управлінської. Учитель зараз є не транслятором інформації, а організатором спрямованої на розв'язання навчальних завдань діяльності учнів (фасилітатором, тьютором, модератором). Він допомагає у навчанні дитині, надає їй консультації, направляє її в правильне русло. Цьому сприяють цікаві й захоплюючі розповіді, відверта бесіда, справедлива і незалежна оцінка, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень, спільні суспільно корисні справи, благодійні акції тощо. Закономірною є зміна акцентів і в учнівській діяльності – вона є активною, передбачає самостійну й самоосвітню роботу. На заняттях учні вчать наводити приклади із життя, робити порівняння, висновки, працювати з підручником, здійснювати експеримент, виконувати вимірювання та розрахунки, звертаються до свого практичного досвіду. Тому що сучасний урок – це перш за все урок, на

якому створено реальні умови для інтелектуального, соціального, морального становлення особистості учня, формуванню його життєвих компетентностей, що дозволяє досягти результатів у навчанні.

Список використаних джерел

1. Пометун О. І. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання: наук. – метод. посіб./О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; [за ред. О. І. Пометун]. – К.: А.С.К., 2016. – С.192.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja/Pid zag. red. Bibik H. M. – K.: TOB «Vydavnychij dim «Plyady», 2017. – С. 206.
3. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа»/ Педагогічний пошук. - № 2, 2017. – С. 3 – 6.
4. Матеріали обласного науково-методичного семінару «Інноваційна та проектна діяльність як чинник підвищення якості освіти у рамках реалізації Концепції «Нова українська школа» 20 квітня 2018 року, м. Суми
5. Нова українська школа. Веб-ресурс НУШ. <http://nus.org.ua/>

Кулик Наталія Андріївна,

Старший викладач кафедри психології
Комунального закладу Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ЗАСОБАМИ ГРУПОВОЇ ТРЕНІНГОВОЇ РОБОТИ

Актуальність дослідження. Реформи у сучасній освіті ставлять перед вчителями нові виклики. Традиційно орієнтація в освітянському процесі базувалась на раціонально-прагматичному світосприйнятті, де основний аспект професійної компетентності базувався на професійних знаннях викладача. Вчителя більше турбував рівень знань учнів а не їхні емоційні стани. Роль і значення чуттєвого світосприйняття у навчальному процесі відходив на другий план. Сьогодні ж проголошуються гуманістичні орієнтири на навчання, де чуттєва, емоційна складова освіти набуває вагомого значення. Місце емоцій у процесі міжособистісної взаємодії учня і вчителя багатомірне. Насамперед це перше враження учня про особистість вчителя і навпаки, це сприйняття емоцій учасників навчального процесу, вплив на того, хто є суб'єктом навчання, та певний вплив на того, хто є суб'єктом сприйняття емоцій, це відчуття емоційних станів та переживань інших людей. Емоції, завдяки своєму експресивному компоненту, беруть участь у встановленні, підтримці і розвитку контактів з іншими людьми у процесі спілкування з ними, у впливі на їх розвиток та навчання.

Професійна успішність вчителя сьогодні визначається не тільки загальним рівнем інтелектуального розвитку, глибиною професійних знань, але й рівнем емоційної компетентності та вмінням ефективної саморегуляції. Саме тому розвиток емоційного інтелекту вчителя набуває сьогодні актуального значення та стає предметом наукових та практичних досліджень.

Мета статті. Проаналізувати наукові підходи щодо визначення сутності понять «емоційний інтелект», «емоційна компетентність вчителя». Визначити структуру емоційної компетентності вчителя, проаналізувати вплив емоційної компетентності вчителя на ефективність процесу навчання. Систематизувати шляхи розвитку емоційної компетентності вчителя інтерактивними методами.

Виклад основного матеріалу. Відповідаючи на нові запити у реформуванні освіти вчителі активно працюють над професійним самовдосконаленням та пошуками ресурсів у міжособистісній взаємодії усіх учасників навчального процесу. Особливе місце у цьому процесі займає розвиток емоційного інтелекту.

Сьогодні емоційний інтелект розглядається як здатність до розпізнання, розуміння емоцій і управління ними (Г.Г. Гарскова, Д.В. Люсін, Дж. Майєр і П. Саловеї) [13].

Теоретичний аналіз літератури свідчить про те, що емоційний інтелект став предметом психологічного дослідження порівняно недавно завдяки працям зарубіжних дослідників Г. Гарднера, Д. Гоулмана, Д. Карузо, Дж. Майєра, П. Саловеї, Р. Бар-Она, К. Штайнера, С. Хейна, Р. Купера, А. Саваф.

У вітчизняній психологічній науці поняття емоційного інтелекту вивчали Д.В. Люсін, Е.Л. Носенко, Н.В. Килимига, О.І. Власова, Г.В. Юсупова, М.А. Манойлова, Т.П. Березовська, А.П. Лобанов, А.С. Петровська, І.М. Андрєєва та ін.

На думку Д.Гоулмана, одного із розробників теорії емоційного інтелекту, складовими цього феномену є здатність особистості усвідомлювати і визнавати власні почуття, а також почуття інших для самомотивації, управління своїми емоціями та вплив на емоційні стани інших людей.

У 1990 році вперше було представлено поняття емоційного інтелекту та наведено його чотирьохкомпонентну модель, що отримала назву «модель здібностей». Авторами цієї моделі стали Дж. Майєр, П.Саловеї та Д.Карузо. Структурно вона подана наступними компонентами:

- прийняття емоцій – здатність сприймати емоції інших людей, а також ідентифікувати свої власні емоції; використання емоцій для стимуляції мислення;
- здатність людини активувати своє мислення, стимулювати творчість, використовуючи емоції як фактор мотивації; розуміння емоцій;
- здатність визначати причину виникнення емоції, розпізнавати зв'язок між думками та емоціями, визначати перехід від однієї емоції до іншої, здатність інтерпретувати емоції у взаємовідносинах, розуміти складні (амбівалентні, неоднозначні) почуття; керування емоціями;
- здатність приборкувати, пробуджувати і направляти свої емоції і емоції інших людей для досягнення поставлених цілей.

Під поняттям «емоційна компетентність» розуміють здатність ідентифікувати свої почуття у той момент, коли людина їх переживає, і в результаті здатність краще розуміти себе і свою поведінку, свідомо вибирати свої реакції.

Сучасні психологічні дослідження емоційного інтелекту пов'язують успішність особистості з розвитком сукупності здібностей:

- загальних, що дозволяють орієнтуватися в навколишньому середовищі, адекватно його відображати, перетворювати, мислити, навчатися, пізнавати світ і переймати соціальний досвід; спроможністю вирішувати завдання, приймати рішення, розумно діяти, передбачати;
- ментальних, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих; здібностей адаптації до мінливих умов.
- емоційних, що забезпечують ефективне управління емоційною сферою, генерують позитивні емоції а також допомагають адекватно виражати негативні почуття.
- адаптаційних, які керують емоціями в стресових ситуаціях, та здатністю відновлюватись;
- соціальних, що сприяють соціальній єдності та згуртованості: здатність до співпереживання емоційного стану іншої людини та прийняття інших.

З огляду важливості емоційного інтелекту у професійному успіху важливо усвідомлювати та визначати шляхи його розвитку. Д.Гоулман, наприклад, пропонує розвивати емоційний інтелект у двох площинах:

- спираючись на вивчення онтогенетичних змін у здібностях до розуміння і управління емоціями;
- у контексті цілеспрямованої (тренінгової) дії на розвиток окремих сторін емоційного інтелекту.

На думку Андреевої І.Н. найбільш продуктивними методами розвитку емоційного інтелекту є методи групової тренінгової роботи: ігрова терапія, арт-терапія, психогімнастика, поведінкова терапія, дискусійні методи, моделювання ситуацій, програвання ролей, проектування. Основні методи тренінгової діяльності пов'язані з прийомами психологічної рефлексії та соціально- психологічної перцепції – осмислення власних переживань, переживань інших у процесі комунікативної взаємодії.

Серед загальних цілей тренінгових занять О.О.Новак виділяє:

- навчитися розпізнавати і усвідомлювати власні емоції та емоції інших людей;
- усвідомити та виокремити власні успішні стратегії самомотивації;
- навчитися встановлювати і підтримувати позитивні міжособистісні комунікації;
- оволодіти засобами ефективних комунікацій в управлінні стресами;
- діагностувати і долати конфлікти, що виникають у роботі;
- виявляти і усвідомлювати можливі причини неефективності у роботі, знати потенціал кожного учасника навчального процесу;
- навчитися управляти собою, відчуттями, внутрішніми діалогами.

Першочерговими напрямками розвитку емоційного інтелекту у педагогічних працівників є підвищення їх рівня здатності до емоційного саморозвитку. Насамперед це процеси емоційної обізнаності. Таке навчання можна проводити застосовуючи інтерактивні тренінгові заняття.

Процес управління емоціями складається з двох основних етапів: рефлексії (усвідомлення власних переживань) та активізації (вибір регулятивних стратегій та прийомів).

Для проведення тренінгових занять використовуються активні та інтерактивні методи навчання, при цьому їх вибір мотивується метою і завданнями тренінгу, специфікою й потребами аудиторії. Активно застосовуються у груповій тренінговій роботі такі методи як: «криголами», інтерактивні міні-лекції, міні-дискусії, фасилітація, мозковий штурм, гронування, модерація, рольова гра, «акваріум», практичні методи, творча праця, самодіагностика, мотивувальний контроль, а також технології організації груп: робота в колі, в малих групах (або парами), індивідуальна робота.

Висновки. Емоційний інтелект трактується вченими як здатність до розпізнання, розуміння емоцій і управління ними. Емоційна компетентність розглядається як інтеграція знань та специфічних навичок в емоційній сфері, а також особистісних властивостей, що дають можливість людині успішно справлятися з різними життєвими ситуаціями, самовдосконалюючись та самоактуалізуючись. Головне завдання емоційного інтелекту – сприяти особистісному зростанню, ефективності у міжособистісній взаємодії та професійній діяльності.

Професійна успішність вчителя сьогодні визначається не тільки загальним рівнем інтелектуального розвитку, глибиною професійних знань, але й рівнем емоційної компетентності та вмінням ефективної саморегуляції. Сучасні інтерактивні методи дозволяють ефективно розвивати та вдосконалювати рівень емоційного інтелекту вчителя в умовах реформування освіти.

Список використаних джерел

1. Андреева И.Н. Эмоциональный интеллект: исследование феномена / И.Н. Андреева // Вопросы психологии. – 2006. – №3. – С. 78-85.
2. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / Дэниел Гоулман; пер. с англ. А.П. Исаевой. - М. : АСТ МОСКВА ; Владимир : ВКТ, 2009. – 478 с.
3. Гринцив М.В. Роль эмоций в развитии способности к саморегуляции / М.В. Гринцив // Збірник наукових праць «Психологічні науки» Том 2, Випуск 10 (91). – 2014. – С. 84-88.

4. Зарицька В.В. Саморегуляція емоцій в структурі емоційного інтелекту / В.В. Зарицька // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Психологія». – 2010. – № 6. – С. 33-37.
5. Лящ О. П. Емоційний інтелект як предмет психологічних досліджень [Електронний ресурс] / О. П. Лящ // Проблеми сучасної психології. - 2013. - Вип. 22. - С. 324-335.
6. Матійків І. М. Тренінг емоційної компетентності: навч.-метод. посібник / автор І. М. Матійків – К.: Педагогічна думка, 2012. – 112 с.
7. Новак О.О. Шляхи розвитку емоційного інтелекту педагогічних працівників /О.О.Новак // Постметодика – 2010.- №6.-с.41-47.
8. Носенко Е.Л.Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції / Е.Л. Носенко, Н.В. Коврига. – К.: Вища школа, 2003. – 126с.

Лохоня Надія,
студентка магістратури спеціальності 073 Менеджмент
спеціалізації Управління навчальним закладом,
Комунальний заклад Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти,

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО КОУЧИНГУ В РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА

На сьогодні так складається, що нові відкриття, нові дослідження вченими, наука в цілому не припиняє нас дивувати сучасними інноваціями як в економіці країни, так і в інших галузях. Сучасні менеджери керують висококваліфікованими працівниками, здатними не тільки до рутинної праці, але і до творчої діяльності. Сьогодні центр ваги технологій управління зміщується від примітивного стимулювання до ретельно продуманої мотивації і уважного ставлення до особистостей працівників. Еволюція кадрового менеджменту (від звичайної роботи з кадрами до управління людськими ресурсами) розширює коло проблем теоретичного і практичного плану, які необхідно вирішувати при управлінні персоналом.

Саме тому в області управління персоналом з'явилося багато різних технологій, які дозволяють більш успішно керувати людьми, а саме: заходи, спрямовані на розвиток корпоративної культури, семінари, наставництво, тренінги, коучинг. Найбільш багатообіцяючим у цьому взаємозв'язку методом є коучинг, являє собою сукупність соціальних технологій, спрямованих на оцінку компетенцій, виявлення сильних і слабких сторін, посилення мотивації на досягнення результату і підвищення ефективності праці персоналу.

Теоретичну та методологічну основу дослідження становили праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань коучингу та управління М. Дауни, П.Ф. Друкер, М. Мелія, М.Х. Маскон, Б. Трейсі, Д. Уйтмор, Р. Харгров, Дж. Флегерті, В. Бережна, Е. Денисенко, В. Кулик, М. Нагара. Коучинг, як чинник розкриття потенціалу особистості у різноманітних галузях діяльності досліджували М. Аткинсон, С. Беттлі, Т. Голві, М. Дауні, Д. Уйтмор та інші. Як технологію в освіті розглядали Т. Борова, О. Бородієнко, А. Браун, Н. Горук, Дж. Джеймсон, К. Колет, С. Романова.

Мета статті: розкрити особливості педагогічного коучингу в розвитку управлінської компетентності керівника.

Керівникові закладу освіти необхідно розуміти, що для успішної управлінської діяльності необхідне використання сучасних технологій управління персоналом і технік суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Однією із найновіших технологій, яка поєднує різні методики й техніки, визнаний коучинг. Коуч – це фахівець в системі післядипломної педагогічної освіти, який здійснює коучинг-процес, коучинг-консультування, сприяє успішному досягненню

визначеної професійної мети, отриманню позитивно сформульованих інноваційних професійно значущих результатів [3, с. 178].

Коучинг – це сучасний інструментарій розвитку персоналу, який використовує механізми створення передумов для максимального саморозкриття потенціалу особистості чи організації, включаючи її професійне самоусвідомлення та лідерство, самовдосконалення та саморегуляцію [5, с. 194]. Педагогічний коучинг – це інноваційна технологія, що сприяє підвищенню результативності освітньої діяльності, є стимулом до навчання і розвитку іншої людини [4].

Дослідники показують, що організація від проведення коучингу має високі результати, коли якість взаємовідносин між коучем і клієнтом міцніша. Поліпшення мікроклімату взаєминами створюють можливість підтримувати атмосферу довіри між лідером або коучем та тим, хто навчається. Опис активного навчального партнерства характеризується глибокою довірою. Породження довіри є центральним елементом у будь-яких стійких, природних відносинах. Проте довіра, що характеризує ранні стосунки, міцнішає завдяки авторитету коуча. Більш природна довіра зростає поступово через обмін досвідом кожного партнера. Таке партнерство повинно постійно відтворюватися [3, с. 180].

Важливість довіри та конфіденційних відносин з коучем є особливо ваговою для лідерів організації на адміністративному рівні. Як було зазначено вище, в основу коучингу покладено взаємодію. Виокремлюються три кити коучингу: переконання, цінності й цілі: по-перше, коучинг зосереджений на вашому прагненні – меті – і на засобах її досягнення; по-друге, коучинг спонукає вас зрозуміти власні цінності та сповідувати їх задля досягнення цілей; по-третє, коучинг ставить під сумнів обмеженість ваших переконань і закріплює позитивні моменти в них, визначаючи завдання, що забезпечують зворотній зв'язок [2, с. 95].

Коучинг, за умови його використання як інноваційного інструменту при управлінні персоналом, включає в себе три унікальні компоненти:

А) синергія: персонал і коуч є партнерами, командою, що фокусуються на цілях підприємства, його запитах, щоб досягти більше;

Б) структура: менеджер бере на себе більше відповідальності і дій, мислить масштабніше і завершує свої плани завдяки професіоналізму і відповідальності коуча;

В) професіоналізм: коуч знає, як допомогти керівникам приймати кращі рішення, встановлювати кращі цілі, заробляти більше, реструктурувати професійне життя для досягнення максимуму продуктивності і задоволеності [4].

Коучинг включає обов'язкові фази: попередня діагностика; вирішення практичного завдання; змістовний аналіз результатів (проміжних або остаточних); аналіз та контроль процесу; рекомендації щодо подальшого вирішення наявних або наступних завдань; рекомендації щодо вирішення аналогічних видів завдань; рекомендації по саморозвитку.

Наведемо найбільш очевидні варіанти застосування коучингу в роботі з персоналом: мотивація персоналу; оцінка; вирішення проблем; врегулювання взаємовідносин; планування та перевірка; розвиток персоналу.

Завдяки успішній реалізації функцій педагогічного коучингу відкривається перспектива організації педагогічної взаємодії учасників навчального процесу з метою формування активної і творчої особистості, гармонійний розвиток якої вимірювався б не кількістю засвоєних нових понять або загальним обсягом навчальної інформації, а її швидким і раціональним відбором та вмінням гнучко їх використовувати в майбутніх професійних ситуаціях. Крім того, організація педагогічної взаємодії із залученням технік педагогічного коучингу дасть змогу економно витратити відведений на роботу час і ефективно організувати життя учасників навчального процесу, який сприятиме розвитку генетично закладених нахилів кожного [5, с. 195].

Разом з тим потреба в менеджменті нової якості далеко не завжди реалізується в дійсності. Багато керівників недооцінюють роль змін, що відбуваються, не захоплюють впровадження інновацій, не враховують потенціальні характеристики персоналу. Ця

недооцінка неминуче позначається на ефективності управління та в результаті веде до недостатньої конкурентоспроможності підприємства.

Педагогічний коучинг спирається на загальновідомі методи освіти дорослих (спостереження, опитування, бесіда, тестування, моделювання тощо), метатехнології (інтерактивні, практико-зорієнтовані, тренінгові, адаптивні, акмеологічні, компетентнісно-зорієнтовані, ігротехнології тощо), також має власні стандартизовані та апробовані процедури, моделі і технології самоактуалізації (SMATR, GROW, самокоучинг тощо).

В основу нашої експериментальної роботи лягло дослідження проблеми педагогічного коучингу в розвитку управлінської компетентності керівника. Дослідження проводилося в три етапи: перший етап – пошуковий в ході якого вивчалися літературні джерела, навчальна програма, формувалася і уточнювалася наукова проблема, формувалися робочі гіпотези, аналізувалися існуючі і перспективні методики педагогічного коучингу в розвитку управлінської компетентності керівника; другий етап – експериментальний в процесі якого розроблялися основні теоретичні та методичні положення педагогічного коучингу в розвитку управлінської компетентності керівника, проводилося впровадження експериментальної програми та здійснювалося її перевірка за допомогою педагогічного експерименту; третій етап – завершальний за підсумками якого були узагальнені, опрацьовані і сформульовані результати досліджень, розроблено практичні рекомендації.

З огляду на важливість педагогічного коучингу в розвитку управлінської компетентності керівника було проведено анкетування, нижче пропонуємо деякі питання результатів дослідження, які ми отримали після наданих рекомендацій та міні-коучингу. На питання: «Чи задоволені Ви своїм життям?», відповіді розподілилися опитаних за наступним порядком: так – 70%; частково – 30%.

На питання: «Чи робить Вас щасливими та справа, якою Ви займаєтесь?», відповіді розподілилися опитаних за наступним порядком: так – 80%; ні – 20%.

На питання: «Можливо, Ви робите те ж що і раніше але Вас більше не надихає?», відповіді розподілилися опитаних за наступним порядком: так, надихає – 70%; частково надихає – 30%

На питання: «Ви хочете змін? Прагнете впливати?», отримали 100% відповідь «так».

Також після проведеного тренінгового заняття, на питання: «Можливо Ви чули про коучинг та ті перспективи які він відкриває?», отримали 100% відповідь «так»; на питання: «Чи відомо Вам що таке педагогічний коучинг?», також отримали 100% відповідь «так».

Результати опитування змінились в кращу сторону, після проведеного тренінгового заняття та наданих рекомендацій майбутнім керівникам даного закладу освіти.

Використання коучингу в освітній сфері не менш ефективно, ніж у інших соціальних сферах. Отримані дані підтверджують, що сучасні майбутні керівники закладу освіти, незважаючи на консерватизм та стереотипні погляди, здатні сприймати та використовувати нові методи управління, готові до змін та намагаються вирішувати професійні проблеми найоптимальнішими шляхами.

Таким чином, використання педагогічного коучингу є одним із можливих напрямів розвитку професійної компетентності педагогічних працівників і керівників закладів освіти, що дає їм змогу не тільки вдосконалювати власну професійну діяльність, а й розвивати уявлення про себе як суб'єкта професійної діяльності, формувати потребу у професійному самовдосконаленні впродовж життя, досконало вести соціальний діалог, сприяти розвитку соціального партнерства. Введення коучингу у систему управління навчальним закладом являється прогресивним та ефективним способом підвищення ефективності професійної діяльності та особистісного розвитку майбутнього керівника.

Список використаних джерел

1. Бессер-Зигмунд К. Самокоучинг: культура личности менеджеров и руководителей / К. Бессер-Зигмунд, Х. Зигмунд. – СПб. : Издательство Вернера Регена, 2015. – 160 с.

2. Каннио С. Мастерство коучинга. Лучшие практики в бизнескоучинге / С. Каннио, В. Лаунер. – Лондон, Мадрид, Нью-Йорк, Мехико, Барселона, Монтеррей, 2012. – 240 с.
3. Котовська І. Коучинг як новий метод управління персоналом / Ірина Котовська, Роман Оксентюк, Юрій Вовк // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2016. – Вип. 1 (14). – С. 178-184.
4. Коучинг как средство управления [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.energonics.ru/coaching/articles1_icf.html
5. Коучинг як технологія формування професійної компетентності освітянина / О.О. Нежинська, В.М. Тименко // Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів» (м. Мукачево, 17-18 травня 2017 р.) / Ред. кол. : Т.Д. Щербан (гол. ред.). – Мукачево: Вид-во МДУ, 2017. – С. 194-196.
6. Нежинська О.О. Основи коучингу: навчальний посібник / О.О. Нежинська, В. М. Тименко. – Київ; Харків: ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2017. – 220 с.

Лабудько Степан Пилипович,
ст. викладач кафедри освітніх та інформаційних технологій
Комунального закладу Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНИЙ КУРС ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Двадцять перше століття – це століття новітніх технологій, наукових знань і глобальних проблем, тому перед системою сучасної освіти постають принципово нові задачі, пов'язані з підготовкою мільйонів людей до життя і діяльності в абсолютно нових умовах інформаційно-мобільного світу. Насамперед це стосується впровадження в освітній процес сучасних методів і засобів навчання, вдосконалення й оновлення змісту навчальних програм з предметів, покращення якості навчання і підготовки всебічно розвинених здобувачів освіти в усіх навчальних закладах. Одним із способів розв'язання цього завдання може стати використання новітніх інформаційних технологій, які значно підвищують ефективність роботи основних учасників процесу навчання – педагогів, студентів та учнів.

На допомогу організаторам освітнього процесу приходять такі інформаційні технології, що дозволяють створити для кожного здобувача освіти персональне освітнє середовище, забезпечують доступність до навчальних матеріалів незалежно від його місцезнаходження і часу звернення. Такі системи називають хмаро-орієнтованими. Для сучасного освітнього середовища трендом є поступовий перехід до використання хмаро орієнтованих платформ постачання освітніх послуг і програмного забезпечення. Все це призводить до принципової зміни підходів до проектування, створення й організації інформаційно-освітнього середовища та об'єднання освітніх процесів у його структурі на базі єдиної платформи [6, с. 3].

Поява високотехнологічних освітніх платформ на основі хмарних технологій, використання послуг інформаційно-комунікаційних мереж, засобів віртуального і мобільного навчання є кроком уперед на шляху вирішення проблем доступності і якості освіти, що стають основними засадами формування і розвитку хмаро орієнтованого інформаційно-освітнього середовища. Тому на сьогоднішньому етапі розвитку суспільства порушене питання є актуальним і його необхідно враховувати при створенні новітнього освітнього середовища.

Мета статті. З'ясувати, що таке електронний навчальний курс і показати його місце і значення в інформаційно-освітньому середовищі сучасного закладу освіти.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає вітчизняна дослідниця С. Литвинова, сформувати необхідні навички та вміння можна тільки за допомогою застосування нових методів та елементів різних сучасних освітніх технологій на базі створеного інформаційного освітнього середовища, в якому визначальною стає інтеграція інформаційних та освітніх підходів до формування змісту освіти, добору методів і технологій навчання [6, с. 5].

Дослідження проблем проектування, створення і впровадження інформаційно-освітнього середовища сучасного закладу освіти, розгляд технологій створення електронних курсів, контролю та оцінювання знань здобувачів освіти провели зарубіжні та вітчизняні вчені Г. Балл, В. Биков, Ю. Богачков, О. Григорова, В. Дейнеко, А. Кларк, Д. Кіган, В. Красношарпа, В. Кухаренко, С. Литвинова, М. Мур, О. Рибалко, Н. Сиротенко, О. Сорока, М. Томсон та інші [2; 5; 7].

Розглянемо, що таке інформаційно-освітнє середовище. На думку С. Литвиної, інформаційно-освітнє середовище (ІОС) – це штучно побудована система, структура і складові якої створюють необхідні умови для досягнення цілей освітнього процесу. Структура інформаційно-освітнього середовища визначає його внутрішню організацію, взаємозв'язок і взаємозалежність між його елементами. Його елементи виступають, з одного боку, як атрибути чи аспекти розгляду, що визначають змістовну й матеріальну наповненість, а з іншого – як ресурси, що включаються в діяльність учасників освітнього процесу, набуваючи при цьому ознак навчальних засобів [6, с. 6].

На нашу думку, ІОС – це спеціально організоване середовище, спрямоване на: 1) придбання здобувачами певних знань, умінь і навичок; 2) формування ключової (життєвої) компетентності; 3) забезпечення рівного доступу до освітнього процесу всіх його учасників. Таке середовище дозволяє організувати дистанційне або електронне (E-learning) навчання. E-learning – це система навчання за допомогою електронних технологій і часто тлумачиться як синонім таких понять: дистанційне, інформаційне, комп'ютерне, мережеве, віртуальне, мультимедійне, мобільне навчання, E-навчання [4].

E-learning-технології мають дві складові: педагогічну та інформаційну. Педагогічні – це технології опосередкованого активного спілкування надавачів освітніх послуг із здобувачами освіти з використанням телекомунікаційного зв'язку та методики індивідуальної роботи навчаючих зі структурованим навчальним матеріалом, представленим в електронному вигляді. Інформаційні – це технології створення, передачі і збереження навчальних матеріалів, організації та супроводу освітнього процесу E-навчання за допомогою телекомунікаційних засобів зв'язку.

Як було сказано вище, E-навчання передбачає створення і використання інформаційно-освітнього середовища, яке містить різні електронні джерела інформації: електронні навчальні курси (ЕНК); електронні підручники; віртуальні бібліотеки; бази даних освітніх ресурсів; веб-квести, призначені для реалізації цілей навчання; телекомунікаційні проекти; віртуальні матеріали методичних об'єднань учителів; телеконференції, форуми для вчителів і учнів; консультаційні віртуальні центри; наукові об'єднання здобувачів освіти тощо.

Одним із основних засобів E-навчання є курси з навчальних предметів – електронні навчальні курси. Електронний навчальний курс – це інформаційна система, яка є достатньою для вивчення окремої навчальної дисципліни за допомогою опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому навчальному середовищі, що створене на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1, с.37-38].

Розглянемо технологічну схему розробки ЕНК, запропоновану вітчизняним дослідником В. Кухаренком [2; 3; 5].

На першому етапі створення ЕНК обираємо платформу для E-навчання – програмне забезпечення для підтримки та використання технологій E-learning. Воно включає засоби, необхідні для трьох основних учасників E-навчання: надавача освітніх послуг, здобувача освіти, адміністратора [5, с. 27].

Сьогодні у світі існує достатня кількість платформ для організації Е-навчання. Вони поділяються на дві великі категорії: з закритим кодом (комерційні); з відкритим кодом (поширюються безкоштовно). Вивчення вітчизняного досвіду організації Е-навчання говорить про те, що в Україні найчастіше використовуються освітні електронні системи Office 365, Google-class і Moodle [1; 6; 7].

Першим кроком у розробленні ЕНК є створення календарно-тематичного плану. Основне завдання цього етапу: 1) розподілити навчальний матеріал дисципліни на окремі заняття (модулі, теми, частини, уроки тощо); 2) визначити тему і мету кожного заняття.

На другому етапі педагог визначає час на проходження курсу, розподіляє навчальний матеріал, визначає цілі кожного заняття.

Змістове наповнення електронного курсу – наступний, третій етап. Педагог відбирає та впорядковує навчальний матеріал курсу по блоках (модулях) і визначає їх загальну структуру. Підготовлений навчальний контент розміщується в розроблюваному ЕНК.

Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів освіти планується на четвертому етапі. Основні завдання: 1) визначити елементи діяльності здобувачів освіти та ресурси для її оцінювання; 2) розробити критерії оцінювання кожного виду діяльності учня; 3) засвоїти методику роботи з електронним журналом.

У Е-навчанні є можливість враховувати індивідуальні темпи навчання здобувачів, а також використовувати насичений і швидкий зворотний зв'язок між суб'єктами навчання для його інтенсифікації. Водночас слід зазначити, що під час Е-навчання необхідна висока мотивація і розвинуті пізнавальні інтереси та здібності здобувачів освіти, адже лише в цьому випадку вони зможуть ефективно навчатися в інтерактивному режимі.

П'ятий етап приурочений засобам спілкування у Е-навчанні. На цьому етапі планується засвоїти методику проведення інтерактивних занять: дистанційних ділових ігор, лабораторних робіт і практикумів, відвідування віртуальних астрономічних обсерваторій, проведення віртуальних екскурсій, різноманітних подорожей, веб-квестів тощо.

Презентація розробленого курсу завершує технологічний цикл розробки електронного навчального курсу для закладу освіти.

Висновки. В основу створення ІОС і впровадження Е-навчання в закладі освіти покладено використання ЕНК з різних предметів. Основна мета ЕНК – формування вмінь і навичок ефективного використання надавачами освітніх послуг електронних технологій для організації Е-навчання здобувачів освіти.

Використання сучасних технологій Е-навчання в освітньому процесі закладу освіти відкриває нові можливості та створює сприятливі умови для здобуття освіти суб'єктами незалежно від місця народження і майнового стану, робить навчання доступним для осіб з обмеженими можливостями. Технології Е-навчання на базі ЕНК ефективно можна використовувати в закладах освіти для: 1) отримання освіти дистанційно (дистанційне навчання); 2) вивчення додаткових (факультативних) предметів; 3) навчання учнів під час хвороби; 4) виконання науково-дослідницьких робіт у Малій академії наук України; 5) участі у дистанційних олімпіадах і конкурсах; 6) отримання індивідуальних і групових консультацій; 7) проведення занять під час карантину.

Для широкого впровадження Е-навчання на базі ІОС необхідно сформулювати в суб'єктів освітнього процесу відповідну компетентність щодо використання Е-технологій.

Список використаних джерел

1. Антощук С.В., Основи організації дистанційного навчання в післядипломній педагогічній освіті / С.В. Антощук, В.О. Гравіт // Наукове видання. – К. НАПН України, – 2015. – 180 с.

2. Биков В.Ю. Технологія створення дистанційного курсу: Навчальний посібник / Биков В.Ю., Кухаренко В.М., Сиротенко Н.Г., Рибалко О.В., Богачков Ю.М. // За ред. В.Ю. Бикова, В.М. Кухаренка. – К.: Міленіум, 2008. – 324 с. http://dl.kharkiv.edu/file.php/1/Kuxarenko_PDF.pdf

3. Богачков Ю.М. Концепція проекту «Дистанційне навчання школярів» / Богачков Ю.М., Биков В.Ю., Красношарпа В.О., Кухаренко В.М., Пасіхов Ю.Я. // Інформаційні технології і засоби навчання № 5 (13). – К., – 2009. – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/articles/krio/Bogachkov.pdf>

4. Вікіпедія. Електронне навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

5. Вишнівський В.В. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів / Вишнівський В.В., Гніденко М.П., Гайдур Г.І., Ільїн О.О. // Навчальний посібник. – Київ: ДУТ, – 2014. – 140 с.

6. Литвинова С.Г. Методика проектування та використання хмаро орієнтованого навчального середовища загальноосвітнього навчального закладу : методичні рекомендації / С.Г. Литвинова – Київ. : Компринт, 2015. – 280 с.

7. Триус Ю.В. Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE: Методичний посібник / Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, В. М. Франчук // За ред. Ю. В. Триуса. – Черкаси. – 220 с.

Манько Лариса Анатоліївна,

учитель початкових класів Низівської загальноосвітньої школи
I-III ступенів Сумської районної ради Сумської області

Даценко Наталія Олександрівна,

учитель історії Низівської загальноосвітньої школи
I-III ступенів Сумської районної ради Сумської області

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ, ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Різномічні процеси соціальної перебудови, оновлення гуманітарної практики, реформування загальноосвітньої школи вимагає від вчителя концентрації інтелектуальних ресурсів для задоволення соціальних запитів. Саме педагоги здатні до продуктивної творчої діяльності, управління розвитком навчально-виховного процесу, власної професійної компетентності, здатні задовольнити потреби суспільства. Тому в загальноосвітніх школах важливо створити умови для становлення педагога-професіонала, здатного до дослідження та управління педагогічною діяльністю, що володіє інструментарієм діагностики процесу і результатів власної праці, способами обґрунтування шляхів і засобів його корекції та подальшого вдосконалення.

Розвиток професійної компетентності вчителів, створення умов для становлення творчо мислячої особистості учня - проблема, що надає безпосередній вплив на успішне функціонування школи. Проблема професіоналізму взагалі та професійної компетентності зокрема розглядається як одна з центральних у психолого-педагогічних дослідженнях.

У даний час наука має у своєму розпорядженні певний обсяг знань, використання яких у педагогічній діяльності є важливою умовою становлення професійно компетентного педагога, педагога-дослідника, здатного вдосконалювати навчально-виховний процес, направляти його на вирішення завдань особистісного становлення та розвитку як учнів, так і самого педагога.

Поняття "компетентність" (лат. *competens* – відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі.

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості викладача, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного

процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності.

Педагогічна компетентність викладача – це єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності. Психолого-педагогічна підготовленість складається із знань методологічних основ і категорій педагогіки; закономірностей соціалізації і розвитку особистості: суті, цілей і технологій навчання та виховання; законів вікового анатомо-фізіологічного і психічного розвитку дітей, підлітків, юнацтва. Вона є основою гуманістично-орієнтованого мислення педагога. Психолого-педагогічні і спеціальні знання є необхідною, але недостатньою умовою професійної компетентності. Практичне розв'язання педагогічних завдань забезпечують уміння і навички, передумовою яких є теоретично-практичні і методичні знання.

Хочемо запропонувати вашій увазі формулу компетентності:

Компетентність = мобільність знань + гнучкість методу + критичність мислення

Інноваційна діяльність педагогів стає на сьогоднішній день основним напрямом реалізації модернізаційних реформ в освіті й одним із суттєвих напрямів переходу до моделі інноваційного розвитку України в цілому. Вимоги, висунуті до вчителів відповідно до стандартів професійно-педагогічної освіти, містять інноваційні компоненти на основі компетентісно-орієнтованого підходу. Сучасний учитель повинен уміти сам і навчити учнів творчо опановувати знання, застосовувати їх у конкретних навчальних і життєвих ситуаціях, критично осмислювати здобуту інформацію, володіти вміннями й навичками саморозвитку, самоаналізу, самоконтролю та самооцінки. Учитель має оволодіти всіма складовими професійної компетентності, зокрема когнітивно-технологічною, методичною, комунікативно-ситуативною, ауто-психологічною, кооперативною, валеологічною, загальнокультурною тощо, а також способами мотивації діяльності, навичками формування необхідних компетенцій для здійснення професійного самовдосконалення на засадах компетентісного підходу.

Конкурентоспроможність учителя на ринку праці визначається обсягом компетенцій у сфері професійної діяльності, залежить від рівня кваліфікації, педагогічного досвіду, майстерності, професійно значущих якостей особистості.

Рівень професійної компетентності вчителя – це його знання, вміння, особистий досвід. Бути компетентним означає бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід. Але професійна компетентність учителя потребує постійного розвитку й удосконалення.

Поняття професійної компетентності педагога виражає єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності й характеризує його професіоналізм.

Педагогічний професіоналізм, педагогічна компетентність розглядається в контексті безперервної педагогічної освіти й педагогічної діяльності, вимог до вчителя і його підготовки.

Підвищенню компетентності учителя сприяє післядипломна освіта, яка тримається на трьох китах:

- самоосвіта;
- курсова перепідготовка;
- участь у методичній роботі.

Сьогодні в час інформатизації, вирішальну роль у творчому і професійному становленні вчителя відіграє самоосвіта. "Хто дорожить життям думки, той знає дуже добре, що справжня освіта – це самоосвіта," – зазначав Д. Писарев. Курсова перепідготовка не в змозі подолати той розрив між необхідним темпом отримання нових знань та їх традиційним поновленням. Самоосвіта – це процес свідомої самостійної пізнавальної діяльності, який здійснюється добровільно, планується, керується, контролюється самим педагогом. Для вчителя самоосвіта є об'єктивною потребою. Варто наголосити на основних напрямках самоосвіти:

- **ПРОФЕСІЙНИЙ**. Предмет, який викладається вчителем, знаходиться в постійному русі. З'являються нові навчальні предмети, наприклад: етика, економіка, художня культура, технології та ін. Їх потрібно вивчати, поглиблювати свої знання, виробляти методiku викладання цих предметів. Результати самоосвіти можуть бути досить значними.

- **ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ**. Цей напрямок самоосвіти спрямовано на вдосконалення взаємодії між учителем і учнем, учителем і батьками тобто вдосконалення комунікативної компетентності вчителя.

- **МЕТОДИЧНИЙ**. Педагогічна наука не стоїть на одному місці, постійні зміни в обґрунтуванні методик, технологій, методів і прийомів навчання потребують уваги тих, хто їх використовує. Методична служба школи намагається спрямовувати самоосвіту у цьому напрямі. Наприклад, практикуємо проведення нетрадиційних педрад, на яких презентуємо нові форми і методи роботи, кращий досвід роботи вчителів школи, застосування ІКТ на уроках та в позакласній роботі. Виготовляємо брошури, наочний та дидактичний матеріал.

- **ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИЙ**. З упродовженням у повсякденне життя ІКТ учитель повинен сам оволодіти навичками роботи на комп'ютері й елементарними навичками використання комп'ютера у навчальному процесі. Учителі, які володіють комп'ютером, є конкурентоспроможними, більше володіють ситуацією, яка відповідає сучасним потребам дітей і вимогам суспільства.

- **ГУМАНІТАРНИЙ**. У цьому напрямку вдосконалюються естетичні, історичні, правові знання.

- **ОСОБИСТІСНИЙ**. Стосується охорони здоров'я, а також інтересів, хобі педагогів.

Необхідно звернути увагу на можливий список джерел самоосвіти. Це – підручники, фахова періодична преса, ресурси інтернету, участь у роботі методичних об'єднань, семінарів, конференцій, відвідування комп'ютерного класу школи, вивчення окремих програм, телебачення, участь у конкурсах.

Давня мудрість говорить: «Хто стоїть на місці, той відстає».

А хто не хоче відставати, мусить рухатися вперед, і не зупинятися, досягнувши вершини, а підійматися вище. У цьому й полягає основна місія сучасного учителя.

Вже не достатньо бути на уроці та поза ним актором, режисером, діловодом, диригентом, дипломатом, психологом, новатором і компетентним фахівцем. Модель сучасного вчителя передбачає готовність до застосування нових освітянських ідей, здатність постійно навчатися, бути у постійному творчому пошуку. Ці якості не видаються додатком до диплома про педагогічну освіту, а формуються у щоденній учительській праці.

З чого почати роботу? Початок роботи потребує чіткого визначення:

— на якому рівні професійної компетентності знаходиться конкретний вчитель у даний час;

— наскільки він здатен до зростання;

— чи здатний до самоосвітньої діяльності;

— якої саме методичної допомоги він потребує тощо.

Самоосвіта вчителя є основною формою підвищення професійної педагогічної компетентності, яка складається з удосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи.

Показниками педагогічної компетентності вчителя за загальнопрофесійним критерієм можна вважати:

володіння змістом учбових дисциплін;

володіння сучасними теоріями і технологіями навчання і виховання;

знання і реальний облік чинників, що забезпечують успішність педагогічної діяльності.

Комунікативний критерій

Професія вчителя відноситься до групи професій в системі «Людина – людина» (Е. А. Климов), тому центральною складовою педагогічної діяльності є спеціально організоване спілкування. Інтерес до світу дитинства, потреба в спілкуванні з дітьми є необхідною

передумовою професійного самовизначення вчителя. Ця потреба часто проявляється в прагненні бути наставником малюків, передавати їм необхідний інтелектуальний і моральний досвід, у бажанні опікати і піклуватися про них. Адже дитина молодшого шкільного віку ще не завжди самостійна і самодостатня. Часто вчитель вимушений виступати в ролі «мами», яка завжди прийде на допомогу в скрутну хвилину, підтримає розгубленого малюка, підкаже, як діяти в тій або іншій ситуації.

Особовий критерій

Якість професійної педагогічної діяльності, як і в будь-якій іншій діяльності, багато в чому визначається тими властивостями, які має фахівець, що виконує її. Для успішної праці педагогові необхідно володіти безліччю різноманітних особових властивостей і якостей. Можна згрупувати професійно значимі якості педагога по трьох підставах.

Три показники професійної компетентності вчителя за особовим критерієм:

професійна спрямованість особи: особова зрілість і відповідальність, професійні ідеали, відданість обраній професії;

наявність специфічних професійних властивостей: організованість, ініціативність, вимогливість, справедливість, гнучкість, інтелектуальна активність, креативність;

наявність специфічних психофізіологічних властивостей: стійкість нервової системи, високий емоційно – вольовий тонус, хороша працездатність і витривалість до психо – емоційних навантажень.

Критерій саморозвитку і самоосвіти

Професійний педагогічний потенціал вчителя не може бути сформований одного разу і назавжди.

Професійне вдосконалення в процесі накопичення досвіду практичної діяльності повинне здійснюватися на основі критичного і вимогливого відношення педагога до себе і до своєї роботи. Постійне особове і професійне зростання в ідеалі виступає як невід’ємна риса професіоналізму вчителя.

Показниками професійної компетентності вчителя за критерієм саморозвитку і самоосвіти можна вважати:

самокритичність, вимогливість до себе;

потреба в оновленні теоретичного і практичного досвіду педагогічної діяльності, схильність до інноваційної діяльності;

дослідницький стиль діяльності

Представлені критерії оцінки професійної компетентності вчителя є одним з можливих підходів до аналізу проблеми педагогічного професіоналізму. Цей підхід не претендує на вичерпну повноту і глибину, але в той же час дозволяє розробляти основи для зручної і доступної діагностики професійної компетентності вчителя з опорою на розроблені показники по кожному з виділених критеріїв.

Особисті якості:

Високий рівень соціальної відповідальності.

Прагнення до самоосвіти (тісно пов’язане із зацікавленістю вчителя, натхнення до роботи, що, у свою чергу, підвищує емоційно-вольовий вплив педагога на учнів).

Духовна культура, справжня інтелігентність.

Гуманність, оптимізм, почуття гумору.

Критичність і самокритичність..

Креативність мислення

Компетентності

Інтелектуальна компетентність (наукові знання);

Психологічна компетентність.

Управлінська компетентність (базові вміння);

Мотиваційна компетентність.

Проективна компетентність.

Методична компетентність.

Творчі якості.

Креативність (здібність виробляти нові ідеї);

Інтуїція (виявлення суттєвості).

Дивергентність (здібність мати декілька підходів до рішення однієї проблеми).

Оригінальність (наявність творчої уяви до підходу).

Асоціативність (вміння проводити аналогію)

Наслідком цього є продуктивність: зростання професійного рівня;

сучасність та ефективність виконання прийнятих рішень;

високий ступень навченості учнів та вихованості учнів.

Отже, сформульована професійна компетентність забезпечує, з одного боку, продуктивність педагогічної діяльності, а з іншого - саморозвиток педагога.

Професійно компетентний вчитель є чи не найголовнішою частиною української інтелігенції, яка дієво впливає на формування нації, молодшої її частини — дітей і молоді. Закономірно, що саме педагоги мають стати своєрідним еталоном, взірцем не тільки для молоді, а й для старшого покоління, носіями культури. Запорука ефективності навчально-виховного процесу — професійна компетентність вчителя, яка розширює можливості вчителів розв'язувати проблеми і конфлікти, що виникають у професійній діяльності і взагалі в особистому житті. Покликання педагога не тільки і не стільки передача знань, умінь і навичок, але і всебічний гармонійний розвиток здібностей та можливостей учня, виховання порядного, відповідального, свідомого громадянина країни.

Список використаних джерел

1. Педагогічна майстерність: підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; за ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища школа, 2004. – 286 с. Професійна освіта: словник: навч. посібник / уклад. С.У.Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г.Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.
- 2.Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття / С.О.Скворцова // Наука і освіта. – 2009. – № 4. – С. 93-94.
3. Біляковська О.О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності УДК 37.013-051
4. Базарова Т. Ю. Век живи, век учись // Психологическая газета. – 1999. – №6. – С. 12-13.
5. Методичний посібник: Нестерова Л.В., Лузан П.Г., Манько В.М., Герлянд Т.М., Петрова М.Я., Романенко Л.В., Слатвінська О.А., Шевчук Л.І., Шимановський М.М. / Наукова редакція Нестерової Л.В., Герлянд Т.М. – К: ІПТО НАПН України, 2012. – 264 с.
6. Н.Ф.Сергієнко, Професійна компетентність сучасного вчителя УДК 371.133 // <http://tme.uuo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>
7. Професійна компетентність учителя, Бібліотека Уманського педагогічного університету// <http://library.udpu.org.ua/chytachevi/bibliohrafichni-ohliady/21-profesiina-kompetentnist-uchytelia>

Меркулов Євгеній Юрійович,

вчитель фізичної культури Вільшанської загальноосвітньої школи І – ІІІ ступенів Вільшанської сільської ради Недригайлівського району Сумської області

ІННОВАЦІЇ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність дослідження. Сьогодні не можна знайти жодної сфери людської діяльності, не пов'язаної з фізичною культурою, оскільки фізична культура і спорт – загальноновизнані матеріальні і духовні цінності суспільства в цілому і кожної людини окремо. Не випадково усі останні роки все частіше говориться про фізичну культуру не лише як про

самостійний соціальний феномен, але і як про стійку якість особистості. Історично фізична культура складалася передусім під впливом практичних потреб суспільства в повноцінній фізичній підготовці підростаючого покоління і дорослого населення до праці. В той же час у міру становлення систем освіти і виховання фізична культура ставала базовим чинником формування рухових умінь і навичок.

Пріоритетним напрямком роботи кожної школи є підвищення якості освіти через використання інноваційних технологій на уроках і позакласних заняттях. Тому сучасний педагог повинен досконало володіти знаннями в області цих технологій і успішно застосовувати їх на своїх уроках. Вчитель, використовуючи сучасні технології, може удосконалювати не лише фізичні якості, а також розвивати творчий потенціал учнів.

Мета статті – розкрити особливості використання інноваційних технологій на уроках фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Нововведення, або інновації, характерні для будь-якої професійної діяльності людини і тому природно стають предметом вивчення, аналізу і впровадження. Інновації самі по собі не виникають, вони є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих вчителів і цілих колективів. Цей процес не може бути стихійним, він потребує управління.

Здоров'язберегаюча технологія, вживана в системі освіти, виділяє декілька груп, що відрізняються різними підходами до охорони здоров'я і, відповідно, різними методами і формами роботи. Учителям фізичної культури близькі фізкультурно-оздоровчі технології. Вони спрямовані на фізичний розвиток учнів. До них відносяться: гартування, тренування сили, витривалості, швидкості, гнучкості і інших якостей, що відрізняють здорову, тренувану людину від фізично слабкої.

За характером дії розрізняють наступні:

- стимулюючі дозволяють активізувати власні сили організму, використовувати його ресурси для виходу з небажаного стану. Прикладами можуть бути – температурне гартування, фізичні навантаження;
- захисно-профілактичні полягають у виконанні санітарно-гігієнічних норм і вимог. Обмеження граничного навантаження, що виключає перевтому. Використання страхувальних засобів і захисних пристосувань в спортзалах, що виключають травматизм;
- компенсаторно-нейтралізуючі - це фізкультмінутки, фізкультпаузи, які в якійсь мірі нейтралізують несприятливу дію статичності уроків;
- інформаційно-повчальні технології забезпечують учням рівень письменності, необхідний для ефективної турботи про здоров'я;
- для досягнення цілей здоров'язберігаючих технологій застосовуються наступні групи засобів:
 - засоби рухової спрямованості фізичні вправи (фізкультмінутки і рухливі зміни; емоційні розрядки і хвилинки «спокою», гімнастика (оздоровча, пальчикова, що коригує, дихательна, для профілактики простудних захворювань, для бадьорості); лікувальна фізкультура, рухливі ігри; спеціально організована рухова активність дитяти (заняття оздоровчою фізкультурою, своєчасний розвиток основ рухових навичок); масаж, самомасаж; психогімнастика та інші
 - оздоровчі сили природи (проведення занять на свіжому повітрі);
 - гігієнічні чинники (виконання санітарно-гігієнічних вимог; особиста і суспільна гігієна (чистота тіла, чистота місць занять, повітря і так далі); провітрювання і вологе прибирання приміщень; дотримання загального режиму рухової активності, режиму харчування і сну.

Однією з головних вимог до використання перерахованих вище засобів є їх системне і комплексне вживання у вигляді занять з використанням профілактичних методик; із застосуванням функціональної музики; аудіосупровід уроків, з чергуванням занять з високою і низькою руховою активністю; у вигляді реабілітаційних заходів; через масові оздоровчі заходи, спортивно-оздоровчі свята здоров'я; вихід на природу, екскурсії, через

здоров'єсберегаючі технології процесу вчення і розвитку в роботі з сім'єю з метою пропаганди здорового способу життя.

Практика показує, вживання ігрових технологій з врахуванням вікових особливостей не втрачає актуальності. Кожному віку відповідає свій набір ігор, хоча бувають і виключення. Ігрова технологія є унікальною формою вчення, яка дозволяє зробити звичайний урок цікавим і увлекательним.

Ігрова діяльність на уроках фізичної культури займає важливе місце в освітньому процесі. Цінність ігрової діяльності полягає в тому, що вона враховує педагогічну для психологотипу природу дитяти, відповідає його потребам і інтересам. Гра формує типові навички соціальної поведінки, специфічні системи цінностей, орієнтацію на групові і індивідуальні дії, розвиває стереотипи поведінки в людських общностях.

Ігрова діяльність на уроках в школі дає можливість підвищити в учнів інтерес до учбових занять. Дозволяє засвоїти більшу кількість інформації, заснованої на прикладах конкретної діяльності, що моделюється в грі, допомагає дітям в процесі гри навчитися приймати відповідальні рішення в складних ситуаціях.

Використання ігрових форм занять веде до підвищення творчого потенціалу учнів і до глибшого, осмисленого і швидкого освоєння матеріалу. Ігрові форми роботи в учбовому процесі можуть нести ряд функцій:

- навчальна;
- виховна;
- коректувально-розвивальна;
- психотехнічна;
- комунікативна;
- розважальна;
- релаксаційна.

Прискорення темпу сучасного життя ставить завдання активніше використовувати гру для виховання підростаючого покоління. Зараз зрозуміло, що ігри необхідні для забезпечення гармонійного поєднання розумових, фізичних і емоційних навантажень, загального комфортного стану.

У модулі програми «Легка атлетика» використовуються рухливі ігри, направлені на закріплення і вдосконалення навичок бігу, стрибків і метань, на розвиток швидкісних, швидкісно-силових здібностей, здібностей орієнтування в просторі і тому подібне

У модулі програми «Спортивні ігри» - ігри і естафети на опанування тактико-технічних навичок спортивних ігор, що вивчаються. У модулі «Гімнастика» - рухливі ігри з елементами єдиноборств.

Через особливості дітей не всяку гру можна використовувати, необхідно враховувати рівень складності гри і складність її у взаємодії гравців. Гра буде цікава, якщо доступна і зрозуміла. Для цього можна використовувати різні варіанти однієї гри, які передбачають збереження її правил і умінь дітей з врахуванням їх віку і індивідуальних особливостей.

Використання інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) в позаурочній діяльності і на уроках робить предмет фізична культура сучасним. Складовими частинами ІКТ є електронний, програмний і інформаційний компоненти, спільне функціонування яких дозволяє вирішувати завдання, суспільства, що поставляються розвитком.

Не дивлячись на те, що урок фізкультури - це практика, тут є місце і теорії. Вчителю необхідно знаходити і використовувати такі методи вчення, які дозволили б кожному учневі проявити свою активність, свою творчість, активізувати рухову і пізнавальну діяльність. Сучасні педагогічні технології, а так само використання Інтернет – ресурсів, нових інформаційних технологій, дають можливість педагогові досягти максимальних результатів.

ІКТ дозволяють організувати учбовий процес на новому, вищому рівні, забезпечувати повніше засвоєння учбового матеріалу. Інформаційно комунікативні технології дозволяють вирішити проблему пошуку і зберігання інформації, планування, контролю і управління заняттями фізичною культурою, діагностики стану здоров'я і рівня фізичної

Диференціація навчання (диференційований підхід у навчанні) – це створення всіляких умов навчання для різних шкіл, класів, груп з метою обліку особливостей їх контингенту за допомогою вживання комплексу методичних, педагогічних, психолого-педагогічних і організаційно-управлінських заходів, що забезпечують навчання в гомогенних групах.

Технологія особово-орієнтованого навчання передбачає розвиток особових (соціально-значимих) якостей учнів за допомогою учбових предметів. Сучасний урок фізичної культури і підвищення його ефективності неможливо без розробки питання особово-орієнтованого навчання. На початку навчального року виявити рівень фізичної підготовленості за допомогою тестів і стан здоров'я учнів (за даними медичних карт).

Особистісно - орієнтований і диференційований підходи важливі для учнів, як з низькими, так і з високими результатами в області фізичної культури. Низький рівень розвитку рухових якостей часто буває однією з головних причин неуспішності учнів по фізичній культурі, а учням з високим рівнем не цікаво на уроках, розрахованих на середнього учня. Окрім ділення учнів на основну і підготовчу групи, майже в кожному класі умовно можна розділити дітей ще на декілька груп (категорій):

- абсолютно здорові діти, але що не бажають працювати;
- діти, що тимчасово перейшли в підготовчу групу із-за хвороби;
- погано фізично розвинені діти, які бояться кепкувань, замикаються;
- добре фізично розвинені діти, які можуть втратити бажання займатися на уроках, якщо їм буде дуже легко і нецікаво.

Тому і необхідне диференціювання і завдань, і вмісту, і темпу освоєння програмного матеріалу, і оцінки досягнень. Вміст особово-орієнтованого навчання - це сукупність педагогічних технологій диференційованого навчання руховим діям, розвитку фізичних якостей, формування знань і методичних умінь і технологій управління освітнім процесом, що забезпечують досягнення фізичної досконалості.

1. *Навчання руховим діям.* Проводиться цілісним методом з подальшою диференціацією (виділенням деталей техніки і "розведенням" їх по складності) і далі інтеграцією (об'єднанням) цих частин різними способами залежно від рівня технічної підготовленості учнів з метою якіснішого виконання вправи. Навчання руховим діям передбачає можливість вибору операцій для вирішення тих або інших рухових завдань. В цьому випадку кожен учень може освоїти рухову дію в переважному для нього складі операцій, що стане основою для формування індивідуального, найефективнішого, стилю діяльності. Учні сильної групи (у середині класу) освоюють учбовий матеріал в середньому на два уроки швидше за середніх і слабких учнів. На уроках учням даються різні учбові завдання: одній групі – підготовчі або підводящі вправи, що виконуються в полегшених умовах; іншій – ускладнені підводящі вправи; третій – дія в цілому, але в полегшеному варіанті і так далі. Підготовленіші діти виконують вправи в умовах змагань або ускладнених умовах (вживання обтяжувачів, підвищена опора, різні опори), що змінюються, а так само для них збільшується число повторень і число проходження кола. Менш підготовлені учні працюють в стандартних умовах. На уроці обов'язково проводиться індивідуальна робота з тими учнями, в яких не виходить виконання тієї або іншої рухової дії. Індивідуальна робота з учнями на різних етапах уроку сприяє збереженню фізичного, етичного і соціального здоров'я учнів.

2. *Розвиток фізичних якостей.* Диференційований розвиток фізичних якостей, в групах різної підготовленості здійснюється з використанням як однакових, так і різних засобів і методів, але величина навантаження повинна плануватися різна, внаслідок чого рівень фізичної учнів повинен покращуватися в порівнянні з вихідним рівнем. Обов'язковий контроль фізичних навантажень кожного учня по частоті серцевих скорочень перед початком і після закінчення заняття. Для визначення функціонального стану учнів в процесі фізичних навантажень різного характеру можна використовувати порівняння величини

зрушень пульсу з характером і величиною навантажень, а також і просліджувати прудкість відновлення пульсу під час відпочинку.

При проведенні вправ в ігровій або у формі змагання слабких учнів можна розподіляти по всіх командах і частіше проводити заміну цих гравців. Продовжуючи таким чином займатися на уроках, ці діти набувають упевненості в своїх силах і поступово включаються в регулярні заняття. На цьому етапі режим занять для різних груп має бути різним: тренувальним, тонізуючим або щадним.

3. Диференційоване виставлення відмітки по фізичній і технічній підготовленості учнів. При оцінці фізичної підготовленості учнів враховується як максимальний результат, так і приріст їх результату. При цьому індивідуальні досягнення (тобто приріст результатів) мають пріоритетне значення. При виставленні відмітки по фізичній культурі враховувати і теоретичні знання, і техніку виконання рухової дії, і старанність, і уміння здійснювати фізкультурно-оздоровчу діяльність. У роботі обов'язково застосовувати методи заохочення, словесні схвалення. Одних дітей треба переконувати у власних можливостях, заспокоїти, підбадьорити; інших – стримати від зайвого завзяття; третіх – зацікавити.

Все це формує у школярів позитивне відношення до виконання завдань, створює основу для суспільної активності. Всі відмітки обов'язково аргументувати.

Тимчасово звільнені діти, віднесені за станом здоров'я до спеціальної медичної групи мають бути присутніми на уроках: допомагати в підготовці інвентаря, суддівстві. У іграх їм цікаві посильні ролі, в естафетах їх можна призначити капітанами команд для організації дітей і допомоги з дисципліною, вони можуть взяти участь в допустимих завданнях, знайомляться на уроках з теоретичними відомостями, з технікою виконання деяких рухових дій, що не вимагають великих енергетичних витрат, можуть виконувати вправи рекомендовані лікарем. Орієнтувати сильних дітей на те, що вони зобов'язані допомагати слабким, пропонувати їм підготувати слабкішого товариша до успішного виконання вправи і ставити їм за це високу оцінку.

Всестороннє вивчення школярів, співвідношення різних даних дозволяє виявити причини відставання дітей, встановити головні з цих причин і здійснювати педагогічну дію, засновану на методиці диференційованого навчання. Дана технологія полегшує процес навчання, до наміченої мети учень дійде з поступовим накопиченням запасу рухових умінь, з яких і формується потрібна дія.

Висновки. Як правило, інновації виникають в результаті спроб розв'язати традиційну проблему новим способом, в результаті тривалого процесу накопичення і осмислення фактів, коли і народжується нова якість, що несе новаторський сенс. Інноваційний процес – це мотивований, цілеспрямований і свідомий процес із створення, освоєння, використання і поширення сучасних ідей (теорій, методик, технологій тощо), актуальних і адаптованих для цих умов і відповідних певним критеріям. Він спрямований на якісне поліпшення системи, до якої вноситься нововведення, і припускає стимулювання його учасників і зміну їх поглядів з позиції нововведення.

Таким чином, застосування інноваційних технологій у фізичному вихованні учнів сприяють: активізації фізкультурно-оздоровчої роботи, підвищенню зацікавленості до систематичних занять фізичною культурою, формують самостійність, творчу активність, ініціативу.

Список використаних джерел

1. Дикий О. Ю. Актуальні проблеми профільного навчання за спортивним напрямом старшокласників / О. Ю. Дикий // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. - 2016. - № 3. - С. 65-68.

2. Москаленко Н. Інноваційна діяльність у фізичному вихованні загальноосвітніх навчальних закладів / Н. Москаленко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. - 2015. - № 4. - С. 35-38.

3. Федоренко Є. О. Формування мотивації до спеціально організованої рухової активності старшокласників: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. та

спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних верств населення» / Євгенія Олегівна Федоренко; Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту. - Дніпропетровськ, 2012. - 22 с.

4. Шаповаленко В. І. Інтеграція інноваційних елементів та інтерактивних технологій в освітній процес фізичного виховання / В. І. Шаповаленко, С. В. Гаркуша // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Шевченка. - 2013. - Вип. 112. - Том 2. - С. 304-308.

Міщенко Іван Іванович,

вчитель фізичної культури Бобрицької загальноосвітньої
школи I – II ступенів Миколаївської селищної ради
Білопільського району Сумської області

РОЛЬ ПЕДАГОГА В ЗДІЙСНЕННІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність дослідження. Вищою цінністю нашого суспільства є людина. Увага до виховання людини, турбота про всебічний розвиток її здібностей, вдосконалення особистих якостей уходить в коло проблем сучасного суспільства. Існування індивідуальних відмінностей між людьми - факт очевидний. Необхідність індивідуального підходу викликана тією обставиною, що будь-яка дія на дитину заломлюється через його індивідуальні особливості, через «внутрішні умови», без урахування яких неможливий посправжньому дієвий процес виховання. За допомогою індивідуального підходу можна знайти «ключ» до кожної дитини. Індивідуальний підхід - один з головних принципів педагогіки. Сама проблема індивідуального підходу носить творчий характер, але існують основні моменти при здійсненні диференційованого підходу до дітей.

Мета статті – розрити роль педагога в здійсненні індивідуального підходу на уроках фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Розвиток і формування дитини проходить ряд етапів, кожний з яких характеризується своїми особливостями й закономірностями. Педагог успішно виконує завдання фізичного виховання, освіти, навчання, якщо його діяльність заснована на глибокому розумінні вікових етапів розвитку людини; на баченні її внутрішнього світу.

Критеріями вікового розвитку є анатомічні, фізіологічні, психологічні, педагогічні й фізичні показники стану організму.

При вивченні індивідуальних особливостей дітей слід звертати увагу на вивчення їхнього фізичного стану й здоров'я, від яких багато в чому залежить їхня увага на уроці, під час занять і загальна працездатність.

Потрібно знати раніше перенесені учнем захворювання, хвороби, що важко відобразилися на його здоров'ї, хронічні, стан зору і склад нервової системи. Все це допомагатиме правильно дозувати фізичні навантаження, а також позначається на участі в різних спортивно-масових заходах.

Таким чином, тільки глибоке вивчення й знання особливостей розвитку кожної дитини створює умову для успішного обліку цих особливостей у процесі фізичного навчання і виховання.

При індивідуальному підході дуже допомагає використання принципу доступності. Природа індивідуальних особливостей обумовлена:

- а) біологічними причинами (вік, стать, генетичне обумовлені особливості, працездатність тощо);
- б) соціальними причинами (сім'я, школа, оточення);
- в) психічними процесами (сприйняття, пам'ять, мислення, воля, характер, схильності);
- г) фізичним розвитком.

Індивідуальний темп навчання - природно задана властивість, обумовлена швидкістю утворення тимчасових зв'язків у ЦНС, яка в різних дітей неоднакова, тому їм необхідний різний час та різна кількість повторень для засвоєння знань, формування рухових умінь і навичок.

У роботі з дітьми велике значення має хороше знання вчителем індивідуальних особливостей своїх учнів, оскільки в кожному класі є уважні, які вчаться, й розсіяні, активні й пасивні, такі, що цікавляться фізичною культурою й що відносяться до уроків без особливого інтересу.

Вчитель повинен добре знати стан здоров'я й фізичного розвитку кожного учня. Для цього він знайомиться з даними, які є в особистій справі учня, й з результатами останнього медичного огляду. Дуже багато що дає вчителю ознайомлення з домашніми умовами дітей, а також особистий контакт з батьками. Все це доповнюється уважним спостереженням за дітьми в процесі навчально-виховної роботи.

У кожному класі є діти, які відрізняються за фізичною підготовленістю від більшості своїх однокласників. Одні з них відстають, інші, навпаки, дають високі показники при виконанні фізичних вправ.

Діти, що відстають за своїми показниками в фізичній культурі, часто соромляться і, не бажаючи виявити перед товаришами відставання в своєму фізичному розвитку, неохоче виконують вправи або зовсім утримуються від їхнього виконання. У цих випадках вчитель спокійним тоном підбадьорює тих, що займаються, іноді полегшує умови виконання вправ, прагне вселити в них надію й упевненість, кажучи, що їхнє відставання тимчасове, що вони наздоженуть своїх товаришів, особливо якщо займатимуться додатково в позаурочний час. Для таких учнів вчитель не створює на уроці ніякої особливого оточення, не зупиняє на них увагу класу, а працює з ними індивідуально.

Також потребують індивідуального підходу й діти, що мають хорошу підготовку. На уроці вони іноді обтяжуються легкістю вправ, які проводяться зі всіма учнями. Тому виконують їх недбало й неохоче. У цих випадках до таких учнів необхідно пред'являти підвищені вимоги при виконанні завдань і частково ускладнювати вправи. Крім того, щоб підняти активність таких учнів, їм слід доручати надання допомоги своїм товаришам і залучати їх до показу вправ. Проте в будь-яких умовах вчитель не виділяє таких учнів.

Нерідко зустрічаються діти, які невпевнено роблять вправи, що вимагають рішучості і сміливості. Частіше за все це буває при виконанні вправ у рівновазі, при стрибках із висоти й у висоту (особливо через планку), а також під час спуску з гори на лижах. Це пояснюється відсутністю у них упевненості в своїх силах, страху впасти або невдало зробити вправу. Щоб усунути це, треба робити вправи в полегшених умовах (менша висота снаряду, полегшений схил), з допомогою і страховкою. Наприклад, при виконанні вправ в рівновазі вчитель може зменшити висоту колоди або підтримувати учня за руку під час руху його по колоді; при стрибках у висоту опустити планку або замість планки повісити мотузочок. Звичайно така допомога надає позитивну дію і дає більший ефект, ніж безапеляційна вимогливість виконання вправи.

Іноді зустрічаються діти, які не виявляють цікавості до фізичної культури, неохоче займаються, а у фізичному розвитку не відрізняються від більшості однокласників. Тут вчитель перш за все прагне виявити причини подібних явищ (у бесіді з учнем, його товаришами і батьками), прагне виховати інтерес учня до фізкультури, дає йому окремі доручення з навчальної або позакласної роботи.

При індивідуальному підході до дітей треба обов'язково враховувати стан їхнього здоров'я.

Практика роботи показує, що дітей, віднесених до спеціальної медичної групи в школі, буває дуже мало. Там, де організуються окремі заняття для таких дітей, їх звільняють від занять фізичними вправами в класі і вони знаходяться під регулярним спостереженням медичного персоналу школи.

Діти, віднесені до підготовчої групи, займаються разом зі всіма дітьми. Проте вчитель зобов'язаний особливо уважно підходити до підбору вправ і дозування. У кожному конкретному випадку вчитель застосовує певні засоби для залучення вправ, що таких вчать до виконання, і до участі в іграх або, навпаки, вживає заходи з обмеження їх в заняттях. Наприклад, якщо учень віднесений до підготовчої групи в результаті перенесеного захворювання і організм його ще недостатньо окріпнув, то такого учня слід обмежувати у виконанні фізичних вправ і ігор, особливо таких, які дають значне навантаження на організм. Якщо ж учень віднесений до підготовчої групи через слабкий фізичний розвиток, то такого учня треба постійно повертати до систематичних занять фізичними вправами й іграми. Проте і в цьому випадку необхідні помірні навантаження, з якими організм учнів міг би справитися без зайвої напруги.

Практично при індивідуальному підході вчитель може: обмежувати кількість вправ і число повторень; полегшувати умови виконання; проводити на уроках спеціальні вправи, які рекомендує лікар; приділяти необхідну увагу техніці виконання й кількісним показникам.

При роботі з дітьми, і особливо з тими, які віднесені до спеціальної або підготовчої групи, велике значення має постійний контакт вчителя з лікарем. Бажано, щоб лікар регулярно був присутній на уроках фізичної культури, проводив спостереження за дітьми і добивався поліпшення здоров'я й фізичного розвитку учнів.

Отже, однією з центральних проблем фізичного виховання й потужних резервів підвищення його ефективності є проблема індивідуалізації, яка обумовлена об'єктивним, органічно властивим класно-урочній системі, протиріччям між колективною формою навчання й особистісним способом освоєння навчального матеріалу. Мова йде про те, наскільки вчителю вдається знайти підхід до кожного учня, своєчасно виявити і допомогти перебороти тимчасові труднощі, які виникли в окремих учнів, сприяти подальшому розвитку їхніх здібностей.

Внаслідок різної підготовленості й зацікавленості, різних здібностей, інтелектуальних і фізичних можливостей учнів, темпи засвоєння ними навчального матеріалу не можуть бути однаковими. Заняття фізичними вправами будуть ефективними в тому випадку, коли при їхньому проведенні дотримуються оптимальних для кожного учня темпів. Невипадково, основне завдання учительської діяльності Сократ зводив до того, щоб викликати до життя кращі душевні сили вихованця на основі уважного вивчення його нахилів і здібностей. Нав'язування учням вищих (порівняно з їх можливостями), або нижчих темпів неминуче приведе до зниження розвиваючого ефекту навчання. Вартий наслідування у фізичному вихованні школярів, на нашу думку, досвід індивідуально-групового навчання, надбаний в період розвитку феодалізму в церковних школах. Незважаючи на те, що учні працювали в одному приміщенні, кожен вчився за окремою програмою, кожен в один і той самий момент читав і писав різне: одні тільки зачували абетку, інші - склади, треті вже починали читати, дехто закінчував читати першу книгу тощо.

У цьому зв'язку П.П. Блонський стверджував, що хороший учитель відрізняється від поганого тим, що для першого всі діти різні, а для другого - всі однакові. На думку Д. Локка, за одною методикою не можна навчати навіть двох дітей.

Проте єдність поглядів щодо важливості врахування індивідуальних особливостей учнів у фізичному вихованні далеко не завжди реалізується в навчальному процесі. Для цього є певні причини:

- лише три уроки в тиждень і їх коротка тривалість;
- методи організації діяльності на уроці;
- єдина програма, однакова мета, завдання, терміни навчання.

Професійний обов'язок кожного вчителя бачити насамперед особистість дитини, якомога точніше знати її пізнавальні здібності, щоб індивідуалізувати навчання.

Для здійснення диференційованого навчання вчителю необхідно:

- вивчати загальну готовність дітей до навчальної діяльності та сприйняття конкретного матеріалу, зокрема;

- передбачати труднощі, які можуть виникнути в дітей під час засвоєння нового матеріалу;
- застосовувати в системі уроків диференційовані індивідуальні та групові завдання;
- здійснювати перспективний аналіз: з якою метою плануються завдання, чому їх треба використовувати саме на цьому етапі уроку, як продовжити роботу на наступних уроках.

Практична реалізація індивідуального підходу починається з вивчення готовності дитини до навчання. Як відомо, відмінності між підготовкою малюків, які приходять до школи, досить великі, зокрема в словниковому запасі, швидкості мислення, темпі письма, вмінні керувати своєю увагою, у працездатності. Вагомими чинниками успішності навчання й виховання є тип нервової системи, міцність здоров'я, вік учнів.

Нейтралізувати викладені перепони на шляху реалізації індивідуальних можливостей і дозволяє диференційоване навчання, яке полягає у пристосуванні навчального матеріалу до індивідуальних можливостей учнів шляхом диференціації методів, засобів інтенсивності навчальної діяльності стосовно груп, сформованих із приблизно однакових за рівнем підготовленості учнів.

Навчання й виховання варто будувати так, щоб вони завжди були розвиваючими. Для цього враховують існуючий рівень рухового досвіду, фізичного й психічного розвитку дитини, прагнучи забезпечити доступність фізичного виховання шляхом постановки завдань, що повністю відповідають можливостям учнів. При цьому спираються не на існуючий рівень розвитку, а на найближчі потенціальні можливості учнів. Іншими словами, навчати дитину треба не того, що вона може без особливої праці засвоїти на основі свого розвитку, а того, що сьогодні їй ще не під силу, що сьогодні вона зможе зробити тільки з певною допомогою вчителя й лише завтра самостійно.

Правильно організований процес фізичного виховання повинен мобілізувати резерви розвитку школяра, змусити їх працювати з таким розрахунком, щоб завтра вони стали основою самостійної навчальної діяльності учня і базою засвоєння нового матеріалу. Так розширюються кордони досягнутого, і відбувається ріст фізичних і психічних можливостей школярів. Такий процес повинен здійснюватись постійно. Отже, визначення індивідуальної міри доступного й пошук шляхів її реалізації треба розглядати як систему роботи вчителя, а не як епізодичну форму вирівнювання можливостей дітей.

Конкретне визначення міри доступного - одна із найскладніших проблем фізичного виховання. Оптимальна міра доступного в навантаженнях, яка визначає його верхню (адаптаційну) межу, визначає повну відповідність між можливостями учня і складністю поставлених перед ним рухових завдань.

Оптимальна складність завдань повинна визначатись, враховуючи можливості учнів засвоювати теоретичну інформацію (знання) й оволодівати певною структурою рухових дій, а також проявляти фізичні та психічні зусилля. Зрозуміло, що у різних дітей прояви цих можливостей різні. При цьому складність поставлених завдань залежить від суб'єктивної оцінки учнями своїх можливостей. Так, невпевненість у своїх силах підвищує ступінь складності, а впевненість суб'єктивно знижує її. Тому у процесі фізичного виховання дуже важливо при полегшенні завдань, у випадку виникнення суб'єктивних труднощів, не втратити міру, довівши завдання до рівня, який знижує емоційний тонус разом з тим, інтерес до нового.

Висновки. У реалізації дидактичного принципу індивідуального підходу виявляється діалектика пізнання об'єктивної міри педагогічного впливу по відношенню до конкретної людини. Індивідуальний підхід розглядається в педагогіці як один з найважливіших принципів навчання й виховання і визначається як діяльність викладача, що передбачає зміну засобів і організаційних форм навчально-виховної роботи з урахуванням індивідуальних особливостей особистості. Індивідуальний підхід потребує знання індивідуальності, тобто структурно-функціональної організації організму людини. З одного боку, вивчаються теоретичні передумови, практичні рекомендації, з іншого - оцінюються

можливості й здатності досліджуваних до навчання, набуття і реалізації базових рухових умінь.

У процесі фізичного виховання для підвищення ефективності навчального процесу і розвитку рухових можливостей учитель повинен враховувати індивідуальні властивості й здатності фізичних якостей школярів. Успішність вирішення цих завдань залежить від того, наскільки добір засобів і методів доступний для учнів з урахуванням їхніх індивідуальних відмінностей. Визначення індивідуальних властивостей і здібностей допомагає вибрати оптимальну інтенсивність і обсяг окремих вправ, навчального заняття, мікроциклу, значно підвищуючи їх ефективність внаслідок використання дидактичних принципів доступності, індивідуалізації і свідомого ставлення до рухової активності у процесі фізичного виховання, оздоровчого і спортивного тренування.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Я.И. Индивидуальный подход в воспитании ребенка: Пособие для воспитателей дет. сада. - М.: Просвещение, 1981. - 127 с.
2. Станкин М.И. Психолого-педагогические основы физического воспитания: Пособие для учителя. - М., Просвещение, 1987. - 224 с.
3. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2001.

Нечипоренко Зоя Олександрівна,

директор Опорного закладу Верхньосироватська спеціалізована школа I-III ступенів Верхньосироватської сільської ради Сумського району Сумської області

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТНЬО-МЕТОДИЧНИХ ЦЕНТРІВ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІВ

(з досвіду роботи Опорного закладу Верхньосироватська спеціалізована школа I-III ступенів Верхньосироватської сільської ради Сумського району Сумської області)

Актуальність дослідження. Мета сучасної освіти полягає у всебічному розвитку людини як найвищої цінності суспільства, розвитку її талантів, здібностей, виховання моральних якостей; формування громадян здатних до свідомого вибору, збагачення на цій основі інтелектуального і творчого потенціалу народу, підвищення його освітнього рівня, забезпечення держави кваліфікованими фахівцями.

Складні реалії в освітянській галузі спонукають педагогів до пошуків нових педагогічних систем, технологій, організаційних форм, методів навчання та виховання.

Інноваційний суспільний розвиток підвищує вимоги до сучасного педагога, потребує інноваційних підходів до вдосконалення його фахової майстерності та професійного зростання, що спонукає до набуття працівником нових компетенцій, знань, умінь і навиків для використання у своїй професійній діяльності.

Мета статті – розкрити інноваційні підходи до організації та діяльності освітньо-методичних центрів щодо професійного вдосконалення педагогів досвіду на базі Опорного закладу Верхньосироватської спеціалізованої школи I-III ступенів Верхньосироватської сільської ради Сумського району Сумської області.

Виклад основного матеріалу. Підвищення професійної компетентності педагога вимагає і нова роль учителя-це роль фасилітатора, консультанта, наставника, який перш за все підтримує дитину в її навчальній діяльності через педагогічну взаємодію.

Професійна компетентність педагога-це праця педагога, що передбачає здійснення на достатньо високому рівні педагогічного спілкування, реалізацію особистості педагога, досягнення високих результатів у навчанні та вихованні дітей, а отже і постійного

професійного росту, самовдосконалення, самоосвіти. Тобто, учитель повинен бути високоосвіченою особистістю, постійно розвиватися, іти в ногу з прогресом, володіти сучасними методами і прийомами, використовувати в роботі інформаційно-комунікативні технології.

Для залучення вчителів нашого навчального закладу до системи безперервної освіти, надання їм реальної, дієвої допомоги під час розвитку професійної майстерності було створено дієву систему методичної роботи.

Науково-методична робота в школі-це цілісна, ґрунтована на досягненнях науки та передового педагогічного досвіду, спрямована на розвиток і підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу, школи в цілому, на удосконалення освітнього процесу, досягнення оптимального рівня освіти з метою повної соціалізації школярів. У навчальному закладі розроблена функціональна модель науково-методичної роботи.

Для створення єдиного освітнього розвивального середовища організовано роботу освітньо-методичних центрів з метою формування ключових компетентностей, підвищення рівня успішності учнів та підготовки закладу до реалізації Концепції «Нова українська школа»: соціально-гуманітарного спрямування; фізико-математичного спрямування; природничого спрямування; художньо-естетичного спрямування і початкового навчання.

У навчальному закладі створено проблемно (інноваційна) група вчителів, які працюють над вирішенням психолого-педагогічних питань освітнього процесу. Функціонує Школа молодого вчителя, Школа передового педагогічного досвіду, творча група.

Протягом останнього року навчання були проведені:

- науково-педагогічні конференції «Сучасний вчитель, як провідник змін у закладі», «Соціалізація дітей та учнів у освітньому просторі»;
- семінари-практикуми «Нова українська школа-інтегроване навчання», «Нові підходи до навчання і викладання в новій українській школі»;
- семінари «Підвищення професійної компетенції педагогів в умовах нової української школи», «Нова українська школа-інтегроване навчання»;
- психолого-педагогічні тренінги «Попередження емоційного вигорання вчителів в умовах нової української школи», «Вплив успіху вчителя на розвиток життєвих компетенцій учнів».

Практикуються нетрадиційні форми науково-методичної роботи: методичний фестиваль, педагогічні ігри, методичний турнір.

Останнім часом у практиці роботи школи використовуються нові форми проведення педагогічних рад:

- ✓ педрада-захист ідей «Нова українська школа: реалізація компетентнісного підходу в навчальному закладі»;
- ✓ педрада-диспут «Оптимальні методи управління творчістю учнів у процесі викладання основ наук»;
- ✓ педрада-ділова гра «Розвиток здібностей та обдарувань учнів».

Щороку проводяться предметні декади та тематичні тижні, де педагоги й учні демонструють свої надбання з різних галузей освітнього процесу. Сучасні вимоги до педагога на перше місце ставлять систематичну самостійну роботу щодо розвитку професійної компетенції.

Усі форми методичної роботи підпорядковано науково-методичній проблемі навчального закладу: «Науково – методичне забезпечення викладання навчальних дисциплін за умов переходу на новий зміст і структуру навчання». На засіданнях освітньо – методичних центрів аналізують їх роботу, опрацьовують нормативні документи, проводять міні - тренінги з педагогіки та психології, майстер класи із впровадження ефективних методів і прийомів навчання і виховання.

Для поширення інноваційно-педагогічного досвіду організовано педагогічні читання: наприклад, під час осінніх канікул – «Компетентнісний підхід до освітнього процесу як

вимога сучасності», під час весняних канікул – «Формування потреби здобувачів освіти в саморозвитку та самовдосконаленні через упровадження інноваційних технологій».

Щоб педагог міг сформувати життєву компетентність дитини, як основу її подальшого життєвого успіху, учитель сам повинен бути високоосвіченою особистістю, постійно розвиватися, постійно розвиватися, іти в ногу з прогресом, володіти сучасними методами і прийомами, використовувати в роботі інформаційно – комунікативні технології.

Професійне зростання педагогів на сучасному етапі має велике значення. Система роботи освітньо – методичних центрів навчального закладу щодо професійного вдосконалення включає в себе колективні, групові, індивідуальні форми роботи, що сприяють перш за все:

- ✓ розвитку особистості, позитивних якостей;
- ✓ формуванню професійної свідомості, педагогічного мислення;
- ✓ формуванню індивідуального стилю роботи;
- ✓ підвищенню власної кваліфікації;
- ✓ оволодінню ефективним педагогічним досвідом, пошуковою дослідною роботою;
- ✓ профілактиці педагогічної кризи та професійного вигорання.

Робота кожного освітньо – методичного центру передбачає програму професійно-фахового та індивідуально-особистісного розвитку педагога через дві взаємопов'язані складові: самоосвітня діяльність та участь в методичній роботі.

Самоосвітня діяльність включає в себе:

- роботу над індивідуальною методичною темою відповідно до теми закладу;
- опис власного досвіду;
- оформлення результатів через звіти, публікації, виступи;
- створення власного портфоліо професійного розвитку;
- участь у педагогічних конкурсах, виставках, науково – практичних конференціях, педагогічних читаннях;
- відвідування закладів культури, лекторіїв.

Участь в методичній роботі включає:

- поширення власного педагогічного досвіду;
- робота в шкільних та районних методичних об'єднаннях вчителів;
- проведення відкритих уроків, виховних заходів, майстер-класів;
- участь в колективних та групових формах методичної роботи, у конкурсах педагогічної майстерності;
- участь у роботі виставок дитячих робіт, організації конкурсів дитячої творчості;
- створення методичних посібників, написання статей для фахових газет і журналів;
- оприлюднення індивідуальних наробок;
- активна творча діяльність;
- участь у реалізації освітніх проектів;
- співпраця з позашкільними закладами.

Шляхами підвищення професійної майстерності педагогів є такі аспекти: самоосвіта, курсова перепідготовка, атестація, психолого – педагогічна просвіта; підвищення власного загальнокультурного рівня.

Алгоритм роботи освітньо – методичних центрів щодо підвищення якості освіти та професійного росту педагогів включає в себе наступні заходи:

- підвищення якості освіти та професійного росту педагогів;
- удосконалення підготовки навчально – методичних матеріалів;
- удосконалення системи підвищення кваліфікації та атестації на рівні навчального закладу;

- урізноманітнення форм роботи (мозковий штурм, коло друзів, творча майстерня, коло ідей, ділова гра, дискусія, рольова гра, круглий стіл, колективне мислення, диспут тощо);
- планування та проведення відкритих уроків;
- розробка механізму стимулювання педагогічної праці;
- тестування та анкетування всіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, учителів)⁴
- робота над критичним мисленням.

Головним завданням діяльності освітньо-методичних центрів закладу є навчити педагогів оволодівати та впроваджувати в роботу інноваційні технології, сприймати і реалізовувати всі інноваційні процеси, що відбуваються в освіті, поглиблювати педагогічну індивідуальну компетентність кожного педагога, запроваджувати досвід роботи педагогів інших країн.

Ефективність діяльності освітньо-методичних центрів залежить і від форми і моделі проведення засідань. Інтерактивні, неформальні, творчі форми засідань сприяють спільному вирішенню педагогічних проблем, завдань, шляхів розвитку закладу.

Для ефективної реалізації вищезазначених завдань робота освітньо-методичних центрів у нашому навчальному закладі має безперервний характер. Робота всіх структурних одиниць та ланок спрямована на реалізацію методичної проблеми школи. Для цього планування роботи центрів базується на основі діагностики, аналізу інформації про стан професійної компетентності педагогічних працівників, їхніх потреб та пропозицій. Моделювання динамічної структури, змісту і форм методичної роботи відбувається з урахуванням результатів аналізу, освітніх потреб суспільства, методичної роботи школи.

Список використаних джерел

1. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. - К.: Вища школа, 2004. - 286 с. Професійна освіта: словник: навч. посібник / уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г.Ничкало. - К.: Вища школа, 2000. - 380 с.
2. Біляковська О.О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності УДК 37.013-051
3. Н.Ф.Сергієнко, Професійна компетентність сучасного вчителя УДК 371.133 // http://tme.umo.edu.ua/docs/5/1_1_sercmr.pdf
- 4.Петрікова Н.І. Професійна компетентність учителя - важлива складова якісної освіти
http://osvita.ua/school/lessons_simmanVadministration/34011/
- 5.Бойчук Н.І. Професійна компетентність вчителя як запорука успішності успішності суспільства. // <http://intkonf.org/bovchuk-ni-profesivna-kompetentnist-vchitelva-vak-zaporuka-uspishnosti-suspilstya/>

Нечипоренко Тетяна Миколаївна,
практичний психолог (II категорії)
Буринської спеціалізованої школи
I-III ступенів №1 імені В.М. Кравченка
Буринської ОТГ Сумської області

ПОДОЛАННЯ ПРОЯВІВ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ В УЧНІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Актуальність дослідження. Як відомо, девіантною називається поведінка, яка не відповідає загальноприйнятим нормам і правилам. Сам термін походить від латинського слова *deviatio* – відхилення.

Сьогодні проблема девіантної поведінки набула особливої гостроти в нашій країні, де всі сфери суспільного життя зазнають серйозних змін, відбувається девальвація колишніх цінностей і норм. Суперечності між очікуваним і реальним підвищують напруженість в суспільстві і зумовлюють готовність людини змінити модель своєї поведінки, вийти за межі норм, що склалися. В умовах гострої соціально-економічної ситуації істотних зміни зазнають і самі норми. Часто зникають культурні обмеження, слабшає вся система соціального контролю. Загрозливих масштабів набули скептицизм, цинізм, лицемірство, недотримання законів [1, 5]

Особливо небезпечними є тенденції до зростання девіацій, в тому числі і злочинності, серед неповнолітніх, рівень якої за останні 10 років зріс більш ніж удвічі. З'явилися нові форми злочинів, які раніше були властиві здебільшого дорослими (рекет, розбійні напади, викрадення людей з метою отримання викупу, сутенерство, комп'ютерні злочини тощо). До того ж, серед неповнолітніх правопорушників і злочинців все більше стає дівчат. Набули значного поширення групові злочини.

Дуже багато дітей з проблемних сімей, сиріт або напівсиріт, позбавлених повноцінного батьківського піклування, які вимагають особливого підходу, особливих виховних впливів залучається до протиправних дій. [2, 97]

Виходячи з вище сказаного, вважаю за доцільне звернути увагу на важливість забезпечення профілактики девіантної поведінки серед учнів школи.

Науково-методична проблема над якою працює практичний психолог школи є: «Подолання проявів девіантної поведінки в учнівському середовищі».

Аналіз науково-педагогічних джерел свідчить, що під профілактикою девіантної поведінки дітей ми розуміємо комплекс цілеспрямованих колективних і індивідуальних впливів на свідомість, почуття і волю учнів з метою вироблення в них імунітету до негативних впливів оточуючого середовища, попередження асоціальної спрямованості, їхньої антигромадської поведінки і перебудови ставлення учнів до оточуючої дійсності в процесі перевиховання.

Головна мета профілактичної діяльності з дітьми, схильними до девіантної поведінки полягає в сприянні адаптації дитини в світі, допомозі їй у встановленні доброзичливих стосунків, усуненні дефіциту спілкування, сприянні в розв'язанні власних проблем, розвитку в підлітків почуття відповідальності за свою поведінку, яке сприяє усвідомленню не лише своїх прав, а й обов'язків.

Серед провідних шляхів профілактики девіантної поведінки учнів основної школи можна визначити:

- пропаганду здорового способу життя;
- залучення школярів до активної діяльності за інтересами (спортивної, трудової, технічної, музичної тощо);
- організацію трудового виховання, що дає можливість залучити переважну частину схильних до девіантної поведінки учнів до цікавої роботи в позаурочний час;
- проведення ранньої діагностики і педагогічної корекції;
- оздоровлення середовища і надання допомоги неповнолітнім, які виявились у несприятливих умовах життя і виховання;
- реалізацію індивідуального підходу з опорою на позитивні якості;
- організацію самовиховання дітей підліткового віку.

Варто звернути увагу на те, що існує первинна і вторинна профілактична робота.

Первинна профілактика носить інформаційний характер і спрямована на формування в особистості неприйняття та категоричної відмови від асоціальних стандартів поведінки та негативних звичок. До форм зазначеної профілактики належать: рольові та ділові ігри; педагогічна психотерапія; аутотренінги; мозкові штурми; діяльність консультативних клубів та клубів спілкування підлітків „групи ризику”; переконання; авансування довір'ям; систематична об'єктивна оцінка діяльності учня; вправлення (привчання); заохочення (схвалення); покарання; проведення тематичних дискотек; методи саморегуляції; проведення

занять у формі тренінгів; моделювання на заняттях ситуацій, наближених до реальних; використання активних та інтерактивних методів навчання; проведення тижнів та годин здоров'я, виставок малюнків із заохочувальними призами; організація спортивних змагань; метод імітації (наприклад, проведення практичного завдання «Аукціон цінностей»); метод проблемних завдань; метод прогнозування; метод аналогій; метод прикладу; тематичні акції; зустрічі з працівниками органів охорони здоров'я, правоохоронних органів, громадських організацій; соціальна реклама; індивідуальні та групові психологічні, медичні консультації; конкурси; концерти; тренінги комунікативності, особистісного росту, успішності; практичні заняття з проблем профілактики негативних явищ

Вторинна профілактика ставить за мету обмеження поширення окремих негативних явищ, що мають місце в суспільстві. Виходячи з цього, педагогічна робота в межах вторинної профілактики зосереджується в різноманітних осередках допомоги особистості: спеціальна лінія «Телефону довіри»; мобільні консультаційні пункти; соціально-психологічні тренінги.

Подолання проблеми девіантної поведінки тісно пов'язане з формуванням здорового способу життя. На розв'язання цих проблем спрямовані різноманітні шкільні програми та заходи. [1, 35]

Але працювати слід не тільки з дітьми, а й батьками. Тому з ними також треба проводити просвітницьку та профілактичну роботу: лекції, міні – тести, елементи тренінгу батьківської ефективності, колективне розв'язування психологічних завдань з метою уникнення сімейних конфліктів та засвоєння алгоритму адекватних реакцій на вчинки дітей. Ці форми застосовуються під час проведення батьківських зборів, групового консультування батьків.

Також одним із головних завдань психолога є психологічна підтримка вчителя, адже він, не бажаючи того, ненавмисно, інколи сам провокує відхилення у поведінці учня. Багатобічна діяльність педагога, як правило, накладає відбиток на особистість вчителя. Для багатьох вчителів характерною є професійна деформація: нервові та серцево-судинні захворювання, звичка повчати, іноді звуження світогляду до рівня вихованців, стереотипи ставлення до учнів, особливо негативне ставлення до «незручних» - девіантних.

Об'єктами повчати стають саме важковиховувані. Взаємнеприйняття, прірва непорозуміння породжують конфлікти, іноді підсилюють дезадаптацію учня, особливо коли педагогічна деформація підсилена вадами характеру вчителя.[2, 95]

Тому одним із завдань є зниження рівня деформації, посприяти гармонізації відносин вихователя та вихованців. Тобто треба зробити все щоб вимоги вчителя стали доступними, справедливими, послідовними, щоб вчитель сам попереджував конфліктні ситуації.

Ми, дорослі, часто забуваємо, що не можна вимагати від дітей того, щоб їхній розум функціонував, як наш власний. Дорослі, іноді й учителі, не надають належного значення моральності відносин з дітьми: порушують домовленість, відкривають дитячі секрети, постійно звертають увагу на недоліки. Багато підлітків висловлюють недовіру таким учителям.

Для вирішення цих проблем з педагогічним колективом проводяться різноманітні заняття, тренінги, засідання Ради з профілактики та попередження правопорушень серед неповнолітніх, ведеться профорієнтаційна робота з учнями випускних класів спільно з центром зайнятості, організуються бесіди з учнями про шкідливі звички, перегляд та обговорення фільмів на правову тематику з метою пропаганди здорового способу життя та запобігання протиправної поведінки.[3, 51]

У школі розуміють – педагог має максимально наблизитися до дитини й навчитися приймати її такою, якою вона є насправді.

Таким чином, під профілактикою девіантної поведінки дітей розуміється комплекс цілеспрямованих колективних і індивідуальних впливів на свідомість, почуття і волю учнів з метою вироблення в них імунітету до негативних впливів оточуючого середовища,

попередження асоціальної спрямованості, їхньої антигромадської поведінки і перебудови ставлення учнів до оточуючої дійсності в процесі перевиховання.

Ось основні форми роботи психологічної служби у напрямку психологічної просвіти та профілактики:

- бесіди (тематика пропонується психологом або визначається виходячи із запиту) з дітьми, педагогами, батьками;
- виступи на засіданнях психолого-педагогічних семінарів;
- виступи, доповіді на засіданнях педагогічних рад;
- виступи, доповіді на батьківських зборах;
- виступи на психолого-педагогічних консиліумах;
- інформаційне забезпечення роботи «Всеобучу батьківських знань», «Батьківського лекторію» тощо;
- оформлення «Куточка психолога», постійне оновлення інформації на ньому.

Що ж стосується діагностики, то для комплексного вивчення причин відхилень у поведінці було відібрано такі методики:

- метод незакінчених речень Пейна (модифікований С.Подмазіним);
- опитувальник вад особистісного розвитку;
- методика соціальної близькості;
- опитувальник Х.Шмішека;
- методика Д.Скотта;
- опитувальник Басса – Дарки;
- анкета «Причини девіантності»;
- проєктивні методики.

Далі буде представлено одне із практичних занять спрямоване на профілактику та подолання проявів девіантної поведінки в учнівському середовищі.

«Поважаючи себе-поважай інших»

Мета: ознайомити дітей з віковими особливостями, учити встановлювати рівноправні стосунки з оточенням, поважати себе та інших людей, збагачувати знання дитини про свої права.

Обладнання: аркуш паперу, кольорові олівці, плакати з написами.

Хід заняття

Сьогодні ми поговоримо про взаємини між вами й однокласниками, батьками, іншими людьми. Ми вже говорили про те, що клас — це наче велика сім'я. Але чи вмієте ви поважати одне одного? Гадаю, що цього нам ще треба вчитися. Один погляд, одне слово може образити людину надовго, а іноді й узагалі залишити болючу рану на все життя, яка нібито стане непомітною, тому що переросте у комплекс чи відразу до чогось. Тому ви маєте вміти поважати себе, водночас поважаючи інших. І перш ніж ми розпочнемо працювати, хочу зачитати такі рядки поета Василя Симоненка. Прошу вас вслухатися:

Ти знаєш — що ти людина?

Ти знаєш про це чи ні?

Усмішка твоя — єдина.

Мука твоя — єдина

Очі твої одні.

Сьогодні усе для тебе —

Озера, гаї, степи.

І жити спішити треба,

Кохати спішити треба —

Гляди ж — не проспий.

Більше тебе не буде

Завтра на цій Землі,

Інші ходитимуть люди —

Добрі, ласкаві і злі.
Бо ти на Землі — людина,
І хочеш того чи ні —
Усмішка твоя — єдина,
Мука твоя — єдина,
Очі твої — одні.

Кожна людина живе на Землі тільки одне життя, тому варто замислитися над тим, як його прожити. Кожен з вас єдиний і неповторний. Тому слід подумати про те, яка згадка залишиться після вас, що корисного ви зробили і зробите, щоб люди не забули вас?

У кожного з нас від народження свій характер: один любить спокій, простоту, інший — навпаки: неспокій, святковість. Одні ростуть у сім'ях, де панує любов, злагода, добробут. А інші — в сім'ях, де можна почути сварки, образи. Але кожен з нас від народження дістав право на життя і має знати свої права, вміти відстоювати себе, щоб бути гармонійною особистістю й прожити довге, щасливе життя.

А зараз таке завдання.

Спробуйте пригадати найщасливіший момент чи день у своєму житті. З ким (чим) він пов'язаний, чому він є для вас найщасливішим? Хто з дорослих чи однолітків був до нього причетний. Пригадайте, візьміть кольорові олівці й намалюйте (образно) цей день. А кілька розповідей ми послухаємо (учні розповідають, учитель, проходячи між рядами, радить, спостерігає).

Як чудово, що у вас є такі моменти в житті. І хотілося б, щоб їх було більше, але іноді життя нам ставить підніжку, і треба вміти гідно впоратися з неприємностями. Вік від 12 до 16 років часто пов'язаний із першими серйозними роздумами про життя. Ти вже замислювався над тим, що ти за людина, що ти відчуваєш відносно себе, своєї сім'ї, своїх друзів. Це час змін, час сумнівів і конфліктів. Іноді тобі самотньо, а ти наче один у цілому світі.

Цей вік — неначе міст, між дитинством і дорослим світом. Життя відкривається новим білим аркушем. Але що ти на ньому напишеш? Перед тобою, як у казці, відкривається багато доріг, і якою піти, вирішиш сам. Але у казці був камінь, на якому написано: «Праворуч підеш...», «Ліворуч підеш...», а в житті його немає.

Є різні шляхи. Одні ведуть до задоволення від спілкування і бажання пробувати щось нове, а інші — до страху та самотності, залежності від інших.

Гадаю, у кожного з вас уже є певний досвід взаємин з іншими людьми. З одними ти лідер, а іншим ти дозволяєш тиснути на себе, принижувати себе. Тобто ти займаєш позицію жертви (це коли ти дозволяєш принижувати і використовувати себе, відчуваєшся неповноцінним, і тобі здається що ти не можеш чинити їм опір, але це також твій вибір).

У яку б ситуацію ти не потрапив, ти обираєш сам, бути приниженим, чи почати змінювати свою роль.

Тепер давайте знову візьмемо до рук олівці й намалюємо день, коли ви відчули приниження. Спробуйте подумати зараз, коли минув деякий час, чи змогли б ви поводитися тоді інакше, щоб змінити стан з приниження на нормальний, такий, у якому ви відчуваєтеся комфортно. Обдумайте свої дії в той момент. Можливо, хтось розповість про свої відчуття та причину такого відчуття? (Якщо є бажання, розповідають 1—2 учні.)

Що ж таке приниження? (Звертаємося до плакату на дошці (додаток 1).)

Але принижувати тебе можуть не тільки інші, а й ти сам. Як саме? (Плакат на дошці (додаток 2).)

Життя — дуже складна річ. Недарма кажуть: «Життя прожити — не поле перейти». У житті надзвичайно багато складних ситуацій, коли твої інтереси та потреби не збігаються з інтересами та потребами інших. І те, як ти зумієш учинити в цій ситуації, може принижувати тебе або ні.

У таких ситуаціях ти можеш:

1. Поводитися так, ніби ти гірший за оточення (і тоді ти почувашся приниженим) — коли ти нехтуєш своїми почуттями або потребами.

2. Реагувати дуже агресивно і, захищаючи себе, нехтувати почуттями та потребами інших.

3. Ти можеш відстоювати себе та свої потреби, почуватися рівним і значущим, як інші, не принижуючи інших та не ображаючи їхні права.

Тобто, щоб не опинитись у ситуації приниження, ти маєш з повагою ставитися до інших. Тобто: «Не роби іншому того, чого не хочеш, щоб зробили тобі».

А тепер спробуємо з'ясувати, як правильно поводитися в наведених ситуаціях. Що правильно, а що ні, і як би ви вчинили в такій ситуації до сьогоднішнього дня, а як робитимете відтепер. Спробуємо визначити, який з варіантів поведінки є:

- ситуацією, коли тебе принижено;
- ситуацією — коли ти принижуєш іншого;
- правильним розв'язанням проблеми без взаємоприниження.

(Ділимо дітей на три групи й роздаємо картки із ситуаціями, даємо 5—10 хв. на обговорення. Потім обговорюємо правильність варіантів. Стимулюємо дітей до дискусії.)

У житті бувають різні ситуації. Буває так, що потрібна агресивна відповідь, а іноді слід просто промовчати. Важливо, щоб ви навчилися керувати своїми емоціями, поведінкою. Завжди треба поставити себе на місце іншої людини й спробувати оцінити, як би ви відреагували в цій ситуації на її місці.

У деяких ситуаціях ти можеш просто виразити всі почуття, які виникають у тебе: «Я боюся, що ображу тебе, і все-таки я зроблю так, тому що це дуже важливо для мене». Це може допомогти тобі відстояти себе.

Коли ти починаєш себе відстоювати, хтось може не сприйняти цього, та це не означає, що світ поганий. Просто ці люди так звикли або їм так вигідно. Тому треба пройти іноді нелегкий шлях, щоб позбутися ситуації приниження.

Тепер ще раз подумайте, чого ви чекаєте від життя? Який вибір ви хочете зробити? Пам'ятати про себе і про те, чого ти хочеш, — ось один зі способів не дати себе принизити.

Важливим є й те, як ти сам себе сприймаєш. Багато залежить від самооцінки. Якщо ти сам вважаєш себе нікчемою — то й інші не вважатимуть тебе ідеалом. Але самооцінка має відповідати дійсності. Наприклад, якщо ти неохайний, то, щоб в очах інших людей підняти свій авторитет, потрібно підвищити свою самооцінку: бути охайним, тим самим підвищивши свою самооцінку.

Коли тобі сумно, ти по-різному в цю хвилину оцінюєш себе й ситуацію, але ти завжди маєш пам'ятати, що ти — неповторна й унікальна людина, й це головне.

Я пропоную після сьогоднішнього заняття створити «Куточок Я у класі», де вміщуватимемо матеріали, що допомагатимуть вам правильно оцінити себе та вийти з критичної ситуації, де ми могли б іноді збиратись і обговорити проблему, яка у вас виникла, разом на одинці. Згодні?

Тоді помістимо туди й такі рядки, які, коли вам погано, ви могли б перечитати ще раз. (Додаток 3.)

Знову візьмемо в руки папір та олівці.

Намалюймо сонечко з промінцями. У центрі — свій портрет та ім'я, а вздовж променів напишіть усе найкраще, що ви про себе знаєте. Може, комусь треба домалювати ще промінців?... (Діти малюють.)

Наше заняття добігло кінця. Що ви запам'ятали для себе, що ви відчували під час заняття? Малюнки із сонечком і найкращим днем повісьте у своїй кімнаті десь на видному місці, а поганий день знищуйте. Нехай такі дні до вас не повертаються.

І пам'ятайте: поважаючи себе — поважай інших, а поважаючи інших — не забудь про себе!

Додаток 1

Що таке приниження?

- Слово або вислів.
- Жест чи знак.
- Ситуація чи поведінка, які призводять до того, що людина відчуває свою неповноцінність.

Це слова чи дії, що призводять до того, що ти починаєш погано до себе ставитися. Тебе принижують, якщо тобі кажуть:

- це дурна ідея;
- це кожний дурень може;
- ти завжди такий (така)...;
- ти ні на що не спроможний (не здатна). Тебе принижують, якщо:
- тебе ігнорують у розмові;
- не цікавляться твоєю думкою щодо справ, які пов'язані з тобою;
- ображають тебе в присутності близьких для тебе людей.

Додаток 2

Ти принижуєш себе, коли:

- надто часто не сприймаєш компліментів і применшуєш свої досягнення: «Мені просто пощастило...», «Насправді я не такий хороший...»;
- не визнаєш своїх чеснот і приписуєш їх іншим: «Ти зробив усю роботу, я тільки допоміг...», «Я б нічого не зміг зробити без допомоги...»;
- часто випереджаєш особисту думку чиеюсь: «Наш учитель завжди каже...», «Мій товариш думає...»;
- не хвалиш себе, оскільки вважаєш, що не вартий цього;
- відгукуєшся на звертання типу: «Привіт, тупак»;
- приймаєш прізвиська типу «Дебіл», «Дилда»,
- уникаєш спілкування з людьми, тому що остерігаєшся їхнього неприйняття;
- вважаєш, що якщо хтось каже чи робить щось приємне для тебе — то це тільки тому, що ця людина ввічлива і добра, а не тому, що ти цього вартий (варта) (тобто, думаєш, що це його/її великодушність, а не твоя заслуга).

Картка 1

А. Ти домовляєшся з другом про зустріч. Ти приходиш вчасно, а друг дуже запізнюється. Нарешті він приходить/Ти:

1. «Привіт. Пішли».

Ти маєш право почути пояснення. Якщо ти його не почуєш, роздратування зіпсує тобі настрій. У тебе залишаться негативні почуття до друга. Він не засвоїть урок і вважатиме, що з тобою можна поводитися так і надалі.

2. «Якого біса! У таких випадках можеш навіть зовсім не приходити!»

Ти не дізнався причини запізнення. Людина у відповідь на твою агресію почне захищатися. Вона не винесе з цього уроку. Ви можете просто посваритися.

3. «Я чекаю майже годину. Я роздратований. Давай домовимося: наступного разу або попереджай про запізнення, або я чекаю 10хвилин і йду».

Ти маєш право знати, чому тебе змусили чекати. Можливо, ти дізнаєшся, що була важлива причина, і тобі не буде так прикро. У будь-якому разі, твої слова дають йому/їй чітко зрозуміти, що тебе це не влаштовує. Ти висловиш свої почуття, і вони не стоятимуть між вами.

Картка 2

Б. Твої батьки зустрілися з твоїм новим товаришем, який тобі подобається і з яким тобі цікаво. Він їм не сподобався, вони його критикують. Ти:

1.«Мабуть, ви маєте рацію, більше не покличу...» — а як же твоя особиста думка, твій інтерес до цієї людини?

2.«Так завжди! Вам ніхто не подобається з тих, кого я привожу!» — а як же повага до поглядів інших?

3. «Мені здається, що ви не праві. Ви тільки-но з ним познайомилися. Майте довіру до мене та моєї думки про людей» — з тобою можуть бути не згодні, але ти маєш право на свою думку.

Картка 3

В. Ви з друзями вирішуєте, на яку дискотеку піти. Хтось із вас наполягає на варіанті, який не підходить тобі:

1. «Ну, якщо всі туди... тоді і я з вами...» — а як же твої інтереси?

2. «Нізащо! Ти збожеволів, якщо хочеш туди!» — а як же повага до товаришів?

3. «Мені не подобається ця ідея. Мені казали, що в... (якесь інше місце, куди б тобі хотілось піти)... є... (переваги місця, яке ти пропонуєш)...» — важливо зацікавити друзів своєю ідеєю, знайти слова, які змусять їх прийняти твою ідею як найкращу.

Я—це я. У всьому світі немає нікого подібного до мене.

Мені належить усе, що в мене є: моє тіло, усе, що воно робить, мої почуття, якими б вони не були — тривога, задоволення, напруження, любов, роздратування, радість, усі слова, які я можу вимовляти, — увічливі, лагідні чи грубі, правильні чи неправильні; мій голос, гучний чи тихий; усі мої дії, звернені до інших людей чи до мене самого (самої).

Мені належать усі мої фантазії, мої мрії, усі мої надії і страхи.

Мені належать усі мої перемоги й усі мої поразки та помилки.

Усе це належить мені. І тому я можу дуже близько познайомитися із собою.

І я можу зробити так, щоб усе в мені сприяло моїм інтересам.

Я можу бачити, чути, відчувати, говорити, діяти.

Я належу собі, і тому можу вдосконалювати себе.

Я — це я, і я — це чудово![4]

Висновок. Як показує практика в результаті систематичного проведення таких занять підвищується самооцінка учнів, відповідальність за власні вчинки та своє життя, формується вміння розв'язувати конфлікти за допомогою конструктивних альтернатив, відповідальна поведінка та толерантне ставлення до оточення.

Список використаних джерел

1. Л. М. Вольнова Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.- метод. посібник до спецкурсу Психологія девіацій для студентів спеціальності Соціальна робота у двох частинах. — Ч. 1. Теоретична частина. — 2-ге вид., перероб і доповн. — К., 2016. — 188 с.

2. Демичева А.В. Девиантное поведение в современном украинском обществе - 1999. - № 2. - 94-98с.

3. Маліхіна Т. Психолого - педагогічна робота з попередження аморальної поведінки підлітків // Рідна школа. - 1999. - № 9. - 50-53с.

4. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога. — М.: издательство ВЛАДОС, 2000. - Кн. 1 - 384 с.

5. Розробка тренінгу «Асертивна поведінка. Поважаючи себе-поважай інших» для 9-10х класів http://osvita.ua/school/lessons_summary/psychology/48174/

Панченко Світлана Миколаївна,

кандидат психологічних наук, доцент,

проректор з науково-педагогічної та

навчальної роботи, доцент кафедри психології

комунального закладу Сумський обласний

інститут післядипломної педагогічної освіти

МОТИВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГІВ

Актуальність дослідження. В організаційній діяльності закладу загальної середньої освіти все більшого значення набуває детермінація особистісного та професійного зростання

педагогів, адже якість освітньої діяльності залежить від того, якою мірою педагогічний колектив у цілому і кожний педагог зокрема мотивовані на розвиток свого професійного потенціалу. Мотивація педагогів, яка впливає на їх професіоналізм, продуктивність та ефективність педагогічної діяльності, набуває особливої актуальності в умовах реформи системи освіти, що розгортається в Україні сьогодні.

Закон України «Про освіту» [6] та концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» передбачають низку змін в системі післядипломної освіти педагогів. Зокрема, педагогічні працівники мають право на щорічний вільний вибір видів освіти, форм освіти та форм навчання, освітніх програм, закладів освіти, установ і організацій, інших суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюють підвищення кваліфікації та перепідготовку педагогічних працівників. Педагогічні працівники отримують більше можливостей для безперервного професійного зростання, самореалізації й удосконалення фахової майстерності. Однак, ретельний аналіз викликів освітньої реформи свідчить про необхідність реформування не тільки форм і методів підвищення кваліфікації вчителів, внесення суттєвих змін в зміст навчальних планів і програм, а й веде до висновку щодо необхідності створення нових організаційних механізмів мотивації підвищення професійної кваліфікації, як центральної умови особистісного і професійного зростання педагогів, ефективності їх діяльності. Виходячи з цього, зміна ментальності споживача послуг з підвищення кваліфікації буде відбуватися через зміну його потреб і мотивації до підвищення свого фахового рівня, прагнення працювати по-новому, оволодіння сучасними технологіями навчання й виховання, бажання змінити свій статус, зробити кар'єру, підвищити рівень майстерності, ознайомитися з перспективним досвідом роботи, сподівання на продуктивне спілкування з колегами тощо [4].

Метою статті є аналіз основних складових мотиваційного механізму особистісного та професійного зростання педагогів, його ролі у стратегії управління закладом загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, серед основних характеристик, що спонукають людину до активності в різних сферах життя, є мотиваційні. Вчені наголошують, що результати, яких людина досягає у житті, на 70-80 % залежать від мотивів, які регулюють її поведінку. Домінуючою тенденцією мотиваційно-потребнісної сфери людини є потреби матеріального забезпечення, соціального захисту і визнання. Мотивація підвищення професійної класифікації педагогів найбільше пов'язана з двома вищими, за класифікацією А. Маслоу, рівнями внутрішнього мотивування особистості та з безпекою її життя. Мотивація підвищення професійної кваліфікації педагогів, як одна з форм самоактуалізації особистості, найбільше пов'язана з психічним здоров'ям педагогів, рівнем задоволення роботою та оволодінням засобами вдосконалення професійної кваліфікації (самовизначення, саморозвиток та самовираження). Для високомотивованих педагогів, порівняно з низько мотивованими, має місце статистично значущий вищий рівень задоволення потреб особистісного розвитку, захоплення роботою, вмотивованості праці, використання власного досвіду, задоволення трудовою діяльністю.

Питанням мотиваційного механізму в діяльності та управлінні присвячені наукові пошуки вчених В. Дедекаєва, М. Карліна, А. Колота, М. Збарського, А. Маркової, Н. Павловської, Г. Побережної, В. Рябокони та інших.

А. Маркова в оцінці ефективності праці розрізняє суб'єктивні показники ефективності, які поряд з іншими, включають зрілість мотиваційно-вольових компонентів, зацікавленість роботою, задоволення від її процесу та результату [2]. Внутрішні, власне психологічні показники та характеристики (мотивація, професійне мислення, рівень домагань, задоволеність працею, психологічна ціна досягнутих результатів) присутні й у професійній діяльності педагога, впливають на його професіоналізм, продуктивність та ефективність педагогічної діяльності.

Існує велика кількість мотиваційних теорій та стратегій мотивування, однак для більшості керівників закладів загальної середньої освіти проблема дієвості та становлення

ефективного мотиваційного механізму в процесі стратегічного управління закладом освіти постає щодня. Реалізація цього механізму є найбільш складним завданням, коли мова йде про подолання традиційного формалізованого підходу вчителя до власного особистісного і професійного зростання та підвищення кваліфікації. Керівникам закладів загальної середньої освіти відведена у цьому процесі важлива роль, оскільки від їх особистої позиції значною мірою залежить можливість самореалізації вчителя як суб'єкта життя і професіонала, підбору кваліфікованих кадрів, без яких здійснити освітні реформи неможливо [4].

Мотиваційний механізм особистісного та професійного зростання будемо трактувати як комплекс організаційно-економічних, матеріально-технічних та соціально-психологічних інструментів і методів спонукання педагогів до підвищення власної кваліфікації [3].

У структурному відношенні мотиваційний механізм включає фінансово-економічні методи і важелі, періодичність проведення оцінки здійснюваних заходів, норми і правила стимулювання тощо [1].

Дієвість мотиваційного механізму може бути реалізована на основі поєднання мотивування працівників на мікро- та макрорівнях. Зокрема, вдосконалення системи та умов оплати праці, надання можливостей педагогічним працівникам отримувати за безперервний професійний розвиток і якісну роботу надбавки, пільги та заохочення, є без сумніву, вагомими складовими мотиваційного механізму особистісного та професійного зростання педагогів, який регулюється державою за допомогою мотиваційної політики і залишається пріоритетними функціями Уряду та центральних органів виконавчої влади. Однак, оплата праці не єдиний мотиваційний механізм, що дозволяє підвищувати продуктивність педагогічної діяльності та далеко не завжди він сприяє збільшенню трудової активності.

Вдосконалення організації праці, що включає постановку цілей, розширення трудових функцій, збагачення праці, виробничу ротацію, застосування гнучких графіків, поліпшення умов праці регулюється адміністрацією закладу освіти і залежить від бажання управлінського персоналу дбати про умови професійного життя вчителів. В ідеології нової української школи враховані головні перешкоди на шляху вирішення проблем, пов'язаних з мотиваційною політикою: незадоволеність педагогів розміром заробітної плати, взаємовідносинами з керівництвом закладу освіти, умовами побуту та праці в цілому. Але подолати ці перешкоди можливо за умови, якщо внутрішні мотиви педагогів збігатимуться із запропонованими зовнішніми стимулами.

Механізм мотивації педагогів до особистісного та професійного зростання зумовлюється системою інтересів та стимулів і повинен бути спрямований у закладі освіти на якість освітньої діяльності й успіх освітніх реформ. Функціонування цього механізму можуть забезпечувати, зокрема, мотиви адекватних реакцій на зміну зовнішнього оточення, мотиви внутрішнього підприємництва, які забезпечують гнучкість управління і сприйняття нововведень у закладі освіти, мотиви конкуренції при створенні нового освітнього продукту чи технології.

Дієвий мотиваційний механізм повинен забезпечувати успішне перетворення набору факторів, принципів, стимулів, мотивів, ціннісних орієнтацій, сподівань, поведінкових реакцій педагогів закладу загальної середньої освіти у замкнутий, постійно повторювальний процес.

Мотиваційний механізм управління особистісним та професійним зростанням педагогічного колективу базується на таких чинниках, як система формальних процедур і правил виконання функцій і робіт, призначених для досягнення мети закладу загальної середньої освіти та уявлення його керівника про реальні потреби, мотиви, інтереси педагогів, що в ньому працюють, способах їх задоволення, значущих цінностях і нормах поведінки. При цьому доцільно враховувати, що існують дві основні стратегії забезпечення мотивації працівників: негативна (контр-продуктивна) і позитивна (продуктивна). Негативна стратегія базується на використанні методів тиску, які діють на працівника «зовні» і змушують його в дисциплінарному порядку виконувати ті чи інші завдання. Позитивна стратегія виходить із внутрішньої суті працівників (урахування їхніх потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій,

життєвих планів) і ґрунтується на досягненні певної згоди між мотивацією освітньої організації загалом та мотивацією конкретних працівників зокрема.

Ефективний мотиваційний механізм в управлінні закладом освіти опирається на позитивну стратегію забезпечення мотивації педагогів, узгоджений, насамперед, зі стратегією розвитку закладу освіти, передбачає діючу систему нематеріального стимулювання. Він допоможе розвивати у педагогів стратегічну налаштованість та забезпечить можливість відчувати себе невід'ємною складовою закладу освіти. Тому, останнім часом керівники закладів загальної середньої освіти почали опановувати методики та прийоми формування корпоративного духу педагогічного колективу, позитивну стратегію мотивації, що є найбільш доречною для педагогів даного колективу. На нашу думку, в процесі стратегічного управління закладом освіти його керівнику важливо вибудувати такий позитивний мотиваційний механізм, який дозволить педагогам цього закладу адекватно оцінювати свої можливості і формувати відчуття власної значущості та причетності до діяльності школи; отримати можливість кар'єрного зростання; розвивати свою особистість, свій професіоналізм та допомагати у цьому іншим; досягати поставлених цілей та швидко адаптуватися до змін. Водночас, на порядок денний виходить питання оцінювання результатів процесу підвищення кваліфікації, що частково передбачатиме зміни в механізмах атестації педагогічних працівників і вплине на процеси їх сертифікації, які тільки починають формуватися [4].

Для того, щоб мотивація до особистісного та професійного зростання була ефективною та спрямовувалась одночасно на розвиток закладу загальної середньої освіти, доцільно запровадити систему постійного спостереження і контролю стану мотивації трудової діяльності – мотиваційний моніторинг [5].

Висновки. Отже, реалізація положень Закону України «Про освіту» щодо післядипломної освіти та підвищення кваліфікації педагогічних працівників потребує розробки і втілення низки мотиваційних механізмів, спрямованих на спонукання педагогів до особистісного та професійного зростання. Ці механізми можуть створюватися як на загальнодержавному рівні, так і на рівні закладу загальної середньої освіти. Одним із важливих психологічних елементів управлінського процесу в системі загальної середньої освіти є вибір стратегії забезпечення мотивації, факторів спонукання педагогічного колективу для досягнення особистої мети і мети та цілей закладу.

Розробка ефективного мотиваційного механізму має стратегічне значення для закладу загальної середньої освіти. Від нього залежить не тільки ступінь задоволення педагогів рівнем професійної самореалізації, своєю педагогічною діяльністю, а також успішне досягнення цілей, які сьогодні стоять перед освітніми організаціями. Розуміння, формування і задоволення потреб педагогів є основою створення цього механізму. Запровадження ефективного мотиваційного механізму сприяє не тільки особистісному та професійному зростанню педагогів, а й у кінцевому результаті, успішному запровадженню освітніх реформ у закладі освіти.

Список використаних джерел

1. Колот А.М. Мотивація персоналу: Підручник. К.: КНЕУ, 2009. С.337.
2. Маркова А. К. Психологія професіоналізму. М.: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. 312 с.
3. Павловська Н. Щодо посилення мотивації до праці. Україна: аспекти праці. 2010. №3. С.16-20.
4. Панченко С.М. Нові можливості та механізми післядипломної освіти педагога: контекст Закону України «Про освіту». Освіта Сумщини. 2018. № 2 (38). С. 2-7.
5. Побережна Г. Мотивація як складова ефективного управління персоналом організації. Економіка АПК. 2009. № 1. С. 78-83.
6. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 38/39.

Песоцька Інеса Олександрівна,
директор, вчитель вищої категорії
КЗСОР «Сумська обласна
гімназія-інтернат для талановитих
та творчо обдарованих дітей»

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ВИКЛИКИ, НОВІ ПРОФЕСІЙНІ РОЛІ Й ЗАВДАННЯ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Управління – одна з головних функцій організованих систем, що являє собою планомірну діяльність управлінської системи, спрямовану на здійснення ефективного функціонування й розвитку об'єкта управління. При цьому ми враховуємо, що як суб'єкт, так і об'єкт управління мають складну структуру й взаємно впливають один на одного. Встановлено, що чим вищий рівень організації системи, тим більшими ресурсами володіє управління. У свою чергу, управління може сприяти підвищенню рівня організації цієї системи

Змістом управлінської діяльності в системі освіти є створення умов, які б забезпечували можливість реалізації соціальних і педагогічних цілей освіти. Сучасна теорія й передова практика управління базується на успішній реалізації цілей освіти в висококваліфікованих кадрах. Відбувається зміна поглядів в самих закладах освіти: орієнтир на потреби учнів, на необхідність їх підготовки, на вирішення міждисциплінарних проблем.

Соціально-економічні умови розвитку держави, інноваційні процеси зумовлюють необхідність випереджального розвитку освітньої галузі, модернізації управління освітою, якою передбачено «підвищення компетентності управлінців усіх рівнів» [1], а також принципово змінюють суть і механізми людської взаємодії, пріоритети життєвих цінностей та ідеалів, філософію і психологію освіти, роль особистості у суспільстві. Нові вимоги до рівня професійної кваліфікації керівних кадрів, компетентності та управлінської культури ставить також науково-технічний прогрес. Для забезпечення професійної самореалізації особистості, формування високої кваліфікаційної майстерності керівників на державному рівні сформульовано стратегічні завдання, визначено основні напрями та шляхи реформування професійної освіти такі, як «складання відповідних кваліфікаційних характеристик і розробка професіограм для різних груп професій на рівні досягнень науково-технічного прогресу» [2].

Мета статті – визначення шляхів пошуку інноваційних підходів до діяльності керівника щодо управління закладом освіти, розкриття сучасних механізмів, технологій та критеріїв прийняття та реалізації управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. Центральною фігурою управління є керівник з його правом приймати те або інше управлінське рішення. Як відомо, сутність роботи керівника полягає в перетворенні зовнішнього завдання закладу освіти у внутрішню мету, а потім перетворення цієї мети в зовнішні завдання для співробітників закладу.

Сучасний керівник – це людина, яка постійно працює над собою, над своїми професійними і особистісними якостями. Керівникові освітнього закладу необхідний великий запас складних управлінських умінь: уміння ставити цілі, конкретизувати їх у вигляді завдань, проектувати і планувати роботу освітнього закладу, організувати педагогічний процес, діагностувати, аналізувати, здійснювати моніторинг навчально-виховного процесу і ухвалювати управлінські рішення, а сучасному керівникові необхідні: уміння управляти собою, готовність до саморозвитку, навички вирішення проблем, творчий підхід, уміння впливати на людей, розуміння управлінської праці, навички керівника, здатність формувати колектив.

З огляду на зміни у змісті освіти, впровадження в освітній процес сучасних педагогічних технологій, наявність варіативних програм, підручників, навчально-методичних комплексів, інноваційні процеси в освіті, практичну реалізацію

особистісно-орієнтованого навчання, сучасному керівнику необхідні міцні фахові знання відповідно до нових досліджень і досягнень науки та практичні уміння.

Сучасного ефективного керівника освіти мають відрізняти з поміж інших особливого типу вміння та адміністративні навички, що характеризують його як організатора і професійного управлінця. Серед них: виконання сукупності міжособистісних, інформаційних і організаційно-технологічних управлінських ролей; уміння гнучко і сміливо діяти в нестандартних ситуаціях. [3].

Усвідомлюючи складність завдань щодо підготовки керівників для виконання багатьох ролей і функцій, а також, враховуючи особисті й інституційні потреби, локальні та регіональні умови, особливого значення набуває система післядипломної освіти керівних кадрів, яку необхідно орієнтувати на виконання таких завдань: 1) надання навчання фахівців особистісно розвивального характеру, що повніше відповідає інтересам і правам людини, збільшує коло її свобод; 2) забезпечення всебічного й гармонійного розвитку особистості керівника, залучення його до національних і світових загальнокультурних надбань; 3) широке розповсюдження ідей та знань на основі максимально вільного обміну думками під час навчання; 4) сприяння й стимулювання плідної самоосвіти педагогічних працівників; 5) здійснення соціального захисту педагогів у вигляді реальної допомоги в процесі соціальної адаптації та пристосування до нових ринкових відносин; 6) усунення певних обмежень для педагогів у здобутті післядипломної освіти за потребою (вікових обмежень, регламентування терміну, місця, виду, часу здобуття освіти); 7) розширення можливостей для педагогічних працівників безкоштовно здобувати післядипломну освіту за потребою; 8) забезпечення свободи вибору фахівцям у їхній післядипломній освіті [4].

Загалом підходи до розвитку управлінської компетентності менеджерів освіти в процесі їх професійної перепідготовки і підвищення кваліфікації орієнтовані на: високий рівень розвитку системно-креативного та інноваційного управлінського мислення; вдосконалення особистісно-соціальних і професійних компетенцій у сфері освіти; формування індивідуального стилю спілкування; системно організоване підвищення рівня кваліфікації протягом усього життя [5].

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що компетентність характеризує здатність управлінця (директора школи) реалізовувати особистий потенціал у професійній діяльності. Управлінська компетентність втілюється в практичній управлінській діяльності, адаптованій до мінливих соціокультурних умов, відповідно до нормативних вимог на основі морально-етичних норм. При цьому її рівень повинен дозволяти керівникові не лише виконувати функціональні обов'язки щодо забезпечення освітньої діяльності установи, але й втілювати освітні інновації, підвищувати якість освітніх послуг, діяти творчо і креативно.

Ученими доведено, що в міру просування керівника кар'єрними сходинками в організації потреба в технічних навичках знижується, а значення людських і концептуальних навичок зростає.

Вершиною професійної майстерності як творчої самореалізації особистості вважають професіоналізм. Вирішальними факторами професіоналізму управління вчені вважають такі:

комплекс знань, що дозволяють розпізнавати проблеми та знаходити способи їх рішення;

досвід управлінської діяльності як комплекс знань і навичок, набутих у процесі практичної діяльності методом проб і помилок, оцінювання та усвідомлення успіху, аналізу недоліків;

мистецтво управління, оскільки управління – це взаємодія з людьми, комунікація, узгодження їхньої діяльності; уміння налагоджувати зв'язки і формувати позитивні стосунки в колективі є "мистецтвом управління", в основі якого – індивідуальні здатності та якості керівника;

середовище як оточення, що розкриває потенціал професіоналізму всієї системи управління: персонал управління, професійні якості працівників системи управління,

організація управління – розподіл функцій, ставлення до роботи, технологія вирішення проблем, взаємодія ланок, інформаційне забезпечення тощо.

Отже, компетентність і професіоналізм є головними чинниками професійної реалізації керівника закладу освіти. При цьому регулюючим фактором професійного зростання та творчої активності керівника є самосвідомість як досить сталий комплекс уявлень і суджень про себе, власні вміння, навички і можливості.

Висновки. Отже, у сучасній науці спостерігаємо стійку тенденцію утвердження не лише поняття «компетентнісний підхід», а й осмислення його сутності, адже реалізація цього підходу ґрунтується на розумінні, що прогрес людства залежить не стільки від економічного зростання, скільки від рівня розвитку особистості. Сучасні концепції педагогічної освіти базуються на ідеях розвитку людських ресурсів та саморозвитку освітніх інституцій і суб'єктів педагогічного процесу. Так, серед принципів професійного розвитку та становлення управлінських кадрів освіти провідним визначено реалізацію компетентнісного підходу до розвитку фахової кваліфікації керівників освітніх закладів, що передбачає необхідність переходу від кваліфікації, яку спеціаліст здобуває один раз і назавжди, до компетентності, яка дозволяє мобільно змінювати професійну діяльність, зумовлену соціально-економічними змінами, динамікою ринку праці.

Список використаних джерел

1. Верховна рада України. Комітет з питань освіти і науки і освіти: Законодавчі акти України з питань освіти. – К.: Парламентське вид-во, 2004.- с.288-289.
2. Вдовиченко Р.П. Управлінська компетентність директора школи. – Х.:Вид. група «Основа», 2007.-112 с.
3. Кваліфікаційні вимоги до професійної діяльності педагогічних працівників. Аналітичний звіт за результатами дослідження з освітньої політики. В двох книгах. Кн. 1. / Під загальною редакцією Г. В. Єльнікової. –Київ–Черкаси, 2010. – 128 с.
4. Часнікова О. В. Компетентнісний підхід в освіті як основа її реформування [Електронний ресурс] / О.В.Часнікова // – 2016, Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2607
5. Як створити громадсько активну школу / Т. Водолазська, Р. Гавриш – К. : Шк.світ, 2011. – 128 с.

Пінчук Діана Миколаївна,
старший викладач кафедри педагогіки,
спеціальної освіти та менеджменту
Комунальний заклад Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку незалежної України характеризується постійними змінами, до яких людині доводиться швидко адаптуватися й пристосовуватися, динамічно розвиватися, щоб бути затребуваною за реальних умов і конкретних обставин певного суспільства. Креативність дає змогу людині вдосконалюватися й не боятися нового, швидко звикати до умов і вимог, що змінюються. Вона створює сприятливі передумови для розвитку особистості в цілому, уможливує її саморозкриття, самореалізацію, самоствердження й сприяє толерантному прийняттю незвичних ідей та нестандартних поглядів інших осіб.

Орієнтація на інноваційне оновлення освіти, виховання креативної особистості, проектування акмеологічного освітнього простору є базовою для Національної стратегії розвитку освіти в Україні та Закону про Вищу освіту. Це обумовлено тим, що індустрія інновацій охопила сьогодні всі сфери життєдіяльності людини та галузі виробництва. У цьому процесі головними факторами постають не матеріальне виробництво і концентрація

капіталу, а інтелект новаторів і вчених, творче виробництво знань. Саме креативність виявляється рушійною силою та цінністю інноваційної економіки «суспільства знань». Орієнтація на інновації становить, відповідно, основу діяльності не лише високотехнологічних і наукових галузей, а й системи освіти, рівень якої поряд з інноваційною системою країни є показником її конкурентоспроможності на світовому ринку. Відтак, проблема творчості та креативності займає сьогодні центральне положення у державній освітній політиці, визначаючи пошук нових наукових концепцій, методик, технологій, потенціалу науково-виробничої сфери, стимулюючи творче виробництво знань [1].

Особливого значення нині набувають уміння людини самостійно мислити, пропонувати нестандартні ідеї, проявляти творчий підхід до вирішення різноманітних ситуацій, що зумовлює спрямування системи сучасної освіти до ефективного розвитку креативних здібностей учнів.

Загальні засади креативності висвітлено в наукових дослідженнях Д.Б. Богоявленської, В.Н. Дружиніна Дж. Гілфорда, Д. Кугера, О.М. Матюшкіна, В.О. Моляка, В.В. Петухова, Я.О. Пономарьова, К. Роджерса, В.А. Роменця, С.О. Сисоєвої, Р. Стенберга, Е.П. Торренса, Д. Треффінджера, М.А. Холодної та інших науковців.

Проблеми становлення креативної особистості вчителя досліджували багато відомих науковців: Р.С. Гуревич, І.А. Зязюн, В.О. Кан-Калик, Н.В. Кічук, В.Г. Кремінь, Л.М. Лузіна, М.Д. Нікандров, М.М. Поташник, В.О. Сластьонін, С.О. Сисоєва, Г.С. Тарасенко та ін.

Мета статті – дослідження сутності, значення та розвитку креативності вчителів музики в системі неперервної професійної освіти.

Креативність (лат. *creatio* – створення) – здатність породжувати незвичні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації. У педагогічних дослідженнях креативність визначають як властивість особистості, що розвивається у творчому процесі, з урахуванням активного впливу соціального середовища. Предметом педагогічних досліджень є ті шляхи і засоби підвищення внутрішньої мотивації особистості, спеціально створені педагогічні умови для розвитку креативності [6].

Креативність педагога зумовлена особливостями його розумової діяльності, характером професійної праці. Тому питання формування креативного потенціалу учителів, зокрема керівників гуртків, актуальне, бо так створюються умови для успішного саморозвитку особистості, активізується інтелектуальна спрямованість навчання. У наш час процес формування й розвитку креативних якостей учителів слід розглядати виключно в контексті неперервної професійної освіти, яка реалізується протягом життя педагога.

Водночас наявна різниця між змістом понять "творчість" і "креативність". Креативність означає здатність продукувати оригінальні, цікаві та незвичні ідеї, швидко вирішувати проблемні ситуації, відхиляючись від традиційних схем мислення. Натомість "творчість" тлумачиться як "психологічний процес створення нових цінностей, ніби продовження і заміна дитячої гри. Діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей" [3]. Творчість водночас є процесом і результатом, тоді як креативність – її активною основою.

Професія вчителя музики - професія творча. Саме від рівня інтелектуального потенціалу вчителя, його вміння творчо мислити і втілювати свої задуми у життя залежить кінцевий результат розвитку учнів. Отже, чим вищою є креативність вчителя, тим більше шансів для розвитку творчого потенціалу в учнів.

Важливою умовою реалізації компетентнісного підходу є креативність самого педагога. Які ж риси мають бути притаманні творчій особистості вчителя музики? Креативна компетентність педагогічних працівників – це система знань, креативних умінь, навичок та здібностей, а також особистісних якостей, необхідних для професійної творчості та самовдосконалення. Якостями у структурі креативної компетентності є: здатність до творчості; здатність до розв'язання проблемних завдань; винахідливість; гнучкість і критичність розуму; професійна інтуїція; самобутність і впевненість в собі; здатність ставити

і виконувати нестандартні завдання; здатність до аналізу, синтезу і комбінування; здатність до переносу досвіду, передбачення; позитивне мислення; асоціативність, уява, відчуття новизни; емпатійність; уміння бачити знайоме в незнайомому; подолання стереотипів; схильність до ризику та прагнення свободи [1].

Креативність педагога зумовлена особливостями його розумової діяльності, характером професійної праці. Тому питання формування креативного потенціалу майбутніх учителів, зокрема музики, актуальне, бо так створюються умови для успішного саморозвитку особистості, активізується інтелектуальна спрямованість фахового навчання. У наш час процес формування й розвитку креативних якостей учителів музики слід розглядати виключно в контексті неперервної професійної освіти, яка реалізується протягом життя педагога.

Під неперервною освітою розуміють цілеспрямовану систематичну пізнавальну діяльність із метою засвоєння й удосконалення знань, умінь і навичок, здобутих у загальноосвітніх і спеціальних установах, а також шляхом самоосвіти. Неперервна педагогічна освіта, яка за своєю суттю є складовою неперервної освіти, – це система підготовки педагогічних кадрів для загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів, яка передбачає єдність трьох етапів: довузівська професійна підготовка учнів-старшокласників, фундаментальна професійна підготовка майбутнього вчителя в педагогічному вищому навчальному закладі, післядипломна освіта педагогічних працівників [5, с. 11].

Креативна особистість має незгасиму потребу в постійному саморозвитку, самореалізації та самоствердженні через розширення кругозору, збільшення обсягу знань, умінь та навичок. Тільки креативний педагогічний працівник може бути куратором і модератором креативної особистості учня. Компетентність педагога – це складна система взаємопов'язаних та взаємообумовлених складових. Саме компетентність, на нашу думку, має бути основою для визначення рівня професійної кваліфікації та стимулом до зростання професіоналізму, творчого потенціалу і розвитку фахових та управлінських якостей. Адже компетентний педагог – означає успішний, а отже – здатний безпосередньо та опосередковано сприяти підвищенню якості освіти та формуванню компетентної особистості учня, здатної до творчої активної діяльності.

З огляду на професійну діяльність педагога-музиканта (викладання, виконавство, керівництво гуртковою роботою, профорієнтаційна робота, науково-педагогічна та сценічна діяльність, композиторська, аранжування тощо) можна стверджувати, що креативність є однією з умов досягнення педагогічної майстерності.

Підготовка викладачів нової генерації відповідно до викликів сучасності – активних, творчих, компетентних – має здійснюватися в університетському середовищі, яке також має суттєво трансформуватися. Освітні реформи мають відбутися не тільки в удосконаленні методик викладання, розробці інноваційних технологій, а й у зміні мислення як педагогів, так і студентів. Формування творчої особистості вчителя музичного мистецтва, реалізація його творчих здібностей та розвиток індивідуального стилю діяльності вимагають пошуку нових засобів на основі такої випереджальної парадигми мистецької освіти, де пріоритетним є формування інноваційного творчого мислення. Музикант-педагог нового покоління – успішний професіонал, творчий лідер і менеджер, звільнений від стереотипів, який вміє самоудосконалюватись і працювати в команді. Успішність вчителя визначається його реалізованістю. Підготовка такого успішного музиканта-педагога – спільна мета як педагогів, так і студентів, об'єднаних системою цінностей та комплексом дій у напрямку до вдалого майбутнього результату. Тому важливим доповненням до всіх складових професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є опанування стратегією успішної людини з урахуванням комунікаційної формули у вигляді тріади «викладач – студент – учень» [4].

Таким чином, із метою формування креативних здібностей педагогів, зокрема вчителів музики, у процесі навчання протягом життя необхідно поєднувати їхню наочно-пізнавальну й творчу діяльність. Цілеспрямоване тренування гнучкості мислення,

асоціативності, використання фантазії, інтуїції, уяви, дослідницьких методів навчання – усе це сприяє розвитку їхніх творчих здібностей. Крім того, однією з найважливіших умов розвитку креативного потенціалу педагогів є створення креативного навчально-розвиваючого середовища. Воно характеризується атмосферою взаємної пошани, дружелюбності, делікатності, створює комфортні умови для творчої роботи й розкриття індивідуальних здібностей кожної особистості, сприяє формуванню й розвитку креативного потенціалу учнів.

Список використаних джерел

1. Ілляхова М. В. Значення креативної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти [Електронний ресурс] / М. В. Ілляхова // зб. наук. пр. / Ун-т менедж. освіти НАПН України. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://umo.edu.ua/vipusk-13-26>.
2. Зелінська Я.Ц. Розвиток креативності в структурі професійної компетентності / Я.Ц. Зелінська // Ринок праці та зайнятість населення. - 2010. - №2. - С. 29-32.
3. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи // Збірник наукових праць полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. - Серія “Педагогічні науки”. - випуск 3 (50). - Полтава, 2006. - С. 215-219.
4. Кондратенко Г. Г. Формування творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва в освітньому середовищі університету [Електронний ресурс] / Г. Г. Кондратенко. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/14473/1/G_Kondratenko_2016_14_04_konf_IM.pdf.
5. Кравченко Л.М. Неперервна педагогічна підготовка менеджера освіти: монографія / Л.М. Кравченко. – Полтава: Техсервіс, 2006. – 420 с.
6. Павленко В.В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості / В.В. Павленко // Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти : збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. – С. 145– 150.

Пустовіт Олег Миколайович,
вчитель історії Жигайлівської філії Боромлянського
навчально-виховного комплексу: загальноосвітня школа
I – III ступенів – дошкільний навчальний заклад
Боромлянської сільської ради Тростянецького району
Сумської області

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРАКТИК ТА СВІТОВОГО ДОСВІДУ

У вселюдському житті тільки той народ
і бере перемогу, який має найкращу школу
Софія Русова

Слова відомої просвітительки Софії Русової є актуальними і в наш час, який вимагає оборони територіальної цілісності та відстоювання незалежності України, трансформації суспільства та освіти. Актуальність дослідження полягає в тому, що на сьогоднішній день ще не повній мірі з'ясовано можливості використання світового освітнього досвіду в поєднанні з надбаннями української педагогіки. Тож своїм завданням вбачаю окреслення проблем реформування середньої освіти на тлі впровадження вітчизняного та світового досвіду.

Прискорений та динамічний розвиток світової цивілізації, кардинальні зміни в техніці й технологіях, інтелектуалізація праці, зростання соціальної мобільності – все це свідчить про формування нових рис у сучасному суспільстві. В Україні також відбуваються

зміни, що стають реальним підґрунтям для подальшого поступу нашої країни до відкритого суспільства, в якому найкращі здобутки світового досвіду повинні органічно поєднатись із традиційними цінностями українського народу, отримати подальший розвиток та поповнити скарбницю світових освітніх надбань. Реформування та трансформація суспільства непростий і болючий процес, який вимагає взаєморозуміння та взаємодії між владою та працівниками освітньої галузі. В Конституції нашої держави чітко сформульовані місце і роль освіти. Зокрема, в законі України «Про освіту» йдеться про те, що «освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави», що «вона ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між націями і народами». Загальна середня освіта є основною ланкою у становленні й розвитку молоді особистості, у формуванні її характеру, патріотичних рис, громадянської позиції. Тому не випадково серед основних показників людського розвитку, покладених ООН в основу оцінювання суспільного прогресу, один з пунктів відображає стан освіченості нації та доступ громадян до якісної освіти.

За роки незалежності нашої держави відбулося становлення середньої школи як соціальної інституції самостійної України, цей процес супроводжувався формуванням та вдосконаленням законодавчої та нормативно-правової бази, удосконаленням мережі загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до освітніх потреб населення, демографічної та етнічної ситуації, створенням вітчизняних освітніх стандартів, навчальних планів і програм, створенням і виданням підручників і навчальних посібників тощо. Водночас у процесі становлення і розвитку загальноосвітньої школи не вдалося повною мірою реалізувати закладені в його основу прогресивні ідеї та підходи, уникнути ряду істотних помилок і прорахунків, що призвело до низки гострих проблем та недоліків у сучасній шкільній освіті.

Основними проблемами, що потребують розв'язання саме зараз є: посередня успішність вітчизняних школярів, що підтверджується незалежним зовнішнім оцінюванням і міжнародними порівняльними дослідженнями навчальних досягнень учнів, неповне забезпечення рівного доступу дітей до якісної освіти, неефективна реалізація ідеї профільного навчання у старшій школі, недостатньо повне та якісне забезпечення навчального процесу підручниками, дидактичними засобами, комп'ютерною технікою, відсутність швидкісного інтернету в освітніх закладах сільської місцевості, незадовільна матеріальна база шкіл тощо. На мою думку, сьгоднішні програми з навчальних предметів надзвичайно перевантажені. Оптимізація мережі шкільної освіти також є болючим питанням. Надзвичайно гостро стоїть питання виховання патріотизму та гуманізму, толерантного ставлення учнів один до одного. Тому, якщо ми намагаємося інтегруватися в європейський освітній простір та підвищити якість середньої освіти на належний рівень, необхідно максимально сконцентрувати зусилля на вирішенні цих завдань.

Пріоритетом сучасної освіти є її особистісна орієнтованість, що передбачає навчання і виховання кожної дитини з максимальним урахуванням її особистості, задоволення її індивідуальних освітніх потреб. Саме це дає дитині змогу пізнати і розвинути себе на основі власних здібностей, а ставши дорослою людиною, успішно самореалізуватися. Це фактично дає можливість реалізувати нову життєствердуювальну, дитиноцентристську, особистісно орієнтовану освітню парадигму. У сучасному світі дитині вже не достатньо дати лише знання, важливо навчити ще й уміти користуватися ними. Саме тому «Нова українська школа» визначає поняття «компетентність» і «ключові компетентності». Ключові компетентності – це ті, яких, потребує кожна особа для власної реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, працевлаштування та які здатні забезпечити реалізацію особистості та її життєвий успіх протягом усього життя. Передові країни світу широко використовують інформаційно-комунікаційні технології у шкільному навчанні. Тому одним із завдань інформатизації освіти є створення в Україні комп'ютерно-орієнтованого навчального середовища шляхом формування інтегрованих загальнонаціональних електронних ресурсів, упровадження новітніх відкритих навчальних систем і відповідних

педагогічних технологій. Сучасна освіта відкриває такі можливості, зокрема, на основі нових інформаційних технологій, які забезпечують комп'ютерну грамотність учнів, індивідуалізацію та інтенсифікацію освітнього процесу.

В умовах глобалізації Україна перебуває в орбіті тенденцій, пов'язаних із переходом світової спільноти до нового етапу розвитку цивілізації, яку визначають уже не лише як інформаційне суспільство, а як суспільство знань. Саме тому, щоб увійти до кола найрозвиненіших країн Європи та й світу загалом, українське суспільство повинне стати суспільством, що постійно вчиться, накопичує та ефективно використовує нові знання. Щоб досягти цієї мети, потрібно здійснити поступове реформування галузі освіти, розумно поєднуючи найкращий світовий досвід із українськими національними надбаннями.

Виразник української думки та геній нації Т.Г. Шевченко писав: «І чужому навчається, й свого не цурайтесь». Філософія «Кобзаря» є актуальною завжди, тому під час кардинальних змін в галузі освіти нам потрібно прислухатись до цих пророчих слів.

Українська освіта має давні традиції та напрацювання видатних педагогів, що успішно використовуються в країнах Євросоюзу. Наприклад, у Нідерландах діти початкових класів живуть та радіють життю, так як там реалізована «Школа радості», запропонована українським учителем Василем Сухомлинським. За основу навчально-виховного процесу взято яскраві та насичені уроки, вільна поведінка дітей. Головне для вчителя, щоб дитина думала, творила та своєчасно змогла отримати шанс відзначитись. На думку В.Сухомлинського завдання педагога «Добитися, щоб у школі не було жодного безликого учня, який з однаковою байдужістю учить і математичні формули, і ліричні вірші. Ми прагнемо, щоб кожен наш вихованець з перших днів свого перебування в школі чимось захопився, щось полюбив, розвинув свої творчі здібності, вийшов з її стін з певним життєвим покликанням». Тож особистісно орієнтовний підхід був однією із складових української педагогіки. В основі навчання повинні бути не влада і підкорення, а повага і любов. Взагалі пріоритетом своєї педагогічної системи вважав моральне виховання. Сухомлинський створив цілу теорію слова і його впливу на свідомість та поведінку дитини. Великий педагог наголошував, що гармонійний розвиток дитини можливий тільки там, де два вихователі – школа та сім'я – не тільки діють за одно, але і є однодумцями у цілях і засобах виховання.

Людиноцентризм є головною складовою сучасного освітнього процесу та головним чинником трансформації української освіти. Слід зазначити, що цей постулат в освіті був одним із визначальних для видатного українського філософа та освітянина Григорія Савича Сковороди. Виховання «благородного серця», саме про це він розповідає у багатьох своїх творах, маючи на увазі моральне виховання. Не менш важливим «народний вчитель» вважав виховання людини-громадянина. Також педагог обстоював ідею теорії "природного права" людської особистості на гідний спосіб життя. Тобто кожна особа в суспільстві має займати свою нішу не за майновими статками чи званнями, а за «сродністю», тобто відповідно до своїх природних задатків, які розвиваються в процесі життя та її діяльності. Філософ вважав, що дотримання людиною «спорідненої праці» є шлях до щастя, бо вона приносить людині насолоду не стільки своїми наслідками, винагородою чи славою, як самим своїм процесом. Ідеї Г.С. Сковороди переіснують з ідеями видатного педагога Яна Амоса Каменського щодо теорії природовідповідності.

Отже, людиноцентризм, особистісно-орієнтоване навчання та життєстверджуюча позиція закладена в основі нашої традиційної, національної педагогіки. Європа запозичує наш досвід, який заснований на українському менталітеті, традиціях, і саме тому ми не повинні втрачати наших історичних надбань в галузі освіти та виховання. Для цього потрібно створити сприятливі умови щодо гармонійного поєднання вітчизняної та всесвітньої практики, особливо під час реформування та трансформації української освіти, бо від цього залежить і ефективність самого суспільства, його життєздатність, інтелектуальний та моральний розвиток майбутніх поколінь.

Сучасний освітній процес постійно оновлюється, що змінює саму систему духовних цінностей як невід'ємну складову початкового процесу. Тому найважливішим завданням є

збереження духовності особистості, формування її світоглядних принципів, які згодом проявляться у поведінці.

Прикро, що до цих пір залишаються ніким не опрацьовані дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – XVII століть, «Українська народна педагогіка» М. Стельмаховича інші архівні матеріали, які б відкрили широкі можливості для спадкоємності національних духовних цінностей у формуванні української педагогічної науки. Слід звернути увагу й на педагогічну систему стародавньої (ведичної) Русі. У відносинах учителя і учня цієї школи спрямовуючим було розуміння того, що процес був безперечно процесом виховання самого себе. Учитель жодного разу не просто вчив, а учень не просто вчився. В основі лежав постійний невимушений пошук істини – пізнання світу. Основоположним принципом ведичної педагогіки є родоцентризм. Він зумовлюється дбайливим ставленням до підростаючого покоління з боку старших, бо в дитині вбачався весь рід, продукт життєтворчості сотень поколінь пращурів.

Досліджуючи глибинні джерела народної педагогіки та твори

В.О. Сухомлинського, Г.С. Сковороди, К.Д. Ушинського та інших, можна дійти до висновків і переконань: завдання і призначення вчителя полягає не в тому, щоб учити, а в тому, щоб створити умови для вільної творчості дитини, розвитку того, що закладено природою і попередніми поколіннями. Педагог корегує самовиявлення і розвитку, сприяє формуванню усвідомлення приналежності до роду, народу та глибинної відповідальності перед ним. Де «рід» не лише як кровна спорідненість, а й позначання комплексу моральних і духовних принципів. Святість і духовність має стати одним із найголовніших складників сучасної національної освіти і виховання.

Таким чином, в період реформування та трансформації українського освітнього процесу важливим завданням є переосмислення напрацьованих української педагогіки, яка безперечно базується на давніх традиційних цінностях та досвіді в питаннях освіти та виховання. Необхідно поєднувати найкращий світовий досвід із українськими національними надбаннями.

Список використаних джерел

1. Авшенюк Н.М. Європейські виміри модернізації сучасної педагогічної освіти. Модернізація педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному просторі: монографія авт. кол.: Н.М. Авшенюк, в.О. Кудін, О.І. Огієнко та ін. Київ: Педагогічна думка, 2011. 232 с.
2. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.
3. Лук'яненко О. Повернення Фенікса: родоцентрична педагогіка. Виховна робота в школі, № 1(74), січень 20011. 55с.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 5. Статті. Київ: «Рад. школа», 1977. 639 с.
5. Ушаков Д.О. Видатні українці. Харків: Фактор, 2011. 200 с.
6. Ушкалов Л.В. Григорій Сковорода. Харків: Фоліо, 2013. 123 с.
7. Цюпа І.А. Василь Сухомлинський (добротворець). Київ: «Молодь», 1973. 332 с.

Самойленко Людмила Миколаївна,
директор Ведмежівської гімназії-закладу
загальної середньої освіти І-ІІ ступенів
Роменської районної ради Сумської області

ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ МЕТОДОМ ПРОЕКТІВ

Актуальність дослідження. Новітнє суспільство висуває до освіти нові вимоги, однією з яких є формування особистостей, що спроможні ухвалювати неординарні рішення й

ефективно налагоджувати взаємини у швидкоплинній реальності. Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін – ці риси особистості дуже важливі на сучасному етапі, а їх формування потребує реалізації нових підходів до процесу навчання. Зміни орієнтують учителів на користь застосування методів, що сприяють розвитку творчих засад особистості. Серед видів навчальної діяльності на уроках зарубіжної літератури, що формують творчу особистість, набуває популяризації здійснення проектної діяльності.

Останнім часом уважного ставлення вимагає питання щодо широкого впровадження у шкільну освіту проектних технологій як таких, що активно розвивають творчу особистість. Дослідженням цієї проблеми займалися філософи, педагоги, психологи. Зокрема, в працях І.Я.Лернера, А.С.Макаренка, С.Т.Швацького розглянуті важливі умови ефективності організації цього процесу, філософські та соціологічні аспекти. Проблема розробки творчої особистості знаходиться у центрі уваги багатьох сучасних педагогів і психологів – Д.В.Алфімова, Г.В.Андреєва, Д.Б.Богоявленської, В.М.Бутка. У працях професора О.І.Пометуна, учителів Н.Білотіл, Т.Кириченко та інших основну увагу зосереджено на особливостях впровадження та використання методу проектів на уроках зарубіжної літератури; розвитку ключових компетентностей при впровадженні проектних технологій.

Мета статті – дослідити вплив застосування методу проекту як одного з видів творчорозвивальних технологій на формування творчої особистості учня, що перебуває в постійному розвитку, активній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан розвитку суспільства міцно пов'язаний із проектною культурою. Одним із системоутворюючих підходів, що дозволяє формувати творчу особистість сучасного школяра, є проектна діяльність, яку можна розглядати як самостійну структурну одиницю навчально-виховного процесу. Проектна діяльність особистості, що необхідна суспільству майбутнього і сьогодні, виробляється в процесі виконання урочних проектів.

Слово «проект» у перекладі з латинської мови – «кинутий уперед, задум, план», отже метод проекту є методом пошуку. У сучасному розумінні це слово означає: намір, який буде здійснено в майбутньому, і передбачає сукупність певних дій, документів, текстів, створення різного роду теоретичного чи практичного продукту. Це особливий тип інтелектуальної діяльності учнів, що активізує їх мислення, увагу, пам'ять, мовлення, волю, міжособистісне спілкування; вимагає широкого використання на уроках індивідуальної, парної чи групової організації навчальної діяльності учнів, самодіяльного характеру їх творчої активності; створення соціально-педагогічних умов для самоствердження кожної дитини в учнівському колективі. Проектна технологія формує критичне та творче мислення учнів, відповідає основному завданню школи – вихованню соціально активної творчої особистості, здатної постійно розвиватися: самостійно здобувати інформацію, поновлювати її, корегувати та інтерпретувати протягом усього життя.

Природа щедро наділяє кожну людину можливостями розвиватися. Потрібно лише знати, як реалізувати ці можливості. Творчість є нормальним та постійним супутником розвитку людини від народження до похилого віку. Її здібності розвиваються у діяльності, тож важливим є правило їхнього розвитку. Якщо говорити про метод проектів як педагогічну технологію, то вона включає в себе сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Отож, метод проектів розвиває творчий потенціал учнів.

Проекти існують: за метою та за змістом – дослідницькі, пошукові, інформаційні, просвітницькі, соціальні, творчі, ігрові, практично-орієнтовані; за виконанням – індивідуальні (особистісні), колективні (парні, групові); за тривалістю – короткотермінові, середньої тривалості, довготривалі. Вони обов'язково мають піддаватися оцінюванню.

Визначаються такі етапи роботи над проектом: підготовчий (постановка проблеми, усвідомлення учнем мети й очікуваних результатів діяльності; обрання проблеми, оформлення задуму); дослідження проблеми; обрання шляхів розв'язання проблеми (розроблення плану дій, аналіз шляхів досягнення мети, систематизування й аналізування зібраного матеріалу); реалізація проекту; представлення проекту (обрання інформації для

презентаційних стендів та її оформлення, публічна презентація проекту, підбиття підсумків); оцінювання успішності (які знання отримали учні? чого і як навчились? яких умінь і навичок набули? які недоліки зафіксовано? що вдалося найкраще?).

У процесі роботи над проектом часто виникають питання щодо організації колективу. З якого ж віку можна залучати учня до навчальної практично-дослідницької діяльності? Навіть дошкільнята можуть здійснювати самостійну проектну діяльність у формі деяких ігор. Адже людська потреба в дослідницькому пошуку зумовлена природним розвитком. Дитина вже народжується дослідником. Для кожного вікового періоду вчителю необхідно підібрати такі види проектної діяльності, зміст і форма яких були б адекватними вікові. У п'ятому класі, наприклад, при вивченні теми «Прислів'я та приказки народів світу» доцільно працювати над творчим проектом, кінцевий результат якого – самописна, власно ілюстрована збірка. Після прочитання оповідання Ернеста Сетона-Томпсона «Снап» можна запропонувати роботу над фотопроектом «Друзі наші менші».

Важливе на початку роботи над проектом саме налаштування учнів на успішне його виконання та презентацію. За умови, що рівень знань більшості учнів достатній і середній, особливу надію покладати на дітей, що мають високий рівень знань. Інших учнів теж необхідно долучати до творчої праці. Доручати їм не складні, але відповідальні завдання: ілюструвати роботу власними малюнками або вже дібраним матеріалом, знаходити задану інформацію в мережі Інтернет, зберігати та впорядковувати зібраний матеріал. Проектно-дослідницька діяльність усього класу необхідна й продуктивна. Перш ніж учень відчує в собі сили для самостійного дослідження, він повинен відчутти смак до роботи такого типу, зрозуміти, що вона допомагає йому самостійно знайти відповіді на запитання, шляхи виходу із тяжких навчальних ситуацій.

Творчі проекти захоплюють дітей можливістю показати свої вміння: малювати, ілюструвати, укладати збірки, альбоми, писати власні поетичні та прозові твори тощо. Під час вивчення у восьмому класі поезії Генріха Гейне можна запропонувати роботу над проектом «Чому троянди немов неживі...», кінцевий результат якого – власноруч ілюстрована збірка дитячих міфів, віршів, оповідань про троянду.

Ефективність застосування методу проектів на уроках зарубіжної літератури залежить від опанування учнями тексту програмового матеріалу, загального рівня підготовки класу, їх ставлення до творчих завдань, а також від майстерності вчителя. Адже розвивати творчу особистість учня може лише той, хто сам здатен творити. Учитель при здійсненні проекту виконує роль помічника, партнера, радника, який сам захоплений справою.

Інформаційно-дослідницький проект дає змогу навчити дітей шукати необхідну інформацію у підручнику, художні твори, додаткову літературу, користуватися мережею Інтернет, давати відповіді на проблемні питання. Цікавою буде робота старшокласників над проектами «Проведення чайної церемонії в різних країнах світу» (за творчістю Ясунарі Кавабата «Тисяча журавлів»), «Письменники зарубіжної літератури – лауреати Нобелівської премії», «Микола Гоголь і Україна», «Іван Мазепа у творчості зарубіжних письменників».

Творчо-ігровий проект дає змогу досліджувати біографії письменників, мову героїв твору, використовувати літературознавчі коментарі і власні враження. Такі проекти показують, що дітям цікаво перевтілюватися в образи улюблених героїв, бути екскурсводами та репортерами, декламувати вірші, готувати музичні та кіносупроводи до уроків. Знайомлячись з картиною Леонардо да Вінчі «Монна Ліза» (за прочитаним оповіданням Р.Бредбері «Усмішка») учні мають змогу поміркувати над проблемним питанням: «...То що ж є краса, й чому її обожають так люди? Вона – лиш лампа, хай і золота, Чи той вогонь, що тріпається в грудях?». Відповіді учнів у формі власного висловлювання необхідно об'єднати в проект «Монна Ліза – шедевр світової класики».

Дослідницький проект активізує і розвиває пізнавальні, розумові та мовленнєві здібності, пам'ять, привчає до уважності, спостережливості, відповідальності. Кінцевий результат – створення порівняльних характеристик героїв, дослідження мовних засобів, створення подорожей місцями, пов'язаних з творчістю письменників. Такий вид проекту

часто переростає в довготривалу науково-дослідницьку індивідуальну роботу обдарованого учня над обраною темою.

Надзвичайно важливим є етап презентації проекту (публічний захист). До нього потрібно завжди ставитися дуже відповідально. Вчитель, координатор проекту, має чітко спланувати цей етап. Потрібно надати можливість кожній групі підбити підсумки своєї роботи і презентувати кінцевий результат. Якщо проект був довготривалим і до участі в ньому залучалося багато учнів, варто влаштувати святкову презентацію, запросити на неї школярів з інших класів, вчителів, батьків. Оскільки проект – це не предмет, а діяльність, під час презентації важливо, щоб учні, демонструючи кінцевий продукт, розповіли, як саме вони працювали над ним або ж створили комп'ютерну презентацію.

Отже, використання на уроках мови та літератури методу проектів розвиває в учнів такі ключові компетентності:

- ціннісно-сміслові (уміння визначати життєві цінності й мету, усвідомлювати своє місце в соціумі, ухвалювати правильні рішення);
- громадянські (уміння активно, відповідально й ефективно реалізовувати права й обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства);
- загальнокультурні (уміння аналізувати й оцінювати досягнення національної та світової культури; орієнтуватися в культурному контексті сучасного суспільства; застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності);
- навчально-пізнавальні (уміння відрізнити факти від домислів, застосовувати різні методи пізнання);
- інформаційно-комунікаційні (уміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань);
- комунікативні (уміння особистості застосовувати у спілкуванні знання мови; уміння взаємодіяти з людьми; навички роботи в групі, володіння різними соціальними ролями);
- міжпредметні естетичні (уміння виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини; оцінювати предмети та явища, їхню взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва);
- проектно-технологічні (уміння застосовувати знання, навички й особистий досвід у предметно-перетворювальній діяльності);
- соціальні (уміння продуктивно співпрацювати з партнерами у групі й команді, виконувати різні ролі й функції в колективі).

Висновки. Проектна технологія формує критичне та творче мислення учнів, а, отже, відповідає основному завданню школи – вихованню соціально активної особистості здатної до самовдосконалення. Метод проекту є універсальним й одним із найрезультативніших форм навчання: учень вчиться самостійно здобувати і поновлювати інформацію, корегувати вже надбане; вільно орієнтуватися в життєвих ситуаціях, приймати власне рішення, виявляючи при цьому творчі здібності і використовуючи весь свій потенціал. Під час роботи над проектом у дітей зароджується природне бажання вирізнятися серед інших, бути особистістю, яка здатна боротися з труднощами, змінюватися світ на краще, творити.

Список використаних джерел

1. Андреев В.І. Педагогіка творчого саморозвитку. Казань: видавництво Казан. ун.-та, 1996.367 с.
2. Буравська І.В. Проектні технології в школі. Застосування методу проектів. Директор школи. 2006. №48(432). С.3-4.
3. Дмитренко К.А, Коновалова М.В., Семиволос О.П., Бекетова С.В. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. Харків: ВГ Основа, 2018, 119с.

4. Кириченко Т. Творчість – крок до нового. Розвиток творчої особистості учня засобами навчальної діяльності на уроках світової літератури. *Зарубіжна література*. 2012. №16(752). С.36-41.
5. Чернявська Т.О. Значення методу проєктів в розвитку творчого потенціалу учнів на уроках інформатики в ПТНЗ. *Освітній інтернет-навігатор*. 2017. 3 жовтня. <http://oin.in.ua/znachennya-metodu-proektiv>.

Серих Лариса Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики змісту освіти
Комунального закладу Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ

Актуальність дослідження. Головним рушієм процесу модернізації на інноваційній основі, завжди були й незмінно залишаться люди – компетентні і кваліфіковані, конструктивні та конкурентоспроможні, компромісні та консенсусні. У розвитку людського потенціалу, людського капіталу ключову і, головне, безперервно зростаючу роль відіграє освіта. Звісно – освіта сучасна, що відповідає найкращим стандартам якості. Виключно завдяки освітній складовій в індексах людського розвитку та глобальної конкурентоспроможності Україна за цими показниками утримує середні позиції в колі багатьох країн світу. Водночас дедалі стає очевидним, що екстенсивний шлях зростання національної освіти себе повністю вичерпав. На порядку денному – досягнення нею нових якісних характеристик, які відповідають вимогам сьогодення [1, с. 4]. Саме взаємодія закладів загальної середньої та позашкільної освіти сприятиме формуванню та розвитку професійних якостей педагогів, забезпечать розвиток особистості, зокрема естетичний.

Новий виток розвитку української освіти повинен мати належне наукове обґрунтування змін. За роки незалежності для найбільшої гуманітарної сфери – освіти, всупереч кризовим явищам, удалося закласти основи її теоретико-методологічного та науково-методичного супроводу [1, с. 5].

Метою статті є дослідити шляхи взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти, модернізації освітнього процесу післядипломної педагогічної освіти на компетентнісному підході, що забезпечить підвищення методичного та практичного рівнів професійної компетентності здобувача професійної освіти (учителя, педагога), підготовка:

–кваліфікованого працівника: особистість, що набуває освітніх та професійних компетентностей відповідно до власних інтересів, запитів роботодавців, потреб економіки, конкурентоздатна та мобільна на ринку праці особа;

–цілісної особистості: всебічно розвинена особистість, здатна до вибору власної освітньої траєкторії, побудови професійної та особистої кар'єри, навчання упродовж життя, започаткування власного бізнесу;

–відповідального громадянина: особистість з морально-етичними принципами, яка здатна приймати виважені рішення, ініціативна, соціалізована, комунікативна, толерантна, патріот з активною позицією.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до зазначеного зміст освіти розроблено на основі компетентнісного підходу. Формування знань, умінь, ставлень, що є сутністю компетентнісного підходу, забезпечують у майбутньому здатність особистості успішно провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади.

Завдання освітнього процесу полягає в забезпеченні індивідуально-особистісного та професійно-діяльнісного самовдосконалення слухачів на основі активізації їхньої базової

освіти, набутого професійного та життєвого досвіду відповідно до індивідуально-особистих інтересів, соціальних запитів держави щодо ефективного виконання посадово-функціональних обов'язків.

Профілі базових компетентностей педагогічних працівників містять основні індивідуально-особистісні та професійно-діяльнісні якості, необхідні для успішного виконання стратегічної мети та завдань реформування повної загальної середньої освіти:

– професійно-педагогічна компетентність – обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню підлітків, здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів повної загальної середньої та позашкільної освіти. Ця компетентність формується і розвивається шляхом обізнаності вчителів з новітніми методиками викладання навчальних дисциплін [6] (рис. 1);

– соціально-громадянська компетентність – розуміння сутності громадянського суспільства, володіння знаннями про права і свободи людини, усвідомлення глобальних (у тому числі екологічних) проблем людства і можливостей власної участі у їх розв'язанні, усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності, вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв'язання, навички ефективної та конструктивної участі в цивілізаційному суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи, уміння попереджувати та розв'язувати конфлікти, досягаючи компромісів. Проблеми глобальні, екологічні, економічні, соціальні значною мірою розглядають викладачі кафедри при викладанні дисциплін **«Теорія та методика викладання гуманітарних дисциплін»**, **«Теорія та методика позашкільної освіти»**, **«Теорія та методика гурткової роботи»**, **«Теорія та методика викладання мистецьких дисциплін»** та ін.;

– загальнокультурна компетентність – здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва, усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення, поваги до розмаїття культурного вираження інших, забезпечується викладачами теорії та методики викладання мистецьких дисциплін (Серих Л.В., Байдак Ю.В., Серих Т.М.) [4-5; 7], що дозволяє підвищувати естетичний розвиток підлітків, а також проведення спецкурсів з методики основних навчальних дисциплін (рис. 1);

– мовно-комунікативна компетентність – володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, уміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розміркувань та аргументації, розвиненість культури професійного спілкування, здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії (відповідних знань, вербальних і невербальних умінь і навичок залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій) [6]. Володіння цією компетентністю педагогами кафедри теорії і методики змісту освіти свідчить про ефективність педагогічної взаємодії під час проведення тренінгів, майстер-класів, ділових ігор, круглих столів тощо (рис. 1) та уможливорює використанні цих методів у естетичному вихованні підлітків;

– психологічно-фасилітативна компетентність – усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я особистості, здатність сприяти творчому становленню підлітків та їхній індивідуалізації та естетичній вихованості. Зокрема забезпечується викладачами теорії та методики **позашкільної освіти та гурткової роботи** (Серих Л.В., Тихенко Л.В., Сьома С.О.); **мистецьких дисциплін** (Серих Л.В., Байдак Ю.В., Серих Т.М.) під час проведення традиційних практичних, семінарських занять, тренінгів, майстер-класів, дискусій, ділових ігор, круглих столів, фасилітованих дискусій [4-5; 7]; організації діяльності лабораторій, пов'язаних із здоров'ям та життєдіяльністю особистості,

науково-дослідницькою діяльністю, проектною діяльністю обласного, регіонального Всеукраїнського та міжнародного рівнів;

ПРОФІЛ БАЗОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	ІНДИВІДУАЛЬНО-ОСОБИСТІСНІ ТА ПРОФЕСІЙНО-ДІЯЛЬНІСНІ ЯКОСТІ ПЕДАГОГА	ДИСЦИПЛІНИ, НА яких забезпечується ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	ВИКЛАДАЧ, який ЗАБЕЗПЕЧУЄ ФОРМУВАННЯ компетентностей
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ	<p><i>Обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методики, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища.</i></p> <p><i>Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва.</i></p> <p><i>Володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння відстоювати власну позицію, розвиненість культури професійного спілкування, здатність досягати результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії.</i></p>	<p>«Теорія та методика початкової освіти»</p> <p>«Теорія та методика викладання мистецьких дисциплін»</p> <p>«Теорія та методика викладання гуманітарних дисциплін»</p> <p>«Теорія та методика позашкільної освіти»</p> <p>«Теорія та методика гурткової роботи»</p>	<p><i>Серих Л.В.</i></p> <p><i>Байдак Ю.В. Серих Л.В.</i></p> <p><i>Байдак Ю.В. Серих Т.М.</i></p> <p><i>Серих Л.В. Тихенко Л.В.</i></p> <p><i>Серих Л.В. Сьома С.О.</i></p>

Рис.1. Схема модернізації освітнього процесу засобами взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти, що забезпечує кафедра теорії і методики змісту освіти КЗСОШПО на компетентнісному підході.

– підприємницька компетентність – уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави. Володіння цією компетентністю педагогами кафедри теорії і методики змісту освіти свідчить про ефективність педагогічної взаємодії з педагогами закладів загальної середньої освіти та позашкільної освіти, зокрема під час проведення взаємодії з дисциплін «Теорія та методика позашкільної освіти», «**Теорія та методика гурткової роботи**» [2; 3] і «**Теорія та методика основних методик організації освітнього процесу**», які забезпечує кафедра теорії і методики змісту освіти;

– інформаційно-цифрова компетентність – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства.

Активне використання новітніх педагогічних, інформаційно-цифрових підходів до викладання й оцінювання, інноваційних практик міждисциплінарного навчання, методів та засобів навчання з акцентом на розвиток дослідницьких компетенцій забезпечують якість упровадження STEM-освіти, що багато в чому визначається компетентністю та рівнем професійної діяльності науково-педагогічних працівників.

Розвитку професійної компетентності педагогічних працівників сприяє участь у різнопланових заходах регіонального, всеукраїнського, міжнародного рівнів: науково-практичних конференціях, семінарах, вебінарах, STEM-фестивалях, конкурсах; заняття у web-STEM-школі «STEM-освіта вчителя». Учителям, відповідно до вектора свого фахового зростання, долучаються до проектів, які реалізують як державні освітні установи, так і громадські, міжнародні (грантові), комерційні. Педагоги, які працюють в позашкільній освіті, проходять стажування в міжпредметному лабораторному комплексі «МАНЛаб», беруть участь у Всеукраїнських конкурсах, змаганнях «Наука на сцені», Інтернет-конкурсі «Учитель року», конкурсі на здобуття премії «Global Teacher Prize Ukraine», «Джерело творчості» та ін., метою яких є підвищення фахової ерудованості педагогів та розвиток естетичної вихованості підлітків.

Висновки. Отже, означена взаємодія закладів загальної середньої та позашкільної освіти через оновлення на змінення курсової підготовки педагогів забезпечує формування та розвиток диспозиції (цінності, ставлення) педагога (учителя, вихователя, керівника гуртка) – дитиноцентризм, цінність особистості; готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; відданість ідеї щодо значущої участі в освітньому процесі; просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, формування спільноти, полікультурність); рефлексія власної професійної практики.

Список використаних джерел

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України / редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий, А.М. Гуржій, О.Я. Савченко – заступ. голови / за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2016. 448 с.

2. Серих Л. В. Бенчмаркінг як ефективна технологія взаємодії загальноосвітнього та позашкільного навчального закладу в естетичному вихованні підлітків. *Застосування технологій бенчмаркінгу в організації навчального процесу в системі післядипломної педагогічної освіти*. Всеукр. наук. -практ. Інтернет-конференція 24 листопада 2016 р. Харків. URL:http://conf-hano.at.ua/news/elektronnij_zbirnik_materialiv/2016-12-27-705 (дата звернення 09.12 2016)

3. Серих Л. В. Взаємодія загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків: монографія. Суми: НіКО, 2015. 374 с.

4. Серих Л. В. Естетичне виховання підлітків засобами живопису: метод. посібн. для вчителів, викладачів образотв. мистецтва. Суми: НВВ КЗСОІППО. 2016. 48 с.

5. Серих Л. В. Естетичне виховання: середовищний підхід: навч. -метод. посібник. Київ-Суми: НіКО. 2016. 200 с.

6. Серих Л. В. Професіограма педагога в контексті взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків. *Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти*. зб. наук. праць Всеукр. наук. -практ. конф. «Гуманізація навчально-виховного процесу закладу освіти як основа модернізації освітньої галузі». 28-29 травня 2015 року. Івано-Франківськ, 2015. С. 235-242.

7. Сучасні підходи до уроку образотворчого мистецтва: навч. -метод. посібник для вчителів образотворчого мистецтва / за заг. ред. Л. В. Серих. Суми: НіКО, 2012. 104 с., іл.

Сєрих Тетяна Миколаївна,
викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
Комунального закладу Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти,
аспірантка Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

ПОЛІКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Входження України у світовий освітній простір, модернізація системи вищої освіти в Україні, її участь у світовому співтоваристві висувають високі вимоги до забезпечення повноцінної вищою освітою студентів, які в майбутньому стануть фахівцями різних галузей. Сьогодні особливо гостро відчувається вплив світової глобалізації, інтернаціоналізації та інтеграційних процесів, які охоплюють нашу країну, що своєю чергою окреслює завдання сучасної освіти – створення умов для набуття студентами, майбутніми вчителями досвіду міжкультурного спілкування, розвитку, умінь і навичок спілкування з представниками інших національностей, у процесі якого відбувається розвиток полікультурної компетентності. Аналізуючи документи Ради Європи, ООН, ЮНЕСКО, пріоритетними завданнями є підготовка молоді до ефективної діяльності в умовах поліетнічного та полікультурного суспільства [5]. Під час формування особистості, готової до життя в полікультурному соціумі, вирішальна роль належить системі освіти, і насамперед вищій школі.

Аналіз останніх публікацій. Вітчизняними та зарубіжними вченими зроблено суттєвий внесок в аналіз сутності понять «компетентність»: у педагогіці С. Бондар, А. Вербицьким, М. Голованем, Н. Ничкало, Г. Селевко, О. Овчарук, А. Петровим, О. Пометун, А. Хуторським; у психології А. Бодальовим, І. Зимньою, Р. Мільруд, Дж. Равеном, С. Уїдеттом та С. Холліфордом. Розкриваючи поняття компетентності, Дж. Равен вказує на те, що це спеціально структуровані набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання, які дозволяють людині розв'язувати незалежно від контексту проблеми, характерні для певної сфери діяльності [6].

Науковці С. Бондар, С. Шишов та інші трактують компетентність як здатність діяти, яка проявляється за умови глибокої особистісної зацікавленості в певному виді діяльності, що становить цінність для самої людини. На відміну від науковців вітчизняних, С. Уїдетт та С. Холліфорд визначають компетентність як готовність, яка потрібна для вирішення поставлених завдань та отримання необхідних результатів праці [10].

Актуальну, формовану особистісну якість, яка ґрунтується на знаннях, інтелектуально й особистісно зумовлену соціально-професійну характеристику людини, її особистісну якість розуміє під компетентністю І. Зимня [2, с. 20-25].

З урахуванням відмінностей у тлумаченні поняття «компетентність» науковцями (І. Зимня, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторський, С. Шишов) пропонується визначення дефініції «ключова компетентність». Зокрема, три групи компетентностей виокремлює І. Зимня:

- особистісні компетентності, що стосуються особистості як суб'єкта життєдіяльності;
- комунікативні компетентності окреслюють взаємодії між людьми;
- діяльнісні компетентності стосуються людської діяльності, що проявляється в усіх її типах і формах [2].

С. Шишов подає розподіл ключових компетентностей на групи залежно від можливостей, які вони дають людині:

- вивчати (уміти з користю використовувати досвід, організувати взаємозв'язок своїх знань та упорядковувати їх, самостійно навчатись);
- шукати (використовувати різні бази даних, отримувати інформацію, уміти працювати з документами та класифікувати їх);

- думати (критично ставитися до різних аспектів життєдіяльності, організувати взаємозв'язок минулих і теперішніх подій, відпрацьовувати власну позицію в дискусіях);
- співпрацювати (вміти працювати в групах, приймати рішення);
- братися за справу (залучатися до проекту, нести відповідальність, організувати свою роботу);
- адаптуватися (виявляти гнучкість у потоці швидких змін, вміти використовувати нові технічні й інформаційні комунікації) [8, с. 32].

Виклад основного матеріалу. Полікультурна комунікативна компетентність належить до сфери загально-соціальних компетентностей, які не залежать від професії. Вона забезпечує активну життєдіяльність, взаємодію, спілкування людини, її здібність орієнтуватися та адекватно сприймати різні сфери соціальної дійсності, гармонізує внутрішній світ особистості та її ставлення до суспільства.

Найважливішою метою системи освіти є підготовка людини до ефективної комунікативної діяльності та спілкування в полікультурному середовищі, що пов'язане з усвідомленням культурного різноманіття та здатністю до поведінки, яка відповідає конкретним культурним умовам.

Українська як і будь-яка іноземна мова означає не тільки граматичну та лексичну структуру для здобувачів освіти, а й виступає засобом здійснення міжкультурної комунікації, що ґрунтується на інтегрованому вивченні мови та культури країни. Студент, здобувач освіти – мовна особистість, здатна до адекватної соціокультурної діяльності в умовах іншої мовної та культурної спільноти. Тому розвиток полікультурної компетентності набуває особливого значення в процесі викладання української та іноземної мови як основного засобу комунікації.

Останні роки наукових досліджень (Дж. Беннет, Н. Богатих, І. Васютенкова, Л. Воротняк, Л. Гончаренко, О. Джуринський, В. Кузьменко, Л. Перетяга, Т. Поштарьова, І. Соколова, Б. Татохов, Ховард-Хамільтон, О. Щеглова) сформували тлумачення поняття «полікультурна компетентність», результатом яких є різноманіття термінів та визначень, у яких виокремлюють різні думки щодо її змісту залежно від цілей та області застосування. Так, Дж. Беннет та М. Беннет подають визначення полікультурної компетентності, яке охоплює перспективу міжкультурних стосунків, комунікації між студентами, свідомі знання власної культури (культурний самоаналіз), певні системи поглядів на створення культурних контрастів, здатність аналізувати взаємодію, прогнозувати непорозуміння й адаптивну поведінку [9, с. 149]. З огляду на це, бути полікультурно-комунікативно компетентним означає бути толерантним, допускати принцип плюралізму, мати знання про інші народи, нації та їхні культури, розуміти їхню своєрідність і цінність.

Т. Поштарєва розглядає полікультурну компетентність як таку, що дозволяє індивіду знайти адекватні моделі поведінки, які допомагають підтримувати атмосферу злагоди та взаємної довіри, усуненню нетерпимого ставлення до людей, які відрізняються кольором шкіри, мовою, цінностями, культурою [4, с. 36].

На думку Л. Перетяги, сутність полікультурної компетентності полягає в тому, що людина, яка володіє цією компетентністю, виступає активним носієм досвіду в галузі міжособистісної взаємодії з представниками різних культур. Ми акцентуємо увагу на російській, англійській та українській мовах, але це не означає, що інші мови та культури не потрібно розглядати, коли аналізувати дефініцію «полікультурна комунікативна компетентність». Полікультурну компетентність науковець визначає як «складне багатокомпонентне особистісне утворення, що є результатом полікультурної освіти та ґрунтується на засадах теоретичних знань та об'єктивних уявлень про етнокультурне різноманіття світу, що реалізується через уміння, навички й моделі поведінки, які забезпечують взаємодію з представниками різних народів і культур на основі позитивного (толерантного) ставлення до них, а також у процесі набуття досвіду міжкультурної взаємодії, що, у свою чергу, сприяє ефективній міжетнічній взаємодії в сучасному полікультурному

середовищі» [3, с. 102]. Ми акцентуємо увагу на активній участі комунікативних процесів у розвитку полікультурної компетентності.

Висновки. Полікультурна компетентність – це інтегративна якість, яка містить сукупність знань, умінь, навичок, які виражені в знаннях про культуру свого народу, поінформованість у змісті, засобах та способах взаємодії з культурою, яка відбувається у комунікативний спосіб. Полікультурна компетентність реалізується в здатності вільно орієнтуватися в полікультурному світі, розуміти його цінності та зміст, позитивно взаємодіяти з носіями іншої культури, спілкуватися, відтворювати зворотній зв'язок, забезпечувати взаєморозуміння через мовленнєвий та мовний компоненти.

Список використаних джерел

1. Бакум З. П. Українська мова як іноземна: Лінгводидактичні проблеми. Філологічні студії. 2010. № 5. С. 226–232.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. 2004. 42 с.
3. Перетяга Л. Є. Дидактичні умови формування полікультурної компетентності молодших школярів : дис. ... д-ра пед. наук. Харків, 2008. 175 с.
4. Поштарева Т. В. Формирование этнокультурной компетентности. Педагогика. 2005. № 3. С. 35–42.
5. Програмний документ ЮНЕСКО (1995 р.) Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. Київ: Знання України, 2005. 804 с.
6. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы: Пер. с англ. Изд. 2-е, испр. Москва: «Когито-Центр», 2001. 142 с.
7. Татухов Б. А., Богатых Н. А. Поликультурная компетентность – фактор развития толерантности студентов. Высшее образование. 2008. № 3. С. 24–26.
8. Шишов С. Е. Понятие компетенции в контексте качества образования. Стандарты и мониторинг в образовании. 1999. № 2. С. 30–34.
9. Whiddett Steve and Hollyforde Sarah. Practical guide to ompetences: how to enhance individual and organizational performance. 2nd ed. London: Chartered Institute of Personnel and Development, 2003. 144 p.
10. Bennett J. M., Bennett M. J. Developing intercultural sensitivity: An integrative approach to global and domestic diversity. Handbook of intercultural training / ed. by D. Landis (3rd ed.). CA: Sage. 2004. P. 147–165.

Сіленко Тетяна Юріївна

вчитель математики Недригайлівської спеціалізованої
загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів
Недригайлівської селищної ради
Сумської області (опорний заклад)

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ

Актуальність дослідження. Сьогодні реформування освіти України є частиною процесів оновлення освітніх систем, пов'язаних із визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу.

З уведенням компетентнісного підходу до системи шкільної освіти з'являється можливість якісних змін у підготовці випускників. З позицій компетентнісного підходу основним результатом діяльності педагогічного колективу школи має бути формування компетентного випускника, здатного використовувати отримані знання в реальному житті, витримувати конкуренцію на ринку праці.

Сьогодні сучасний вчитель має мислити гнучко, нестандартно, уміти адаптуватися до швидких змін та умов життя. Учитель повинен володіти такими професійними компетентностями:

- ✓ громадська компетентність,
- ✓ соціальна компетентність,
- ✓ загальнокультурна компетентність,
- ✓ уміння вчитись,
- ✓ технологічна(інформаційна) компетентність,
- ✓ науково-методична компетентність,
- ✓ прогностична компетентність,
- ✓ комунікативна компетентність,
- ✓ здоров'язберігаюча компетентність,
- ✓ підприємницька компетентність,
- ✓ налаштованість на саморозвиток і самовдосконалення ,
- ✓ рефлексивна.

Мета дослідження – розкрити учителю математики особливості пошуку шляхів удосконалення навчання геометрії в загальноосвітній школі та підвищення якості методичної підготовки уроків математики на основі компетентнісного підходу.

Відколи існує школа, існує одвічна проблема: чому вчити і як вчити? Вже крилатими стали слова: «Дитина повинна мати не добре наповнену, а добре впорядковану голову». Формування ключових компетентностей відбувається на основі компетентностей галузевих та предметних. Важливою складовою загальноосвітньої підготовки, є математична освіта.

Математична освіта є потужним засобом формування логічного мислення учнів із характерними для нього рисами обґрунтованості, послідовності, повноти, критичності та раціональності. Разом з тим, геометрична освіта має велике значення для розвитку уявлення, просторової уяви, інтуїції, які є основою творчої діяльності особистості.

В умовах реалізації компетентнісного підходу в шкільному навчанні, геометрична освіта школяра передбачає, зокрема, завдання формування його геометричної компетентності. Тобто, крім формування геометричної грамотності (геометричні знання, геометричні уміння) учня, постає завдання розвитку способів його розумової діяльності та формування особистісного ставлення учня до геометрії та процесу її вивчення. Це означає, що результат навчання геометрії школі вбачається у сформованості в учня готовності і здатності розвивати і застосовувати набуті геометричні знання та уміння в різноманітних життєвих і професійних ситуаціях, у нових, можливо нестандартних, умовах. Геометричну компетентність учня будемо розглядати як складову його математичної компетентності.

Ключовим поняттям в організації процесу навчання є поняття «методична система» в його класичній інтерпретації як сукупності наступних взаємозалежних компонентів: цілепокладання, зміст, методи, засоби, організаційні форми навчання, його очікувані результати та їхнє оцінювання.

Організація цілепокладання обов'язково має включати діяльність учня, діяльність учителя та їхню спільну діяльність, оскільки неможливо реалізувати нові освітні цілі, якщо учень пасивно засвоює навчальний матеріал.

При компетентнісному навчанні центр ваги у цілепокладанні зміщується з того, чого хоче досягти вчитель, на те, що потрібно учневі. Вчитель має пам'ятати, що він готує (навіть із дуже обдарованих учнів), не математиків-професіоналів, а насамперед, всебічно розвинену особистість.

Сутнісні умови організації процесу навчання математики, побудованого на засадах компетентнісного підходу, яка пов'язана із змістовим компонентом навчання: опора на суб'єктивний досвід учнів при відборі завдань;

- використання відкритих (з невизначеним заздалегідь результатом) і закритих (із заздалегідь запланованим відповіддю) навчальних завдань;

- використання практико-орієнтованих ситуацій - як для постановки проблеми (введення в завдання), так і для її безпосереднього вирішення;
- використання завдань надлишковою (недостатньою) інформацією для вироблення в учнів навичок роботи в умовах невизначеності.

Методи і технології навчання, що використовуються в компетентнісному підході, повинні дозволяти учням набути досвіду доцільного застосування знань. В результаті підвищується ймовірність прояву і розвитку в школярів особистісних рис, необхідних для ефективної діяльності в рамках тієї чи іншої компетентності.

Переважаючими мають стати методи, які забезпечують саморозвиток, самоактуалізацію учня, дозволяють йому самому шукати й усвідомлювати придатні саме для нього способи вирішення проблем (у тому числі життєвих).

Серед новітніх наукових розробок з теорії та методики навчання математики, зокрема і геометрії, особливі позиції займають питання евристичного навчання, використання знаково-символьних засобів формування і розвитку творчого мислення учнів в умовах диференційованого навчання, упровадження ІКТ у навчальний процес, прикладної спрямованості курсу геометрії тощо.

Активне впровадження в навчальний процес засобів інформатизації дозволяє вести мову про нові форми та методи подання навчального матеріалу. Зростає інтерес до комп'ютерних технологій, які є одним із найбільш ефективних засобів подання наочного матеріалу. Інформація, що подається за допомогою комп'ютера - є найдоступнішою для сприйняття й аналізу за обмежений проміжок часу. Навчання засобами комп'ютерних технологій зазвичай не потребує додаткової мотивації, а найважливішим завданням учителя стає вибір оптимальної методики викладання предмету. З одного боку необхідно володіти на достатньому рівні компютером, з іншого мати набір програмних засобів для використання під час навчання.

На сьогодні дуже актуальними є такі ППЗ як :

- **“Бібліотека електронних наочностей “Геометрія, 7-9 класи”;**
- **Пакет «Динамічна геометрія»** призначений для використання вчителями математики й учнями 7-11 класів на уроках геометрії;
- **Програмний засіб "Математика, 5-6 клас"**
- **GeoGebra** — динамічне геометричне середовище, яке дає можливість створювати «живі креслення» для використання геометрії, алгебри, планіметрії, зокрема, для побудов за допомогою циркуля і лінійки

Сучасні інформаційні технології навчання забезпечують високий темп уроку, наочність подання матеріалу, можливість оперативного повернення до раніше вивченого. **Web 2.0 – Інтернет** другого покоління, який характеризується інтерактивністю, можливістю взаємодії користувачів та спрощеним використанням ресурсів. **LearningApps.org** є сервісом Web 2.0 для підтримки процесів навчання та викладання за допомогою невеликих інтерактивних модулів.

Сервіс відкриває великі можливості для різноманітності дидактичних завдань. Кожний учасник процесу може використовувати розробки своїх колег, використовуючи величезний банк розробок користувачів сервісу та ділитися своїми авторськими продуктами. Є також можливість використовувати ілюстративні, відео- та аудіо-матеріали. Створені завдання образні, барвисті і легко запам'ятовуються. Автори завжди мають можливість використовувати функцію «повернутись та виправити». Є можливість виправлення помилок.

Найбільш поширені комп'ютерні середовища, які підтримують вивчення шкільної математики:

- <http://www.cabri.com> – Cabri 3D (чернетка для інформатики);
- <http://www.dynamicgeometry.com> – Geometer's Sketchpad (блокнот геометра);
- <http://www.geogebra.org> – GeoGebra;
- <http://www.geogebra.org> – GeoGebra 5.0;

- <http://www.cinderella.de> – Cinderella;
- <http://geonext.uni-bayreuth.de> – GeoNext;
- <http://www.int-edu.ru> – Живая Геометрия;
- <http://www.int-edu.ru> – Живая Математика;
- <http://obr.lc.ru/mathkit> – Математический конструктор;
- http://dg.osenkov.com/index_ru.html – DG (Динамічна геометрія);
- <http://math.exeter.edu/rparris/winggeom.html> – Wingeom;
- <http://www.geocentral.net/geometria/ru> – Geometria;
- <http://www.raumgeometrie.de/drupal> – Archimedes Geo3D

ІКТ можна використовувати на всіх етапах навчального процесу: при вивченні нового матеріалу, повторенні, закріпленні знань та вмінь учнів, контролі навчальних досягнень. Комп'ютер для учня на кожному уроці буде виконувати різні функції: учителя, наставника, знаряддя праці, об'єкт навчання, помічника, тренажера, ігрового середовища тощо.

Для компетентнісного навчання будь-якого предмета важливим є етап оцінювання навчальних досягнень. Оцінювання результатів навчання учнів – це процес опрацювання (систематизації, аналізу, узагальнення тощо) кількісних і якісних показників, отриманих за певними правилами, для визначання рівня сформованості компетентностей учня з подальшою конвертацією одержаного при вимірюванні первинного результату у певну нормовану шкалу балів (оцінку).

Об'єктами оцінювання при компетентнісному підході виступають:

- знання, уміння, навички, способи діяльності у межах змісту конкретного навчального предмета (предметний результат);
- здатність учнів застосовувати знання, уміння, навички, способи діяльності, до розв'язання проблем, які належать до певного кола (або усіх) навчальних предметів, а також реальних (життєвих) ситуацій (загальнонавчальний результат);
- емоційна оцінка учнями об'єктів навчальної діяльності, сукупність ціннісних орієнтацій, мотивація, інтерес, готовність до навчання тощо (особистісний результат).

Оцінювання при компетентнісному підході має перетворитися із процедури співвіднесення (порівняння) дитини з деяким ззовні встановленим нормативом (шаблоном) і прилаштування всіх під один заданий стандарт, у засіб стимулювання учня до досягнення суб'єктивно значущих освітніх результатів. Це вимагає включення до змісту навчання математики формування в учнів навичок рефлексії, самоаналізу, самоконтролю, самооцінки.

Самооцінювання забезпечує внутрішній зворотній зв'язок — одержання учнями даних про свої навчальні досягнення та труднощі, які виникли при виконанні навчальних завдань. Потреба у систематичному самооцінюванні стимулює процес навчання, формує критичність думки та вміння бачити прогрес (або регрес) і перспективи власної (у тому числі навчальної) діяльності.

Висновки. Таким чином, представляючи організаційно-методичний інструментарій формування методичної компетентності учителів математики до навчання учнів, акцентую увагу на прийомах і засобах активізації методичного мислення та методичної діяльності педагога. Ефективність формування методичної компетентності вчителя у навчанні учнів математики підвищується за умови активного використання розроблених в Україні ППЗ та сучасних Інтернет ресурсів.

Список використаних джерел

1. Нечай Г.М. Впровадження освітнього сервісу WEB 2.0 в навчальний процес сучасної школи на прикладі використання LearningApps.org уроках географії (методичні рекомендації)
2. Уроки математики у школі з використанням електронних засобів навчання." Навчально-методичний посібник. / [уклад. Гарус І.Б.]. – Полтава : ПОІППО, 2011. – 101 с.

3. Теоретико-методичні засади формування методичної компетентності майбутнього вчителя математики до навчання учнів геометрії : монографія / О. І. Матяш; науковий редактор д.пед.н., проф. О. І. Скафа. – Вінниця : ФОП Легкун В.М., 2013
4. Бібік Н. М. Компетентність у навчанні / Н. М. Бібік // Енциклопедія освіти / АПН України, гол.ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 408 с.
5. Ганжела С. І. Формування пізнавальної самостійності учнів основної школи в навчанні геометрії з використанням інформаційних технологій : автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (математика)» / Сергій Іванович Ганжела. – К., 2010.– 20 с.
6. Головань М. С. Математичні компетентності чи математична компетентність? / М. С. Головань // Математика в сучасній школі. – 2013. – №4. – С. 23–27.
7. Жалдак М. І. Комп'ютер на уроках геометрії: [посіб. для вчителів] / М. І. Жалдак, О. В. Вітюк. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова. – 2000. – 168 с.
8. О.І.Глобін, М.І. Бурда, Д.В. Васильєва. Компетентнісно орієнтована методика навчання математики в основній школі. *Методичний посібник*. Київ – 2014

Слободяник Володимир Іванович,
кандидат психологічних наук, доцент
заступник начальника навчально-наукового
інституту психології та соціального захисту
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

Сірко Роксолана Іванівна,
кандидат психологічних наук, доцент
заступник начальника кафедри
практичної психології та педагогіки
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДСНС УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день однією із самих емоційно забарвлених професій – педагогіка, яка передбачає постійний контакт і взаємодію з людьми, причому ці взаємини повністю базуються на емоційному взаємовідгуку. І з роками, від безперервної динаміки емоційного фону, особистість зіштовхується із рядом проблем – втрачає здатність швидко відволікатись від стресових ситуацій, контролювати свої почуття та їх прояви, діяти раціонально у ситуаціях, які викликають бурхливі емоції, тощо [1, с. 11].

Аналіз наукових джерел дає можливість стверджувати, що нескінченне спілкування з людьми стомлює, викликає цинізм, притуплює емоції, з'являється байдуже ставлення до людей. До цього стану схильні, навіть, самі незалежні, креативні та відкриті люди [7, 8, 9].

Виклад основного матеріалу. На думку науковців, від емоційного виснаження більше страждають чоловіки, спостерігається пряма залежність і від стажу роботи (якщо стаж перевищує 15 років). А наростання емоційних труднощів як у чоловіків, так і у жінок настають після 38 - 40 років [2, с. 44].

У психолого-педагогічній літературі зазначено, що до емоційного вигорання найшвидше приводить позиція професіоналів, які вірять і слідуєть таким міфам: «Мені не можна помилятися», «Я повинен бути стриманим», «Я не маю права бути упередженим» і «Я зобов'язаний бути прикладом для наслідування» [5, с. 217].

Проведений аналіз літератури дає можливість стверджувати, що є ряд станів людини, які різко зменшують її мотиваційний потенціал. При монотонності життя, психічному перенасиченні, стомленні зникає бажання виконувати роботу; до якої спочатку був

позитивний мотив. Але особливо сильно і тривало впливає на зниження мотиваційного потенціалу стан депресії, що виникає у здорових людей. Відчуття тривоги й депресії є також симптомом емоційного вигорання. Виникає відчуття безпорадності перед життєвими труднощами, невпевненості в своїх можливостях, що поєднуються з відчуттям безперспективності. Сила потреб, потягів різко знижується, приводить до пасивної поведінки, безініціативності [4, с. 55-56].

Ряд науковців визначають найуразливішими є ті, хто реагує на стреси агресивно, нестримано, піддававшись суперництву. Стресогенний чинник викликає у таких людей, як правило, відчуття пригніченості, смутку через нездійснення того, чого хотілося досягти [3, с. 96].

До професійних стресів можна віднести входження в нове професійне середовище; ситуацію нововведень і конфліктів в ційсфері; ситуації зміни вимог до професії, внутрішніх криз; ситуації, пов'язані з професійним зростанням, кар'єрою тощо. Так, ситуація нововведень і конфліктів у професійній сфері може сприяти появі у людини таких стресових проявів, як безпорадність, схильність до конфліктів, емоційна напруженість, зниження працездатності, рівня самокритичності.

Наукові дослідження вказують на те, що синдром вигорання бере свій початок в хронічній повсякденній нарузі, емоційній перевтомі, що переживається людиною. Одним з таких станів є емоційно-мотиваційне стомлення, при якому з'являються суб'єктивні переживання втоми, мотиваційна й емоційна нестійкість. Трудове стомлення розуміється як комплекс відповідних фізіологічних зрушень в організмі, викликаних процесом праці, що знижують працездатність і створюють конфлікт між зовнішніми вимогами роботи і можливостями людини, для подолання якого організм мобілізує внутрішні ресурси і переходить на вищий рівень енергетичного функціонування. Стомлення супроводжується дратівливістю, зниженням інтересу до роботи, мотиваційною й емоційною нестійкістю, невпевненістю та іншими явищами. Можлива поява неврозів і соматичних порушень психогенного характеру. Виникають зміни в прояві особистості – епізодична конфліктність, млявість, підвищена емоційна лабільність. На стадії вираженої перевтоми все це набуває стійких рис – інтроверсія, замкнутість, агресивність, тривожність, депресивність, звуження кола значущих мотивів. [5, с.43-44].

Аналіз наукових досліджень дає підстави стверджувати, що існують різні наукові підходи до визначення суті й видів психічної напруженості. Деякі вчені розрізняють два види таких станів: напруга, що викликає позитивний, мобілізаційний ефект і напруженість, яка характеризується пониженням стійкості психічних і рухових функцій аж до дезінтеграції особи. Інші вказують на відмінність між емоційною напругою як нормальним станом і емоційною напруженістю як перед патологічним станом [6, с. 10-11].

Ряд науковців зазначають, що до синдрому емоційного вигорання схильні всі робітники, професія яких пов'язана із постійним спілкуванням з людьми. На фоні робочих стресів у особистості виникає і розвивається внутрішня напруга, яка породжує спустошення емоційного резерву. Саме так формується перша стадія синдрому емоційного вигорання. Якщо ігнорувати перші прояви спустошення, то є велика імовірність того, що незабаром людина не зможе компетентно та якісно виконувати свої професійні обов'язки [8].

Професія педагога вимагає постійної роботи емоційної сфери. Він повинен не лише навчати, виховувати, підтримувати або виправляти своїх учнів чи вихованців, а й самостійно підтримувати тонус свого психічного стану. Особистість педагога здатна це робити на професійному рівні, проте, з часом виникають і розвиваються симптоми стомлення, а також спустошення. Стан стомлення розглядають як природний стан, що неминуче виникає в певний момент виконання діяльності та несе функцію захисту. Але при тривалому стомленні, без періодів відновлення, розвивається хронічне стомлення й перевтома, при якій погіршення психофізіологічного стану не компенсується відпочинком [9].

Висновки. Слід зазначити, що для стану емоційного вигорання характерне наростання емоційного виснаження у сфері спілкування з включенням когнітивних

спотворень, оскільки він є механізмом психологічного захисту для особистості і проявляється в частковій формі виключення емоцій на психотравмуючі впливи. Доемоційного вигорання схильні люди з професійної сфери педагогів, психологів, медиків, вихователів, менеджерів. Вигорання визначається як умовний термін, що дозволяє людині дозовано витратити енергетичні ресурси і одночасно призводить до виникнення дисфункцій у роботі, а також у професійних відносинах з колегами.

До тяжких наслідків, до яких призводить емоційне вигорання, відносять проблеми в сім'ї, втрату контакту з дітьми. У спілкуванні спостерігається агресивність, тривожність, дратівливість. З учнями педагог переходить на авторитарний стиль спілкування, що порушує психологічну атмосферу в класі. А бажання якось налагодити, виправити ситуацію і знайти ефективні методи взаємодії із дітьми спеціаліст просто не має. Це зумовлює порушення як у професійній діяльності педагога, так і у процесі навчання учнів.

Список використаних джерел:

1. Авраменко М. Л. Методичні рекомендації «Профілактик апрофесійного вигорання працівників соціальної сфери» / За заг. ред. М. Л. Авраменка. – Л., 2008. 206 с.
2. Зубкова І.Я. Динаміка Я-образу вчителя-професіонала: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Вікова та педагогічна психологія»/І.Ю.Зубкова – Київ, 2001. 20 с
3. Котова Е. В. Профилактика синдрома эмоционального выгорания: учебное пособие / Е. В. Котова. – Красноярск, 2013. 93 с.
4. Климов Е. А. Психология профессионала: избранные психологические труды. – М.: ин-т практ. психологии; Воронеж: МОДЭК, 1996. 153 с.
5. Леонова А. Б. Психодиагностика функциональных состояний человека. — М.: Изд-во Моск. ун-та. 1984. 200 с.
6. Люсин, Д.В. Новометодика для вимірювання емоційного інтелекту: опитувальник ЕМІн//Психологічна діагностика. 2006. № 4. 122 с.
7. Орел В.Е. Феномен «выгорания» в зарубежной психологии. Эмпирические исследования. – М., 2009. 119 с.
8. Слободяник В.І. Теоретичні аспекти дослідження емоційного вигорання педагогів навчальних закладів ДСНС України. *Сучасний стан цивільного захисту України та перспективи розвитку* : матеріали 20 Всеукраїнської науково-практичної конференції/ В. І. Слободяник, Р. І. Сірко, І. О. Баклицький, м. Київ, 9-10 жовтня 2018 р. – Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2018.-С. 409-412
9. Слободяник В.І. Теоретичні аспекти дослідження емоційного інтелекту та явища емоційного вигорання педагогів : *Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії*: збірник наукових робіт учасників міжнарод. наук.-практ. конф. (19-20 жовтня 2018 р., м. Одеса) – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2018 – Ч.1. – С. 102- 105

Сопіна Лариса Миколаївна,
директор Комунальної установи
Сумська спеціалізована школа І ступеня
№30 «Унікум» Сумської міської ради

МОТИВАЦІЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність дослідження. У сучасних умовах з позицій економіки праці людина виступає як найважливіший елемент капіталу організації, а витрати на стимулювання її праці, створення сприятливих умов діяльності і мотивацію розглядаються як особливий вид інвестицій. В характеристиках людського ресурсу міститься величезний потенціал поліпшення якості й продуктивності праці, підвищення ефективності керування персоналом.

Ситуація системної кризи в Україні підвищує значимість мотивації і стимулювання праці управлінського персоналу організацій та установ всіх форм власності. Особливої важливості набуває рішення проблеми зацікавленості управлінського персоналу в ефективній діяльності очолюваних підрозділів, зростанні його професіоналізму, ініціативності, заповзятливості, новаторства. Тому виникає необхідність розробки нових мотиваційних механізмів активізації трудової діяльності управлінського персоналу закладів освіти, адаптованих до сучасних українських умов господарювання і до особливостей конкретної організації.

Проблема мотивації в західних країнах набула своєї значимості і актуальності ще у двадцятих роках минулого сторіччя. Родоначальниками теорії мотивації можна вважати А. Маслоу, Фр. Херцберга, Д. Мактрегора, роботи яких дали старт безлічі дослідницьких проектів і привели до появи процесуальних концепцій, моделей, розробок, що широко застосовувалися на практиці в розвинених індустріальних країнах і успішно використовуються дотепер.

Метою даної статті є аналіз системи оцінки та мотивації праці управлінського персоналу освітніх закладів Сумської області та розробка рекомендацій по покращенню методики оцінки, мотивації та стимулювання праці управлінського персоналу загальноосвітніх шкіл.

Виклад основного матеріалу. Питання управлінської діяльності є однією з найактуальніших проблем сучасної науки, що пов'язано із соціальними та економічними змінами, які відбуваються у нашій державі. Управлінська діяльність може бути охарактеризована як цілеспрямована сукупність дій, що забезпечують погодження та координацію спільної праці з метою досягнення суспільно значущих цілей та вирішення поставлених завдань. Структура управлінської діяльності включає:

- 1) цільову основу;
- 2) мотиваційну основу;
- 3) інструментальну основу.

Генетичною основою мотивів діяльності людини є його потреби – первинні (природні) і вторинні (матеріальні та духовні). У результаті усвідомлення і переживання цих потреб у людини виникають певні спонукання до дій, завдяки яким ці потреби задовольняються.

Мотивація посідає важливе місце у системі управління підприємством, установою. Вона тісно пов'язана з іншими основними функціями менеджменту – плануванням, організацією, контролем, прийняттям рішень тощо.

За допомогою мотивації керівництво може вирішувати такі завдання: залучення й утримання в організації кращих спеціалістів; визнання діяльності працівників, які досягли значних результатів, з метою подальшого стимулювання їх творчої активності; демонстрація ставлення керівництва до високих результатів праці; популяризація результатів праці кращих працівників; застосування різноманітних форм визнання заслуг; покращення морально-психологічного стану працівників через відповідну форму визнання; забезпечення підвищення трудової активності колективу підприємства.

На мотивацію управлінської діяльності суттєво впливає система оцінювання управлінців. Застосування сучасних методів об'єктивної оцінки праці управлінських працівників, і особливо керівників, в умовах ринкової економіки та демократизації керування здобуває особливого значення. Проведення таких оцінок напередодні атестації, у процесі виборів керівника, при формуванні резерву кадрів на висування, а також у поточних перестановках у кадровому складі – такі основні практичні напрямки оцінної діяльності організацій.

Ділова оцінка якості персоналу організації – це цілеспрямований процес установлення відповідності якісних характеристик персоналу (здатностей, мотивацій і властивостей) вимогам посади або робочого місця.

Оцінка ефективності заснована на урахуванні специфіки праці службовців (керівників) і особливостей прояву його результатів.

Організації періодично оцінюють своїх співробітників з метою підвищення ефективності їхньої роботи і визначення потреб професійного розвитку. Як показують дослідження, регулярна й систематична оцінка персоналу позитивно позначається на мотивації співробітників, їхньому професійному розвитку і росту. Одночасно результати оцінки є важливим елементом керування людськими ресурсами, оскільки надають можливість приймати обґрунтовані рішення відносно винагороди, просування, звільнення співробітників, їхнього навчання й розвитку.

Вибір методів оцінки персоналу для кожної конкретної організації є унікальним завданням, вирішити яку може тільки керівництво самої організації (можливо за допомогою професійних консультантів). Так само як і система компенсації, система атестації повинна враховувати і відбивати ряд факторів – стратегічні цілі організації, стан зовнішнього середовища, організаційну культуру й структуру, традиції організації, характеристики зайнятої у ній робочої сили. У стабільних організаціях зі стійкою ієрархічною структурою, як правило, можуть ефективно використовуватися традиційні методи оцінки; для динамічних організацій, що діють в умовах зовнішнього середовища, що змінюється, більше підходять нетрадиційні методи. При виборі системи оцінки необхідно звернути особливу увагу на її відповідність іншим системам керування персоналом – компенсації, планування кар'єри, професійного навчання, щоб домогтися синергетичного ефекту та уникнути конфліктів і протиріч.

З метою вивчення особливостей ставлення керівників загальноосвітніх навчальних закладів до практики оцінювання і мотивації праці управлінського персоналу було проведене дослідження, яке включало в себе анкетування та співбесіду з директорами загальноосвітніх шкіл Сумської області.

В оцінюванні складових досягнення загальноосвітньою школою високих результатів роботи усі досліджувані директори одностайно виділяють дві основних. Це професіоналізм педагогів, який більше 90% опитаних директорів загальноосвітніх шкіл вважають за найважливішу складову успіху роботи школи.

Результати опитування свідчать про те, що директори з стажем керівної роботи 3-10 років є носіями більш сучасних інноваційних тенденцій, але водночас, недооцінюють раціональні традиційні критерії. Директори зі стажем керівної роботи більше 10 років, навпаки, схильються до традиційних підходів, та досить повільно сприймають інноваційні тенденції в управлінні освітою.

У цілому рівень об'єктивності в оцінюванні роботи загальноосвітньої школи опитані директори вважають більш високим, ніж рівень справедливості при розподілі заохочень і стягнень в стимулюванні роботи загальноосвітньої школи. Переважна більшість директорів з стажем керівної роботи більше 10 років вважають цей рівень високим, а директорів з стажем керівної роботи 3-10 років – середнім. Так, всі директори вважають, що рівень справедливості при розподілі заохочень і стягнень в стимулюванні роботи загальноосвітньої школи середній.

Сучасні форми оцінювання та стимулювання роботи загальноосвітніх шкіл більш високо оцінюють директори загальноосвітніх шкіл з стажем керівної роботи більше 10 років.

Більшість директорів вважає, що незважаючи на у цілому прийнятну практику оцінювання роботи загальноосвітніх шкіл, засоби їх стимулювання є недостатніми та не завжди справедливими. Так, виявляється, що за думкою 69,6% директорів з стажем керівної роботи 3-10 років у цілому фактів необ'єктивного оцінювання роботи загальноосвітніх шкіл невелика кількість, в то час як такої ж думки притримуються 96,8% директорів загальноосвітніх шкіл з стажем керівної роботи більше 10 років. Тобто, директори з більшим стажем роботи розглядають стан оцінювання роботи загальноосвітніх шкіл більш позитивно.

Стосовно найбільш ефективні форми заохочення та стягнення у роботі загальноосвітніх шкіл на думку їх керівників позиція опитуваних директорів з різним стажем

керівної роботи є неоднаковою. Так, директори з стажем керівної роботи 3-10 років віддають перевагу моральним колективним та матеріальним особистісним засобам, а директори з стажем керівної роботи більше 10 років засобам особистісним, як матеріальним так і моральним, при чому з певною перевагою у бік засобів матеріальних особистісних.

Моральним колективним формам перевагу явно віддають директори з стажем керівної роботи 3-10 років, а моральні особистісні більш до вподоби директорам з стажем керівної роботи більше 10 років. З конкретних форм стягнення директори з стажем керівної роботи 3-10 років віддають явну перевагу усному попередженню, а директори з стажем керівної роботи більше 10 років – догані та звільненню.. Пригортає увагу, що обидві підгрупи досліджуваних проявляють досить узгоджену думку: директори з стажем керівної роботи 3-10 років – стосовно найм'якшої форми адміністративного стягнення, а директори з стажем керівної роботи більше 10 років стосовно кардинальних та жорстких форм.

Виділяють ефективні зміни роботи, що могли б привести до стимулювання внутрішньої мотивації управлінського персоналу, викликати співробітництво та ентузіазм із їхньої сторони. Це: підвищення розмаїтості умінь і навичок, підвищення цілісності роботи, підвищення важливості роботи, збільшення автономії, посилення зворотного зв'язку.

Засоби поліпшення мотивації праці об'єднуються в п'ять відносно самостійних напрямків: матеріальне стимулювання, поліпшення якості робочої сили, вдосконалення організації праці, залучення персоналу в процес управління и грошове стимулювання.

Висновки. Ефективність методів керівництва зв'язаних з оцінкою результатів діяльності кожного працівника поступово підтверджується досвідом як закордонних, так і українських підприємств. Однак ті методи атестації, що застосовуються в нас у країні ще мають дуже багато недоліків, а адже, коли від результатів атестації буде залежати щорічне коливання заробітної платні, то ці результати виявляться в центрі найбільшої уваги і можуть стати джерелами дуже серйозних конфліктів. Сподіватися на появу абсолютно об'єктивних методів оцінки службової діяльності настільки складного об'єкта, як людина, поки що не доводиться.

Не існує єдиних методів мотивації управлінського персоналу, ефективних у всі часи і при будь-яких обставинах. Однак, будь-який метод, застосований керівником, засновується на обраній стратегії керівництва людськими ресурсами. Це означає, що вибір конкретного методу мотивації повинен, у першу чергу, визначатися загальною стратегією керівництва персоналом, на якій базується, або бажає базуватися установа.

Список використаних джерел

1. Богиня Д. П. Управління потенціалом підприємства. – К., 2002. – 258 с.
2. Граждан В.Д. Теория управления: Учебное пособие. – М.: Гардарики, – 2004. – 416 с.
3. Карамушка Л. М. Психологія управління закладами середньої освіти: Монографія. – Київ: Ніка-центр, 2000. – 332 с
4. Освітній менеджмент: Навч. посібник / За ред. Л.Даниленко, Л.Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.
5. Платонов С. В. і ін. Мистецтво управлінської діяльності/ Платонов С. В., Третьяк В. И., Черкасов В. В. – К.: Лібра, 1996. – 413 с

Стеценко Лариса Георгіївна,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Глухівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №3
Глухівської міської ради Сумської області

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

**(з досвіду роботи Глухівської загальноосвітньої школи
І-ІІІ ступенів №3)**

Актуальність дослідження. Час іде вперед, суспільство розвивається, а отже, демократичні процеси в державі потребують вироблення нових суспільних вимог до освіти. Сьогоднішня школа пішла вперед шляхом прогресу. Це школа самореалізації і самоактуалізації особистості

Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» виховання громадянина має бути спрямованим передусім на розвиток патріотизму, любові до свого народу, до України.

Сучасна молодь, залишаючись сам на сам зі своїми проблемами, не має соціальної підтримки й не може визначитися в різноманітних політичних, соціальних, економічних, морально-етичних напрямках.

Щоб змінити становище на краще, нам необхідно зрозуміти, що не можна за короткий період часу змінити молодь, не змінивши суспільство. Ось чому стрижнем усієї системи виховання в Україні повинна бути національна ідея, яка відіграє роль об'єднуючого, консолідуючого фактора в суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави. Національний характер виховання полягає у формуванні молоді людини як громадянина України. Ця проблема вже багато років «вирішується» на державному рівні, в той час, як учителі у своїх повсякденних справах пробуджують в учнів патріотичні почуття.

В умовах українських реалій, коли Україна відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання молоді.

На сучасному етапі розвитку України виникає нагальна необхідність переосмислення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей.

Мета статті – розкрити систему роботи, інноваційні форми та методи освітнього закладу щодо виховання національно-патріотичних цінностей майбутнього покоління в сучасному освітньому просторі.

Виклад основного матеріалу. Патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття того, що в моєму місті, у моєму освітньому закладі, країні мене стосується, щось залежить від мене.

Патріотизм породжує впевненість у собі, волю в перемогу, віру в свою націю, свій народ, бажання безстрашно йти до своєї мети. Тоді мета патріота стає метою усього народу.

Патріотичне виховання – це планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму, тобто доброго ставлення до Батьківщини.

Мета патріотичного виховання є формування та розвиток в учнів високої патріотичної свідомості, почуття вірності своїй Вітчизні, прагнення до виконання свого громадянського обов'язку, виховання патріотичних якостей особистості відповідно до моделі «Громадянин - патріот України».

Домінантою національно-патріотичного виховання дітей та молоді є формування в особистості ціннісного ставлення до суспільства, держави та самої себе, відчуття своєї належності до України, усвідомлення єдності власної долі з долею своєї країни, активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

Основні форми патріотичного виховання:

- інформаційно-масові (дискусії, диспути, конференції, «філософські столи», «відкриті кафедри», інтелектуальні аукціони, ринги, вікторини, вечори, подорожі до джерел рідної культури, історії держави і права, «живі газети», створення книг, альманахів);
- діяльнісно-практичні (творчі групи, осередки, екскурсії, свята, театр-експромт, ігри-драматизації, огляди-конкурси, олімпіади);
- інтегративні (гуртки, фестивалі) ;
- індивідуальні (творчі завдання, індивідуальна робота) ;
- наочні (музеї, Кімнати бойової слави, тематичні виставки, книжкові стенди) ;
- діалогічні (бесіди, між рольове спілкування).

У Глухівській загальноосвітній школі I-III ступенів №3 педагоги ставлять за мету – сформувати таку особистість патріота, яка втілює в собі моральні цінності, родинні, громадянські, інтелектуальні, екологічні цінності, національну свідомість.

У процесі виховання особистості патріота використовуються різноманітні форми і методи.

Патріотичне виховання в освітньому закладі здійснюється під час проведення навчальних занять, через систему виховних заходів, гурткову роботу, проведення екскурсій, участь у проектній діяльності тощо. Класні керівники у своїй роботі керуються Конституцією України, Концепцією Національно-патріотичного виховання, Національною програмою патріотичного виховання, нормативними документами, наказами, розпорядженнями Президента України, Міністерства освіти і науки України, обласного та міського управління освіти.

Значну роль у даному процесі відіграють класні керівники, які проявляють творчу ініціативу у виборі інноваційних форм, методів, засобів інформування та виховання учнів. Вони надають перевагу груповим та індивідуальним формам роботи, що допомагає у формуванні критичного мислення, ініціативності, творчого підходу та відповідальності за свої дії та вчинки. Класні керівники на виховних годинах відкривають перед молоддю яскраві сторінки історії української держави, учать дітей розуміння і необхідності дотримання норм і принципів чинного законодавства України, поваги до прав і свобод інших людей, шанобливого ставлення до державних символів. Проводять виховні години « Українська державність: віхи історії», «Я-нащадок великих козаків», «Національні святині і символи моєї держави», «І пливе наш синьо- жовтий шлях (історія символів України)», «Символіка України: минуле і сучасне».

У процесі виховання учнів педагоги використовують різноманітні форми і методи. Перевагу надають дискусіям, круглим столам, брейн-рингам, квестам, флешмобам, (традиційними стали флешмоби до Дня миру, до Дня соборності України, до Дня вишиванки). Проводяться вечори запитань і відповідей, літературно-музичні композиції, обговорення телепередач, акції «Милосердя», пошукова діяльність, екскурсії до військової частини та військкомату, походи місцями бойової слави.

Провідна роль у вихованні молоді належить українській мові як духовному стержню нації.

У школі велика увага приділяється збереженню й примноженню духовних цінностей, культурних національних традицій, шанобливому ставленню до рідного слова. Свідченням цього є щорічні заходи, як от: тематичні вечори вшанування видатних українців, Дні української писемності та мови, Дні рідної мови, літературно-музичні композиції до дня народження Т.Г. Шевченка, Лесі Українки, Олександра Довженка та інших українських письменників, конкурси декламаторів, учнівських творчих робіт, дослідження родоводу, фольклору рідного краю.

Щороку учні школи беруть активну участь у Міжнародному конкурсі знавців рідної мови імені Петра Яцика, мовно-літературному конкурсі учнівської молоді імені Тараса Шевченка, міському конкурсі читців. Педагоги організують та проводять зустрічі з творчими людьми рідного краю.

Часті гості в освітньому закладі - місцеві поети: Світлана Цінько, Ірина Колтакова, Анатолій Печений, Надія Геращенко, Петро Товстуха та інші.

Під час таких зустрічей формується культура мислення й культура мовлення, проявляються творчі та інтелектуальні здібності, відбувається відверта розмова про суспільні явища, свою життєву, громадянську позицію, переоцінка цінностей.

Важливе місце в патріотичному вихованні належить масовим заходам патріотичного змісту, а найбільш поширеними з них є відзначення державних та релігійних свят, знаменних подій у житті школи, міста – Дня Незалежності, Дня захисника Вітчизни, Свята Перемоги. Традиційними декілька років поспіль стали в школі фестиваль «Котигорошко» (до Дня захисника України), заходи щодо відзначення пам'ятних дат: Дня гідності та свободи, Дня Героїв Небесної Сотні, що проводяться з метою вшанування мужності та героїзму захисників Незалежності і територіальної цілісності України та сприяння подальшому зміцненню патріотичного духу майбутнього покоління. На такі заходи ми обов'язково запрошуємо учасників Майдану та учасників бойових дій на Сході України, які є живим прикладом мужності й героїзму для сучасної молоді. Серед гостей часто бувають і випускники нашого освітнього закладу, які без вагань стали на захист рідної землі. Сьогодні школа пишається іменами Прищепіної Вікторії, Крученко Олександри, Алекси Максима, Петрусенка Антона, Ахтирка Олександра, Понирка Олександра та інших. Такі заходи не залишають байдужими жодного присутнього в залі.

У Музеї бойової слави створена експозиція пам'яті випускника школи Олександра Ткаченка, який загинув героїчною смертю на Сході України.

Окремої уваги заслуговує сучасна волонтерська діяльність учнів та вчителів. Уже декілька років на території школи за участі учнів нашої школи та ініціативи волонтерів міста проходить акція, присвячена пам'яті загиблим в Іловайському котлі. Увесь шкільний колектив бере участь в акції збирання пластикових кришок, таким чином, долучаючись до виготовлення протезів для поранених бійців, збору теплих речей та амуніції для воїнів.

Напередодні Дня Зброєних сил України учнями була проведена акція щодо виготовлення оберегів, написання листів та малюнків для воїнів, а учні старших класів підготували відеопривітання «Вітаємо захисників України!»

Учні школи беруть активну участь у виготовленні маскувальних сіток. Уже традиційним стало проведення благодійних ярмарків, зароблені кошти від яких направляються на лікування воїнів, поранених в зоні ООС.

Як відомо, велике починається з малого. Любов до України починається з любові до рідного дому, рідної малої батьківщини. Велику роботу в напрямку патріотичного виховання проводить керівник музею Людмила Миколаївна Голуб. Учні вивчають історію рідного краю, збирають матеріали на тему «Мої рідні - учасники Другої світової», «Глухівчани – учасники ООС», долучаються до вивчення спадщини визначних постатей рідного краю. У школі зібрані унікальні фото, архівні матеріали, про людей, які боролися за волю на рідній землі. Створено нову експозицію «Випускники школи – учасники бойових дій на Сході України». Музей є діючим центром національно-патріотичного виховання молоді, бо його експозиції, матеріали використовуються під час проведення виховних заходів, відзначення знаменних, пам'ятних дат.

В українській історії є чимало сумних і навіть трагічних сторінок, які ми починаємо осмислювати тільки за часів незалежності України. Але найтрагічнішою датою, яку ми відзначаємо нині, вшановуючи пам'ять багатомільйонних безневинних жертв, є Голодомор 1932-33 років. Не залишаються байдужими до цієї події і учні, і вчителі нашої школи. Класні керівники проводять виховні години, під час яких діти переглядають фільми, читають спогади очевидців, обговорюють літературні твори, беруть участь в акції «Запали свічку пам'яті».

Щороку в листопаді, біля міського пам'ятника жертвам Голодомору учні школи долучаються до мітингу-реквієму, присвяченому вшануванню пам'яті жертв голодомору, під

час якого декламують вірші, розігрують інсценізації, покладають до меморіалу колоски як символ життя.

У сучасних умовах пріоритетною складовою патріотичного виховання є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу в Збройних силах України, як особливому виді державної служби.

Осередком військово-патріотичного виховання є козацький клуб "Гарда", який працює на базі нашої школи під керівництвом учителя Романа Євгеновича Дзекелева. Заняття в клубі сприяє вихованню в учнів громадянської позиції, збереженню історико-культурної спадщини українського народу та популяризації історії українського козацтва, формуванню готовності до захисту Вітчизни.

Вихованці клубу вивчають військові мистецтва, історію українського козацтва, відтворюють козацькі мистецькі традиції (кобзарство, гуртовий спів, танці), проводять творчі заходи (мистецькі вистави, літературні світлиці, конкурси пісень та танців, міні-вистави), що популяризують духовну культуру українського козацтва. Беруть участь у військово-патріотичних іграх, фестивалях, вишколах, у Всеукраїнській дитячо-юнацькій військово-патріотичній грі «Сокіл» («Джура»), Всеукраїнському фізкультурно-патріотичному фестивалі школярів України «Козацький гарт», у навчальних заняттях з елементами історичної реконструкції. Упродовж навчального року учасники клубу урочисто відзначають державні й народні свята, пам'ятні дати, пов'язані з українським козацтвом та його визначними діячами. Як відомо, свято Покрови Пресвятої Богородиці, що припадає на 14 жовтня, було одним із головних свят козаків. Завдяки шанобливому ставленню українського козацтва до свята Покрови у свідомості народу воно почало асоціюватися з такими поняттями, як військова честь, звитяга, мужність, захист кордонів і рідної землі, побратимство.

Виховний потенціал клубу «Гарда» забезпечує історичний зв'язок поколінь, діяльнісний патріотизм, позитивну емоційну насиченість освітнього процесу, його орієнтацію на цінності й запити вихованців, усвідомлення Батьківщини (великої і малої) як безумовної цінності, свідоме бажання її захисту, набуття досвіду гідної та відповідальної поведінки, розкриття своїх фізичних і духовних можливостей, ствердження почуття самоцінності й суспільної значущості, можливості самостійної, ініціативної діяльності, лідерства.

В освітньому закладі панує національний дух, усі урочисті заходи проводяться з використанням національної й державної символіки, шануються українські народні традиції та обряди. Цього року в школі організовано фольклорний гурток, на заняттях якого учні під керівництвом Р.Е.Дзекелева знайомляться з обрядами нашого краю та вивчають старовинні обрядові пісні, колядки та щедрівки. А напередодні різдвяних свят діти організовують вітання учнів, учителів та жителів міста.

Традиційний шкільний фестиваль художньої самодіяльності «Наші таланти» в цьому навчальному році пройшов під гаслом: «З любов'ю вічною до тебе, рідний краю!» Більшість номерів, підготовлених учнями, були патріотичного спрямування. До уваги глядачів та журі представлені народні пісні та танці, українська класика та сучасна поезія, фольклорні композиції, підготовлені як від класів, так і на заняттях шкільних гуртків: драматичного, вокального, фольклорного, танцювального. Кращі номери включаються до звітнього концерту школи у рамках міського фестивалю художньої самодіяльності «Мистецький водограй».

Найважливішою складовою громадянської свідомості є моральність особистості. Вона включає гуманістичні риси, що являють собою єдність національних і загальнолюдських цінностей: добра, милосердя, чесності, толерантності, поваги до старших, любові до батьків, роду. Значний внесок у формування моральних якостей особистості робить бібліотекар школи Павленко Л.В., яка проводить літературні години у вигляді презентації книжок, обговорення прочитаного, літературні компаси, калейдоскопи, літературні дайджести.

Під час обговорення діти обмінюються думками, дискутують, роблять висновки, малюють, пишуть твори. І завжди поза ординарністю, поза штампами - щось несподіване, що надихає та стимулює, пробуджує найкращі якості дитини.

Ефективність національно-патріотичного виховання значно посилює екскурсійна діяльність. Відвідування місць значних історичних подій, історико-краєзнавчих музеїв, пам'яток глибше знайомить дітей із минулим рідного краю, підвищує інтерес до історії України. Кожного року в освітньому закладі організуються екскурсії як містом, так і поза його межами. У цьому навчальному році школярі відвідали місто Путивль, Ямпіль, Суми, Київ, Львів. Педагогічний колектив своїм прикладом сприяє вихованню в учнів громадянської позиції, пропагує вивчення історико-культурної спадщини українського народу, беручи участь у флешмобах, акціях, подорожах.

Нині, як ніколи, потрібні нові підходи й нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості.

Висновки. Таким чином, патріотизм складає найважливішу ціннісну основу будь-якого демократичного суспільства й виступає суттєвим внутрішнім мотивом для саморозвитку й розкриття всіх потенційних соціальних можливостей у духовній, економічній та соціальних сферах життя суспільства. Тому мета освітнього закладу на сучасному етапі – виховати молодь гуманною, творчою, відповідальною, з активною життєвою позицією, яка могла б реалізувати себе. Без пробудження таких моральних феноменів, як патріотизм, обов'язок, совість, почуття власної гідності, працелюбність навряд чи можна розраховувати на поліпшення ситуації в країні.

Список використаних джерел

1. Ванеев О.Н. Патриотическое воспитание : возможности муниципальной политики//Право и образование. -2010.- № 2.- с.83-92.
2. Васильченко С.М. Форми, методи і засоби національно – патріотичного виховання дітей та молоді у сучасних умовах
3. Демешкевич В.А. Особливості патріотичного виховання молодів контексті розвитку сучасного суспільства
4. Загородня А. Сучасне розуміння патріотичного виховання молоді
5. Петронговський Р.Р. Формування патріотизму старшокласників у поза - навчальній виховній діяльності : дис...канд.. пед.. наук: 13.00.01. - Житомир, 2002. -180с.
6. Про стратегію національно – патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки.
7. Сухорукова В.М. Як виховати патріота.-Х.:Вид-во «Ранок»,2015.
8. Теоретичні основи педагогіки: Курс лекцій. Підручник для студентів/Під ред. Вишневецького О.-Дрогобич:Відродження,2001.-258с.
9. Фігурний Ю. Історичні витоки українського лицарства : розвиток козацької традиційної культури та національне військово мистецтво в українознавчому вимірі / Ю. Фігурний. – К. : Вид. дім «Стилос», 2004. – 308 с.

Стрельцова Валентина Володимирівна,

заступник директора з виховної роботи
комунального закладу Сумської обласної ради
Глухівський ліцей-інтернат з посиленою
військово-фізичною підготовкою

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ, ЦІНІСНИХ ОРІЄНТИРІВ І ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОСВІДОМОСТІ У ВИХОВАНЦІВ ЗАСОБАМИ АКТИВНИХ ФОРМ РОБОТИ

Актуальність дослідження. Бездуховність суспільства – одна із нагальних проблем сьогодення. Переважна більшість молодих людей сьогодні, на жаль, не має чітких моральних

цінностей та ідеалів. На сьогодні перед нашою державою постає мета: виховання у молодого покоління почуття патріотизму, формування особистості на засадах духовності, моральності, толерантності, забезпечення створення умов для інтелектуального, культурного та фізичного розвитку, реалізації науково – технічного й творчого потенціалу молоді.

Патріотизм – одне із найбільш глибоких почуттів, закріплених віками і тисячоліттями відособлених вітчизн і народів. У підґрунті патріотизму перебуває почуття батьківського кореня, роду, нації, держави: це і пам'ять роду, і шана предків.

У сучасній педагогічній науці патріотичне виховання визначають як історично зумовлену сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної поведінки, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, у процесі якої засвоюють духовну і матеріальну культуру нації, формують національну свідомість і досягають духовної єдності поколінь.

Сучасна українська школа перебуває в процесі інтенсивного розвитку, плідного пошуку, активізації науково – педагогічних ініціатив. Школа має бути для учня та вчителя місцем духовного збагачення кожного учасника навчально – виховного процесу, де формувалася б громадянська зрілість, особиста відповідальність за свій внесок у національно - культурне відродження України, у розбудову держави. Завдання кожного педагога – сіяти зерна любові, поваги до отчого дому, до рідної землі, до неньки – України в душах: своїх і учнівських.

Мета статті – розкрити особливості використання активних форм роботи щодо формування патріотизму, ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у вихованців на базі комунального закладу Сумської обласної ради Глухівський ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою.

Виклад основного матеріалу. Патріотизм - це любов до Батьківщини, свого народу, турбота про його благо, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовність відстояти її незалежність, служити і захищати її, розділити свою долю з її долею. Сучасному патріотичному вихованню має бути певною мірою властива випереджувальна роль у демократичному процесі. Воно мусить стати засобом відродження національної культури, припинення соціальної деградації, стимулом пробудження таких моральних якостей, як совість, людяність, почуття власної гідності; засобом самоорганізації, особистісної відповідальності; гарантом громадянського миру і злагоди в суспільстві.

Процес патріотичного виховання здійснюється у навчальній, позакласній і позашкільній діяльності та в сім'ї. У навчанні патріотичне виховання значною мірою зумовлюється змістовими характеристиками освітніх предметів, які сприяють оволодінню системою знань про людину і суспільство.

На уроках вчителі нашого навчального закладу коректно пояснюють учням проблеми, які переживає країна, вчать їх заглиблюватися в історію та будувати містки в майбутнє з надією на те, що воно буде прекрасним, адже наш народ виходить у цивілізований світ і Україна повинна посісти там належне місце.

Весь освітній процес в ліцеї - інтернаті насичений різними аспектами патріотичного виховання. Проте не остання роль належить предметам соціально – гуманітарного циклу, а саме: історії, географії, природознавству, суспільствознавству, літературі, та громадянській освіті.

Ефективність патріотичного виховання в позакласній роботі значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, форм та методів його організації. В ліцеї – інтернаті серед методів і форм патріотичного виховання пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, які спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До таких методів належать: соціально – проектна діяльність, ситуаційно – рольові ігри, метод відкритої трибуни, соціально – психологічні тренінги, метод аналізу соціальних ситуацій з морально – етичним характером, інтелектуальні аукціони, «мозкові атаки», ігри –

драматизації, використання засобів масової комунікації, створення проблемних ситуацій, ситуацій успіху, аналіз конфліктів, стилів поведінки, прийняття рішень, методики колективних творчих справ, традицій, символіки, ритуалів, засобів народної педагогіки. Також в своїй роботі класні керівники та вихователі використовують вже традиційні методи: бесіди, диспути, лекції, семінари, різні форми роботи з книгою, періодичною пресою, самостійне рецензування тощо, а саме:

- *форми роботи , пов'язані з вивчення історії рідного краю і народу*: історичне краєзнавство(відвідання місць історичних подій, вивчення літератури, збирання документів та матеріальних пам'яток, замальовання чи фотографування історично цінних об'єктів, влаштування виставок); складання історії свого роду, участь у шкільних гуртках, святкування Дня Конституції, Дня незалежності України;

- *форми і методи військово – патріотичного виховання*: фестивалі патріотичної пісні, змагання з військово – прикладних видів спорту, участь у військово – спортивних іграх «Патріот», інтелектуальні вікторини «Гордимися подвигами предків», святкування Дня Збройних Сил України, Дня пам'яті героїв Крут;

- *заходи які виховують любов до української мови*: «Свято рідної мови», «Літературні вечорниці», «Тиждень української мови» (конкурс декламаторів, конкурс на кращу розповідь української народної казки, вечір українських загадок, прислів'їв, приказок, легенд, екскурсії до країни Мови із зупинками на станціях Лексики, Фразеології, Етимології; зустрічі з письменниками); стенди «Як ми говоримо»;

- *огляд періодичної преси*: «Цікаві хвилинки», «Що? Де? Коли?», «За текстами газет»;

- *бесіди*: «Що таке воля?», «Рід, родина, рідня», «Патріотизм – нагальна потреба України», «Державна символіка Батьківщини», «Наша Вітчизна – Україна»;

- *виховання правосвідомості*: вивчення Конституції України, клуби юних юристів, шкільні штаби порядку, зустрічі з депутатами, працівниками правоохоронних органів; дискусії: «Чи варто завжди дотримуватись букви закону?», «Що значить бути патріотом?», «Свобода чи всюдозволеність?» захист рефератів: «Найважливіші функції Української держави», «Проблеми та спрямованість нашої економіки», «Свобода та особиста недоторканність громадян»;

- *виховання засобами праці*: соціально – проектна діяльність, підприємництво, бізнес – клуби, аукціони, ярмарки, індивідуальна трудова діяльність, розширення зеленої зони біля школи, впорядкування та догляд за подвір'ям, проведення операції «Турбота», «Милосердя» та ін.

- *архівно-пошукова діяльність*: екскурсії до музеїв, зустрічі із захисниками України, воїнами АТО, родичами загиблих захисників Батьківщини, випуск плакатів, буклетів, газет за матеріалами пошукової діяльності;

- *участь у акціях*: «Ветеран живе поруч», «Збережемо пам'ять про подвиг»;

- *вивчення факультативних курсів за вибором*: «Історія української культури», «Людина і світ»;

- *проведення семінарів, конференцій, «круглих столів*»: «Партизанський рух в Україні у спогадах учасників, мовою документів, нових досліджень», «У пам'яті світ врятований»;

- *уроки пам'яті, уроки мужності*: « Їх славні імена в літописі Великої Вітчизняної», «Зростаємо громадянами – патріотами землі, що Україною зветься», «Бойові нагороди воїнів, полководців, які визволяли Україну від фашистів», «Імена фронтовиків на обеліску братської могили у моєму місті»;

- *виховання бережливого ставлення до природи*: вироби учнів із природних матеріалів, конкурс на кращий плакат «Бережи довкілля», операція «Мурашник», «Шпаки прилетіли», «Посаджу я деревце», «Наші джерела»; екологічні екскурсії, свята, конкурси, пошукова діяльність.

Тому патріотичне виховання виконує свої завдання в тісній взаємодії з усіма напрямками виховної роботи.

Висновки. Національно – патріотичне виховання – це діяльність вихователів, викладачів, спрямована на формування ставлення учня до себе, до свого народу й Батьківщини. Випускники нашого ліцею повинні стати зрілими як духовно, так й інтелектуально. Патріотизм – це не просто відчуття, це – дія, спрямована на зміни. І розпочати ці зміни потрібно з себе. В першу чергу необхідно поважати себе й інших, уміти відповідати за свої слова та вчинки. Важливо не забувати, що ми – представники своєї нації! Ми разом і кожен окремо – є країна! Усі ми не тільки патріоти, але й творці нової історії. Хочеться вірити, що історії без трагічних і сумних дат, історії з чистим і світлим майбутнім. Достатньо лише любити всім серцем землю, на якій ми живемо.

Список використаних джерел

1. Байбородова П. Организация воспитательного процесса в школе: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / П. Байбородова, М. Рожков. – М.: Гуманит, 2000. – 256 с.
2. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. 2-ге вид. / Н.Є. Мойсеюк. – К.: Грамна, 1999. – 350 с.
3. Островерхова Н.М. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціальнопедагогічний аспект / Н.М. Островерхова, Л.І. Даниленко. – К.: Школяр, 1996. – 302 с.
4. Перспективні освітні технології / за ред. Г.С. Сазоненко. – К., 2000. – 560 с.
5. Селевко Г.К. Воспитательные технологии / Г.К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 320 с.
6. Фоломєєва Н.А. Педагогічні технології естетичного виховання дітей віком 5–10 років засобами музичного мистецтва: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Н.А. Фоломєєва // Сумський держ. педагогічний ун-т ім. А.С. Макаренка. – Суми, 2001. – 243

Сударева Галина Федорівна,

старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти
та менеджменту Комунального закладу Сумський
обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

КОНТЕКСТНЕ НАВЧАННЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Реформування української освіти актуалізує проблему розвитку професійної компетентності педагогів у закладах післядипломної освіти. Ефективним засобом розв'язання цієї проблеми є технологія контекстного навчання А. Вербицького [1]. Українські вчені у наукових розвідках розкривають доцільність використання цієї технології щодо трансформації професійно-педагогічної діяльності слухачів у навчальному закладі післядипломної педагогічної освіти на підґрунті усвідомлення потреб, мотивів, цілей, дій, засобів і результатів, детермінованих інноваційним освітнім середовищем [2]. Проте педагогічні аспекти застосування технології в системі підвищення кваліфікації досліджено недостатньо і потребують подальшого вивчення.

Метою даної статті є представлення моделі контекстного навчання педагогів у системі підвищення кваліфікації.

Виклад основного матеріалу. Контекстним є таке навчання, що за змістом і формами навчальної діяльності наближено до предметного та соціального змісту професійної діяльності фахівця. Реалізація принципу професійної спрямованості навчального процесу досягається через «професійний контекст», який складається із сукупності предметних завдань, організаційних, технологічних форм і методів діяльності, ситуацій соціально-психологічної взаємодії, характерних для певної сфери професійної праці.

Ідея контекстного навчання нами була покладена в основу структурно-функціональної моделі викладання курсу «Педагогічна інноватика» на факультеті

підвищення кваліфікації Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Курс педагогічної інноватики є загально дисциплінарним розділом навчальної програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників усіх спеціальностей, присвяченим теоретичним і практичним проблемам інноваційних процесів в освіті, підготовці педагогічних працівників до інноваційної діяльності. Створення моделі передбачало розробку структури та змістовно-методичного забезпечення набуття слухачами курсів підвищення кваліфікації комплексу професійних компетентностей, необхідних для цілеспрямованого запровадження ними освітніх інноваційних ідей і технологій у власну педагогічну практику. У розробці моделі ми виходили з того, що вона має стати універсальною для розвитку професійного потенціалу вчителів будь-якого фаху, оскільки ґрунтується на загальнопедагогічних теоретичних і методичних засадах.

Системоутворюючим поняттям розробленої моделі є дефініція «професійна компетентність». У якості базових уявлень стосовно професійної компетентності педагогів нами прийняті наступні положення:

– педагогічна компетентність — це інтегральна професійно-особистісна характеристика педагога, що зумовлює його готовність і здатність виконувати педагогічні функції згідно прийнятих у суспільстві в конкретно-історичних умовах норм, стандартів, вимог;

– професійна компетентність має певну структуру, а саме: методологічний, технологічний, соціальний і комунікативний рівні;

– сформована професійна компетентність як складна взаємодія професійних та особистісних характеристик є чинником ефективності професійної діяльності вчителя закладу загальної середньої освіти.

Запропонована структурно-функціональна модель містить мотиваційно-цільовий, змістовий, процесуальний і результативно-оцінний блоки (табл. 1).

Мотиваційно-цільовий блок моделі включає цілі, завдання й очікувані результати навчання за програмою курсу «Педагогічна інноватика», що спрямовані на розвиток конкретних професійних компетентностей.

Змістовий блок моделі визначає зміст навчальної діяльності слухачів курсів підвищення кваліфікації і спрямований на формування та розвиток у слухачів комплексу компетентностей, необхідних під час інноваційного розв’язання професійних завдань.

Таблиця 1.

Структурно-функціональна модель контекстного навчання курсу «Педагогічна інноватика» у системі курсового підвищення кваліфікації

Складові	Функції	Професійний контекст
Мотиваційно-цільовий блок	Визначення мети, завдань, очікуваних навчальних результатів	Спрямованість мети і завдань курсу на розвиток професійних компетентностей
Змістовий блок	Визначення змісту навчальної діяльності слухачів курсів підвищення кваліфікації під час вивчення курсу	Відбір змісту курсу із спрямуванням на реалізацію завдань і досягнення мети у відповідності до фахової спеціалізації педагогів
Процесуальний блок з складовими: – навчальна, – квазіпрофесійна, – навчально-професійна	Визначення сукупності організаційних форм, методів і засобів навчання, що забезпечують формування та розвиток професійних компетентностей, встановлення зв’язків між змістовим і результативно-оцінним блоками	<i>Навчальна складова:</i> провідні організаційні форми навчання – лекції і семінарське заняття «Кейс-метод як інноваційний засіб соціального розвитку учнівської молоді». <i>Квазіпрофесійна складова:</i> спецкурс «Підприємницька компетентність як уособлення ідей Національної доктрини та Державного стандарту освіти»; активні методи і прийоми

		навчальної діяльності.
		<i>Навчально-професійна складова:</i> закріплення набутих знань і вмінь у досвіді виконання проекту за технологією веб-квесту.
Результативно-оцінний блок	Здійснення моніторингу, корекції та контролю результатів навчальної діяльності слухачів	Закладені в основу вхідного та вихідного тестування, контрольних робіт, заліку, написання статті мотиваційні, гностичні, організаційно-практичні, діагностично-прогностичні критерії визначення розвитку професійної компетентності слухачів курсів.

Професійний контекст змістового блоку полягає у відборі інформаційного матеріалу, призначеного для професійного використання в освітньому процесі. Так програмою передбачається розгляд основних понять педагогічної інноватики, нормативних документів, що визначають напрями інноваційного розвитку освіти і супроводжують освітню інноваційну діяльність, сутності основних освітніх інновацій та їх призначення для вирішення проблем сучасної української школи. Серед освітніх інновацій, які підлягають засвоєнню педагогами, обрано докладно розроблені щодо застосування у викладанні шкільних предметів сучасні інновації локального, модульного та системного рівнів.

Процесуальний блок моделі визначає сукупність організаційних форм, методів і засобів, що регламентують підготовку педагогів до запровадження освітніх інновацій, встановлення зв'язків між змістовим і результативно-оцінним блоками, і складається з навчальної, квазіпрофесійної та навчально- професійної частин.

Навчальна складова цього блоку призначена для надання слухачам необхідної наукової інформації, важливої для професійної діяльності педагога. Основними організаційним формами навчальної діяльності є лекції і семінарське заняття, наприклад, з теми «Кейс-метод як інноваційний засіб соціального розвитку учнівської молоді» [3]. Завданням семінару є формування в слухачів первинних вмінь користування кейс-методом у професійній діяльності.

Квазіпрофесійна складова процесуального блоку має демонструвати практику інноваційної діяльності педагогів з вирішення завдань реформування шкільної освіти, і перш за все, переходу до компетентнісного підходу у навчанні школярів. Цей намір здійснюється під час навчання за програмою тематичного спецкурсу «Підприємницька компетентність як уособлення ідей Національної доктрини та Державного стандарту освіти» [4]. Мета спецкурсу — надати наукові знання про сутність підприємницької компетентності, а також продемонструвати можливості інноваційних технологій, методів і прийомів для її формування в учнів.

Навчально-професійна складова блоку передбачає виконання слухачами завдань професійного спрямування, заснованих на застосуванні набутих під час навчання на курсах теоретичних знань і первинно засвоєних професійних вмінь. Прикладом такого завдання є виконання групових проектів за технологією веб-квест.

Результативно-оцінний блок передбачає вивчення результатів формування та розвитку професійних компетентностей слухачів курсів, їхнього порівняння з метою й очікуваними результатами різними формами контролю: вхідне та вихідне тестування, залік, виконання контрольних робіт, написання тексту наукових статей.

Оцінюючи ефективність створеної структурно-функціональної моделі викладання курсу «Педагогічна інноватика», слід відмітити помітний вплив контекстного підходу до навчання на курсах підвищення кваліфікації на мотивацію педагогів до інноваційної

діяльності, до побудови власної педагогічної системи навчання школярів на інноваційних засадах.

Висновки. Створена структурно-функціональна модель викладання курсу «Педагогічна інноватика» на основі технології контекстного навчання відкриває перспективи якісних змін у підвищенні кваліфікації педагогічних працівників, досягненні конкретних результатів у розвитку професійних компетентностей педагогів залежно від нових завдань модернізації української школи.

Список використаних джерел

1. Вербицький А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения /А.Вербицький. – М.: ИЦ ПКПС. – 2004. – 84 с.
2. Красильник Ю. Особливості реалізації технології контекстного навчання в навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти / Ю. Красильник // Вісник післядипломної освіти. – 2015. – Вип. 15. – С. 86-95.
3. Сударева Г. Науково-методичний супровід запровадження кейс-методу як засобу соціалізації учнівської молоді в системі післядипломної педагогічної освіти / Г.Сударева // Нова педагогічна думка: Науково-методичний журнал. – 2016. –№2. – С. 151-153.
4. Сударева Г. Підприємницька компетентність як уособлення ідей Національної доктрини та Державного стандарту освіти. [Науково-методична розробка спецкурсу модулю «Педагогічна інноватика» в системі післядипломної освіти] / Г.Сударева – Суми: НВВ СОШПО, 2016. – 32 с.

Терещенко Ірина Іванівна,
в.о. директора, вчитель вищої категорії
загально-технічних дисциплін
КЗ СОР Глухівський ліцей-інтернат
з посиленою військово-фізичною підготовкою

КОЛИ ПЕДАГОГ - ПАРТНЕР

Актуальнісать дослідження. Спрямування на демократизацію взаємовідносин вчителя та учня, що відображається в нових підходах до навчання: створенні сприятливої атмосфери співробітництва, зниженні монологічного викладу матеріалу та дублювання інформації, яка може бути отримана з доступних джерел і переходу до діалогізованого спілкування з учнями в ході навчального процесу, інтенсифікації впровадження в навчальний процес активних методів навчання, які дають можливості для розкриття творчої особистості, розвитку ініціативи, активізації пізнавально-навчальної діяльності учня. Суспільні відносини сьогодення потребують партнерських відносин.

Мета статті: Усвідомлення співпраці учителя і учнів, партнерство на уроці, обґрунтування спільного процесу пізнання і відкриттів, постійне створення ситуації успіху – ось складові самореалізації учня в освітньому середовищі та створення конкуренто-спроможного члена суспільства.

Виклад основного матеріалу. Коли педагог партнер, то учень має високу ступінь компетентності сучасного школяра. Педагог це партнер учням, батьків що має високий показник авторитету серед них. Вчитель що працює з дітьми щодня повинен відповідати сучасним вимогам сьогодення. Вміти зацікавити, розкрити талант дитини (не талановитих дітей не буває), реалізувати на практиці необхідність спільної роботи – це особливе призначення педагога. Поважаючи себе вчитель постійно навчається, і це навчання не тільки з літератури, семінарів, конференцій, головне спілкування з учнем як з рівним співрозмовником, відкриваючи нові сторони життєвих компетенцій.

Ми дуже часто чуємо від учнів «... А для чого це мені потрібно?», або «...це мені ніколи не знадобиться», а коли батьки: « мені вже 40, а формула скороченого множника так і не знадобились. Вчитель має підібрати слова, які зуміють мотивувати в дитинстві розкрити свій потенціал . Іноді хочеться кричати на весь світ: не можна говорити « це мені не підходить», «чи я цього не хочу вчити» , коли ти не спробував. Працюючи з дітьми педагог передає не тільки свої знання, але головне навчає мислити та робити висновки. Вимоги для такого педагога високі, але їх ставить вчитель сам для себе. На мою думку це:

- досконале знання предмету;
- розуміння вікових особливостей;
- постійне підвищення освітнього рівня організація практичної реалізації запропонованих знань;
- спілкування з учнем-партнером над реалізацією обраного проекту;
- повага до особистості учня;
- розуміння та сприймання внутрішньому світу своїх учнів.

Відповідно до системи поглядів Карла Роджерса робота вчителя порівнюється з роботою психотерапевта, який не намагається сформувати людину за шаблонами, задумками , а допомагає учневі знайти у собі те позитивне, що в ньому вже є, а не створене, забуте, сховане. Роджерс вважає, що біхевіоритична психологія надмірно спрямована на контроль поведінки свідомості та особистості учня. За її практичної реалізації він стає об'єктом дослідження та маніпуляції, його віковий особистісний вибір майже не береться до уваги.

Ієрфічна структура і керівництво вчителя – підлеглисть учня, сьогодні не може існувати в новій українській школі. Бажання відвідувати школу з визначенням пріоритетів у своїй діяльності – ось мета до якої має прагнути вчитель в співпраці з учнем. Робота та навчання не як тягар, а як задоволення від набутих знань та самореалізація особистості. Учитель має бути фасалітатором, який переносить акцент в процесі навчання на уміння, організовує саме викладання не як транскрипцію інформації, а як активізацію та стимуляцію (фасалітацію) процес усвідомлення учителя. Яким повинен постати вчитель перед учнем:

1. Вчитель повинен бути таким яким він є. Діти відчують нещирість дуже гостро. Стати відвертим у стосунках з учнем. Про такого вчителя говорять, що його добре розуміють, з ним затишно та безпечно. Конгруентність вчителя робити його людяним, гуманним.

2. Ми всі різні, але умовою співпраці повинна стати доброзичливість та позитив до свого партнера-учня. Атмосфера що сприяє віри дитини в себе дозволяє формувати компетентності та навички що дозволять сформуватися успішній особистості. Як тут не згадати слова Л.Толстого про вчителя: «Якщо вчитель поєднує в собі любов до справи і до учнів, він досконалий вчитель». Учень не повинен боятися вчителя, він має йому довіряти.

3. Вміння запалити вогник « в кожному учневі – це професійна майстерність». Володіння методиками викладання , залучення психологічних аспектів.

Педагог має створити необхідні умови учням для самонавчання. Учитель це той , хто вчить, а не той, у кого навчаються. Він не може бути пасивним у виконанні своєї місії вчителя-творця учня.

Учитель має не вчити, а допомагати вчитися учням (організувати самостійну діяльність своїх вихованців). Вчити інших будь-чого означає показати, що вони мають роботи, щоб навчитися того, чого їх учать» Ж.Жакото. Пасивно сприймаючи інформацію, учень не докладає значних зусиль для того щоб вийти за межі потрібного мінімуму знань, а для розвитку компетенцій необхідний більш глибокий рівень. Саме тому вчителю необхідно сьогодні переходити від системи « вчитель від системи», «вчитель навчає» до системи « учень навчається». Від дій вчителя залежить формування вміння самостійного оволодіння знаннями. Вчитель довіряє учню як партнеру опрацювати певний науковий (навчальний) матеріал, що допоможе розкрити обрану тему та продовжувати спілкування та роботу на рівних, як партнери.

Вчитель повинен розуміти що необхідно дати учнівську свободу у виборі: що вивчати і як вивчати, але для основи необхідні ті знання які допоможуть досягти поставленої мети, т.б. мотивація учня до навчання. Наприклад, авторська школа В.Сухомлинського являла собою школу радості, спрямовану на розвиток всебічно розвинутої особистості, школу співдружності поколінь, школу-партнерства. Будучи лідером, авторитетом для учнів вчитель постійно працює впроваджуючи іновачійні освітні ідеї. Учитель ніколи не повинен бути категоричним у своїх висновках він повинен надати можливість висловлювати свою точку зору учневі тільки через співпрацю та чітко визначити вибір правильного рішення.

Створення команди, де кожен може взяти участь у спільній справі у такий спосіб, як хоче і може, де існує загальна відповідальність за результат, а цінним є вклад кожного, немає страху, а є радість від співтворчості – ось основні елементи партнерських відносин.

Партнерські (командні) відносини дозволяють розвивати в учневі компітенції, т.б. ефективно організовувати внутрішні і зовнішні ресурси для постановки та досягнення мети, як стверджує доктор педагогічних наук Герман Селевко. Під внутрішнім ресурсом розуміються знання, вміння, навички компетентності (способи діяльності), психологічні особливості та інше.

Партнерські відносини дозволяють застосовувати компітенційний підхід, що може стати особливо продуктивним для розробки сучасних систем високопродуктивної особистості. Досвід говорить про що соціально адаптованими є люди, що володіють не сумою академічних знань, а сукупністю особистісних якостей: іновачійності, підприємливості творчого підходу до справи, вміння працювати в співтоваристві, доводити свою точку зору, раціонально мислити та вміти передавати свої переконання та результати своїм партнерам, вміння приймати рішення.

Завданнями партнерства при цьому постають:

- встановлення партнерських відносин з сім'ями учнів;
- визначення ціннісних орієнтирів спільної діяльності та шляхів їх досягнення;
- залучення батьків до організації навчально-виховного процесу та управління життєдіяльністю школи;
- науково-методичний та інформаційний супровід психолого-педагогічного навчання батьків з метою підвищення їхньої компетентності;
- проведення діагностичних досліджень з метою визначення освітніх запитів й задоволення освітніх потреб батьків та учнів.

Висновки. Головним завданням педагогіки партнерства, в центрі якої особистість дитини, її самобутність, самоцінність, є розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей дитини, максимальний їх вияв, ініціювання, використання індивідуального (суб'єктивного) досвіду кожної дитини; допомога батьків у самовизначенні та самореалізації, уникнення формування попередньо заданих якостей, формування в особистості культури життєдіяльності. Базовими принципами партнерства «вчитель-учень», «вчитель-батьки», «учень-учень», «учень-батьки» є усвідомлення єдності цінностей для учнів, батьків та вчителів, а саме: визнання гідності та прав дитини, повага до особистості, доброзичливість, рівність сторін, взаємна підтримка, довіра у відносинах та стосунках, толерантність, позитивне ставлення, діалог-взаємодія-взаємоповага, право вибору та відповідальність; принципи соціального партнерства, які означають рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей.

Список використаних джерел

1. Пахомова О.М. «Вивчення та узагальнення педагогічного досвіду [текст] // методист – 2005. - № 2.
2. Селевко Г.К. Альтернативні педагогічні технології [текст] М.: НДІ шкільних технологій, 2005. – 224 с.
3. Використання інтернет – ресурсів в освітніх цілях (на основі аналізу закордонного досвіду) /Іванова Є.В. [Електронний ресурс]. – Режим диспути : <http://www.gpntb.ru/win/interents/crimea2001/tom/sem1/Doc31./HTML.6>

3.Ващенко Г. Виховний ідеал і підручник для педагогів, вихователів, молоді і батьків:// Пед. т-во ім. Г.Ващенко. – 3 – є вид. – Полтава: 1994. – 191 с.

4.оваль О. Григорій Ващенко : людина- педагог - державник // Дивослово. – 1996 .- № 4. – с. 51-54.

5. Роджерс К. Р. Погляд на психотерапію. Становлення людини . — М.: Видавнича група «Прогрес», «Універс», 1994. — 480 с.

Тихенко Лариса Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
директор комунального закладу Сумської
обласної ради – обласного центру позашкільної
освіти та роботи з талановитою молоддю

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. В умовах реформування системи освіти держави одним із ключових завдань модернізації системи позашкільної освіти є забезпечення її якості, створення в закладах позашкільної освіти ефективних освітніх систем, що відповідали б запитам сучасного життя, потребам розвитку країни, суспільства, держави та, що надзвичайно важливо, інтересам кожної особистості. Успішне подолання викликів сучасності детермінує зміни в роботі з педагогічними кадрами закладів позашкільної освіти. При цьому головний акцент має бути зроблено на побудові моделі безперервної освіти педагогів як умови розвитку їх особистісно-професійної компетентності.

Питання формування та розвитку професійної компетентності педагогів знайшли своє відображення у працях Л. Васильченко, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, М. Дяченко, П. Зеєра, І. Зимньої, О. Пометун, Н. Ничкало, О. Савченко, ін. Більшість дослідників вивчають її в контексті проблеми реалізації особистісних характеристик педагога, розвитку професійної свідомості і рефлексії, динаміки професійного самовизначення.

Мета статті полягає у визначенні умов, що стимулюють зростання особистісно-професійної компетентності педагога закладу позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Освітня діяльність у закладі позашкільної освіти ґрунтується на таких основних постулатах: 1) відповідність освіти потребам соціально-економічного розвитку суспільства; 2) забезпечення інтелектуального розвитку особистості, оволодіння нею ефективними методами самостійної пізнавальної діяльності; 3) створення умов для творчого розвитку особистості; 4) формування у підростаючого покоління високих морально-духовних якостей на засадах загальнолюдських і національних цінностей. Розв'язання цих складних завдань залежить насамперед від цілеспрямованої, науково обґрунтованої діяльності педагогів позашкільної освіти, з високим рівнем сформованої професійної компетентності.

Під професійною компетентністю педагога розуміємо динамічне і багатоаспектне особистісне новоутворення на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей і спрямованої на перспективність і результативність досвіду професійно-творчої діяльності; єдність теоретичної та практичної готовності до здійснення професійної діяльності [1; 2].

Нові вимоги до педагогів закладу позашкільної освіти обумовлюють зміну їх функцій професійній діяльності: із транслятора знань вони перетворюються в організаторів і координаторів самостійної пізнавальної діяльності вихованців, стають їх партнерами у педагогічному процесі. Важливим при цьому є підвищення рівня ефективності та інноваційності в роботі педагога. У свою чергу це зумовлює розроблення організаційних, правових, соціальних і психологічних аспектів управління кадровим потенціалом закладу.

Важливо, що цей вектор діяльності має бути пов'язаний, насамперед, із діагностикою професійно важливих якостей педагогів, підвищенням рівня їх особистісно-професійної компетентності, педагогічної культури, створенням системи безперервної освіти тощо.

З огляду на те, що сучасний педагогічний процес закладу позашкільної освіти вимагає принципової зміни ролі педагога, перетворення його в керівника пізнавальної діяльності вихованців, а самих вихованців – в активних суб'єктів пізнання, актуальним для нього має стати здатність до оновлення змісту своєї діяльності за допомогою критичного та творчого її освоєння, шляхом застосування досягнень науки та педагогічного досвіду. Відтак заклад позашкільної освіти має об'єктивно підходити до зміни функцій науково-методичного супроводу, що забезпечує діяльність педагога, модернізації підходів до організації методичної роботи на всіх її рівнях.

На наше переконання важливим є відхід від застарілого розуміння системи методичної роботи як контролюючої структури, як транслятора інструкцій і директив, типових і традиційних методик, що забезпечують репродуктивний характер їх виконання. В умовах сьогодення методичну роботу в закладі слід розглядати як систему взаємопов'язаних між собою підсистем забезпечення та супроводження освітнього процесу, діяльності педагога, інноваційної, дослідно-експериментальної роботи, що вимагає перегляду завдань її функціонування. Дослідниця Т.А. Загривна розглядає методичну роботу як провідний фактор становлення методичної компетентності, що є важливою складовою професійної компетентності педагога [3, с. 103].

Серед пріоритетних завдань, що забезпечуватимуть підвищення рівня професійної компетентності педагогів в межах закладу позашкільної освіти першочерговими є:

1. *Формування методичного середовища* або професійна взаємодія з колегами, що передбачає участь у колективних та групових інноваційних формах методичної роботи: співпраця у творчих групах, дослідній діяльності, педагогічні чи психологічні тренінги, участь у науково-практичних конференціях, майстер-класах, чатах, форумах щодо розроблення актуальних проблем, методичних фестивалів, панорамах; участь у методичних дискусіях, методичних аукціонах, методичних діалогах, проблемних столах, педагогічних консилиумах, ділових і рольових іграх, дебатах, методичних мостах, фокус-групах, мозкових штурмах, воркшопах, педагогічних хакатонах; панорамі методичних навичок, захисті творчих проєктів, програм, передових ідей; підготовку й видання друкованих праць.

2. *Формування гнучкої системи безперервної освіти педагога* передбачає:

1) інноваційний підхід педагога до вдосконалення рівня власної професійної компетентності: участь у проведенні семінарів, «круглих столів», наукових досліджень, методичних заходів на різних організаційних рівнях, розроблення та публікація навчально-методичних матеріалів, авторських навчальних програм, робота в складі творчих груп, участь у конкурсах професійної майстерності тощо;

2) самоосвітня діяльність педагога, саморозвиток: пошук шляхів професійної самореалізації; здійснення безперервного навчання; вивчення перспективного педагогічного досвіду колег, проведення відкритих занять і вихованих масових заходів, самоаналіз щодо проведених занять, обговорення відвіданих занять;

3) цілеспрямована систематична робота над науково-методичною проблемою;

4) розроблення творчого портфолію педагога – власної бази кращих занять, цікавих форм, методів, прийомів, знахідок на занятті, власноруч розроблених засобів наочності, дидактичних матеріалів, продуктивних педагогічних технологій, що відображають успіхи або досягнення з тієї чи іншої проблеми, індивідуальної творчої теми, створення власного сайту, блогу тощо;

5) самовиховання, вдосконалення методів, прийомів і форм навчально-творчої взаємодії з вихованцями; вироблення індивідуально-творчого стилю роботи;

6) рефлексія власної діяльності – аналіз результативності використання власного досвіду, визначення нових шляхів утілення творчих планів, прогнозування стратегії для покращення діяльності.

3. Створення загального інформаційно-освітнього простору закладу позашкільної освіти з рівноправним доступом всіх педагогів до інформаційно-освітніх ресурсів: бібліотека; Інтернет; медіа- та відеотека педагогічного досвіду тощо. Створення системи інформаційної підтримки, включаючи ресурси Інтернет, забезпечення реклами педагогічних ініціатив, новацій, перспективного педагогічного досвіду і реальних досягнень педагогів.

У контексті зазначеного принципово важливим інформаційно-методичними ресурсами сучасного закладу позашкільної освіти мають стати: веб-сайт закладу; віртуальний методичний кабінет та мережеві методичні об'єднання педагогічних працівників, що дозволяє усім учасникам освітнього процесу обмінюватися актуальною інформацією, представляти свої власні методичні напрацювання та використовувати передовий досвід колег; віртуальна бібліотека – електронна бібліотека з навчальною, навчально-методичною, методичною літературою, каталогами інших електронних бібліотек; електронні портфоліо керівників, педагогічних працівників і вихованців закладу позашкільної освіти, що уможлиблює презентацію професійних або особистісних досягнень суб'єктів освітньої взаємодії, визначення подальших перспектив їхнього творчого розвитку та вдосконалення.

4. Готовність до інноваційної діяльності, пріоритет освітніх технологій:

1) апробація сучасних науково-методичних концепцій, виявлення та впровадження освітніх технологій освіти і виховання;

2) попереднє проектування освітнього процесу з урахуванням дидактичних цілей;

3) забезпечення методичного супроводу освітнього процесу: розроблення авторських навчальних програм;

4) системне використання інтегративного підходу;

5) поповнення власного арсеналу інноваційними формами проведення занять: заняття-тренінг, заняття-дослідження, заняття-мандрівка тощо;

6) організація творчого педагогічного процесу.

Висновки. Отже, визначальним чинником позитивних змін у системі позашкільної освіти держави залишається розвиток її кадрового потенціалу. Успіх педагогічної діяльності в закладах позашкільної освіти визначається не тільки й не стільки ступенем професійного підготовки педагога, рівнем знань, скільки бажанням і можливостями поглиблювати теоретичні знання та відшліфувати практичні вміння, тобто постійно підвищувати рівень особистісно-професійної компетентності. Відтак першочерговим завданням закладів позашкільної освіти має стати подальший розвиток системи науково-методичного супроводу освітнього процесу, консолідація зусиль на створенні моделі безперервної освіти педагогів, що є запорукою успішного розвитку їх особистісно-професійною компетентності.

Список використаних джерел

1. Гура О.І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект: монографія. Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2006. – 332 с.

2. Карпова Л.Г. Сутність професіоналізму вчителя. // Нива знань: науково-методичний альманах. Дніпропетровськ: Промінь, 2002. № 3. С.70.

3. Тихенко Л.В. Самоосвітня діяльність педагогів позашкільних навчальних закладів. // Імідж сучасного педагога: науково-практ. освітньо-популярний журнал. 2011. - № 8-9 (117-18). С.103.

Тищенко Яніна Геннадіївна
директор Охтирської дитячої
художньої школи ім. Т. Г. Шевченка

РОЗВИТОК ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку незалежності України висунули перед позашкільним навчальним закладом якісно нові завдання. Усвідомлення необхідності позитивних змін в освіті зумовило масовий характер інноваційних процесів у всій системі. Вони мають місце в змісті освіти, технологіях навчання, виховання і розвитку, в управлінні та організації педагогічного процесу. Розвиток освітньої системи багато в чому залежить від злагодженої роботи керівництва, директора закладу та його заступників. Саме управління є таким важелем, який сприяє оптимізації діяльності педагогів шляхом забезпечення необхідних умов для вивчення і реалізації їхнього творчого потенціалу.

Аналіз актуальних досліджень. Науковці і практики докладають значних зусиль для розв'язання цього завдання. Аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури, дисертаційних досліджень та освітньої практики доводить, що увага до саморозвитку і постійно зростає. Це знайшло відображення у працях М.Михнюк, Р.Грант, Н.Проценко, С.Гончаренко, С.Вершловський, Н.Фйодорової, В.І.Зверєвої, Л.М.Калініної, Л.М.Карамушки, Н.Л.Коломенського, В.П.Безпалька, С.І.Болтівця, С.У.Гончаренка, О.І.Ляшенка, Т.О.Лукіної, А.І.Підласого – з питань теоретичних засад оцінювання професійної компетентності педагогічних працівників.

Проте слід зазначити, що ціла низка пов'язаних з цією проблемою питань поки що залишається невирішеною.

Мета статті надати методичні рекомендації для забезпечення процесу управління ПНЗ.

Викладення основного матеріалу. Сучасні темпи науково-технічного прогресу викликають швидке старіння технологій, а разом з ними й професійних умінь і навиків, що змушує фахівців усіх сфер людської діяльності постійно вдосконалювати й підвищувати власну кваліфікацію. У зв'язку з цим стратегічним завданням системи управління ПНЗ є раціональне формування, використання і розвиток трудового творчого потенціалу його працівників, насамперед керівника ПНЗ, для досягнення поставлених організаційних цілей і задоволення суспільних та особистісних потреб.

Головною складовою розвитку фахівців сьогодні вважається управління професійною компетентністю. Йдеться про «комплексний неперервний процес, який будується на визначенні потреби і цілей розвитку персоналу; визначенні оптимальних механізмів управління розвитком...».

З позицій сучасних тенденцій розвитку менеджменту саме підвищення компетентності ключових співробітників є першопричиною майбутнього успіху ПНЗ. На цьому наголошує Р. Грант, який вважає, що всі найбільш перспективні підходи і конкретні інструменти стратегічного менеджменту забезпечують перетворення первісної людської енергії, професійної раціональності та ефективності в загальну внутрішню здатність персоналу організації до створення конкурентних переваг. Перехід системи ПНЗ в режим сталого стратегічного розвитку визначається якістю навчально-виховного, навчально-виробничого і науково-дослідного процесів, створенням нової продукції (висококваліфікованих робітників нової генерації), що відповідає вимогам сучасного ринку. Тому сучасна стратегія управління ПНЗ полягає у визначенні шляхів розвитку компетентності їхніх керівників, а також компетенцій самих навчальних закладів сфери ПНЗ, що відповідає тенденціями розвитку менеджменту.

Вивчення практичного досвіду розвитку професіоналізму і професійної компетентності, аналіз документів (планів роботи, звітів, аналітичних довідок ПНЗ, наказів та розпоряджень обласних управлінь освіти тощо) свідчить про те, що найбільш поширеними механізмами підвищення кваліфікації керівників ПНЗ є: самоосвіта, робота в

творчих групах, підвищення кваліфікації; активна участь у педагогічних радах, семінарах, конференціях; участь у дослідницькій діяльності, підготовка власних публікацій; розроблення системи стимулювання діяльності педагога; самоосвіта. Механізми розвитку професійної компетентності, а отже, й ІАК керівників ПНЗ як її складової, визначають методичні служби (кабінети, центри, відділи тощо), на основі стратегії розвитку регіональної освітньої системи й особистісних інтересів суб'єктів педагогічної діяльності.

Методичну роботу ПНЗ практичні працівники здійснюють на основі чинної нормативно-правової бази. Так, її ретельний аналіз дав змогу Н. Проценко виявити наявність обмежень прав керівників і педагогів ПНЗ у виборі навчальних закладів післядипломної освіти для безкоштовного підвищення кваліфікації педагогічних працівників за рахунок коштів Державного бюджету України, що гарантовано Законом України «Про професійно-технічну освіту», оскільки державне замовлення на такий вид діяльності мають лише 3–4 навчальні заклади на всю Україну. На її думку, це не тільки позначається на якості підвищення кваліфікації керівників, а й на бюджеті ПНЗ, адже виїзд за межі області фінансує навчальний заклад. Погоджуючись з думкою Н. Проценко, зазначимо, що такий підхід до фінансування процесу підвищення кваліфікації в системі ПНЗ обмежує управлінські свободи як ПНЗ, так і ПНЗ. У зв'язку з цим доречним було б направляти кошти на підвищення кваліфікації керівників і педагогів не цілеспрямовано на кілька інститутів післядипломної освіти, а безпосередньо на ПНЗ, що створить умови вибору необхідних і цікавих програм (практично і особистісно зорієнтованих), а головне, наголошує дослідниця, допоможе розбудувати єдиний освітній простір у регіоні. Такий підхід цілком відповідає основним принципам децентралізації управління ПНЗ.

До інтелектуального розвитку керівників, його здібностей охоплювати суть проблеми, не обов'язково в професійній галузі, бачити оптимальні способи її розв'язання, виходи на практичні завдання, прогнозування висувуються високі вимоги на сучасному етапі трансформації вітчизняної системи ПНЗ.

Визначення організаційно-педагогічних умов розвитку ІАК керівників ПНЗ (дорослих учнів) залежить від їхньої орієнтації у сфері освіти, яку С. Вершловський поділяє на три типи:

- перший – в основу ставлення до освіти покладено принцип зовнішньої доцільності, який проявляється в орієнтації на практичну цінність освіти (безпосередня користь освіти визнана фахівцем актуальною для роботи, кар'єри, статусу тощо);
- другий – навчальна діяльність виступає в якості самодіяльності, тобто особою визнається самостійна цінність освіти;
- третій – загальна освіта взагалі не входить до системи цінностей особи, не є для неї значущою (не усвідомлюється те, заради чого здійснюється вибір).

Не менш цікавою для свого дослідження вважаю класифікацію Н. Федорової за стилем роботи дорослих, які навчаються. Нею виокремлено чотири групи таких дорослих учнів, а саме ті, що дотримуються принципу:

- логічної послідовності (одержують інформацію з безпосереднього досвіду, цінують порядок і логічну послідовність, виконують прямі вказівки, є прихильниками чітко організованої презентації матеріалу, спокійної атмосфери навчання; під час організації навчального процесу використовують книжки, навчальні посібники, програмовані матеріали і комп'ютери, тренінги, рисунки, моделі, чітко сплановані екскурсії);

- абстрактної хаотичності (цінують навчання в цілому, але згодні одержувати інформацію в неорганізованому, хаотичному вигляді, тобто інформацію вони організують самі, пропускаючи її крізь призму того, що вони бажали б отримати від навчання; у процесі навчання використовується метод групових дискусій, короткі лекції, що супроводжуються запитаннями й відповідями на них, обговорення);

- абстрактної логічної послідовності (мають блискучі здібності до декодування письмових, усних и образних символів, мають велику кількість різних концептуальних уявлень, на фоні яких вибудовують те, що читають, бачать або чують у графічній чи образній

формі; вибирають, зазвичай, раціональний і послідовний виклад матеріалу, з якого можна здобути основні ідеї; в навчальному процесі перевагу мають завдання на самостійне читання, слухання і перероблення матеріалу, проведення занять проблемного, аналітичного характеру);

- конкретної хаотичності (демонструють схильність до експериментування; швидко схоплюють ідеї і роблять інтуїтивні кроки в розв'язанні тих проблем, які не чітко вимальовуються; навчаються шляхом проб і помилок, успішно працюють у малих групах, демонструючи високий ступень самостійності, не точно виконують інструкції, але вносять щось своє; у навчальному процесі використовуються рольові ігри і моделювання, самостійні проекти, проблемні ситуації, додаткові завдання для самостійної роботи) [27].

Необхідною ознакою управління вважається сталість мети інформаційного процесу, що передбачає збереження підпорядкованої системи і водночас її зміну відповідно до мети управління. Досвід свідчить, що керівник досить часто в роботі з інформацією орієнтує свою діяльність на пошук необхідних фактів. Однак їх знаходження не є самоціллю, скоріше – це лише засіб для досягнення певної мети. Треба чітко уявляти, де і для чого ці факти будуть використані. Отже, насамперед необхідно знайти відправну точку, тобто визначити, для чого потрібні ці факти, дані чи відомості, на пошук яких витрачається час і фізична енергія. Без цього розраховувати на пошук необхідної інформації не можна. В теорії менеджменту цілі знаходження такої інформації узагальнені і, на нашу думку, можуть стати в нагоді керівникам ПНЗ. Так, пошук інформації здійснюється здебільшого для:

Обґрунтування своїх доводів і переконання підлеглих прийняти вашу пропозицію або точку зору в ході презентації чи ділової зустрічі, яка запланована на найближчий час;

З метою внесення цих відомостей у звіт (довідку), який ви готуєте на запит керівних органів або на заплановану педраду (нараду при директорові, оперативну нараду, інструктивно-методичну нараду тощо) для переконливості;

Як відомо, що основним видом діяльності керівників ПНЗ є розумова праця, а вона завжди пов'язана з пошуком інформації. Те, що із зростанням масиву інформації її пошук стає дедалі складнішим, не треба доводити. Постійно ускладнюючись, система пошуку вже зараз поступово перетворюється на окрему галузь знань. Учені різних країн наголошують на тому, що нині поступово розширюється коло фахівців, для яких знання й навички у цій галузі стають обов'язковими. Підготовленість фахівця до цього виду інформаційної діяльності, за визначенням І. Кузнєцова, характеризує сукупність таких елементів:

- чітке уявлення про загальну систему науково-технічної інформації і тих можливостях, які дає використання інформаційних органів своєї галузі;
- знання всіх можливих джерел інформації зі своєї спеціальності;
- уміння вибрати найбільш раціональну схему пошуку відповідно до завдань і умов;
- наявність навичок у використанні бібліографічних та інформаційних матеріалів [9].

Методика збору інформації в процесі управління ПНЗ та його структурними підрозділами тісно пов'язана з інформаційним пошуком як процесом виявлення тих документів (текстів), які присвячені зазначеній тематиці (предметові), задовольняють попередньо визначеній умові пошуку (запиту) або містять необхідні (відповідні інформаційній потребі) факти, відомості, дані тощо.

Процес пошуку інформації певною мірою алгоритмізований – складається з кількох послідовних операцій, спрямованих на збирання, оброблення й надання інформації. Пошук інформації здійснюється в чотири етапи:

I – визначення (уточнення) інформаційної потреби і формулювання інформаційного запиту;

II – визначення сукупності можливих джерел інформації серед інформаційних масивів;

III – констатація виявленої інформації;

IV – ознайомлення з одержаною інформацією і оцінка результатів пошуку.

Таким чином, робота з пошуку інформації вимагає певних знань і дотримання установлених правил щодо роботи з бібліотечними каталогами і системами карток, складання бібліографічних описів книг, журнальних і газетних статей. Сформованість таких умінь у керівників є свідченням їхньої високої управлінської, інформаційної та педагогічної культури, показником загальної і професійної компетентності, а також рівня розвитку ІАК.

Список використаних джерел

1. Вдовиченко Р. П. Між професійною підготовкою та компетентністю // Управління освітою (Шкільний світ).— 2013.— № 15—16.— С. 2—3.
2. Даниленко Л. І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи : [монографія] / Л.І.Даниленко. — [2-е вид.] — К.: Логос, 2012. — 140 с.
3. Єльнікова Г.В. Атестація керівників: проблеми і шляхи їх розв'язання / Галина Єльнікова // Управління освітою. — 2013. — №21. — С. 12-13.
4. Маслов В. І. Психологічна основа моделі компетентності директора школи // Директор школи, ліцею, гімназії.— 2013.— № 1.— С. 12.
5. Келембет Л. Актуальні проблеми управління закладами освіти: Збірник матеріалів/Упоряд. Келембет Л., Нижник О., Понилояк Г. - Івано-Франківськ: ОШПО,2012. - 392 с.
6. Мельник В.К. Теоретичні засади формування фахової компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти / В.К.Мельник // Післядипломна освіта в Україні. – 2017. – № 1. – С. 85-88.
7. Пригожий А. И. Современная социология организации / А. И. Пригожий. – М. : Интерфакс, 2015.-235 с.
8. Сорока О.В. Модель функціональної компетентності керівника сучасного навчально-виховного закладу / О.В.Сорока // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, 2009. – Вип. 147. – С. 150-156. – (Серія „Педагогічні науки)

Турчина Лариса Іванівна,

старший викладач кафедри педагогіки і психології

Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти

ПСИХОЛОГІЧНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА:

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність дослідження. Реформування освіти в Україні зумовлює неабияку увагу суспільства до особистості педагога, відповідності його компетентностей сучасним викликам. Саме від переосмислення освітянами тих змін, які відбуваються у світі в цілому, освіті України зокрема, нових перспектив у контексті Закону «Про освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року та інших нормативних документів, які визначають коло завдань кожного, хто залучений у процес надання освітніх послуг, буде залежати доля реформ в Україні та конкурентоспроможність як самої освіти, так і України в цілому.

Здатність педагогів долати упередження, бар'єри на шляху професійного зростання залежить від психологічної складової педагогічних компетентностей освітян. Під психологічними компетентностями ми розуміємо інтегративну якість особистості, яка включає знання, уміння та бажання ефективно вирішувати педагогічні завдання, на основі глибокого розуміння психічних процесів і закономірностей функціонування як власної особистості, так і особливостей усіх учасників освітнього процесу. Психологічні компетентності є потужним особистісним ресурсом педагогів, який дозволяє творчо і ефективно вирішувати будь-яку педагогічну проблему.

До причин, які спонукали нас акцентувати увагу на цій проблемі належать:

значне зменшення годин, які виділені в навчальних програмах університетів (окрім психологічного і педагогічного факультетів) на вивчення загальної, вікової, педагогічної і соціальної психології у порівнянні з педагогічними інститутами та університетами;

недосконалий розподіл функціональних обов'язків між учасниками навчально-виховного процесу не дозволяє в повній мірі використати потенціал психолого-педагогічної служби освітнього закладу (наприклад, деякі педагоги стверджують, що при наявності психологів у школі, вчителю не обов'язково вникати в психологічні проблеми учнів);

вивчення вікової психології у педінститутах та університетах завершувалося на періоді ранньої юності, а психологічні особливості дорослих, тим більше геронтопсихологія не викладається у підготовці спеціалістів. Наслідком є незнання педагогом особливостей власного вікового розвитку, а це не сприяє аутопсихологічній компетентності як складовій психологічної;

стереотипи, що існують в самосвідомості педагогів заважають ефективно вирішувати як особисті проблеми, так і проблеми учнів (наприклад, упевненість, що існують вікові обмеження в розвитку особистості, дозволяє деяким педагогам відмовлятися від реалізації принципу навчання впродовж життя);

невміння педагогів сформулювати запит щодо психологічної допомоги ускладнює її надання (наприклад, педагог звертається з проханням: «Зробіть щось із цим учнем...», не розуміючи, що допомога надається тому, хто звертається і запит має звучати так: «Допоможіть мені зрозуміти, чому учень так себе поводить, і що я можу змінити у наших стосунках»);

не пропрацьованість деяких психологічних проблем у сучасному освітньому просторі не дозволяє надавати своєчасну допомогу у певних ситуаціях і вибудовувати конструктивні стосунки з тими, хто їх переживає (наприклад, у випадку втрати дитиною значимої людини або істоти: розлучення батьків, смерть когось із рідних, любимої тварини, переїзду, тощо...).

Метою статті є теоретичне обґрунтування значення формування психологічних компетентностей у сучасних педагогів, аналіз складових психологічної компетентності, їх представлення у структурі педагогічних компетентностей та виявлення шляхів їх формування у слухачів курсів ВППО.

Виклад основного матеріалу. Питаннями педагогічної компетентності, зокрема психологічної, займалися такі дослідники як В.Адольф, О.Бондарчук, Ю.Варданян, І.Деркач, Е.Зеєр, І.Зязюн, І.Єрмаков, Л. Карамушка, І. Колесникова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л.Мітіна, О.Пометун, В.Рибалко, Е.Рогов, Є.Сахарчук, В.Сериков, І.Сингаївська, В.Синенко, А. Щербаков та ін.

А.Маркова, розглядаючи професійну компетентність, у своїй фундаментальній праці «Психологія професіоналізму» виокремила наступні її види: спеціальна компетентність (володіння власне професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток); соціальна компетентність (володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в певній професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці); особистісна компетентність (володіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості); індивідуальна компетентність (володіння прийомами саморегуляції і розвитку індивідуальності в рамках професії, готовність до професійного зростання, здатність до індивідуального самозбереження, непідвладність професійному старінню, уміння організувати раціонально свою працю) [3]. Ми поділяємо погляди вченої, яка вважає, що сформованість названих вище видів компетентності означає зрілість людини в професійній діяльності, в професійному спілкуванні, в саморегуляції.

У вітчизняній науковій школі існують підходи щодо структури педагогічної компетентності, що в узагальненому виді включає: спеціальну (у галузі дисципліни, що викладається); методичну (у галузі засобів формування знань, умінь і навичок); психолого-

педагогічну (у сфері навчання); диференційовано-педагогічну (у галузі мотивів, здібностей, спрямованості тих, кого навчають); аутопсихологічну (рефлексія педагогічної діяльності); загальнокультурну; валеологічну; комунікативну; діагностичну; соціальну; особистісну; у сфері інформаційних технологій. [1,21-22]

У працях О.Є. Клименко та І.Ю. Белова ми знаходимо такі види психологічної компетентності фахівця: соціально-перцептивна компетентність (розуміння людей, її основу складають спостережливість і принциповість); соціально-психологічна (знання закономірностей поведінки, діяльності і стосунків людини, включеної у професійну групу, колектив); аутопсихологічна (самопізнання, самооцінка, самоконтроль, уміння управляти своїм станом і працездатністю, самоефективністю); комунікативна (знання різних стратегій і методів ефективного спілкування); психолого-педагогічна (володіння методами здійснення впливу на інших). Дослідники зауважують, що однією з важливих характеристик фахівця є внутрішні спонукання, що обумовлюють потреби людини в активному саморозвитку, продуктивній самореалізації творчого потенціалу.

З метою актуалізації психологічних знань у професійній діяльності педагога та визначення структурних складових психологічної компетентності педагога нами було проведено опитування педагогів шкіл м.Луцька, які працюють із старшокласниками. Потрібно зазначити, що це було пілотне опитування, на основі якого ми плануємо розробити опитувальники для педагогів, які працюють з різними віковими категоріями учнів. Вчителям було запропоновано дати відповідь на запитання анкети стосовно психологічних аспектів їхньої педагогічної діяльності. У опитуванні взяли участь 61 респондент. Майже всі (97%) педагогів зазначили, що відчують недолік психологічних знань та усвідомлюють їх необхідність у процесі професійної педагогічної діяльності. Вони висловили бажання поповнити психологічні знання, вміння, навички під час проходження курсів підвищення кваліфікації. Основним джерелом отримання необхідних психологічних знань для 65% опитаних є курси підвищення кваліфікації, участь у психологічних тренінгах та власний педагогічний і життєвий досвід, 35% респондентів зазначили, що самостійно вивчають психолого-педагогічну літературу. Серед спеціальних психологічних знань і вмінь, які необхідні для ефективно професійної діяльності педагога окреслили наступні: знання психолого-педагогічних основ індивідуального підходу до учнів – 87%; знання мотивації навчальної діяльності учнів – 76%; знання психологічних вікових особливостей – 65%; знання особливостей засвоєння навчального матеріалу учнями у відповідності з особистісними та віковими характеристиками – 59%; знання власних психологічних особливостей, уміння передбачати наслідки своїх дій, керувати власними психічними станами – 56%; знання особливостей ділового педагогічного спілкування – 39%; вміння визначати та розуміти емоційний стан інших людей – 57%; вміння розуміти мотиви вчинків і поведінки учнів – 53%; вміння висловлювати свої думки логічно, доказово і зрозуміло – 61%; вміння попереджати та вирішувати педагогічні конфлікти – 63%; вміння обирати адекватні засоби педагогічної взаємодії – 53%.

Підтверджуючи думку ряду колег, на основі опитування ми виокремили наступні компоненти: психолого-педагогічні знання (розуміння чинників навчальної мотивації, особливостей засвоєння навчального матеріалу відповідно до індивідуальних та вікових характеристик); соціально-перцептивні здібності (здатність педагога керувати своїми емоціями та психічними станами, визначати та розуміти емоційний стан інших людей, адекватно інтерпретувати поведінку); комунікативні вміння (культура мови, володіння методами та прийомами міжособистісного спілкування, навичками попередження та вирішення педагогічних конфліктів); особисті якості педагога (спрямованість, цінності, установки, погляди, переконання, потреба в навчанні впродовж життя, саморозвитку, рефлексії).

Для забезпечення роботи над психологічними компетентностями сучасних педагогів нами були розроблені і викладаються такі дисципліни: «Психологія розвитку і вікова психологія» (теми: «Психолого-педагогічні умови адаптації дітей до ДНЗ», «Наступність у

діяльності ДНЗ і ЗНЗ: психологічний аспект», «Адаптація п'ятикласників до навчання в основній школі: психологічні аспекти», «Адаптація юнаків і дівчат до навчання у старшій школі та інших навчальних закладах»), «Психологія управління закладами середньої освіти» для керівників освітніх закладів пропонуються такі теми: «Психологія попередження та вирішення конфліктів у закладах освіти».

Педагогам художньо-естетичного циклу та керівникам гуртків пропонується спецкурс «Психолого-педагогічні умови виявлення та розвитку спеціальних обдарованостей учнів».

Особливу увагу ми звертаємо на ці питання у роботі з психологами та соціальними педагогами на курсах підвищення кваліфікації та міжкурсовий період. Адже психологічна служба в системі освіти забезпечує ефективність навчально-виховного процесу, своєчасне виявлення труднощів та умов індивідуального розвитку особистості, корекції міжособистісних стосунків усіх учасників педагогічного процесу, профілактики відхилень в індивідуальному розвитку та поведінці.

Питанням формування психологічних компетентностей приділялася увага на семінарах, круглих столах, конференціях, семінарах-тренінгах, тощо.

Навчання на курсах здійснюється шляхом застосування сучасних технологій, методів і прийомів: тренінгових занять, роботи в парах, в міні групах, кейс-методів, групових дискусій, мозкових штурмів, ділових ігор, тощо. Створено відеотеку з фільмів для візуалізації питань, над якими працюємо на заняттях.

Висновки. Аналіз теоретичних засад проблеми психологічних компетентностей сучасних педагогів, виявлені проблеми як у підготовці майбутніх вчителів, так і у формуванні психологічних компетентностей на наступних етапах професійного розвитку, з'ясовані запити педагогів щодо психологічних знань та умінь засвідчують актуальність проблеми та необхідність систематичної роботи щодо цілеспрямованого формування названого вище феномену.

Список використаних джерел

1. Гандрабура О. На шляху до компетентності / Гандрабура О. // Директор школи. - 2008. - №46. - с. 21-22
2. Лозова В.І. Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів. Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів: матеріали міжвуз. Наук.-практ. Конф. - х.: ОВС, 2002.- 167с.
3. Маркова А.К. Психологія професіоналізму./Маркова А.К. Москва: міжнародний гуманітарний фонд знання, 1996. - 308с.
4. Овчарук О.С. Перспективи запровадження компетентнісного підходу до вітчизняного змісту освіти / О.С. Овчарук // Основна школа. – 2005. – Вип. 3-4.
5. Пометун О.В. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О.В. Пометун // Основна школа. – 2005. – Вип. 3-4.

Успенська Валентина Миколаївна,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії і методики змісту освіти

Комунального закладу Сумський обласний

інститут післядипломної педагогічної освіти

ОСОБЛИВОСТІ ЯКІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

З ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

Актуальність дослідження. Виховання нового покоління громадян України, для яких потреба вести здоровий і безпечний спосіб життя була б невід'ємною складовою загальнолюдської культури – сучасна потреба освітньої системи. На сьогодні вирішення цього важливого завдання покладається на предмет «Основи здоров'я». Розуміння вимог до

викладання основ здоров'я, створення умов для якісного освітнього процесу з предмета все ще залишається неподоланою загальною проблемою закладів освіти.

Мета статті – розкрити особливості якісного освітнього процесу з основ здоров'я, дотримання яких дасть можливість досягти завдань, що покладаються на предмет.

Виклад основного матеріалу. Предмет «Основи здоров'я» впроваджується в загальній середній освіті України з 2001 року. За цей час педагогічна і батьківська громадськість вже мала можливість переконатись у тому, що він суттєво відрізняється від інших шкільних предметів. Ці відмінності – у призначенні, змісті, методиці навчання. Сутність різниці – необхідність впливу педагогічними методами на свідомість і поведінку учнів. Адже якість життя людини, її здоров'я, безпека і благополуччя найбільше залежать від власної поведінки та способу життя.

Освітні впливи при навчанні здоров'ю спрямовуються на формування в учнів позитивних цінностей, знань, ставлень, умінь і навичок, які зменшать ризик виникнення поведінкових проблем і підвищать їхній особистісний потенціал для гармонійного розвитку та життєвого успіху.

Викладання основ здоров'я відіграє важливу роль у створенні умов для здобування учнями знань, вироблення ставлень та розвитку життєвих навичок, які сприятимуть формуванню мотивації до здорового способу життя, збереженню та зміцненню здоров'я.

Базова модель програми основ здоров'я ґрунтується на холістичній концепції здоров'я, екологічній моделі безпеки, досягненнях гуманістичної психології розвитку. Програма побудована через інтегроване поєднання елементів знань щодо збереження і захисту життя та зміцнення здоров'я людини за концентричним принципом, коли у кожному класі, відповідно до зростаючих пізнавальних і психологічних особливостей учнів, згідно принципів системності та наступності, повторюються, розширюються та поглиблюються отримані учнями в початковій школі знання.

Успішна реалізація програми інтегрованого предмета «Основи здоров'я» можлива лише на засадах активної співпраці, партнерства всіх учасників освітнього процесу (учнів, педагогів, сім'ї та громади), що передбачає й уможливорює [5]:

- 1) особистісно орієнтоване навчання;
- 2) збагачення змісту інтегрованого предмета емоційним, особистісно значущим матеріалом;
- 3) використання інтерактивних методів навчання;
- 4) стимулювання позитивних інтелектуальних почуттів учнів, послідовну диференціацію та індивідуалізацію вивчення цього предмета;
- 5) роботу учнів з різними джерелами інформації, різними видами і типами ресурсних матеріалів;
- 6) відпрацювання практичних дій при вивченні кожної теми;
- 7) створення умов для активного діалогу між учасниками-партнерами освітнього процесу (учнів, учителів, членів сім'ї, громади) та вільного вибору учнями навчальних завдань і способів поведінки;
- 8) залучення учнів до самооцінювання різних видів своєї діяльності, у тому числі й розвитку життєвих навичок;
- 9) багатоваріантність форм різних видів діяльності учнів;
- 10) залучення до активної співпраці сім'ї та громади.

Особливості впровадження програми з основ здоров'я полягають у тому, що її зміст акцентовано на питаннях, які мають реальне значення для дітей і підлітків, враховують їх соціально-психологічний розвиток та потреби. Програма має превентивний характер, спрямована на формування життєвих навичок, ключових для здорової і безпечної поведінки. Педагогічні дії у впровадженні програми мають бути націлені на набуття учнями опорних знань, які дозволяють орієнтуватися в сутності життєвих ситуацій, у адекватних способах дій при вирішенні проблем. Психологічні установки, які задаються в освітньому процесі, сприяють вибору певних моделей поведінки і готовність діяти згідно з ними в реальному

житті. Уміння та навички впевненої поведінки, відпрацьовані на уроках, стосуються різних ймовірних життєвих ситуацій, адже в реальному житті різноманітні чинники ризикових ситуацій діють комплексно, впливаючи залежно від їх сили та умов реалізації.

Мета, завдання, зміст, результати і, особливо, методи навчання предмета «Основи здоров'я» є засадничими основами для «Соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі», а також Концепції «Нова українська школа». Зміст предмета «Основи здоров'я» – це інтегрована тематика, яка відповідає найбільш релевантним чинникам ризику і захисту для здоров'я, безпеки і розвитку учнів.

Складові здоров'язбережувальної компетентності, на формування якої спрямована мета предмета «Основи здоров'я» – це життєві навички (психосоціальні компетенції) та спеціальні компетенції, сприятливі для здоров'я, безпеки, успішної соціалізації і самореалізації дітей та підлітків. До психосоціальних компетенцій належать: позитивна самооцінка, самоконтроль, керування стресами, мотивація успіху і гартування волі, аналіз проблем і прийняття зважених рішень, критичне і творче мислення, вміння вчитись, ефективне спілкування, співчуття, розв'язання конфліктів, протистояння негативним соціальним впливам тощо. Спеціальними компетенціями є: санітарно-гігієнічні навички, раціональне харчування, рухова активність, загартування, організація режиму праці та відпочинку, надання першої допомоги тощо.

Зазначені життєві навички та компетенції необхідні кожній людині протягом всього життя. Вони набуваються у процесі діяльнісного/компетентнісного підходів до навчання.

Просвітницький підхід до вивчення основ здоров'я не виправдав сучасних викликів суспільства. Саме компетентнісний та діяльнісний підходи є актуальними для вивчення предмета [2]. Зміст навчання за компетентнісного підходу формується «від результату». Методично це реалізується через надання переваги самостійній пошуковій діяльності учнів, проектуванню навчальних і життєвих ситуацій для застосування предметних та ключових компетентностей, залучення учнів до самоконтролю, рефлексії. На уроці використовуються переважно інтерактивні методи навчання. Вони ґрунтуються на активній участі та взаємодії всіх учнів: роботі в групах, обговоренні, мозкових штурмах, розробці концептуальних карт, рольових іграх, дискусіях, творчих проектах, інтерв'ю, аналізі життєвих ситуацій, наближених до реального життя, моделюванні розв'язання проблеми тощо. Окрім того, технологія розвитку життєвих навичок є запорукою формування емоційно здорової особистості учня, бо на такому уроці є взаєморозуміння, взаємоповага, толерантність, творче співробітництво всіх учасників навчання. Інтерактивні методи забезпечують сприятливий емоційний клімат у класі; формування відчуття класу як єдиної команди тощо. Цілісним інтерактивним заняттям з основ здоров'я є тренінг, а проведення уроків з основ здоров'я відбувається у спеціальному (тренінговому) кабінеті.

Реформування загальної середньої освіти вимагає від учителя удосконалення професійної майстерності. Вимога сьогодення – «новий тип учителя для нової української школи». Функція педагога нової української школи полягає в його вмінні організувати компетентнісне навчання (не знання заради знань, а вміння їх застосовувати в реальному житті, де важливо не те, що ти знаєш – а як ти цим умієш користуватися). За концепцією Нової української школи учитель сьогодні має нову роль – «не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини» [3].

Сучасний учитель основ здоров'я, як учитель-коуч, це – тренер успіху, інструктор, супроводжувач; як учитель-модератор – керівник групи; як учитель-тьютор забезпечує процес освітньої індивідуалізації; як учитель-фасилітатор забезпечує успішну групову комунікацію.

Першочергова і основна мета вчителя основ здоров'я – зацікавити і вмотивувати учнів, спонукати їх до оволодіння здоров'язбережувальними компетентностями. Реалізація компетентнісного підходу в організації навчальної діяльності учнів для формування

здоров'язбережувальної компетентності вимагає від педагога додаткових знань, ставлень і вмінь [1].

Мінімальні вимоги до компетентності вчителя основ здоров'я

Вчитель має знати:	Концептуальні і методичні основи формування здоров'язбережувальної компетентності; програму і зміст предмета «Основи здоров'я»; вікові особливості дітей та підлітків; сучасні педагогічні методики, передусім, інтерактивні методи та особливості їх застосування; опорні плани проведення тренінгових занять для учнів; методи і процедури оцінювання
Вчитель має вміти:	Чітко формулювати цілі заняття та його складових частин; враховувати потреби та очікування учасників; дотримуватися рекомендованого плану уроків-тренінгів; створювати сприятливий емоційний клімат у класі; забезпечувати демократичну дисципліну; упроваджувати в освітній процес інноваційні здоров'язбережувальні педагогічні технології; застосовувати інтерактивні технології навчання, які забезпечують активну участь кожного учня; творчу співпрацю між собою і з учителем використовувати просвітницькі програми превентивного спрямування у процесі вивчення предмета; використовувати засоби ІК-технологій; організувати активне обговорення; організувати відпрацювання практичних умінь; підтримувати доброзичливу атмосферу на уроках; формування відчуття класу як єдиної команди; правильно реагувати на складних учасників; забезпечити підтримку батьків і колег; організувати зворотній зв'язок.
Вчитель має демонструвати цінності:	Повагу і позитивне ставлення до дітей і підлітків, бажання і прагнення працювати з ними; готовність зрозуміти потреби, цінності і можливості учнів; готовність не нав'язувати свої погляди і цінності; бажання і готовність постійно підвищувати свій професійний рівень; навчання на ситуаціях, наближених до реального життя.

У рамках оновлених програм з основ здоров'я рекомендується впроваджувати проекти «Вчимося жити разом» (розвиток соціальних навичок) та «Захисти себе від ВІЛ» («Формування здорового способу життя та профілактика ВІЛ/СНІДу»). Ці тренінгові навчальні курси в повній мірі реалізують компетентнісний підхід і мають статистично доведену ефективність впливу на знання, ставлення, уміння і поведінку дітей та підлітків [6]. Обидва курси орієнтовані на використання тренінгових та інтерактивних методів навчання, що базуються на принципах партнерства, інклюзивності, активного навчання та врахування вікових потреб і рівня розвитку учнів.

Сумським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти здійснюється підготовка вчителів з проблем здоров'яспрямованої освіти за кількома напрямками [4]. А саме:

- з викладання предмета «Основи здоров'я» на засадах розвитку життєвих навичок в початковій та основній школі;
- з навчального курсу для учнівської молоді старшого підліткового та юнацького віку «Захисти себе від ВІЛ»;
- з проведення інтерактивної виставки з питань репродуктивного здоров'я, профілактики ВІЛ/СНІДу та ПСШ «Маршрут безпеки» для учнів 10-11 кл.;
- з курсу (проекту) «Вчимося жити разом» для вчителів основ здоров'я початкових класів, основної школи, класних керівників старшої школи.

З 2019 року 8-16 годинним спецкурсом на курсах здоров'яспрямованого змісту здійснюється підготовка вчителів з упровадження проекту для старшокласників «Репродуктивне здоров'я та відповідальна поведінка учнівської молоді» (у співпраці з Благодійним Фондом «Здоров'я жінки і планування сім'ї» та підтримки Міжнародної федерації планування сім'ї IPPF).

Висновок. Забезпечення якісного освітнього процесу з основ здоров'я здійснюватиметься за наступних вимог: викладання предмета в початковій та основній школі лише спеціально підготовленими на експрес-курсах за тренінговими методиками вчителями; систематичне навчання педагогів за різними просвітницькими програмами; упровадження в освітній процес технологій інтерактивного, тренінгового навчання, розвитку життєвих навичок; використання просвітницьких превентивних програм в освітньому процесі з предмета; упровадження проекту «Вчимося жити разом» у межах навчальної програми з основ здоров'я; функціонування в закладі освіти окремого кабінету для проведення уроків з основ здоров'я (тренінгового кабінету).

Список використаних джерел

1. Матущенко Т. А. Методичні рекомендації щодо викладання основ здоров'я в умовах модернізації сучасної освіти у 2018/2019 навчальному році. Інформаційно-методичний збірник. Червень, 2018. URL: <https://kristti.com.ua/wp-content/uploads/2018/07/IMZ-cherven-2018-Ostatochnyj.pdf> (дата звернення: 18.09.2018).
2. Методичний супровід викладання предмета «Основи здоров'я» в умовах оновлення змісту освіти: інструктивно-методичний лист / укл. Л. Погорелова. Миколаїв: ОІППО, 2017. 40 с.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 26.02.2019).
4. Основи здоров'я. Вчимося жити разом. Формування здорового способу життя та профілактика ВІЛ/СНІДу («Захисти себе від ВІЛ»). Методичні рекомендації педагогам / укл. В. М. Успенська. Суми : ФОП Цьома, 2018. 116 с.
5. Основи здоров'я, 5-9 клас. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів, затверджена наказом МОНМС України від 06.06.2012 № 664; оновлена наказом МОН України від 07.06.2017 № 804. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html> (дата звернення: 20.01.2019).
6. Портал превентивної освіти. URL: <http://autta.org.ua>

Фегер Валентина Вікторівна,
директор Басівської загальноосвітньої
школи I-III ступенів Сумської районної
ради Сумської області

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

(з досвіду роботи Басівської загальноосвітньої школи I-III ступенів)

Актуальність дослідження. Вчені довели, що знання й навички, які дають навчальні заклади молодому поколінню сьогодні, через півстоліття становитимуть лише 5% сукупності знань людства.

Стає очевидним, що зміни акцентів у навчанні та вихованні дітей просто необхідні. Треба змінюватись і змінювати. Якщо раніше система освіти була спрямована на тривалу, ґрунтовну трансляцію знань від учителя до учня, то зараз процес передачі знань є багатовекторним «від усіх і всюди», а вчитель має стати партнером для учня у формуванні ключових компетентностей. Саме таку роль відводить педагогу Концепція Нової української школи.

Сучасний учитель має постійно працювати над собою, швидко вчитися, опановувати нові технології, миттєво змінюватися, щоб відповідати швидкоплинним вимогам суспільства. Він поступово перестає бути джерелом знань, а має навчити молоде покоління організувати процес засвоєння знань. Окрім того, серед вимог до професійних й особистісних якостей освітян нормативні документи визначають вмотивованість, компетентність, творчість, гнучке мислення, відповідальність за результати власної діяльності та здатність до саморозвитку. Чи важко відповідати цим вимогам? Так, непросто! Проте варто зусиль. У новому Законі України «Про освіту» (ст. 59) зазначено, що професійний розвиток педагогічних працівників передбачає «постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Особистісно–професійне зростання - це набуття працівником нових компетенцій, знань, умінь і навиків, які він використовує чи буде використовувати у своїй професійній діяльності вчителя з метою надання якісної освіти.

Постійні зміни в професійних структурах роблять проблему особистісно-професійного зростання педагога актуальною. Актуалізуються завдання становлення нової професійної компетентності кадрів освіти, формування педагога нового типу і стилю професійної діяльності. Важливу роль у створенні творчої атмосфери в педагогічному колективі, удосконаленні професійної майстерності вчителів відіграє стимулювання діяльності педагогів. Особистісно - професійне зростання педагогів безумовно призводить до покращення їх професійної майстерності, підвищення компетентності, кар'єрного росту, іміджу працівника, наближення до ідеалів культури, вершин професіоналізму, творчої самореалізації, покращення матеріального становища. Прагнення до самовдосконалення та самоосвіта є важливими чинниками особистісно-професійного зростання педагога, що забезпечують розширення його творчих можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності. Актуалізуються завдання становлення нової особистісно-професійної компетентності кадрів освіти, формування педагога нового типу і стилю професійної діяльності. Під особистісно-професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості учителя, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу.

Мета статті – розкрити основні напрямки розвитку особистісно- професійної компетентності учителя історії закладу освіти

Виклад основного матеріалу. В Законі України вказано: «Педагогічний працівник зобов'язаний постійно підвищувати свій професійний рівень, педагогічну майстерність загальну культуру» .

Процес становлення професіоналізму вчителя історії є тривалим і вимагає систематичної роботи з підвищення дидактичної компетентності. Протягом усієї своєї

професійної кар'єри вчителю доводиться вчитися, удосконалювати свій методичний почерк і вирішувати освітні завдання, пов'язані з розвитком особистості учнів засобами навчального предмета «історія».

Викладання історії в школі - процес складний і багатогранний. Уроки історії мають потужний виховний потенціал. Вони відрізняються складом завдань, об'ємом навчального часу, відбором історичного матеріалу. При певному розходженні пріоритетів, існуючих в окремих курсах історії, загальний підхід полягає в спрямованості на формування досвіду пізнавальної, особистісно та соціально значущої діяльності, мотивів для подальшої освіти та самоосвіти. Шляхом досконалої організації самоосвітньої діяльності постійно удосконалюється особистісно-професійна компетентність учителя, як наслідок, формується авторитет педагога серед учнів, батьків, колег. Модернізація системи шкільної освіти, пов'язана з переорієнтацією змісту курсів історії, вимагає розробки нових підходів до формування особистісно-професійних компетентностей вчителя історії.

Працюючи над методичною проблемою «Інтерактивні методи на уроках історії», використовую інтернет-ресурси. З власного досвіду можу порекомендувати для використання наступні засоби: Microsoft PowerPoint, Prezi, Macromedia Flash, Photodex, ProShow, Picasa тощо.

Сучасному вчителю історії вже замало мати міцні знання з предмету, володіти практичними вміннями та навичками. Він має бути комунікативним, конструктивним і мобільним. В умовах переходу від репродуктивної, авторитарної педагогіки до освіти інформаційно-гуманістичного типу, постать учителя набуває іншого змісту.

Його педагогічна компетентність має складатися не лише із ґрунтовних знань, вмінь і навичок, а й його особистих якостей, моральної культури, демократичних цінностей, новаторського підходу і постійного самовдосконалення та пошуку, так як не можна людину навчити на все життя, можна навчити все життя вчитися.

Рівень особистісно-професійної компетентності учителя історії – це його знання, уміння, особистий досвід. Це пошукова діяльність, яка забезпечує оптимальний варіант організації навчально-виховного процесу з метою формування творчої особистості.

Вчителю історії необхідно насамперед усвідомити інноваційні ідеї в сучасній освіті. До таких ідей можна віднести ідею розвиваючого навчання, особистісно орієнтованого навчання, продуктивного навчання. Основними рисами інноваційного навчання є: орієнтація на процес навчання; орієнтація освітнього процесу на самоцінність учня; проектування освітнього середовища; результатом навчання є здатність учня до самовизначення і саморозвитку. Розвиток особистісно-професійного зростання вчителя історії включає в себе:

- Розвиток особистості, позитивних якостей.
- Формування професійної самосвідомості, педагогічного мислення.
- Формування індивідуального стилю роботи.
- Підвищення власної кваліфікації.
- Оволодіння ефективним педагогічним досвідом, пошуковою дослідною роботою.
- Ознайомлення із національною системою виховання і навчання, що втілює виховну мудрість українського народу, родинне виховання, українські звичаї, традиції, свята, обряди.
- Ознайомлення із новинками педагогічної преси, Інтернету, газет, журналів, педагогічних видань.
- Систематичне вивчення психолого-педагогічної літератури, законодавчих актів держави про освіту, виховання та навчання підростаючого покоління.
- Зустрічі з новаторами.
- Участь у роботі РМО, ШМО, семінарів, тренінгів, конференцій.

У нашому навчальному закладі програма особистісно-професійного вдосконалення педагогів включає в себе дві взаємопов'язані складові: самоосвітню діяльність та участь у методичній роботі.

Участь у методичній роботі:

- Поширення власного педагогічного досвіду;
- Робота в шкільних та районних методичних об'єднаннях вчителів;
- Проведення відкритих уроків, виховних заходів, майстер-класів;
- Участь у колективних та групових формах методичної роботи, у конкурсах педагогічної майстерності;
- Оприлюднення індивідуальних наробок;
- Активна творча діяльність;
- Співпраця з позашкільними закладами.

Ефективною формою передачі знань і вмінь, обміну досвідом навчання є педагогічні майстер-класи, засновані на практичних діях показу та демонстрації оригінальних методів освоєння повного змісту за активної ролі всіх учасників, творчого вирішення певного пізнавального та проблемного педагогічного завдання. Протягом останніх років були проведені педагогічні майстер-класи «Використання інтерактивних та ігрових технологій на уроках історії», «Технологічні особливості диференційованого підходу до навчальної діяльності школярів» учителями, що мають кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» та педагогічне звання «старший учитель».

На базі Басівської загальноосвітньої школи проводилися районні семінари-практикуми для вчителів історії «Формування інформаційно-комунікативної компетенції учнів на засадах діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів до вивчення історії», «Формування комунікативної компетентності старшокласників на уроках історії та правознавства».

Для підвищення ефективності уроків історії використовую навчальні презентації, фрагменти фільмів інші відеоматеріали. Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє суттєво поглибити зміст матеріалу, практичні вміння та навички школярів у пошуку, аналізі, узагальненні інформації. У своїй практиці я використовую створені спеціально для конкретних уроків мультимедійні конспекти-презентації, що містять короткий текст, основні терміни і поняття, малюнки, відеофрагменти, схеми і графіки, цифрові фото або просто відскановані ілюстрації. З їх допомогою можна просто й наочно представити свій виступ на уроці, конференції або позакласному заході. Написання рефератів та повідомлень (тобто переписування даних з інформаційних джерел) змінюю на більш детальний пошук цікавих фактів, які б підтверджували документальні фільми, зразки документів, фотоматеріали. Інформативність електронних презентацій набагато вище традиційних за рахунок мультимедійності – наявності не лише тексту і графіки, але й анімації, відео та звуку. Іншими словами, використання мультимедіа-презентацій дозволяє створювати інформаційний і візуальний образ об'єкту, який досліджується. Використання електронних навчальних посібників дозволяє підвищити якість навчання, зробити його динамічним, вирішує декілька завдань –наочність, доступність, індивідуальність, контроль, самостійність. Інтернет-ресурси використовую на уроках історії та суспільних дисциплін під час:

- вивчення нової теми (пошук інформації, статистичних даних та їх аналіз, складання таблиць, робота з малюнками, картинами, фотографіями в Інтернеті.
- роботи над проектами (онлайн-бібліотеки, віртуальні музеї, інформаційні освітні сервери, сайти засобів масової інформації, енциклопедії і довідники.
- використання електронної пошти (самостійне виконання практичного завдання, контрольної роботи, тесту з подальшим відправленням на електронну адресу вчителя; замовлення на електронну розсилку новин, безпосередньо пов'язаних з предметом вивчення;

Сучасний вчитель історії повинен постійно вчитися, розвивати та удосконалювати особистісно-професійні компетентності.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що «підвищення кваліфікації може здійснюватися за різними видами (навчання за освітньою програмою, стажування, участь у

сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах—практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) та в різних формах(інституційна, дуальна, на робочому місці (на виробництві) тощо).

Хочу вірити, що можливість самостійно обирати зміст і форму цих заходів змінить ставлення наших вчителів до післядипломної освіти та перетворить прикру вимушену необхідність на професійну потребу.

А обирати зараз, справді, є з чого. Зверну вашу увагу на різноманітні освітні платформи. Це й відома нам EdEra, де зібрано сучасний освітній контент. І новостворена платформа Нової української школи, на якій розміщено корисні методичні матеріали не лише для педагогів, що впроваджують новий Держстандарт. Стане в пригоді й платформа масових відкритих онлайн-курсів «Прометеус», яка сьогодні набирає особливої популярності. Цікаво, що один із засновників українського «Прометеусу» 25-річний історик Іван Примаченко вважає, що саме онлайн–освіта дозволить «масштабувати» найкращих викладачів на всю країну й зробить навчання доступним кожному.

Висновки. Особистісно-професійна компетентність учителя історії потребує постійного розвитку й удосконалення. Основним напрямком розвитку професіоналізму вчителя історії є інноваційна діяльність, яка забезпечує розвиток процесу навчання історії. Вчителю необхідно насамперед усвідомити інноваційні ідеї в сучасній освіті.

Сучасний вчитель історії повинен постійно удосконалювати свою майстерність та реагувати на зміни освітньої системи.

Список використаних джерел

1. Баханов К. О. Здатність до саморозвитку. – Історія та правознавство, 2013, №1 .
2. Баханов К.О. Механізм запровадження компетентнісного підходу в навчання історії в школі // Історія і суспільствознавство в школах України. – 2013. - №1-2.
3. Власов В. Контроль навчальних досягнень учнів з історії та правознавства крізь призму компетентнісного підходу (відповідно до нової програми) // Методичний коментар до програми 2012 року з історії для основної школи: Бібліотека журналу «Історія та суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. №5-6. - 2013. - С.47-55
4. Пометун О.І. Формування предметної компетентності учнів в процесі навчання історії в основній школі. //Історія і суспільствознавство в школах України:теорія та методика навчання. – 2014. - № 4. – С.6-9

Хижняк Діана Володимирівна,

студентка другого курсу, спеціальності «Практична психологія»
Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

Грубі Тамара Валеріївна,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології
Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СИНДРОМУ «ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ» ТА ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ У ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Актуальність дослідження. Теперішній час характеризується стрімкими соціально-економічними змінами, прискореним темпом життя, змінами в законодавстві, новими вимогами. Перераховані чинники впливають на професійну сферу особистості. Крім того, постійно зростаючі запити, необхідність відповідати високим стандартам, конкуренція сприяють розвитку перфекціонізму особистості.

Теоретичний аналіз наукової літератури вітчизняних і зарубіжних вчених свідчить про те, що перфекціонізм є причиною виникнення синдрому «професійного вигорання» [4; 7].

Під перфекціонізмом розглядається прагнення людини доводити результати будь-якої діяльності до відповідності найвищим стандартам (моральним, естетичним, інтелектуальним) [3].

Професійне вигорання є емоційним, розумовим та фізичним виснаженням через довготривале залучення особистості до некерованої стресової ситуації в процесі емоційно насичених контактів у професійній діяльності [2].

Метою дослідження є визначення взаємозв'язку перфекціонізму особистості та синдрому «професійного вигорання» у педагогічних працівників.

Методи дослідження: опитувальник «Велика тривимірна шкала перфекціонізму» М. Смітта та ін. в адаптації Т.В. Грубі [1], методика «Синдром вигорання» в професіях системи «людина-людина» К. Маслач та С. Джексон [5].

В дослідженні взяло участь 50 вчителів закладів середньої освіти.

Результати дослідження: В опитувальнику «Велика тривимірна шкала перфекціонізму» М. Смітта та ін. перфекціонізм розглядається як багатовимірний конструкт, що поєднує три типи перфекціонізму: «жорсткий перфекціонізм», «самокритичний перфекціонізм» та «нарцисичний перфекціонізм» [6].

У вчителів, які взяли участь у нашому дослідженні, переважає самокритичний (70%) та нарцисичний (18%) типи перфекціонізму. Зокрема, у вчителів віком до 35 років переважає самокритичний перфекціонізм (19,6%) та виявлено високий рівень редукції особистісних досягнень (32 %). Адаже вчителі цієї вікової групи мають тенденцію до надмірних негативних реакцій на передбачувані невдачі та помилки і через це в них зростає невпевненість щодо власної продуктивності. Як наслідок ці працівники мають певну невизначеність щодо власної продуктивності, яка, в свою чергу, впливає на високий рівень редукції особистісних досягнень. Дану ситуацію можна пояснити тим, що вчителі з меншим досвідом роботи ще не повністю розкрили свої можливості і через те, рівень емоційного виснаження (високий рівень - 37,5%, середній - 56,3, низький - 6,2%) значно менший, ніж у інших вікових групах з більшим стажем роботи.

В опитаних вчителів віком від 35 до 50 років також переважає самокритичний тип перфекціонізму (68,8%), але щодо складових професійного вигорання, то у вчителів виявлено низький рівень деперсоналізації (50%) та високий рівень редукції особистісних досягнень (68,8%) .

Для вчителів з високим рівнем деперсоналізації характерні конкурентні відносини з оточуючими через постійне порівняння себе з іншими, знецінення міжперсональних відносин, дефіцит емпатії і встановлення міцних емоційних зв'язків з іншими людьми; труднощі у відносинах з оточуючими, недостатній рівень довіри і близьких відносин тощо. Зв'язок деперсоналізації з перфекціонізмом простежується, коли соціальні контакти стають знеособленими і переважає цинічне ставлення до роботи і до її об'єктів. Зокрема, в соціальній сфері при деперсоналізації виникає байдуже, негуманне, цинічне ставлення до учнів та колег.

Редукція особистісних досягнень у вчителів проявляється тоді, коли освітянин ставить перед собою завищені вимоги і намагається досягти їх і при цьому порушується баланс між внеском в роботу і результатом, який отримує працівник від виконуваної професійної діяльності. Редукція особистісних досягнень, пов'язана з перфекціонізмом через зниження продуктивності та неможливість виділити пріоритетні завдання.

У вчителів вікової категорії понад 50 років переважає поєднання самокритичного типу перфекціонізму (61,1%) разом із нарцисичним типом перфекціонізму (33,3%). Щодо професійного вигорання, то рівень емоційного виснаження виявлено середній, рівень деперсоналізації – низький, але редукції особистісних досягнень – високий.

Висновки: Дослідивши взаємозв'язок професійного вигорання з перфекціонізмом особистості, визначено, що вчителі, молодші за віком і відповідно з меншим досвідом роботи мають менший рівень емоційного виснаження, проте у них переважає самокритичний тип перфекціонізму, адже вони не так стійко стоять на своєму місці й не настільки впевнені у

власних силах, на відміну від своїх старших колег, яким хоча й властивий високий рівень професійного вигорання, проте в них переважає нарцисичний тип перефекціонізму, тобто вчителі віком від 50 років усвідомлюють, що мають більше досвіду й впевнені в тому, що можуть навчити інших й при цьому знають і розуміють набагато більше, ніж їхні молодші колеги.

Перспективою нашого дослідження є розробка рекомендацій, щодо профілактики синдрому «професійного вигорання» в педагогічних працівників через зниження рівня перефекціонізму.

Список використаних джерел

1. Грубі Т.В. Адаптація психодіагностичної методики «Велика тривимірна шкала перефекціонізму» / Т.В. Грубі // Організаційна психологія. Економічна психологія. – Науковий журнал [за наук. ред. С.Д.Максименка та Л.М.Карамушки]. – К. : Логос, 2018. – № 2 (13). – С. 24-34.

2. Карамушка Л.М. Психологічні чинники професійного вигорання працівників державної фіскальної служби України : монографія / Л. М. Карамушка, О. І. Бондарчук, Т.В. Грубі. К. - Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2015. – 254 с.

3. Ильин Е. П. Работа и личность. Трудоголизм, перефекционизм, лень / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2011. – 224 с.

4. Кононенко О.І. Вплив перефекціонізму особистості на виникнення емоційного вигорання / О.І.Кононенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». – 2014. – Вип. 2. – Том. 1. – С. 81–85.

5. Maslach C. The Maslach Burn-Out Inventory Manual / C. Maslach, S. E. Jackson. – 2nd ed. – CA : Consulting Psychologist Press. – 1986. – 285 p.

6. Smith, M. M. The Big Three Perfectionism Scale: A New Measure of Perfectionism /M.M. Smith, D.H. Saklofske, J. Stoeber, S.B. Sherry // Journal of Psychoeducational Assessment. – 2016. – Vol. 34 (7). – P.670–687.

7. Stoeber, J. & Damian, L. E. Perfectionism in employees: Work engagement, workaholism, and burnout. In F. M. Sirois & D. S. Molnar (Eds.), Perfectionism, health, and well-being. New York: Springer. – 2016. – P. 265–283.

Чеканська Лариса Миколаївна,

Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛІВОРУКИМИ ДІТЬМИ

Постановка проблеми. В умовах системних змін у сучасному українському суспільстві, зокрема в умовах нової української школи, докорінно змінюються вимоги до особистісного потенціалу кожного учня, і особливо до розвитку адаптаційних можливостей ліворуких дітей у контексті навчання. Аналіз можливостей удосконалення способів навчання та розвитку школярів початкової ланки із урахуванням специфіки мозкової організації пізнавальних процесів дітей і обумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз актуальних досліджень. Особливості психологічної адаптації ліворуких дітей та соціально-психологічних факторів її ефективності вивчали М.М. Безруких, Н.Н. Брагіна, Т.А. Доброхотова, М.Г. Князева, А.В. Семенович, А.П. Чуприков). Теоретичне та емпіричне дослідження даної проблеми дало нам можливість стверджувати, що для підвищення ефективності навчання ліворуких дітей важливо враховувати їх індивідуальні психофізіологічні особливості, а саме можливості правої образної півкулі, більш активної в ліворуких.

Мета статті полягає у обґрунтуванні особливостей організації корекційно-розвивальної роботи щодо розвитку адаптаційних можливостей ліворуких дітей в процесі навчання.

Виклад основного матеріалу. Програму корекційно-розвивальних занять розраховано на 50 годин, по 2 години на тиждень. Тривалість кожного заняття – 40-45 хвилин.

Оптимальною формою роботи є ігрове заняття в малій групі дітей (5-7 учнів).

При плануванні та проведенні занять із дітьми молодшого шкільного віку, які мають труднощі в адаптації, ми враховували деякі *принципи організації корекційно-розвивального процесу*:

1. Ускладнення поставлених завдань: від спільного виконання завдання з докладним інструктажем до творчих, самостійних робіт (пропонуємо учням працювати самостійно або придумати подібне завдання).

2. Проведення занять із використанням матеріалу, близького до навчальної програми. Це підвищує ефективність, оскільки дає можливість здійснювати трансляцію вмінь і навичок, отриманих на корекційних заняттях.

3. Використання ігрових методів і прийомів роботи, що містять елемент змагання. Для цих дітей ігровий мотив найчастіше є провідним, а рівень навчальної та шкільної мотивації достатньо низький. Крім цього, постійні невдачі в школі спричиняють формування або заниженої самооцінки, або, навпаки, неадекватно завищеної (як прояв дії захисного механізму). Дітям із низькою самооцінкою ігровий характер занять допомагає позбавитися страху щодо можливих невдач, а групові завдання та вправи з елементом змагання дають змогу учням із завищеною самооцінкою отримати зворотний зв'язок щодо їхніх реальних можливостей.

4. Застосування психолого-педагогічно зорієнтованої системи покарань та заохочень.

Цей принцип стимулює виховання організованості, зібраності дій та відповідальності за результат власної або командної роботи.

5. Почергове використання рухливих та малорухливих завдань і вправ, застосування фізкультхвилинок. Чергування письмових та усних форм роботи.

Дана умова є обов'язковою під час роботи з такими дітьми, оскільки дає їм можливість розподілити власну енергію і сприяє зняттю втоми та підвищенню працездатності.

6. Використання вправ на перевірку уважності.

Цей прийом застосовується з метою організації уважності та встановлення зворотного зв'язку з учнями.

Схема побудови корекційно-розвивального заняття [1;2;3;4]

1. Початковий етап заняття

Привітання – Новини – Комунікативна гра

2. Основний етап заняття

Розвиток міжпівкульних зв'язків і творчого мислення – Розвиток довільності та просторових уявлень – Розвиток мовлення й мислення

3. Заключний етап заняття

Рухова тематична гра або Комунікативна гра – Традиційне прощання

Початковий етап. Кожне заняття традиційно починається з процедури привітання, яка не тільки сприяє згуртуванню дітей, а й налаштовує їх на позитивну взаємодію.

Наприклад, можна запропонувати таку вправу: діти довільно рухаються по кімнаті під музику й, зустрічаючись один з одним, посміхаються та промовляють слова: “Здрастуй, (ім'я дитини)”, а потім продовжують рух. Завдання можна змінювати, додаючи плескання в долоні, потискування рук тощо.

Наступна обов'язкова вправа, позначена як “Новини”, містить ряд дуже важливих моментів: по-перше, діти мають можливість обмінятися інформацією про останні події, що відбулися з ними; по-друге, обговорити результати домашнього завдання та згадати зміст

останнього заняття; по-третє, поділитися своїм настроєм (наприклад, дітям пропонується оцінити в балах власний настрій і показати його на пальцях).

Завершує початковий етап рухлива комунікативна гра, яка проводиться з метою підвищення енергетичного ресурсу групи, формування позитивного емоційного настрою на продовження заняття, а також сприяє розвиткові колективних форм взаємодії, які виявляються в доброзичливому ставленні до однокласників, умінні підпорядковувати власні дії зовнішнім вимогам.

Комунікативні ігри, що використовуються на початку та наприкінці заняття, мають деякі специфічні відмінності. Умовно їх можна назвати “Гра-енергізатор” (початок заняття) і “Гра-оптимізатор” (у кінці заняття). Метою комунікативної гри наприкінці заняття є розвиток рефлексії, яка виявляється в осмисленні власних дій та станів, пізнанні свого внутрішнього світу, а також у формуванні позитивного образу “Я”. Кожен учасник групи перед прощанням має отримати “прогладжування” або з боку однокласників і психолога, або самому заявити про власні досягнення й успіхи. Основне завдання “Гри-оптимізатора” – набуття дітьми позитивного досвіду спілкування, створення позитивного самосприйняття незалежно від реальних успіхів дитини у навчальній діяльності й підвищення настрою наприкінці заняття.

Основний етап. Основний етап заняття має корекційно-розвивальний характер і є спрямованим на формування основних функцій, необхідних для засвоєння навчального матеріалу: довільності, просторових уявлень, мовлення й мислення.

Продуктивність у молодшому шкільному віці виражається в умінні розуміти цілі, що їх установив дорослий, і діяти відповідно до них, виконувати дії за зразком, організовувати власну діяльність, самостійно плануючи способи досягнення мети.

Вправи з розвитку продуктивності й просторових уявлень найчастіше проводяться в письмовій формі, тому в кожній дитини обов’язково має бути зошит у клітинку та простий олівець. Це найдовший за часом відрізок заняття – від 10 до 15 хвилин.

Завдання та вправи на розвиток мовленнєвої й розумової діяльності поєднані не випадково. Логічне мислення – це мислення мовленнєве, де слово є й основою, і засобом, і результатом цього процесу. Розвиток логічного мислення багато в чому залежить від рівня розвитку мовлення дітей, а формування розумових операцій (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення тощо) визначається ступенем участі мовлення у процесі розумової діяльності. Завдання й вправи даного блоку проводяться в усній формі, але потребують великої кількості наглядного матеріалу (карток з малюнками та словами, репродукцій тощо) і дуже часто супроводжуються процесом малювання. Тому в класі мають бути кольорові олівці, фломастери й папір.

Завершує основний етап процедура домашнього завдання. Найчастіше вона полягає у виконанні невеликих творчих робіт. Наприклад, після заняття, яке було присвячене вмінню орієнтуватися в приміщенні за планом, пропонуємо дітям намалювати план власної кімнати, а на наступному занятті надається можливість розповісти про неї. Домашнє завдання не тільки ставить за мету закріплення отриманих знань, а й, у першу чергу, надає можливість дитині заявити про себе.

Завершальний етап

Завершальний етап – проведення або рухливої тематичної гри, яка підтримує основне завдання і є націленою на відпрацювання однієї з пізнавальних функцій, або комунікативної “гри-оптимізатора”, про що йшлося вище. Такі ігри сприяють розслабленню дітей наприкінці роботи та формують позитивне ставлення до заняття в цілому.

Кожне заняття традиційно закінчується процедурою прощання, яку можна придумати разом з дітьми.

Висновок. Виокремлення причин виникнення проблем у навчанні ліворуких школярів та врахування їх адаптаційних можливостей дозволить педагогам та практичним психологам

знижувати ризик шкільної дезадаптації ліворуких дітей та своєчасно намічати й здійснювати психолого-педагогічну корекцію цих проблем.

Список використаних джерел

1. Безруких М.М. Леворукий ребенок в школе и дома / Марьяна Михайловна. – Екатеринбург: У-Фактория, 2004. – 300 с.
2. Коробко С.Л., Коробко О.І. Робота психолога з молодшими школярами / С.Л. Коробко, О.І. Коробко. – К. : Літера ЛТД, 2006. – 416 с.
3. Семенович А.В. Эти невероятные левши: Практическое пособие для психологов и родителей / Анна Владимировна. Семенович. – М.: Генезис, 2005. – 250 с.
4. Чеканська Л.М. Психологічні особливості та адаптаційні можливості ліворуких дітей в учбовій діяльності : Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. – К., 2009. – 20 с.

Чечоткін Григорій Миколайович,

вчитель математики та інформатики Вільшанської
загальноосвітньої школи І – III ступенів

Вільшанської сільської ради

Недригайлівського району Сумської області

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Актуальність дослідження. Нововведення, або інновації, характерні для будь-якої професійної діяльності людини і тому природно стають предметом вивчення, аналізу та впровадження. Інновації самі по собі не виникають, вони є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих вихователів і цілих колективів. Цей процес не може бути стихійним, він потребує управління.

У контексті інноваційної стратегії цілісного педагогічного процесу істотно зростає роль і вихователів як безпосередніх носіїв новаторських процесів. При всьому різноманітті технологій навчання: дидактичних, комп'ютерних, проблемних, модульних та інших - реалізація провідних педагогічних функцій залишається за вихователем. З впровадженням в навчально-виховний процес сучасних технологій вихователь все більш освоює функції консультанта, порадника. Це вимагає від нього спеціальної психолого-педагогічної підготовки, так як у професійній діяльності вихователя реалізуються не тільки спеціальні, предметні знання, але й сучасні знання в галузі педагогіки і психології, технології навчання і виховання. На цій базі формується готовність до сприйняття, оцінки та реалізації педагогічних інновацій.

Мета статті – розкрити значення та особливості впровадження інновацій у педагогічному процесі.

Виклад основного матеріалу. Поняття "інновація" означає нововведення, новизну, зміну; інновація як засіб і процес припускає введення чогось нового. Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, методи і форми навчання і виховання, організацію спільної діяльності вихователя та дитини.

У розумінні сутності інноваційних процесів в освіті лежать дві найважливіші проблеми педагогіки - проблема вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику. Отже, предмет інноватіки, зміст і механізми інноваційних процесів повинні лежати в площині об'єднання двох взаємопов'язаних між собою процесів, що розглядаються до теперішнього часу поки ізольовано, тобто результатом інноваційних процесів має бути використання нововведень, як теоретичних, так і практичних, так само і таких, які утворюються на стику теорії та практики. Все це підкреслює важливість управлінської діяльності по створенню, освоєнню і використанню педагогічних нововведень. Йдеться, отже, йде про те, що

вихователь може виступати в якості автора, розробника, дослідника, користувача і пропагандиста нових педагогічних технологій, теорій, концепцій. Управління цим процесом забезпечує цілеспрямований відбір, оцінку та застосування в своїй діяльності досвіду колег або пропонованих наукою нових ідей, методик. Необхідність в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності в сучасних умовах розвитку суспільства, культури та освіти визначається низкою обставин.

По-перше, відбуваються соціально-економічні перетворення які зумовили необхідність докорінного оновлення системи освіти, методології та технології організації навчально-виховного процесу в навчальних закладах різного типу. Інноваційна спрямованість діяльності вихователів, що включає в себе створення, освоєння і використання педагогічних нововведень, виступає засобом оновлення освітньої політики.

По-друге, посилення гуманітаризації змісту освіти, безперервна зміна обсягу, складу навчальних дисциплін, введення нових навчальних предметів вимагають постійного пошуку нових організаційних форм, технологій навчання. У даній ситуації істотно зростає роль і авторитет педагогічного знання в виховательському середовищі.

По-третє, зміна характеру відносини вихователів до самого факту освоєння застосування педагогічних нововведень. В умовах жорсткої регламентації змісту навчально-виховного процесу вихователь був обмежений не тільки в оригінальному виборі нових програм, підручників, але й у використанні нових прийомів і способів педагогічної діяльності. Якщо раніше інноваційна діяльність зводилася в основному до використання рекомендованих зверху нововведень, то зараз вона набуває все більш виборчий, дослідницький характер. Саме тому важливим напрямом у роботі керівників ДНЗ, органів управління освітою стає аналіз і оцінка як вводяться вихователями педагогічних інновацій, створення умов для їх успішної розробки і застосування.

По-четверте, входження загальноосвітніх навчальних закладів у ринкові відносини, створення нових типів навчальних закладів, у тому числі і недержавних, створюють реальну ситуацію їх конкурентоспроможності.

Передовий педагогічний досвід і впровадження досягнень педагогічної науки

Накопичений багатий педагогічний досвід, повинен бути реалізований у конкретній педагогічній діяльності, але часто залишається незатребуваним, так як у більшості вихователів і керівників не сформована потреба в його вивченні і застосуванні, відсутні навички й уміння в його відборі і аналізі. У реальній практиці вихователі часто не замислюються про необхідність і доцільність аналізу власного педагогічного досвіду, досвіду своїх колег.

Педагогічний досвід може бути масовим і передовим. Передовий педагогічний досвід історично обмежений, тому що на кожному новому етапі з розширенням матеріальних, методичних, кадрових та інших можливостей дошкільного закладу виникають нові вимоги до педагогічної діяльності. Разом з тим передовий досвід несе і деякі нескороминущі елементи, які поповнюють скарбницю педагогічної науки і практики. У створенні та передачі передового досвіду велику роль відіграє позиція вихователя, тому при аналізі та розповсюдженні провідних положень конкретного досвіду важливо враховувати вплив суб'єктивного фактора, прогнозувати варіанти його оцінки і трансляції в педагогічні колективи. У педагогічному досвіді, як ніде більше, переплітаються об'єктивно цінне і індивідуальне, але не все глибоко індивідуальне в педагогічній діяльності може стати надбанням масової практики. Залишається те, що складає область унікального і неповторного в особистості, створює новий досвід. Передовий педагогічний досвід, формуючись на основі масового, являє собою рівень оволодіння об'єктивними педагогічними закономірностями (Ю. К. Бабанський).

Різновидами передового педагогічного досвіду є новаторський і дослідницький педагогічний досвід як своєрідні шаблі сходження від емпіричного до теоретичного аналізу та узагальнення. Зразки унікального новаторського і дослідницького педагогічного досвіду таких педагогів і вчених Росії, як І. П. Волков, Т. І. Гончарова, І. П. Іванов, Є. М. Ільїн, В. А.

Караковський, С.Н.Лисенкова, Р.Г. Хазанкін, М. П. Щетинін, П. М. Ерднієв, ЕА.Ямбург та інші, вже стали надбанням учительства всієї країни.

Інноваційна спрямованість діяльності вихователів включає і другу складову - впровадження в практичну педагогічну діяльність результатів психолого-педагогічних досліджень. Результати наукових досліджень з педагогіки і психології для дошкільних працівників часто залишаються невідомими через відсутність своєчасної інформації. У спеціальних роботах В. Є. Гмурман, В. В. Краєвського, П. І. Карташова, М.Н.Скаткіна та інших показано, що впровадження результатів педагогічних досліджень передбачає спеціальне ознайомлення практичних працівників з отриманими даними, обґрунтування доцільності їх впровадження, розвиток на цій основі потреби в застосуванні наукових результатів в практиці. Це можливо за умови спеціально організованого навчання способом і прийомам реалізації наукових рекомендацій при оперативній методичній, консультативній допомоги з боку фахівців.

У зв'язку з цим виникає питання про те, хто може і повинен бути розповсюджувачем і пропагандистом нових педагогічних ідей і технологій. Вивчати і поширювати досвід окремого педагога і досвід дошкільного закладу, результати наукових досліджень повинні групи підготовлених вихователів під керівництвом заступника директора з наукової роботи або завуча школи. Необхідність створення таких груп пояснюється рядом обставин.

По-перше, автор педагогічного нововведення, або який-небудь конструктивної педагогічної ідеї, або технології не завжди віддає звіт в їх цінності і перспективності.

По-друге, він не завжди вважає за потрібне займатися впровадженням своїх ідей, так як це вимагає додаткового часу та ін

По-третє, нововведення у викладі автора не завжди отримує обґрунтовану наукову та методичну інструментування.

По-четверте, при викладі автором своїх інновацій і шляхів їх впровадження з боку колег може проявитися реакція "відторгнення" в силу особистісних особливостей як автора, так і його колег.

По-п'яте, зазначена група здатна взяти на себе функції не тільки впровадження, а й подальшого аналізу і корекції як щодо окремого вихователя, так і педагогічного колективу.

По-шосте, така група здійснює педагогічний моніторинг - систематичний відбір, відсівання нових ідей, технологій, концепцій за матеріалами вітчизняної і зарубіжної преси та досвіду роботи. Управління впроваджувальної діяльністю не виключає участі в такій роботі самого автора, навпаки, це створює умови для максимального використання і стимулювання його індивідуально-творчих можливостей. Таким чином, в умовах ДНЗ об'єднуються зусилля творців і розповсюджувачів педагогічних інновацій. У реальній практиці характер інноваційних процесів визначається змістом отриманих результатів, ступенем складності та новизни впроваджуваних пропозицій, а також ступенем готовності практиків до інноваційної діяльності.

Формування інноваційної спрямованості передбачає використання певних критеріїв, що дозволяють судити про ефективність того чи іншого нововведення. Беручи до уваги наявний досвід досліджень з педагогіки, можна визначити таку сукупність критеріїв педагогічних нововведень:

- новизни,
- оптимальності,
- високої результативності,
- можливості творчого застосування інновації в масовому досвіді.

Основним критерієм інновації виступає новизна, що має рівне ставлення як до оцінки наукових педагогічних досліджень, так і передового педагогічного досвіду. Тому для вихователя, який бажає включитися в інноваційний процес, дуже важливо визначити, в чому полягає сутність пропонованого нового, який рівень новизни. Для одного це може бути дійсно нове, для іншого воно таким може не бути. У цьому зв'язку необхідно підходити до включення вихователів, в інноваційну діяльність з урахуванням

- добровільності,
- особливостей особистісних,
- індивідуально-психологічних характеристик.

Виділяють кілька рівнів новизни:

- абсолютну,
- локально-абсолютну,
- умовну, суб'єктивну, що відрізняється ступенем популярності і областю застосування (М. С. Бургін).

Введення оптимальності в систему критеріїв ефективності педагогічних інновацій означає витрату сил і засобів вихователів, та дошкільників для досягнення результатів. Різні вихователі, можуть домагатися однаково високих результатів при різній інтенсивності власної праці та праці дітей. Введення в освітній процес педагогічної інновації і досягнення високих результатів при найменших фізичних, розумових і тимчасових витратах свідчать про її оптимальності.

Результативність як критерій інновації означає певну стійкість позитивних результатів у діяльності вихователів. Технологічність у вимірі, наблюдаємості і фіксіруемості результатів, однозначність у розумінні і викладі роблять цей критерій необхідним в оцінці значущості нових прийомів, способів навчання і виховання.

Можливість творчого застосування інновації в масовому досвіді розглядається нами як критерій оцінки педагогічних інновацій. Насправді якщо цінна педагогічна ідея або технологія залишається в рамках вузького, обмеженого застосування, обумовленого особливостями і складністю технічного забезпечення або специфікою діяльності вихователя, то навряд чи в даному випадку ми можемо говорити про педагогічний нововведенні. Можливість застосування інновацій у масовій педагогічному досвіді на початковому етапі підтверджується в діяльності окремих вихователів, але після їх апробації та об'єктивної оцінки вони можуть бути рекомендовані до масового впровадження.

Знання вищевикладених критеріїв та вміння їх використовувати при оцінці педагогічних інновацій створюють основу для педагогічної творчості.

Аналіз спеціальної літератури та досвіду діяльності ДНЗ свідчить про недостатню інтенсивності застосування педагогічних нововведень у практиці роботи дошкільних закладів. Можна виділити як мінімум дві причини нереалізоване TM педагогічних інновацій. Перша причина полягає в тому, що інновація, як правило, не проходить необхідної професійної експертизи та апробації. Другою причиною є те, що впровадження педагогічних нововведень попередньо не підготовлене ні в організаційному, ні в технічному, ні, найголовніше, в особистісному, психологічному відношенні.

Чітке уявлення про зміст і критерії педагогічних інновацій., Володіння методикою їх застосування дозволяють як окремим вихователям, так і керівникам навчальних закладів об'єктивно оцінювати і прогнозувати їх впровадження. Квапливість у впровадженні інновацій не раз приводил ДНЗ до того, що рекомендоване, частіше зверху, нововведення після деякого (нетривалого) часу забувалося або відмінялося наказом і розпорядженням.

Однією з основних причин подібної ситуації є відсутність у дошкільному закладу інноваційного середовища - певної морально-психологічної обстановки, підкріпленої комплексом заходів організаційного, методичного, психологічного характеру, що забезпечують введення інновацій у освітній процес закладу. Відсутність такого інноваційного середовища проявляється у методичній невідповідності вихователів, в їх слабкій інформованості по суті педагогічних нововведень. Наявність сприятливого інноваційного середовища у педагогічному колективі знижує коефіцієнт "опору" вихователів до нововведень, допомагає подолати стереотипи професійної діяльності. Інноваційне середовище знаходить реальне відображення щодо роботи вихователів до педагогічних інновацій.

Висновки. Інновація є основною формою розвитку сфери освіти, тоді як управління процесом інновації, що включає створення умов для її відтворення, – основним механізмом,

який визначає її якість та якість освіти в цілому. У зв'язку з цим, особливого значення набуває визначення суті процесу інновації в освіті.

Список використаних джерел

1. Буркова, Л. Ключ до управління: Класифікація педагогічних інновацій як елемент механізму керування інноваційним процесом в освіті / Л. Буркова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2000. – №1. – С. 31–37.
2. Кларін, М. Інновації в навчанні / М. Кларін // Завуч. – 2000. – №23–24. – С. 8.
3. Олійник, В. Система педагогічної освіти та педагогічні інновації / В. Олійник // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – №4. – С. 61–69.
4. Підласий, І. Педагогічні інновації / І. Підласий, А. Підласий // Рідна школа. – 1998. – №12. – С. 3–17.
5. Шилов, К. В. Классификация инноваций / К. В. Шилов // Инновации в образовании. – 2007. – №3. – С. 52–58.

Чижиченко Наталія Миколаївна,

старший викладач кафедри психології Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат психологічних наук

Кущинська Наталія Василівна,

магістр психології, практичний психолог

НАУКОВІ ПОШУКИ У ВИВЧЕННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Актуальність дослідження. Необхідність обґрунтувати поняття «психологічне благополуччя» та продемонструвати його специфіку як окремого феномену зумовила потребу в огляді різноманітних категорій, що тісно переплітаються чи навіть ототожнюються між собою. Так, дослідники часто розглядають психологічне благополуччя у взаємозв'язку з такими поняттями, як: «якість життя», «самореалізація», «самоактуалізація», «емоційний комфорт», «психічна рівновага», «щастя» тощо. Охарактеризуємо вищевказані поняття та знайдемо власний підхід до дослідження саме психологічного благополуччя.

Популярним у сучасній психологічній науці та практиці є поняття якості життя, в контексті якого досліджують психологічне благополуччя особистості. Всесвітня організація охорони здоров'я визначає якість життя як сприйняття людьми власного стану в житті залежно від культурних особливостей і системи цінностей та в зв'язку з їх цілями, очікуваннями. Також організація пропонує оцінювати якість життя за показниками фізичного, психологічного, емоційного, соціального функціонування особистості. Аналіз праць, присвячених психологічному благополуччю та якості життя особистості, засвідчив, що це психологічне явище є критерієм якості життя, суб'єктивним переживанням екологічності розвитку особистості та задоволення власним життям.

На сьогодні різнопланові дослідження психологічного благополуччя представлені у працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: Н. Бахарева, А. Большакова, Р. Вінховен, А. Вотермен, В. Духневич, С.Н. Єніколопов, Е. Кологривова, А. Кронік, О. Осадько, Е.А. Перова, Е. Позднякова, Р. Раян, К. Ріфф, П. Фесенко, Т. Шевеленкова тощо. Вчені розробляють щораз нові трактування «психологічного благополуччя», у яких визначено ряд подібних трактувань та специфічних особливостей щодо близьких за змістом понять.

Мета статті. Вивчити психологічне благополуччя як критерію якості життя у працях вітчизняних та зарубіжних науковців.

Виклад основного матеріалу. Феномен психологічного благополуччя описаний в літературі різнобічно. Близькими до змісту психологічного благополуччя у гуманістичній психології є поняття самореалізації та самоактуалізації особистості. Самореалізація – це

здійснення існуючого потенціалу, втілення своїх наявних бажань, реалізація своїх знань, вмінь, здібностей, своїх сьогоденних уявлень про себе та свій життєвий шлях. Таким чином самореалізація передбачає самостійність та активність особистості, відповідальність за процес власного життєтворення. Таке розуміння самореалізації передбачає активність особистості у досягненні цілей, але, на відміну від психологічного благополуччя, тут увага менше зосереджується на почутті рівноваги, емоційного комфорту та адаптаційних здатностей особистості.

Близьким до поняття «самореалізації», проте зі своїм, важливим для більш повного розуміння психологічного благополуччя, відтінком є поняття «самоактуалізації». Згідно досліджень А. Маслоу, самоактуалізація – це безперервна реалізація потенційних можливостей, здібностей і талантів; здійснення своєї місії чи долі; більш повне пізнання і, відповідно, прийняття своєї власної первинної природи; безперервний потяг до єдності, інтеграції чи внутрішньої синергетики особистості [2]. Подальші дослідження проблеми самоактуалізації різними вченими приводять до визнання нерозривного зв'язку самоактуалізації і життєвої творчості, для створення нових граней власної особистості.

Сучасні дослідники вказують, що самоактуалізація є найбільш значущою характеристикою психологічного благополуччя особистості, його стрижень, навколо якого і вибудовується почуття благополуччя [1; 3]. Для нас важливим є те, що в самоактуалізації закладено баланс адаптації та самореалізації, потенціал щасливого життя у досягненні суб'єктивно значущого життєвого успіху особистості.

Разом з тим психологічне благополуччя стосується не лише окремої особистості, але й благополуччя близьких їй людей, влаштування оточуючої дійсності, що також матимуть значний вплив та вагоме значення. Здатність творчо адаптуватися до реальних життєвих умов, бути гнучкою у ситуації взаємодії з людьми та світом навколо, долати труднощі та конструктивно розв'язувати конфлікти сприятимуть підвищенню психологічного благополуччя особистості.

Багатоохоплюючим за змістом та неоднозначним за розумінням є поняття «щастя». Окремі дослідники, які вивчають феномен щастя, ототожнюють його з усвідомленням задоволеності власним життям, частотою та інтенсивністю емоційних переживань. Інші зокрема, екзистенціалісти, вказують на його всеохоплюючий зміст, визначаючи його як глибинне всеохоплююче почуття, що не залежить від зовнішніх обставин.

В залежності від позиції відносного розуміння поняття «щастя», його можна ототожнювати із психологічним благополуччям чи спростовувати таке трактування. Щастя слід розглядати в глобальному сенсі як внутрішній стан особистості, доступний кожному, незалежний ні від об'єктивних умов життя, ні від адекватності особистості з погляду норм, суспільно визначених еталонів чи правил.

Ближчим до психологічного благополуччя є погляд на щастя у більш вузькому розумінні, як на результат усвідомлення задоволеності власним життям, що супроводжується переживаннями позитивних емоцій. На думку Р. Вінховена, щастя залежить від наявності цілей, що автентичні життєвим цінностям особистості, успішності їх реалізації та вміння радіти досягнутому [6].

С.Н. Єніколопов, О.А. Перова вивчали психологічне благополуччя через призму оптимізму і вважали його ключовим компонентом у захисті особистості від дистресу. Вони зазначали, що психологічно благополучна та оптимістична людина використовує центровані на проблемі копінгіві стратегії, а також демонструє здатність до позитивного переформулювання проблеми, до прийняття умов ситуації [4].

Згідно із дослідженнями П. Фесенка, психологічне благополуччя є інтегральним показником ступеня спрямованості людини на реалізацію основних компонентів позитивного функціонування, а також ступеня реалізованості цієї спрямованості, що суб'єктивно виражається у відчутті щастя, задоволеності собою і власним життям [5].

Висновки. Наразі недоречним вбачається ототожнювання понять «благополуччя», «щастя» та «задоволення». Задоволення являє собою почуття і стан вдоволення, радості

щодо прагнень, бажань, потреб і діяльності особистості, щастя представляється як результат поєднання уявлень бажаних благ, вчинків та діянь особистості, спрямованих на їхнє досягнення та фактично отриманих благ. Психологічне благополуччя особистості є ширшим утворенням, яке поглинає, через них проявляється і містить поняття «щастя» і «задоволення».

Психологічне благополуччя має властивість суб'єктності, оскільки може переживатися лише індивідом, а тому, виокремлення суб'єктивного, соціально-суб'єктивного його компонентів не вважаємо за потрібне. Ці поняття доречно вважати рівнозначними. Властивість суб'єктності психологічного благополуччя підтверджується напрацюваннями багатьох науковців: психологічними критеріями суб'єктності є: здатність воліти бути людиною й самою собою, хотіти й могли обстоювати своє право на людське самісне існування, самовизначатися в просторі і часі свого життя і творити нові змісти та форми буттєвості, здійснювати рефлексію своїх творінь, набувати й нарощувати досвід людського буття, проектувати його нові форми та змісти (В. Татенко), людина як суб'єкт має здатність зіставляти й оцінювати свої можливості з об'єктивними вимогами, умовами та завданнями загалом (К. Абульханова-Славська): людина як суб'єкт життєдіяльності має здатність ставити й вирішувати завдання активної адаптації до умов життя й здатність самовдосконалюватися в процесі цієї адаптації (Н. Александрова), суб'єкт виступає як інтегральна характеристика людини в цілісності системних властивостей, що має здатність реалізовувати поставлені цілі, управляти, контролювати й оцінювати процес і результат своїх дій (А. Брушпинський). Благополуччя (або неблагополуччя) особистості виникає на основі суб'єктивних переживань і оцінок різних сторін її особистості та життя: 1) позитивно виражених станів і характеристик особистості (здоров'я, моральність, щастя, позитивна афективність, задоволення життям тощо); 2) сприймання й оцінювання психологічної комфортності, почуття задоволеності і позитиву, почуття щастя, які виникають завдяки таким чинникам, як матеріальний добробут і рівень споживання, сімейний стан, професійна діяльність, проведення дозвілля, участь у справах громади та різних неформальних об'єднаннях тощо; 3) внутрішнє переживання щодо якості життя як внутрішня узгодженість, визначеність і задоволеність особистості всіма аспектами її життя.

Психологічне благополуччя сприймається, переживається й оцінюється особистістю в контексті якості таких рівнів життя: фізичного – як здоров'я людини, пов'язаного з нормальним функціонуванням її біологічних систем і окремих органів (відчуття фізичного та психологічного здоров'я, гарного фізичного тону, самопочуття та тілесного комфорту); психічного – як здоров'я індивіда, наділеного не просто сукупністю природних властивостей нервової системи та функціональною організацією і будовою мозку а також психікою як продуктом діяльності мозку (перцептивні, афективні, котнітивно-мнемічні вольові й інші психічні функції та процеси); матеріального (задоволеність матеріальною стороною власного існування (житлом, харчуванням, відпочинком), повнотою своєї забезпеченості, стабільністю матеріального достатку); духовного (відчуття причетності до духовної культури суспільства, усвідомлення можливості долучатися до багатств духовної культури, усвідомлення і переживання сенсу власного життя, наявність віри у Бога чи в себе, у долю або щасливу удачу на своєму життєвому шляху, в успіх власної, або спільної справи тощо), соціального (задоволеність особистості своїм соціальним статусом і актуальним станом суспільства, до якого вона належить, почуття спільності, задоволеність міжособистісними зв'язками і статусом у мікросоціальному оточенні).

Список використаних джерел

1. Гасюк М. Б. Психологічні особливості самоактуалізації сучасної жінки: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Гасюк Мирослава Богданівна. – Івано-Франківськ, 2002. – 200 с.
2. Маслоу А. Психологія бытия: пер. с англ. / Абрахам Маслоу. – М.: Рефл-бук, К. : Ваклер, 1997. – 304 с.

3. Кологривова Е. І. Вплив особистісних прагнень на переживання суб'єктивного благополуччя / Е. І. Кологривова // Соціальна психологія. – 2006. – № 5. – С. 179–184.
4. Перова Е. А. Оптимизм как одна из составляющих субъективного благополучия / Е. А. Перова, С. Н. Ениколопов // Вопросы психологии. – 2009. – №1. – С. 51–57.
5. Фесенко П. П. Осмысленность жизни и психологическое благополучие личности: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Фесенко Павел Петрович. – М., 2005. – 206 с.
6. Veenhoven R. The four qualities of life. Ordering concepts and measures of the good life / R. Veenhoven // Journal of Happiness Studies. – 2000. – V.1. – P.1-39.

Чуприна Володимир Миколайович,
учитель хімії та біології Краснопілської загальноосвітньої школи
I-III ступенів Краснопілської селищної ради
Сумської області, спеціаліст.

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Однією з кількісних одиниць виміру освіченості сучасної людини є компетентність. Це пояснюється тим, що здобуті в процесі навчання знання, вміння та навички є недостатнім виміром рівня якості освіти, оскільки наявність у людини знань не завжди дає їй можливість використовувати їх у своїй практичній та професійній діяльності.

Компетентність можна розглядати як базову характеристику особистості, здатної вирішувати проблемні ситуації, як потенціал у спеціальній галузі. Отже, поняття "кваліфікація" та "компетентність" тісно пов'язані, оскільки рівень професійної компетентності впливає на ступінь кваліфікації спеціаліста.

Актуальність статті визначається умовами реформації змісту освіти; сучасними тенденціями розвитку суспільства; зростаючою роллю освіти та необхідністю забезпечення її випереджального характеру.

Мета статті - формування професійних компетенцій педагога для здійснення постійного професійного розвитку, самовдосконалення в умовах особистісно-зорієнтованого навчання.

У тлумачному словнику іншомовних слів «компетентний» - досвідчений у певній галузі, якомусь питанні; повноважний, повноправний у розв'язанні якоїсь справи. Тлумачний словник української мови поняття «компетентний» визначає як той, хто має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; який має певні повноваження; повноправний, повновладний. Отже, сфера компетентності розповсюджується як на певний рівень розвитку особистості, так і на її професійні можливості. Саме тому учитель, як еталон людської освіченості, має все життя працювати над собою, і більшою мірою це реалізується шляхом самоосвітньої діяльності.

Сьогодні ми всі є свідками реформації української освіти. Удосконалення рівня професійної компетентності – один із основних напрямків цього процесу. Головні нормативно-правові документи Міністерства освіти і науки України зазначають: «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру» (Закон України «Про освіту»); «Підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їх професійне самовдосконалення – важлива умова модернізації освіти» (Національна доктрина розвитку освіти). Таким чином, цілеспрямована самоосвітня діяльність є основним напрямком удосконалення рівня професійної компетентності й педагогічної майстерності вчителя. Модернізація освіти, створення нових освітніх технологій та глобальна комп'ютеризація суспільства сприяють поступовому заміщенню освіти на самоосвіту.

О. Бурлука визначає самоосвіту як специфічну діяльність, яка вільно здійснюється, забезпечує інформацією та знаннями інші види діяльності, як форму задоволення власних пізнавальних потреб, інтересів, що необхідна для удосконалення освітнього потенціалу, професійного рівня та загальної культури, джерелом якої є протиріччя між необхідністю діяльності та відсутністю інформації про об'єкт чи предмет діяльності [1].

Вчені звертають увагу на те, що самоосвіта тісно пов'язана з самовихованням та саморозвитком. Зокрема, О. Кочетов вважає, що самоосвіта є складовою самовиховання і одночасно практичною основою та гарантом саморозвитку [2]. Не менш цікавою є думка польського вченого -В. Оконя про проблему самоосвіти. Він вважає, що оптимального рівня вона досягає тоді, коли перероджується на постійну потребу людини, стає спонукальною силою для освіти особистості протягом всього життя, основою її поведінки [3].

Варто зазначити, що відмінною рисою самоосвіти педагога від самоосвіти людей інших професій є те, що результатом його роботи є не лише самовдосконалення в особистому та професійному плані, а й розвиток його учнів, що є однією з обов'язкових умов становлення успішної країни.

Зважаючи на те, що самоосвіта – самостійна пізнавальна діяльність людини, спрямована на досягнення певних персональних значущих освітніх та культурних цілей [4], Н.В.Бухлова пропонує розглядати самоосвітню діяльність як сукупність декількох «само-»:

- самооцінка – вміння оцінювати свої можливості;
- самооблік – вміння вибрати своє місце в житті, у суспільстві, усвідомити свої інтереси;
- самоорганізація – вміння знайти джерело пізнання й адекватні своїм можливостям форми самоосвіти, планувати, організовувати робоче місце та діяльність;
- самореалізація – реалізація особистістю своїх можливостей;
- самокритичність – вміння критично оцінювати переваги та недоліки власної роботи;
- самоконтроль – здатність контролювати свою діяльність;

Як наслідок, результатом самоосвіти має бути саморозвиток [5].

Однак, у зв'язку з великою емоційною напруженістю професійної діяльності педагога, нестандартністю педагогічних ситуацій, відповідальністю та складністю праці збільшується ризик розвитку синдрому «професійного вигорання». Дослідник цього поняття Р. Кочюнас визначає його як складний психофізіологічний феномен, який супроводжується емоційним, розумовим та фізичним виснаженням через довготривале емоційне навантаження [6].

В. Бойко визначає Феномен «емоційне вигорання» як вироблений особистістю механізм психологічного захисту у формі повного або часткового виключення емоцій (зниження їх енергетики) у відповідь на психотравмуючі впливи. На думку автора, вигорання – це набутий стереотип емоційної, найчастіше професійної, поведінки, зокрема функціональний стереотип, який дозволяє особистості дозувати та економно витратити енергетичні ресурси [7].

І.В. Олійник визначає такі фактори, що призводять до професійного вигорання [8]:

- специфіка педагогічного спілкування, яка полягає у багаточисельних та інтенсивних контактах у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії як під час навчально-виховного процесу так і по за ним;
- необхідність постійного оновлення наукового, дидактичного і методичного змісту подачі навчального матеріалу;
- наявність почуття тривоги за рівень засвоєння й подачі інформації;
- складність та непередбачуваність виникнення педагогічних ситуацій;
- професія педагога є публічною, що викликає емоційне перенавантаження;
- професія вчителя передбачає необхідність у підвищенні кваліфікації та рівня професіоналізму, володінні інноваційними технологіями та методами викладання тощо;
- відносно низький рівень заробітної плати;

– висока насиченість навчального матеріалу, завдяки якій учні не встигають засвоювати навчальний матеріал.

Однак, незважаючи на зазначені вище проблемні питання професія вчителя залишається актуальною.

Висновки: аналіз науково-теоретичних основ самоосвіти свідчить, що педагогічні дослідження вивчають процес самоосвіти, його сутність, умови, засоби розвитку особистості, шляхи та методи управління й самоуправління сомоосвітньою діяльністю. Самоосвіта вчителя є основною формою підвищення професійної педагогічної компетентності, яка складається з удосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи.

Список використаних джерел

1. Бурлука О. В. Самоосвіта особистості як соціокультурне явище: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 17.00.01. 17.00.01. - «Теорія та історія культури» / О. В. Бурлука. – Харків : 2005.-16с.
2. Кочетов А. И. Педагогическая диагностика в школе / А. И. Кочетов, Я. Л. Коломинский, И. И. Прокопьев; [под ред. А. И. Кочетова]. Минск - Народная асвета, 1987.-223с.
3. Оконь В. Введение в общую дидактику / Винценты Оконь [пер. с пол. Л. Г. Кушкуневича, Н. Г. Горина]. –М. : Высшая школа, 1990. –382с.
4. Самоосвіта // Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; головний редактор. В. Г. Кремінь. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 798-799.
5. Бухлова. Н. В. Навчаємося вчитися: діагностика і формування самоосвітньої компетентності учнів [Текст]: пос. / Н. В. Бухлова. – К.: Вид. дім «Шкільний світ», 2006. – 128 с.
6. Курлянд З.Н. Педагогические способности и профессиональная устойчивость / З.Н. Курлянд. – Одесса, 1992. – 122 с.
7. Бойко В.В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других / В.В. Бойко. –М.: Информационно-издательский дом «Филинь», 2006. – 472 с.
8. І.В. Олійник. Причини виникнення та профілактика синдрому професійного вигорання у педагогів.–Дніпро. : Вісник університету ім. Альфреда Нобеля, 2017. № 1 (13). С.120.

Чхайло Людмила Михайлівна,
старший викладач кафедри соціально-
гуманітарної освіти Комунального закладу
Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Актуальність дослідження. Сьогодні перед вітчизняною педагогікою постає завдання розробки програм управління процесом становлення людини як професіонала, громадянина; гармонійно розвинутої високодуховної особистості, здатної найповнішим чином реалізувати свій потенціал на власну і загальносуспільну користь.

Упродовж останніх десятиліть неодноразового змінювалися погляди на професіонала. Донедавна фахівець оцінювався згідно з рівнем своєї кваліфікації. Нині недостатньо володіти певною кваліфікацією, сьогодні треба бути професійно компетентним, володіти здатністю та уміннями вирішувати постійно виникаючі у процесі виробництва завдання.

У психолого-педагогічній літературі накопичено чималий досвід з проблеми компетентності, яка була висвітлена у наукових працях Н. Бібік, О. Біляковської, Є.

Бондаревської, Б. Гершунського, А. Хуторського, А. Щекатунової, Н. Розова, Н. Запрудського та ін.

Питання професійно-педагогічної компетентності знайшли своє відображення у роботах Л. Васильченко, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, М. Дяченко, П. Зеєра, І. Зимньої, О. Пометун, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Семиченко, А. Смирнова, С. Шишова, Р. Шаповал.

Мета статті полягає в обґрунтуванні складових професійної компетентності вчителя, визначити умови, що стимулюють його професійне зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Набуття професійної компетентності починається з оволодіння педагогічною професією і охоплює декілька етапів професійного розвитку фахівця, протягом яких змінюються життєві та професійні плани, відбувається перебудова структури особистості, визначається провідна діяльність, соціальна ситуація.

Етапи професійного розвитку педагога [4]: оптант (етап вибору професії); адепт (навчання у спеціалізованому навчальному закладі); адаптант (звикання молодого фахівця до роботи); інтернал (людину визнають досвідченим фахівцем, який може самостійно й успішно справлятися з основними професійними функціями); майстер (наявність у фахівця спеціальних якостей, умінь, широке орієнтування у професійній діяльності; індивідуальний стиль діяльності); авторитет (фахівець-майстер своєї справи, широко відомий у своєму колі або за його межами; він професійно вирішує завдання за рахунок великого досвіду); наставник (фахівець є авторитетним майстром, передає досвід молодим, стежить за їх професійним зростанням).

Під час просування від етапу до етапу у вчителя поступово формується професійна компетентність.

Поняття «професійна компетентність педагога» виражає особисті можливості викладача, що дозволяють йому самостійно й досить ефективно вирішувати педагогічні завдання, сформульовані ним самим або адміністрацією освітньої установи. Для здійснення зазначеної діяльності педагогові необхідно знати педагогічну теорію, уміти й бути готовим застосовувати її на практиці. Таким чином, під педагогічною компетентністю можна розуміти єдність теоретичної й практичної готовності спеціаліста до здійснення своєї професійної діяльності.

На думку І. Демура, компетентність – категорія оцінна, вона характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності в системі суспільного розвитку праці, маючи на увазі рівень розвитку його здатності виносити кваліфіковані судження, приймати адекватні відповідальні рішення в проблемних ситуаціях, планувати й виконувати дії, що приводять до раціонального й успішного досягнення поставлених цілей [2, 66].

Дещо інший підхід до тлумачення поняття «компетентність» у наукових працях Н. Сергієнко, на думку якого «компетентність» виражає значення традиційної тріади «знання, уміння, навички» і служить сполучною ланкою між її компонентами. Компетентність у широкому значенні може бути визначена як поглиблене знання предмета або освоєне вміння. Звідси – «формула компетентності»: компетентність – мобільність знання плюс гнучкість методу плюс критичність мислення» [5].

Грунтовний аналіз сутності професійної компетентності вчителя розкривається у дослідженнях В. Синенка, який вважає, що слід розрізняти професійну підготовку вчителя і його професіональну компетентність. Перше поняття відбиває процес оволодіння необхідними знаннями і навичками, а друге – результат цього процесу, якісну характеристику. Компетентність – це ще й певна перспектива, яка тією чи іншою мірою доступна певному фахівцю через його індивідуальні можливості та різні об'єктивні фактори. Поняття «педагогічна компетентність» він вважає категорією педагогічної науки і тлумачить як інтегрування відповідного рівня професійних знань, умінь та навичок учителя, його особистісних якостей, що виявляються в результаті діяльності. Дослідник визначає критерії професіоналізму вчителя: глибокі професійні знання і теоретичні уміння, комплекс практичних умінь і навичок, уміло застосованих на практиці навчання і виховання. В. Синенко робить висновок про те, що професійна компетентність вчителя є високим рівнем

його психолого-педагогічних і науковопредметних знань і умінь у поєднанні з відповідним культурно-моральним образом, що забезпечує на практиці соціально затребувану підготовку підростаючого покоління до життя [3].

Набуття вчителем професійної компетентності полягає в тому, що професійне знання має формуватися водночас на всіх рівнях: методологічному, теоретичному, методичному, технологічному. Це потребує розвиненого професійного мислення, здатності добирати, аналізувати і синтезувати здобуті знання в досягненні педагогічної мети, цілісно уявляти технологію їх застосування. Нам імпонують складові компоненти професійної компетентності, запропоновані О. Біляковською [1]. Саме вони формують ідеального професіонала, що уособлює суспільні запити й потреби, відображає вимоги до вчителя сучасної школи.

Розглянемо ці компоненти.

Когнітивно-технологічна охоплює глибокі знання, кваліфікацію і досвід практичної діяльності у галузі предмета; знання способів розв'язання технічних, творчих завдань; гармонізація науково-предметних і світогляднометодологічних, дидактичних, психологічних знань; оволодіння сучасним інструментарієм вивчення особистості учня; використання прийомів педагогічного менеджменту; уміння організувати навчальний процес, спрямований на всебічний розвиток особистості школяра.

Методична компетентність включає засвоєння педагогом нових методичних і педагогічних ідей, підходів до навчально-виховного процесу в сучасних особистісно-зорієнтованих, розвивальних, креативних технологіях, володіння різними методами, прийомами і формами організації навчання.

Комунікативно-ситуативна компетентність охоплює знання, уміння, навички та способи здійснення партнерської взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу, врахування педагогом вікових, психологічних, індивідуальних особливостей учнів; уміння бачити в дитині особистість, поважати її думку; поєднувати вимогливість із повагою до кожного учня, тактовність і толерантність у стосунках; уміння створювати на уроці атмосферу творчого спілкування та позитивного настрою.

Соціальна компетентність містить характеристики педагога, який досяг високого рівня усвідомлення соціальних проблем та запитів, способів взаємодії з суспільством; уміння знаходити інформацію і впевнено конструювати поведінку для досягнення балансу між своїми потребами, очікуваннями, сенсом життя і вимогами соціальної дійсності; уміння робити вибір, брати на себе відповідальність, формування засобами предмета патріотичних почуттів, поваги до історії, традицій українського народу тощо.

Психолого-педагогічна компетентність охоплює володіння психолого-педагогічною діагностикою; уміння здійснювати індивідуальну роботу на основі результатів педагогічної діагностики, виявляти особистісні особливості школярів, визначати і враховувати емоційний стан людини, грамотно вибудовувати взаємовідносини з колегами, учнями, батьками.

Прогнозувально-рефлексивна компетентність включає вміння конструювати траєкторію розвитку школяра, здійснювати індивідуальний розвиток учня; уміння технологічно прогнозувати, конструювати, планувати хід навчально-виховного процесу; прогнозувати розвиток як учнівського колективу загалом, так і кожного учня зокрема.

Аутопсихологічна компетентність передбачає вміння усвідомлювати рівень власної професійної діяльності, своїх спеціальних, методичних і комунікативних спроможностей, потенціалу; уміння бачити недоліки у професійній діяльності; бажання самоудосконалюватися; визначати завдання та траєкторію для власної самоосвіти й самовдосконалення.

Інформаційно-технологічна компетентність передбачає вміння і навички роботи з ІКТ; застосовувати раціональні прийоми пошуку, аналізу, адекватного відбору, систематизації, використання інформації; самостійно створювати різноманітні тестові завдання; враховувати дидактичні принципи, закономірності, способи, форми організації

навчального процесу для його оптимізації на основі комп'ютеризації; уміння перебудовувати за необхідності план і хід викладу навчального матеріалу.

Управлінська компетентність включає володіння вчителем методами, прийомами організації власною діяльністю та ефективною діяльністю учнів, класу в урочній та позаурочній видах діяльності; управління процесом засвоєння учнями знань; визначення цілей навчальної діяльності, отримання інформації про рівень досягнення цілей діяльності; уміння здійснювати коригувальний вплив на способи навчальної діяльності.

Полікультурна компетентність містить знання педагогом культурних, національних надбань, менталітету представників різних національностей, досягнень та звершень українського народу; толерантне ставлення до культури і традицій представників інших народів.

Валеологічна компетентність забезпечує організацію здорового способу життя у фізичній, соціальній, психічній та духовній сферах, організацію власної праці й впровадження, реалізацію здоров'я збережувальної функції розвитку учнів, тобто забезпечення належних умов для нормальної життєдіяльності школярів.

Загальнокультурна компетентність передбачає досягнення високого рівня розвитку у суспільному, професійному й духовному житті; освіченість у галузі викладання предмета, високої ерудиції та культури поведінки.

Отже, професійна компетентність вчителя – це інтегрована властивість особистості, що володіє комплексом професійно значущих для вчителя якостей, має високий рівень науково-теоретичної й практичної підготовки до творчої педагогічної діяльності та ефективною взаємодією з учнями в процесі педагогічної співпраці на основі впровадження сучасних технологій для досягнення високих результатів.

Професійному зростанню вчителя й підвищенню рівня його професійної компетентності сприяють: високий духовно-моральний імідж навчального закладу, що забезпечують сприятливі творчі умови роботи; систематична самоосвітня діяльність вчителя, яка включає навчання на курсах підвищення кваліфікації; участь у проектах, конкурсах, фестивалях, конференціях, семінарах, педагогічних майстернях, роботі методичних об'єднань, творчих груп тощо; особистісно-зорієнтована методична підтримка діяльності вчителя; акцент на інноваційному, творчо пошуковому компоненті методичної діяльності; об'єктивна оцінка праці; моральне й матеріальне стимулювання.

Висновки. Професійна компетентність учителя – це результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності

педагога. Професійно компетентні вчителі успішно розв'язують завдання навчання й виховання, готують для суспільства випускника з бажаними психологічними якостями; досягають бажаних результатів у розвитку особистості учнів; усвідомлюють перспективу свого професійного розвитку; відкриті для постійного професійного навчання; соціально активні у суспільстві; віддані педагогічній професії.

Список використаних джерел

1. Біляковська О. О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності / О. О. Біляковська. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.mdpu.org.ua/nvsp/BAK77/37.pdf>
2. Демура І. Сутність професійних компетентностей / І. Демура // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць. – Вип. XXXVIII / заг. ред. проф. В. І. Сипченка. – Слов'янськ: Видавництво центр СДПУ, 2007. – С. 64-71.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
4. Назаренко Г. І. Професійна компетентність особистості викладача післядипломної педагогічної освіти / Г. Назаренко // Освіта Донбасу. – 2010. – № 2. – С. 80.
5. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>

Шевченко Ганна Євгенівна,
кандидат географічних наук, керівник гуртка КЗСОР «Сумська обласна гімназія-інтернат для талановитих та творчо обдарованих дітей»

Сидоренко Тетяна Сергіївна,
учениця 11-Г класу КЗСОР «Сумська обласна гімназія-інтернат для талановитих та творчо обдарованих дітей»

ДІЯЛЬНІСНА ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗА ПЕДАГОГІЧНИМ ФАХОМ

Актуальність дослідженн. Сучасний стан розвитку освіти, зокрема, активне її реформування й розвиток Нової Української Школи не лише як освітньої системи, а і як нової світоглядної концепції, потребують зміни й поповнення кадрового складу. Країна має нагальну необхідність у новому поколінні вчителів – креативних, здатних до постійного розвитку й самоосвіти, з критичним мисленням і активною громадянською позицією. Між тим, суспільне замовлення не підкріплюється реальними результатами профорієнтаційної роботи, зокрема, у сфері педагогіки, у питанні якості й мотивованості майбутніх учителів. Сучасна педагогіка передбачає новий формат спілкування з учнем, використання цифрових технологій, уміння орієнтуватися в інформаційному полі. Між тим, традиційні принципи, відкриті й введені в педагогіку відомими діячами цієї сфери, отримують нове життя й наповнюються новим змістом. Складність професії педагога, відповідальність, її суспільна значимість потребують не лише професійних знань і вмінь, а й покликання, певних моральних якостей. Якщо перше формується в процесі професійної освіти, то визначення або ж усвідомлення покликання, яке стає вирішальним у виборі життєвого шляху, формується саме в школі. Зменшення кількості абітурієнтів, які обирають педагогічні вищі, вибір професії педагога за остаточним принципом, зниження престижності роботи вчителя є серйозними проблемами, які, безперечно, у недалекому майбутньому мають негативно вплинути на систему освіти загалом. Тому актуальною є розробка комплексної програми з педагогічної профорієнтації в школі з метою підготовки мотивованих абітурієнтів педагогічних вищих навчальних закладів.

Мета статті: обґрунтування доцільності діяльнної профорієнтації як одного з шляхів формування мотивації учнів старшої школи до професійного навчання за педагогічним фахом.

Профорієнтаційну роботу, або ж профорієнтацію, визначають як «комплексну науково обґрунтовану систему засобів соціально-економічного, інформаційного, психолого-педагогічного впливу на людину з метою допомоги їй у своєчасному, свідомому, обґрунтованому професійному виборі з врахуванням здібностей, інтересів та потреб економіки в кадрах» [1, с. 142]. Цей вид діяльності регламентується на законодавчому рівні та є обов'язковим для більшості закладів і підприємств різних сфер та галузей, адже забезпечує потребу в мотивованих працівниках, праця яких є більш продуктивною, творчою [2, с. 27]. Що стосується закладів освіти, професійна орієнтація розглядається як необхідний компонент навчальної діяльності, підготовки учнів до самостійного життя й свідомого вибору майбутнього, це один із головних напрямків виховної роботи, яка є обов'язком педагогів, психолога, соціального педагога, вихователів і здійснюється систематично, у відповідності до розроблених планів [3].

До профорієнтаційної роботи в закладах освіти відносять різноманітні заходи з діагностики нахилів і здібностей, визначення сфери інтересів школярів, інформування тощо, використовуючи різні форми й методи роботи. Останнім часом значного поширення набуває популяризація так званих «професій майбутнього», які, на думку експертів, мають бути пов'язані головним чином із комунікацією, біо- та ІТ-технологіями. Так, експертно-аналітичний центр Міжнародного кадрового порталу «Head Hunter Україна» визначає сім професійних напрямків, які будуть найбільш затребуваними в нашій країні після 2020 року: спеціалісти з ІТ, юридична сфера, економіка і менеджмент, аналітики BigData, освіта,

будівництво, біотехнології та медицина. Ми бачимо, що, відповідно до прогнозів, потреба в педагогічних кадрах не зменшиться: високі технології будуть упроваджуватися в життя надзвичайно швидко, тому підходи до навчання теж змінюватимуться: люди вчитимуться протягом всього життя, паралельно з основною роботою.

Отже, професійна орієнтація в системі педагогічної освіти - це розлога, комплексна проблема, вирішення якої повинне починатись ще з початкової школи з залученням висококваліфікованих фахівців. Ця робота має бути необхідною й органічною складовою навчально-виховного процесу в сучасних закладах освіти і також враховувати потреби ринку праці й застосовувати інноваційні методи й підходи [4, с. 248].

Економіка України активно розвивається, у тому числі й у інноваційних сферах, а нові професії, що потребують нових умінь і навичок, змушують модернізувати форми й методи профорієнтаційної роботи. Саме в підлітковому віці постає питання вибору майбутньої сфери діяльності, тому профорієнтаційна робота в школі є важливим елементом процесу підліткової самоідентифікації. Але профорієнтаційна робота в школі має ряд суттєвих недоліків. Так, на думку Ю. Калужної, присутні два несприятливі моменти: «По-перше, завдання майбутнього професійного вибору... спирається на профорієнтацію переважно пояснювального характеру. Вочевидь, такий підхід передбачає, передусім, забезпечення школярів інформацією щодо змісту та специфіки майбутньої професії та вимог, які стосуються особистісних якостей та вимог» [5, с. 71–72]. Такі заходи дають знання, але не спонукають учнів до дій, до активного вибору. Другий недолік – те, що професії прив'язуються до навчального плану, до предметів, які вивчають в школі, але в реальності їхній спектр набагато ширший [5, с. 72].

Старший шкільний вік характеризується не лише намаганням «теоретично» самовизначитись із здібностями й нахилами, а й спробувати себе в майбутній професії на практиці. Учні не лише намагаються більше прочитати про професійну діяльність, яка їх цікавить, а й випробувати себе, працюючи на літніх канікулах, беруть участь у різноманітних волонтерських проектах тощо. Між тим, щоденне спілкування з учителями часто не дає можливості учням уповні уявити, що ж собою являє педагогічна діяльність, адже формується досить однобоке, стереотипізоване уявлення. Тому при виборі професії вчителя або ж, навпаки, при категоричному запереченні такого вибору, підлітки часто користуються не реальною інформацією, а «фасадом» професії, її зовнішнім боком, або ж стереотипами, утому числі й негативними, які склалися в соціумі. Наприклад, таким є «ототожнення» улюбленого шкільного предмета з майбутньою професією. Наприклад, потяг до математики і обрання професії вчителя математики не враховує специфіки майбутньої професії [5, с. 75].

Що стосується «діяльнісної» профорієнтації, варто навести приклад зарубіжного досвіду. Так, в Угорщині старшокласники профільних ліцеїв проходять педагогічну практику в своєму ж закладі освіти. Метою практики є ознайомлення учнів із особливостями навчально-виховного процесу дошкільних закладів освіти, початкових шкіл, спеціальних закладів, на базі яких функціонують групи продовженого дня та шкіл для дітей із вадами здоров'я [6, с. 93–94]. Головним елементом практики є мотивація вибору педагогічних професій, але навіть учням, які не планують обрати в майбутньому цю сферу діяльності, такий досвід корисний для розвитку комунікаційних навичок, соціалізації, кращого порозуміння з учителями тощо. Корисним є також мікрорієнтація серед групи однокласників, коли учень розробляє й проводить частину уроку саме в ролі вчителя.

На жаль, в Україні застосування таких дієвих форм роботи є рідкісним явищем. Проаналізувавши нормативні документи, що регламентують профорієнтаційну роботу деяких педагогічних вищих навчальних закладів, ми дійшли висновку, що такі діяльнісні форми роботи практично відсутні. Профорієнтація вишів полягає головним чином у поширенні іміджевої інформації, агітаційної друкованої продукції, маркетингових заходах, які зводяться до залучення абітурієнтів [7]. Це більше схоже на мотивацію до вступу, а не мотивацію усвідомленого вибору професії. Дослідження показують, що така мотивація є хибною, і вже до завершення вищої освіти більшість випускників змінює плани щодо

майбутньої професії. Зокрема, як приклад можна навести дослідження Н. Степанченко, відповідно до якого студенти IV курсу, на відміну від вступників педагогічного університету, вже не ставлять на перше місце при анкетуванні відповідь «подобається обрана професія»: відповідно із першого-другого цей варіант переноситься на останнє, четверте місце студенти часто розчаровані вибором професії й не збираються працювати за фахом [8, с. 102–103]. Це пов'язано саме з недоліками в профорієнтаційній роботі закладів загальної середньої освіти й хибним уявленням про особливості професії вчителя, яке формується внаслідок поверхового сприйняття фаху. До того ж, маючи колосальний ресурс ознайомлення учнів ще в школі з цією професією на практиці, саме через діяльність, така можливість реально не використовується.

Небажання обрати ту чи іншу професію пов'язане також з існуванням негативних стереотипів, що сформувались по відношенню до неї в суспільстві. Оскільки стереотипи сформовані одним-двома попередніми поколіннями і суттєвий вплив на їх передавання мають батьки (і вчителі, які належать до цього ж покоління), можна стверджувати, що наразі в суспільстві є досить сильним стереотип професії вчителя як упослідженої, низькооплачуваної, шкідливої для здоров'я й невдячної. Цей негативний образ сформований поколінням 90-х і важко піддається трансформації в нових умовах, транслюється батьками на мотивацію у виборі професії їхніми дітьми.

Дійсно, ми маємо парадоксальну ситуацію в профорієнтаційній роботі закладів освіти: при потребі й навіть дефіциті кваліфікованих педагогічних кадрів і реальній можливості вповні, в процесі активної діяльності ознайомити й мотивувати учнів до вибору педагогічних професій, побороти суспільні стереотипи, проводити активну просвітницьку, а не маркетингово-іміджеву роботу вищим навчальним закладам, аби отримати мотивованих студентів, ці можливості практично не використовуються.

Недоліками профорієнтаційної роботи в школі, спрямованої на вибір педагогічного фаху, можна вважати такі: завдання майбутнього професійного вибору спирається на профорієнтацію переважно пояснювального характеру, що дає знання, але не спонукає до діяльності; формування стереотипів, у тому числі негативних, щодо педагогічних професій; викривлене уявлення про професію вчителя, сприйняття лише зовнішнього боку; відсутність можливості спробувати себе в професії; відсутність цікавої, популярної, мотивуючої інформації. Форми й методи профорієнтаційної роботи в школі вимагають осучаснення й по можливості повного використання можливості діяльнісного підходу саме в сфері вибору учнями педагогічних професій.

Аналіз існуючого стану профорієнтації, спрямованої на вибір педагогічних професій, доводить його неефективність і спрямованість головним чином на інформування про можливість вступу до вищих навчальних закладів. Саме тому доцільно розробити й впроваджувати спеціальну систему заходів з педагогічної профорієнтації в школі, спрямовану на більш ефективне ознайомлення з цією професією. Престижність педагогічних професій у значній мірі визначається самим учителем, якістю його роботи, комунікацією з учнями, авторитетом, моральними якостями, що є потужним ресурсом для профорієнтаційної роботи в цьому напрямку. Чинниками, що сприяють підвищенню рівня престижності професії вчителя, є насамперед просвітницька робота, можливість спробувати себе в ролі вчителя й авторитет самих педагогів.

Список використаних джерел

1. Якимова Н.С. Професійне самовизначення і професійна орієнтація молоді: сучасні тенденції та проблеми [Текст] / Н.С. Якимова // Демографія та соціальна економіка. – 2011. – № 1. – С. 142-149.
2. Розвиток професійної орієнтації в Україні : наук.-допом. бібліогр. покажч. / АПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського [та ін.] ; [упоряд.: Пономаренко Л.О., Стельмах Н.А., Ніколюк Л.І. ; наук. ред.: Рогова П.І., Чепурна Н.М.; наук. консультант Мельник О.В. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л.О.]. – К. ; Черкаси: [б. в.], 2009. – 196 с. с. 27.

3. Пономаренко О.Г. Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти [Електронний ресурс] / О.Г. Пономаренко // Всеукраїнський парламент працездатних інвалідів. - № 2, Ч.2., 2015 Режим доступу: <http://journals.uran.ua/apppfo>.
4. Психологія профорієнтації у системі педагогічної освіти : [монографія] / Єгорова Є.В., Ігнатівич О.М., Кобченко В.В., Литвинова Н.І. [та ін.] ; за ред.О.М. Ігнатівич. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 248 с.
5. Калюжна Ю.І. Особливості розвитку мотивації вибору професії у підлітків [Текст] / Ю.І. Калюжна // Психологія і особистість. – 2015. - № 1. – С. 71-75.
6. Леврінц М.І. Профорієнтація та допрофесійна педагогічна підготовка як основа формування мотивації майбутніх учителів в Угорщині [Текст] / М.І. Леврінц // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - № 24.
7. Навчально-методичний центр Відділ професійно-кар'єрної орієнтації та працевлаштування Порядок організації профорієнтаційної роботи в НПУ імені М. П. Драгоманова [Електронний ресурс] / 2014-2015 н.р. / Київ – 2014 Режим доступу: http://npu.edu.ua/images/file/nmc/Norm_dok_NPU.PDF.
8. Степанченко Н.І. Особливості професійно-педагогічної мотивації майбутнього спортивного педагога [Електронний ресурс] / Н.І. Степанченко // 2012 Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Fvs_2012_3_27.pdf.

Шеденко Олексій Миколайович,

учитель трудового навчання, учитель-методист
Берестівської загальноосвітньої школи I – III ступенів
Липоводолинської районної ради Сумської області

ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВНА ВИМОГА НОВОЇ ШКОЛИ

У сучасному суспільстві відбувається стрімка переорієнтація ціннісних орієнтирів, що відбивається на ринку праці. Через це трудова підготовка учнів має бути гнучкою та пристосованою до економічних, технічних і соціальних потреб. Головне спрямування трудового навчання – допомога випускникам загальноосвітніх навчальних закладів у самовизначенні й оволодінні методами творчої діяльності в умовах ринкової економіки. Головна мета – підготовка учнів до трудової діяльності в різних сферах виробництва та в домашньому господарстві.

Усе це вимагає від учителя професійної компетентності, гнучкості, мобільності. Зараз на зміну практичному навчанню прийшов процес формування й розвитку творчої ініціативи. Уроки трудового навчання дають учням загальні відомості про основи виробництва, сучасну техніку, процеси управління та основні групи професій. Забезпечують реальні умови для реалізації індивідуальних можливостей кожного школяра.

Корисною й цікавою практикою для сучасних дітей є залучення до трудової діяльності в різних сферах виробництва й домашнього господарювання. Учні вводять у світ сучасного виробництва, знайомлять із технікою й сучасними комп'ютерними технологіями, чим допомагають у професійному самовизначенні. Основою такого особистісно-орієнтованого навчання є проектно-технологічна діяльність. Саме проекти навчають дитину всім видам сучасної діяльності людини: від формування творчого задуму до реалізації готового продукту.

Метою статті є дослідження методики організації проектно-технологічної діяльності учнів на уроках трудового навчання.

В умовах ринкової економіки трудова підготовка учнів у різних країнах стає невід'ємною складовою навчального процесу. Оскільки Україна вступає в еру ринкових відносин, тема проектно-технологічної діяльності є **актуальною** й важливою на сьогодні.

В основі проектування лежить активна діяльність учнів, що полягає у швидкому засвоєнні інформації, розвитку творчих здібностей та креативності. Звичайно, цей процес потрібно правильно модерувати, оскільки школярам при проектуванні важко виокремити головні та другорядні цілі й завдання, визначити кінцеву мету роботи над проектом та вибрати оптимальні шляхи його втілення.

Сам термін «проект» у перекладі з латинської означає «кинутий вперед задум». Основою проекту є проблема, яку потрібно вирішити. Для цього потрібно інтегрувати знання та вміння з різних галузей науки, техніки й технологій. Діти мають навчитися самостійно мислити, знаходити й вирішувати проблеми, уміти прогнозувати результати й можливі наслідки різних варіантів рішення. Проект завершується результатом – створенням творчого продукту.

У кожного вчителя технологій повинен бути банк проектів – список тем, складений з урахуванням інтересів учнів, їх вікових та індивідуальних особливостей, відповідності завданням програми, матеріально-технічного забезпечення шкільної навчальної майстерні та можливостей дітей і вчителя.

Вибір теми проекту здійснюється з урахуванням змісту варіативного модуля, обраного вчителем трудового навчання. Результати мають бути реалізовані вдома, у школі чи подаровані якійсь установі, з якою співпрацює навчальний заклад.

Проаналізована науково-методична література доводить, що проектні технології поступово набувають широкого застосування на уроках усіх шкільних предметів, оскільки підвищують мотивацію до навчання, розвивають творчі здібності школярів та їх пізнавальний інтерес, що є важливим у сучасному високотехнічному світі.

Розглянемо детально методику роботи над проектами на уроках трудового навчання.

Спочатку йде організаційно-підготовчий етап, коли визначається проблема та вибирається тема проекту.

Далі доцільно провести міні-маркетингові дослідження, що мають бути спрямовані на вибір об'єкта, який буде проектуватися, також відбувається обґрунтування доцільності створення цього виробу.

Після цього створюється технологічна довідка про еволюційний розвиток об'єкта проектування. Шукаються в Інтернеті та інших джерелах об'єкти-аналогії, аналізуються, порівнюються, вибираються кращі ідеї, які можна буде використати у своїй роботі.

Проходить мотивація вибору об'єкта, що буде реалізований у проект.

Далі формулюється мета й завдання творчого проекту, визначаються вимоги до проектною моделі.

Наступний етап – конструкторський.

На цьому етапі створюються чорнові замальовки, що показують процес «народження» майбутнього виробу. Описується зовнішній вигляд та конструкція виробу. Розробляється конструкторсько-технологічна документація, що необхідна для виготовлення цієї моделі.

Обов'язково добираються необхідні матеріали та інструменти й обладнання для роботи.

Відбувається економічне й екологічне обґрунтування проектною моделі.

Після цього власне йде технологічний етап – виготовлення самого об'єкта. Під час роботи над проектом не можна нехтувати безпекою праці.

Заключним етапом роботи над проектом є обґрунтування творчої форми презентації результату проекту, створення реклами до об'єкта.

Після завершення всіх етапів підводяться підсумки та аналізується й оцінюється виконання роботи.

Проектна робота на уроках трудового навчання й технологій надзвичайно перспективна, адже кожен із учасників не втрачає свого статусу активної особистості, а

намагається знайти в групі ту роль, яка проявить його можливості: знання, здібності, уміння, фантазію, креативність тощо.

Усе це впливає на загальне формування індивідуального стилю дитини.

При роботі над проектом учні спілкуються, співпрацюють, вчаться допомагати один одному в процесі навчання. А це розвиває розумові, соціальні та комунікативні навички. Такий вид діяльності сприяє індивідуальному підходові у класах, у яких різний рівень підготовки учнів під час вивчення та засвоєння матеріалу.

Проектна робота на уроках сприяє розвиткові навичок спілкування, навчає критично мислити, висловлювати свою думку та спільно вирішувати проблеми. Підвищує якість навчального процесу, активізує пізнавальну й трудову діяльність учнів, сприяє підвищенню цікавості на уроках трудового навчання.

Правильно організована проектна робота сприяє творчій діяльності учнів, формує вміння та навички, виявляє інтелектуальні якості, дає усвідомлення того, що засвоєні знання можна використати в подальшому житті, а це і є головною вимогою Нової школи.

Список використаних джерел

1. Коберник О.М. Інтеграція знань учнів у процесі проектно-технологічної діяльності. // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Наук. збірник. – К.: Вип. 12. – с.57-64.
2. Нові технології навчання: Наук.-метод. збірник. Вип. 18 / Ред. кол.: В.О. Зайчук, О.І. Ляшенко, А.М. Федяєва та ін. – К.: ІЗМН, 1996. – 152 с.
3. Організація проектно-технологічної діяльності учнів основної школи на уроках трудового навчання. URL: https://www.br.com.ua/referats/dysertacii_ta_autoreferaty/129056.htm
4. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках трудового навчання. Режим доступу: http://oksanakarpuk3.ucoz.ua/publ/rozvirok_tvorchikh_zdibnostej_uchniv_na_urokakh_trudovogo_navchannja/1-1-0-1.

Шульженко Інесса Анатоліївна,

директор Охтирської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 1 Охтирської міської ради Сумської області

Кучер Юлія Олександрівна,

заступник директора з навчально-виховної роботи
Охтирської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1

Охтирської міської ради Сумської області

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ШЛЯХОМ ІНТЕГРАЦІЇ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПРАКТИК

(з досвіду роботи Охтирської загальноосвітньої школи

I-III ступенів №1 Охтирської міської ради Сумської області)

Актуальність дослідження. Оновлення парадигми освіти, освітніх технологій, запровадження інформаційно-комунікативних технологій, інтеграція в європейський освітній простір є важливими чинниками, які впливають на діяльність навчального закладу. Останнім часом все важче вдається задовольняти запити різних замовників освіти (учнів, батьків, громадських організацій, окремих прошарків суспільства) і вимоги суспільства, запроваджувати інноваційні освітні концепції, нові технології управління, наукові підходи до навчання, виховання і розвитку учнівської молоді, виступати гарантом інтелектуального, фізичного, психічного, морального розвитку і саморозвитку особистості, зростає конкуренція між навчальними закладами з надання освітніх послуг. Обираючи для своїх дітей навчальний заклад, перш за все, батьки акцентують увагу як на якості освіти, так і на тому, хто вчить і як їх дітей та в яких умовах проходить освітній процес. Адже саме від цього залежить – чи

буде сформована їх дитина, як конкурентоспроможна особистість, як особистість, яка здатна до саморозвитку та реалізації свого життєвого призначення через власний вибір.

Успішний прес-реліз освітнього закладу багато в чому залежить від особливостей створення цілісного освітнього середовища, вдало підібраних інноваційних прийомів, форм та методів. Їх вибір та ефективне застосування залежить від розробленої наскрізної системи інтеграції, яка б передбачала врахування специфіки діяльності закладу освіти, рівня компетентності та готовності педагогів впроваджувати інноваційні форми й методи, контингенту учнів та активній діяльності батьків.

Мета статті – визначити особливості створення освітнього середовища шляхом інтеграції ресурсів Державного стандарту та інноваційних практик на базі Охтирської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Охтирської міської ради Сумської області та систематизувати досвід його впровадження.

Виклад основного матеріалу. Освіта залишається чи не єдиною сферою в Україні, що застрягла у радянському минулому з його методами формування особистості, фабричним принципом “всі мають бути однаковими” та знаннєвим підходом – коли на дітей висипають тонну інформації, змушують її завчити, але не пояснюють, як цим користуватись та навіщо воно потрібно.

Наші діти живуть у світі, де гаджети – продовження їхнього тіла, а Google знає все. Натомість школа це ігнорує і продовжує “фарширувати” учня інформацією, яку він може знайти двома кліками.

Ознайомившись з ключовими компетентностями за новим Державним стандартом визначили, щоб сформувати сучасного здобувача освіти, необхідно провести інтеграцію між ланками освітнього процесу.

На думку Н. Костюка, «інтеграція — це процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується інтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, в структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів». Інтеграція (від лат. *integratio* — поєднання, відновлення) — об'єднання в єдине ціле раніше розрізнених частин та елементів системи на основі їх взаємозалежності і взаємодоповнюваності. На процесуальності та результативності інтеграції наголошує І.М. Козловська: «Інтеграція представляє собою процес і результат створення нерозривно зв'язаного, єдиного». Таким чином, інтеграція — це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи. Інтеграція в нашому закладі розглядається як:

- фактор розвитку освітніх систем;
- різновид наукової інтеграції, що здійснюється в межах педагогічної теорії та практики; вища форма відображення єдності цілей, принципів, змісту, форм організації процесу навчання та виховання;
- процес і результат взаємодії структурних елементів змісту освіти, який супроводжується зростом системності та спресованості знань учнів;
- цілеспрямоване об'єднання, синтез відповідних навчальних дисциплін у самостійну систему цільового призначення, яка спрямована на забезпечення цілісності знань та вмій.

Враховуючи нові вимоги, які ставить соціум до школи, причому часто вони виникають спонтанно і потребують миттєвої реакції від навчального закладу, з метою досягнення поставленої мети - формування конкурентоспроможної особистості – необхідно забезпечити участь батьків та представників громадськості у навчально-виховному процесі та позаурочній роботі. Спільні зусилля повинні носити діяльнісний, компетентнісний та особисто-орієнтований підходи і бути спрямовані на надання освітніх послуг, які б стабільно задовольняли, з однієї сторони, - споживачів та користувачів цих послуг – з іншої сторони, на розвиток умій і навичок учнів, застосування здобутих знань у практичних

ситуаціях, пошук шляхів інтеграції до соціокультурного та природного середовища і носити діяльнісний, компетентнісний та особисто-зорієнтований підходи.

Ми швидко адаптувалися та створили модель інтегрованого освітнього середовища, що вирізняє нас від інших шкіл міста та робить наш заклад найчисельнішим та конкурентноспроможним.

Своїм основним завданням вважаємо створення такого освітнього середовища, в якому кожен у подальшому випускник став конкурентноспроможним на національному та світовому ринках праці. Саме тому, педагогічним колективом Охтирської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Охтирської міської ради Сумської області розроблено систему роботи по інтеграції ресурсів Державного стандарту та інноваційних практик.

Система включає роботу з суб'єктами освітнього процесу, враховуючи різні форми організованої діяльності (заняття, екскурсії, сюжетно-рольові ігри, ділові ігри, тренінги, гурткова робота, презентації індивідуальних проєктів, продуктивна діяльність, різні види праці), забезпечення (матеріально-технічне та науково-методичне), створення сучасного освітнього середовища.

Щоб особистість набула якостей, характерних для конкурентоспроможності, у школі:

1) організовано навчально-виховний процес таким чином, щоб по перше, хотілося навчатися саме в цьому навчальному закладі із-за того, що тут цікаве шкільне життя і що про нього згадують з вдячністю ті, хто його закінчив;

2) забезпечили високу якість освітньої послуги у порівнянні з освітніми послугами, що їх надають інші навчальні заклади;

3) організували надання освітніх послуг, цінних для життєдіяльності особистості та її професійної діяльності;

4) систематично підвищуємо професійний рівень педагогів;

5) оновлюємо матеріально-технічне та науково-методичне забезпечення;

6) налагодили тісну співпрацю з батьками.

Організація навчально-виховного процесу повинна бути спрямована на набуття особистістю певної суми знань і досвіду, що дозволяють їй бути конкурентоздатною, діяти адекватним чином у різних ситуаціях, робити висновки про щось, переконливо висловлювати власні думки, і носити компетентісно-орієнтований характер.

Будуємо інноваційне освітнє середовище рівних можливостей для всіх; школу в якій навчаються поряд обдаровані діти в тій чи іншій галузі та звичайні; школу, яка буде намагатися дати можливості для розвитку кожній дитині та розвинути її так, щоб вона була успішною, конкурентоздатною в житті. Тобто щоб дитина, навчаючись в школі, змогла набути всі життєві компетенції в тому обсязі, в якому вони їй потрібні для її успішного становлення та конкуренції.

Для досягнення нових цілей освіти школа обирає для себе стратегічну мету: «Від інноваційних технологій освіти через педагогічну майстерність до формування конкурентоспроможного випускника».

Якщо ми говоримо про сучасних учнів та сучасних випускників, то й до вчителя треба ставити вимоги, продиктовані часом. Саме вчитель — основна робоча ланка сфери освіти. Вчитель повинен бути носієм культури, виявляти гуманну педагогічну позицію, бути і особистістю, і фахівцем, і майстром, і новатором, висококваліфікованим педагогом, які постійно шукає найефективніші шляхи і засоби навчання, виховання й формування громадян, здатний сприяти духовному відродженню України.

Високий рівень майстерності вчителя визначає його конкурентоспроможність в інноваційному навчальному закладі. Тобто, такий вчитель повинен прогнозувати динаміку навчальних досягнень учнів, проводити майстер-класи, використовувати ІКТ, брати участь у професійних конкурсах, підвищувати кваліфікацію не залежно від віку, втілювати педагогічне новаторство, яке вносить нові ідеї методики та прийому.

Основними завданнями школи по формуванню такого вчителя слід назвати такі: підвищення рівня науково-теоретичної, методичної та психолого-педагогічної підготовки

вчителів; модернізація освітнього процесу через використання інформаційно-комунікаційних, особистісно зорієнтованих технологій; допомога вчителям у розвитку, удосконаленні та підвищенні професійно-педагогічної компетентності; активізація творчого потенціалу; формування здатності до швидкої адаптації в мінливих умовах.

Конкурентоспроможний вчитель – це соціально-активний вчитель, він взаємодіє з батьками і дітьми, які є повноправними учасниками навчального процесу. З однієї сторони вчитель виконує соціальне замовлення батьків, з іншої – держави. Вчитель – це актор, режисер, менеджер, аналітик і психолог.

Формуванню конкурентоспроможності вчителя сприяють певні характерологічні риси: воля, прагматичність у діях, націленість на успіх, швидкість реакції, рішучість, прогностичні здібності, вміння приймати нестандартні рішення, а також сміливість, популярність у колективі. Володіння педагогічною культурою - ще одна риса конкурентоспроможного вчителя, яка визначає загальний інтерес колективу навчального закладу, де панує доброзичлива ділова атмосфера; вміння конструктивно працювати в команді, дипломатичність, здатність до компромісу, надійність, здорові взаємини між адміністрацією і педагогічними працівниками з дотриманням субординації. Ці якості спрямовані на розвиток у кожного члена колективу почуття співучасті у досягненні високих результатів, виховання командного духу, створення професійної команди, націленої на досягнення поставленої мети.

Конкурентоспроможний вчитель - не просто дає міцні знання, але і вчить застосовувати ці знання на практиці. Він здатний до формування у вихованців належного рівня соціальної зрілості, життєтворчості, до створення умов для розкриття потенціалу самопізнання, саморегуляції, інтеграції до соціокультурного простору, здатного виконувати роль тьютора – тієї людини, що забезпечує педагогічний супровід; не тільки передає учням знання та вміння, це передусім той, у кого дитина, як у батька й матері, вчиться жити; забезпечує наступність навчання і виховання, бо саме наступність є ефективним засобом досягнення кінцевої мети виховання; піклується про здоров'я своїх вихованців, використовує в своїй роботі здоров'язберігаючі технології; створює комфортні умови під час навчального процесу, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність; забезпечує особистісно зорієнтований підхід у навчанні й вихованні та можливість розкриття здібностей кожної дитини; готує учнів до повноцінного життя у європейському просторі; здатний до щоденного самовдосконалення; здатний до розробки навчальних та соціально-значущих програм; дослідник і наставник; повинен займати активну громадську позицію, щоб бути справжнім прикладом для вихованців.

Батьки є невід'ємною складовою нашої системи. Ми активно взаємодіємо з батьками і вони відчувають свою значимість для нашого закладу. Робота з батьками вихованців включає перспективний план взаємодії з родинами вихованців на навчальний рік, де відображено щотижневу роботу з батьками. Разом з батьками плануємо та проводимо інноваційні форми батьківських зборів, проводимо «Батьківський день», «День відкритих дверей», «Відкриті уроки для батьків» та інші. Зазвичай спілкування відбувається при особистій зустрічі з батьками, але може відбуватися за допомогою інших засобів – телефонні дзвінки, написання листів електронною поштою, спілкування у соціальних мережах тощо. Основні форми спілкування - батьківські збори. Батьківські збори, як і будь-які інші збори, що проводяться у школі, відображають культуру організації. Саме тому ми розуміли основні стратегічні моменти у проведенні зборів, щоб учасники залишалися задоволеними як від процесу, так і від результатів, а самі збори спрягли розвитку культури співробітництва. Головна наша мета – це залучення батьків до освітнього процесу. Наші очікування дали результат, ми знайшли батьків, які готові долучатися до участі в освітньому процесі. Вони залюбки не лише долучаються, а й самі є активними ініціаторами участі в освітньому процесі (організація освітнього середовища, планування навчальних матеріалів, участь у проведенні навчальних занять тощо). Форми спілкування досить різні: • Тижневі або місячні інформаційні бюлетені, які містять інформацію про всі заходи, в яких беруть участь діти. •

Зустрічі групи батьків для планування волонтерських заходів для класу чи школи. • Обмін книжками: батьки й вчителі обмінюються книгами про цікаві підходи до навчання і виховання дітей. Обміни книгами можна супроводжувати організацією подальших дискусійних груп – як фізично, так і через соціальні мережі. • Святкові заходи, до яких залучаються діти, вчителі, і батьки, з різних приводів – історичні події, події, важливі для громади, сезонні святкування, події у шкільному житті та ін.

Переваги від постійного спілкування отримують усі: вчителі, діти й батьки. Особливо важливе воно для дітей, які бачать дорослих, важливих у їхньому житті, які співпрацюють. Це зміцнює їхнє відчуття впевненості й безпеки. Особливого значення для нас набуло створення батьківської кімнати. Батьківська кімната це окреме спеціальне місце для проведення зустрічей з батьками, в якій розміщено стіл і стільці для дорослих, м'які меблі, полиці з літературою. Створюючи батьківську кімнату, ми демонстрували свої серйозні наміри щодо ролі батьків і важливості співпраці з ними.

Наскрізні лінії є засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей, навчальних предметів та предметних циклів, які ми враховуємо при формуванні шкільного середовища.

Наскрізні лінії є соціально значимими надпредметними темами, які допомагають формуванню в учнів уявлень про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях.

Мета наскрізних ліній – «сфокусувати» увагу й зусилля педагогічного колективу, батьків, і власне, особисто кожного учнів, на досягненні життєвоважливої для учня й суспільства мети, увірадити ключові компетентності, якими буде володіти випускник закладу.

Наразі ми розвиваємо нову технологію освітнього процесу на основі самоврядування учнів, даючи їм можливість бути активними учасниками створення сучасного освітнього середовища. Байдужість або недовіра до учнівської ініціативи можуть згубно позначитися на паростках учнівського самоврядування. Для учнівського самоврядування відкрилися цілком інші перспективи, а саме: бути реальною часткою педагогічного процесу (участь та співпраця дорослих і дітей у спільних справах).

Учнівське самоврядування будується на підставі співзвучних потреб дитини на суспільстві. Головною задачею у цій системі ми вважаємо постійну підтримку мотиваційно-потребнісної сфери дитини, тобто підтримання такого стану, за якого стає необхідним постійне самовдосконалення та бажання і наміри стати гідним громадянином держави. Разом із тим реалізація завдань з організації учнівського самоврядування в школі пов'язана з необхідністю подолання такої суперечності: з одного боку, самоврядування потребує самостійності школярів, з іншого – воно неможливе без удосконалення педагогічного керівництва. Самоврядування не означає залишення дітей сам на сам, а є об'єктом і результатом найскладнішої, найвищої форми керівництва дитячим колективом.

Дитяче самоврядування в нашому закладі існує багато років. Воно здійснюється через роботу шкільного кабінету міністрів на чолі якого стоїть прем'єр-міністр школи. До складу якого входять такі міністерства: навчально-статутне, міністерство внутрішніх справ, культури, спорту та туризму, народознавчої політики та краєзнавства, інформації та зв'язку з громадськістю.

Нашим активістам є де працювати, для них створено "Центр виховної роботи" в якому проводяться засідання учнівської ради. Учнівське самоврядування здійснює свою діяльність через інтеграцію з адміністрацією та колективом вчителів, а також з батьківським комітетом. У школі складено план спільних дій між педагогічним колективом, батьківською радою, місцевою громадськістю та радою учнівського самоврядування.

Шкільний кабінет міністрів є постійно діючим органом учнівського самоврядування в нашому закладі. На учнівську конференцію запрошуються представники кожного шкільного міністерства, які є лідерами. Основною метою є виховувати у учнів активну життєву позицію, підготувати до дієвої участі в демократичному управлінні суспільством.

Ми вважаємо, що учнівське самоврядування – це педагогічна технологія, яка сприяє розвитку громадянських якостей дитини в системі демократичних взаємин виховного колективу на принципах самореалізації, самодіяльності, самодостатності та самоорганізації особистості.

Робота з учнями будується на використанні у викладанні нових підходів, які переносять акцент не на накопичення знань, а на формування технологій розумової праці учнів. Співпраця учителя і учнів, партнерство на уроці, спільний процес пізнання і відкриттів, постійне створення ситуації успіху – ось складові самореалізації учня в освітньому середовищі. Треба прагнути, щоб дитина чи підліток не тільки володіли сумою знань зі шкільних предметів, але й усім досвідом демократичних відносин у суспільстві, навичками управління собою, своїм життям у колективі, вмінні брати відповідальність за свою діяльність. Для цього вектор діяльності повертати на виховання готовності кожного учня до вирішення власних задач визначення свого місця в житті, успішного розвитку і реалізації своїх нахилів і інтересів. Випускник школи – це людина освічена, що самостійно здобуває знання.

Висновки. Випускник нашої школи — це патріот України, який знає її історію; носій української культури, який поважає культуру інших народів; компетентний мовець, що вільно спілкується державною мовою, володіє також рідною (у разі відмінності) й однією чи кількома іноземними мовами, має бажання і здатність до самоосвіти, виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті, здатний до підприємливості й ініціативності, має уявлення про світобудову, бережно ставиться до природи, безпечно й доцільно використовує досягнення науки і техніки, дотримується здорового способу життя.

Ми робимо перші кроки, але вже маємо чим поділитися наша інноваційна технологія працює. Освітнє середовище класів є безпечним місцем, де діти відчувають себе захищеними та в безпеці, де відбувається більшість навчальних видів діяльності. Окрім цього, освітнє середовище відображає філософію концепції Державного стандарту.

Усі діти заслуговують навчатися у такому середовищі, де забезпечуються їхні потреби – базові потреби, потреби у навчанні, додаткові потреби (для дітей з особливими освітніми потребами). У такому освітньому середовищі є баланс між навчальними видами діяльності, ініційованими вчителем, та видами діяльності, ініційованими самими дітьми. Таке середовище забезпечує можливості дітям робити власний вибір, можливості для розвитку нових та удосконалення наявних практичних навичок, отримання нових знань, розвитку свого позитивного ставлення до інших.

Юхно Наталія Іванівна,

методист, вчитель вищої категорії КЗСОР

«Сумська обласна гімназія-інтернат для

талановитих та творчо обдарованих дітей»

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Актуальність дослідження. Професія вчителя – одна з найдавніших професій. Адже саме через спеціально організовану педагогічну діяльність люди оволодівають всіма іншими професіями. Необхідність передачі нагромадженого виробничого, соціального і духовного суспільного досвіду новим поколінням, підготовка цих поколінь до життя і праці привела до того, що навчання і виховання дуже рано виділились в самостійну суспільну функцію.

Нині перед Новою українською школою стоїть історичне завдання – формування нового типу мислення, нової свідомості, нового розуміння людиною свого місця в суспільстві, житті. Мова йде про створення школи, яка б плекала творчу особистість, творила умови для повноцінного фізичного, інтелектуального, духовного розвитку дитини, піднесення її культури, духовності. Основну роль у цьому процесі належить учителям.

Учитель подібний до садівника і хірурга одночасно. До хірурга – тому, що повинен видаляти з душі неправильні переконання, що склалися. До садівника – тому, що повинен садити дивні квіти людяності.

Учительська праця відноситься до дуже складних видів людської діяльності. На думку психологів, вона нараховує біля 250 компонентів у своїй структурі. Важко знайти потрібнішу професію, яка включала б таку кількість компонентів.

Мета статті – вироблення професійної компетенції педагогічних працівників для провадження інноваційних педагогічних технологій в роботі з обдарованими учнями; створення узагальненого «професійного портрету» сучасного, компетентного вчителя.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна компетентність – це процес і результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльничої сутності вчителя, зумовлений рівнем реалізації його гуманістичної спрямованості.

Удосконалення рівня професійної компетентності – один із основних напрямків реформування освіти. Основним напрямком удосконалення рівня професійної компетентності вчителя є професійне самовдосконалення шляхом цілеспрямованої самоосвітньої діяльності.

На думку Г. Селевка, компетентність це – «...інтегральна якість особистості, яка проявляється в її загальній здатності та готовності до діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, які набуті в процесі навчання і соціалізації та орієнтовані на самостійну і успішну участь у діяльності» [1].

Нові освітні технології сприяють поступовому зміщенню співвідношення «освіта – самоосвіта» до домінування самоосвіти. Швидкий розвиток сучасної науки, постійне нарощування інформації, підвищення вимог до будь-якого професіонала щодо його професійної компетентності потребують від кожної особистості прагнення й уміння систематично та наполегливо займатися самоосвітою.

Створення системи підготовки учителів і учнів до самоосвіти – багатоаспектна проблема, що охоплює питання навчально-методичного, технічного, програмового, інформаційного, лінгвістичного, організаційного, психологічного забезпечення. В Законі України вказано: «Педагогічний працівник зобов'язаний постійно підвищувати свій професійний рівень, педагогічну майстерність загальну культуру» [2].

Відмінною рисою самоосвіти педагога є те, що результатом його роботи виступає не лише самовдосконалення в особистому та професійному плані, а й розвиток учнів. Вчитель повинен досягти успіху, щоб досягли учні, а учні повинні досягнути успіху, щоб його досягло суспільство.

Н.В.Бухлова пропонує розглядати самоосвітню діяльність як сукупність декількох «само-»:

самооцінка – вміння оцінювати свої можливості;

самооблік – вміння вибирати своє місце в житті, у суспільстві, усвідомити свої інтереси;

самоорганізація – вміння знайти джерело пізнання й адекватні своїм можливостям форми самоосвіти, планувати, організовувати робоче місце та діяльність;

самореалізація – реалізація особистістю своїх можливостей;

самокритичність – вміння критично оцінювати переваги та недоліки власної роботи;

самоконтроль – здатність контролювати свою діяльність;

саморозвиток – результат самоосвіти. [3].

Сучасні вимоги до педагога на перше місце ставлять систематичну самостійну роботу з розвитку професійної компетентності, поглиблення його теоретичних знань і практичних умінь.

Освічена людина в сучасному суспільстві не тільки і не скільки людина, що володіє знаннями, а яка вміє цілеспрямовано здобувати знання і при потребі застосовувати їх у будь-якій ситуації. Тому одним із перспективних напрямів реформування освіти є впровадження компетентісно спрямованого підходу.

Необхідно зазначити, що ефективність формування різних компетентностей в учнів залежить і від рівня психологічної компетентності педагогічних працівників закладів освіти, а рівень психологічної компетентності педагогів підвищується за рахунок проведення систематичної просвітницької та самоосвітньої діяльності. Тому робота психологів з педагогічними працівниками, у своїй більшості, повинна бути спрямована на просвіту та консультивання їх з актуальних питань освітнього процесу, особистісної сфери. Іншими словами робота психолога щодо сприяння в удосконаленні життєвої компетентності людини – це робота зі сприяння розвитку і саморозвитку особистості.

Особистості учителя не замінить жоден найсучасніший комп'ютер. Знеособлена освіта не зможе виховати високодуховну особистість. Лише у партнерові з учителем, у живому спілкуванні з ним учень формує власне «Я».

Один з основоположників науки про вчителя – дидакології М.Рубінштейн: у двадцяті роки минулого століття стверджував: «Перш за все, потрібно позбутися застарілої думки, що який-небудь педагогічний заклад підготує завершеного педагога. Очікування вчителів, що їм дадуть всемогутні правила і настанови, очікування рецептів – це зайвий шанс на невдачі і розчарування».

Творчий механізм 80% учителів гімназії працює на рівні самокерованості; нестандартно проводять уроки, будують власний досвід на основі існуючого, тобто активно включаються в інноваційну діяльність. 20% учителів, прийшовши працювати до гімназії, виявили розуміння, що сьогодні експлуатувати репродуктивну здатність пам'яті учня, – справа минулого.

Ця частина колективу усвідомлює потребу працювати творчо, не лише як умову власного професійного успіху, так і конкурентоспроможності закладу, а з боку адміністрації створюються для цього відповідні умови.

Із власного досвіду роботи хочеться виділити компоненти професійної майстерності вчителя: міцні, ґрунтовні хронологічні та просторові знання предмета, досвід, практика, психологічна компетентність, етична компетентність, дипломатична компетенція, всебічний розвиток, володіння комп'ютером, мовленнєва культура, індивідуальний стиль, мобільна компетентність, гнучкість, креативність, трудова мотивація, поєднання вище перерахованих компонентів на уроці в єдине ціле.

Висновки. Отже, сучасний вчитель – це людина, здатна вибудувати траєкторію свого духовного й особистісного професійного розвитку, пов'язаного з освоєнням і вибором культурних смислів історичного розвитку, самовизначенням у системі цінностей педагогічної діяльності. Розвиток професійних якостей можливо декількома шляхами. Насамперед, це – індивідуальний стиль викладання [4]. Іншим напрямком розвитку професіоналізму вчителя є інноваційна діяльність, яка забезпечує розвиток процесу навчання. Якості інноваційних полів можна виділити концепції та моделі освіти, зміст навчального предмета в різних освітніх установах, технології та сучасні засоби навчання. Вчителю необхідно насамперед усвідомити інноваційні ідеї в сучасній освіті. До таких ідей можна віднести ідею розвиваючого навчання, особистісно орієнтованого навчання, продуктивного навчання. Основною тенденцією розвитку сучасної освіти є перехід від традиційного до інноваційного навчання. Основними рисами інноваційного навчання є: орієнтація на процес навчання; суб'єкт-суб'єктні відносини; орієнтація освітнього процесу на самоцінність учня; проектування освітнього середовища; результатом навчання є здатність учня до самовизначення і саморозвитку.

Ці ідеї учителем повинні бути сприйняті як норми методичної діяльності. Виходячи з цього, переглядаються цілі навчання, які повинні бути орієнтовані на розвиток, насамперед на розвиток свідомості та самосвідомості. Саме тому сучасний вчитель повинен постійно удосконалювати свою майстерність та реагувати на зміни освітньої системи.

Список використаних джерел:

1. Пометун О.І. Формування предметної компетентності учнів в процесі навчання історії в основній школі. // Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. – 2014. - № 4. – С.6-9
2. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту».
3. Петрікова Н.І. Професійна компетентність учителя – важлива складова якісної освіти [Електронний ресурс] / Н.І.Петрікова // – 2013, Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/administration/34011/
4. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю / В.О.Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – 304 с.

Яланська Світлана Павлівна,
доктор психологічних наук, професор
завідувач кафедри загальної, вікової та практичної психології
Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Актуальність дослідження. На сьогодні, в умовах реалізації концепції «Нова українська школа», педагогічні працівники мають бути не просто компетентними, а володіти компетентностями на найвищому, творчому рівні. Розробка прикладних аспектів розвитку творчості в умовах освітнього середовища передбачає створення різноманітних програм для закладів, які сприяють розкриттю творчого потенціалу особистості, враховуючи індивідуально-психологічні особливості, вікові можливості учасників освітнього простору.

Мета статті. Розкриття змісту програми розвитку творчої компетентності майбутніх педагогів в умовах сучасної вищої школи.

Виклад основного матеріалу. За результатами анкетування педагогічних працівників Полтавської та Харківської областей (157 осіб) на питання «Які, на Вашу думку, основні чинники активізації творчої діяльності вчителя?» ми отримали такі відповіді: різноманітні предметні екскурсії (67,0%); спілкування з учнями, що має «зворотній зв'язок» (85,0%); визнання учнями вчителя як фахівця (87,0%); задоволення від виконаної роботи (95,0%); коли учні вчителя вступають до вищої школи й отримують високі оцінки з його предмета (84,0%); позитивне мислення (89,0%); благополуччя в сім'ї (98,0%); усвідомлення необхідності власної праці (98,0%); допитливість учнів (68,0%).

На основі узагальнень ідей про розвиток творчої особистості розроблено цілісну концепцію розвитку творчої компетентності майбутнього вчителя базисом якої є генетико-психологічна теорія народження, зростання та існування особистості за С.Д. Максименком [1]. Окреслено зміст, структуру, засоби розвитку творчої компетентності майбутнього вчителя.

Під творчою компетентністю майбутнього вчителя, ми розуміємо найвищий рівень розвитку професійної компетентності, коли людина здійснює професійну діяльність на творчій основі стабільно і неперервно. Структура розвитку творчої компетентності майбутнього вчителя базується на основних структурних компонентах професійної компетентності: особистісно-розвивальному; діяльнісно-розвивальному; комунікативному; фаховому; опануванні досвіду. Показниками досягнення творчої компетентності є ціннісно-педагогічна, мотиваційна, психолого-педагогічна, організаційна, методична, дидактична, інформаційна, вербально-комунікативна, невербальна компетенції, компетенція самовдосконалення, понятійне та творче мислення.

На основі визначених показників, критеріїв, психологічних та педагогічних засобів розроблено зміст та основні етапи розвитку творчої компетентності майбутніх учителів у навчально-виховному процесі. Розвиток творчої компетентності майбутніх педагогів має

здійснюватися на основі підготовчого, діагностичного та розвивального етапів. Розвивальний етап повинен забезпечуватися психолого-педагогічними засобами у навчально-виховному процесі вищої школи: а) психологічні: розвиток творчого мислення; прагнення до самовдосконалення; розвиток педагогічного спілкування вчителя як творчого процесу; мотивація до самостійного творчого опрацювання матеріалу; розвиток творчих здібностей у діяльності; розвиток фахової підготовки, понятійного мислення; б) педагогічні: організація навчальної діяльності, у ході якої студенти реалізують себе як творчі особистості; забезпечення конструктивного постійного зворотного зв'язку; встановлення партнерського педагогічного спілкування; забезпечення мотивації до дослідницької діяльності, активності та креативності під час занять; організація навчального процесу; діяльності, активності та креативності під час занять; організація навчального процесу з метою більш глибокого оволодіння студентами навчальним матеріалом.

На основі визначених тенденцій створено програму розвитку творчої компетентності майбутніх учителів. Метою програми є розвиток визначених показників розвитку творчої компетентності майбутніх учителів. Завдання програми – це розвиток показників компонентів професійної компетентності: особистісно-розвивального; діяльнісно-розвивального; комунікативного; фахового; компоненту опанування досвіду.

Авторська програма передбачає створення спеціального навчально-виховного середовища у процесі підготовки вчителів у ЗВО з наступними характеристиками: а) установка на особистісно-розвивальний компонент (ціннісно-педагогічна, мотиваційна компетенції); б) установка на діяльнісно-розвивальний компонент творчої компетентності (психолого-педагогічна, організаційна, методична компетенції); в) формування та розвиток педагогічного спілкування як творчого процесу на основі вербально-комунікативної, невербальної компетенцій; д) установка на фахове зростання на основі дидактичної, інформаційної компетенції, понятійного мислення; д) поглиблення опанування педагогічного досвіду (розвиток творчого мислення, компетенції самовдосконалення).

Основні психологічні умови розвитку творчої компетентності майбутніх учителів, передбачені програмою, включають: особливості структури педагогічної діяльності; саморегуляцію; педагогічну активність; готовність до професійної творчості.

Програма складається із сукупності блоків, які представлені психолого-педагогічними засобами, спрямованими на розвиток готовності до адекватного і повного пізнання власних творчих можливостей та педагогічної творчості. Програма передбачає забезпечення психологічних умов та чинників, що активізують творчу, пізнавальну діяльність студентів. Майбутні вчителі осмислюють уявлення, що склалися про себе та інших. Учасники програми отримують інформацію про те, як вони виглядають в очах інших людей; як їх дії та вчинки сприймаються іншими.

Практична реалізація програми у Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка здійснюється під час засідань наукової студії «Шлях до успіху», що функціонує на кафедрі загальної, вікової та практичної психології, під час вивчення курсів «Психологія», «Психологія розвитку творчих компетентностей», «Психологія творчості», «Вікова та педагогічна психологія», «Основи психодидактики інклюзивної освіти», «Психологія учіння та розвитку людини» та ін.

Також програму було впроваджено в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Криворізького державного педагогічного університету, Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М.В. Остроградського; загальноосвітніх закладів освіти м. Полтави: ЗОШ І-ІІІ ступенів № 7 імені Т.Г. Шевченка, ЗОШ І-ІІІ ступенів №38; Полтавської області: Ромоданівської ЗОШ І-ІІІ ступенів; Водянобалківської ЗОШ І-ІІІ ступенів; Диканської гімназії № 1 імені М.В. Гоголя.

Висновки. Таким чином, якщо педагогічний працівник ставить за мету розвиток творчих здібностей дитини, формування її як творчої особистості, він повинен оволодіти

тими формами, методами і засобами, які сприяють успішній творчій діяльності школяра. Для цього і сам учитель повинен бути творчим.

Вища освіта сьогодні має бути зорієнтована на якісні зміни в особистості майбутнього педагога. Освітнє середовище має забезпечувати творчий розвиток фахівця, що буде затребуваним на ринку праці. Складові програми з розвитку творчої компетентності педагогів можуть використовуватися в системі післядипломної педагогічної освіти.

Список використаних джерел

1. Максименко С. Д. Психологія особистості / С. Д. Максименко. – К. : Вид-во ТОВ «КММ», 2007. – 296 с.